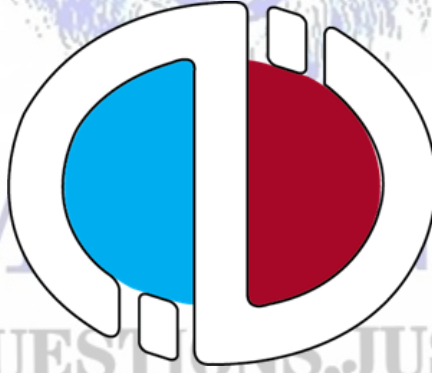

SOS207U SİYASET SOSYOLOJİSİ

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW

ÜNİTE ÖZETLERİ ÜNİTE SORULARI ARA SINAV-FİNAL DENEME SORULARI ONLINE DÖNEM

SKYMOONPDF
DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW...

SINCE 2020

“DERS GEÇMENİN EN KOLAY YOLU”

ÜNİTE 1: SIYASET SOSYOLOJİSİNİN KONUSU, GELİŞİMİ VE METODU

SIYASET SOSYOLOJİSİNİN KONUSU VE BAKIŞ AÇISI

Siyaset olgusu bir çok boyutuyla akademisyenlerin ilgisini çekmiş ve farklı yaklaşımlarla çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşımların başında sosyolojik olanı gelmiştir. Sosyolojik yaklaşım esas itibariyle sosyal yapıların, ilişkilerin dış yüzüne değil, bunun ardında yatan belirleyicilerine eğilmeyi odak alır. İkinci dünya savaşının ardından demokrasinin batı dünyasında yükselen bir değer olması ve bu doğrultuda toplumların yapısal olarak uğradığı değişim ile birlikte, siyaset olgusunu konu edinen modern sosyolojik araştırmalar ortaya çıkmıştır. Siyasi araştırmaların içeriği değişmiş, siyaset olgusu inceleme alanı ve konuları bakımından genişletilmiş ve siyaset(in) sosyolojisi adı altında yeni bir disiplin doğmuştur. 1960 yılında Seymour Martin Lipset'in "Siyasal İnsan" (Political Man) adlı kitabının yayınlanması, siyaset(in) sosyolojisi disiplininin yükselişe geçmesinde dönüm noktası olmuştur. Bugün sosyolojinin en önemli alt dallarından birisi sayılan siyaset(in) sosyolojisi, özellikle 1980'lerden sonra bağımsız bir bilimsel paradigma olmaya yönelmiştir. Gelişim tarihine bakarak siyaset sosyolojisini iki şekilde adlandırmak mümkündür.

- Klasik siyaset sosyolojisi
- Siyaset sosyolojisi

Klasik siyaset sosyolojisi siyaset olgusunu, sosyolojik soru sormaya dayanan sosyolojik paradigma aracılığıyla çözer. Sosyolojik paradigma esas itibariyle sosyal yapıların, ilişkilerin ardında yatan belirleyicilerine eğilmeyi odak alır. Bu sebeple sosyoloğun ilgilendiği problem diğerlerinin problem dediği şey olabilir. Çünkü sosyolojik problem sosyal etkileşimin nasıl ve ne şekillerde meydana geldiğine bakmakla ilgili bir durumdur.

Bu anlayıştan hareketle siyaset sosyolojisinin perspektifinin esas itibariyle siyasi yapıların, ilişkilerin ardında yatan etkenlere bakmak olduğu söylenebilir. Bu perspektifin klasik örneği Seymour Martin Lipset'in siyaset olgusunun sosyal temellerini incelediği 'Siyasal İnsan'ıdır.

Lipset'in siyaset sosyolojisinin gelişimine sağladığı katkılar, daha sonra ortaya çıkacak yönelimlerin itici gücü olmuş ve siyaset sosyolojisi artık genel olarak siyasettoplum, özel olarak da devlet-toplum ilişkisini inceleyen bir disiplin şeklinde kabul görmüştür. Sosyolojik paradigma, bir toplum kavramlaştırılmasına dayanır. Sosyal ve siyasal düşünce tarihinde toplum kavramlaştırmaları ise iki temel kategoriye ayrılır.

- Doğal toplum kavramlaştırması
- Sembolik toplum kavramlaştırması

Doğal toplum kavramlaştırması toplumsal hayatın dayandığı ilişkiler ağının doğal dürtü ve zorunluluklar üzerine inşa olduğunu ileri sürer. Sembolik toplum kavramlaştırmasında ise, toplumsal hayatı oluşturan ilişkiler ağı sembolik nitelik taşır ve toplum üyelerinin eylemleri, ancak sembolik bir bütünlük içerisinde yer aldığı zaman anlam kazanır. Sembolik toplum

kavramlaştırması, yorumsamacı (hermenötik) sosyal bilim anlayışına dayanır.

Siyaset Sosyolojisinin Düşünsel Gelişimi Toplumsal gerçeklik karmaşık ve çok boyutludur. Bu karmaşıklığı anlayabilmek amacıyla 18.yüzyıldan 20. yüzyıla kadar bütüncü sosyal bilim anlayışı, 20.yüzyıl itibariyle de tekilci sosyal bilim kavramlaştırması kullanılmaya başlanmıştır. Bütüncü sosyal bilim anlayışından tekilci olana geçiş aynı zamanda felsefi yaklaşıma geçişi sağlamıştır. Siyaset sosyolojisi, siyaseti olmak üç katman üzerinden gözler.

- Siyasetin toplumsal kökleri
- Siyasetin yapısı veya siyasal süreç
- Siyasetin toplum ve kültür üzerindeki etkileri

Bu katmanlar bağlamında siyaset sosyolojisi, siyaset olgusunun arkasında saklanan sosyal yapının dolayısıyla sosyolojik değişkenlerin siyaseti nasıl şekillendirdiğini inceler. Böylece siyaset, toplumsal olgulardan yalıtılmadan onlar ile arasındaki bağlar aracılığıyla anlaşılmış olur.

SIYASET SOSYOLOJİSİNİN GELİŞİMİNİN TARİHSEL ARKA PLANI : AVRUPA, AMERİKA VE TÜRKİYE

Avrupa düşüncesinde devlet ve toplum ayrımının kavramlaştırılması üzerine inşa edilmiş bir yaklaşım olan siyasetin sosyolojisi, "devlet mi toplumu biçimlendirir?" yoksa "toplum mu devleti biçimlendirir?" şeklinde bir soruya cevap arama etrafında yoğunlaşmıştır. Bu tartışma, ideolojik bir çekişmenin devletten yana olanlar ve toplumdaki olanlar diye adlandırabileceğimiz taraflarını oluşturmıştır.

Toplumdan yana olanlar arasında siyaset sosyolojisine katkıları bakımından Karl Marx'ın ayrı bir yeri vardır. Marx, yaptığı çözümlemelerde sosyal sınıflar arasındaki mücadeleyi anlayanın yolu olarak siyasetin toplumsal kökenlerine dikkat çekmiştir.

Marx'a göre siyaset, yöneten- yönetilen ilişkisinde baskı, kabul ve ıknayı sağlamada, diğer bir deyişle hakim olmayı ve tabi olmayı belirlemede güce dayanan en önemli araçtır. Hakimiyetin tıpkı çalışma gibi insan ilişkilerinin doğal bir parçası olmadığını, her ikisinin de sınıflı toplumlara özgü olduğunu, bu tür toplumların üretim biçimlerinin kendine has ve somut özelliklerinden kaynaklandığını savunuyordu.

Sonuç olarak söz konusu tartışma siyaseti devletle özdeş gören geleneksel siyaset bilimi anlayışının eksikliğini sergilemek gibi olumlu bir katkıda bulunmuştur. Bu katkı sayesinde devletin toplumdaki bir çok siyasi kurumdan sadece biri olduğu, siyasi kurumların da toplumsal kurum kümelerinden yalnızca birini oluşturduğu görüşü genel olarak kabul görmeye başlamıştır ki, siyaset sosyolojisinin yeni bir disiplin olarak ön plana çıkmasında da belirleyici olmuştur.

Siyasetin evrensel bir olgu olarak kavranmaya başlanmasında, iktidar olgusunu 'siyasal kerte' ele alan, Alman sosyolog Max Weber'in de katkısı büyüktür.

Weber özellikle "iktidar" ögesi üzerinde durarak, siyasete bakışı klasik kurumsal ve hukuksal perspektiften koparmıştır.

Özellikle Marx'ın ve Weber'in derin etkileriyle 1930'larda Avrupa'da tam anlamıyla kendi özgün kimliğine kavuşan

siyaset(in) sosyolojisi, Avrupa'dan beyin göçünün etkisiyle ortaya çıkan farklı gelişme çizgisine Amerika'da sahip olmuş, geleneksel sosyoloji ve siyaset bilimi araştırmalarına yenilik katmıştır.

Avrupa kökenli sosyal teorinin 1930'larda Birleşik Amerika'ya girmesiyle beraber hem Amerikan sosyolojisi hem de Amerikan siyaset bilimi farklı bir boyut kazanmıştır. ABD'de sosyoloji ve siyaset bilimi bölümlerinde önemli pozisyonlara sahip olan Avrupa kökenli göçmen bilim adamları özellikle siyaseti anlamak için sosyolojik ve psikolojik kuramlara eğilmek gerekliliğini vurgulamışlardır.

Türkiye'de sosyal bilim çalışmalarının gelişim çizgisi çok eskilere uzanmamaktadır. Zira, başlangıçta ortaya çıkan toplumsal felsefecilik, Avrupa'dakine benzer şekilde, olgulara yönelik incelemeler yapılmasını geciktirmiştir. Kısmen de olsa verilere dayanan bir sosyal olgudan bahsedebilmek için Ziya Gökalp'in çalışmalarının temel alınması gerekir. Ne var ki, Gökalp de tam anlamıyla kendisini toplumsal felsefecilikten kurtaramamış, hatta giderek "resmi" bir ideoloğa dönüşmüştür. Özel olarak siyasete dair incelemelerde de durum pek farklı değildir.

Bu bakımdan önemli bir aşama, Siyasal Bilgiler Okulu'nun 1948 yılında Ankara Üniversitesi bünyesine fakülte olarak kabul edilmesiyle gerçekleşmiştir. Okul bundan böyle "Siyasal Bilgiler Fakültesi" (SBF) adını taşımaya başlamıştır. Böylece hem "Siyasi İlimler" in bilimselleşmesini sağlayacak hem de söz konusu kurum içinde ileriki yıllarda siyasetin sosyolojisini bir disiplin olarak ortaya çıkartacak süreç başlamıştır.

Bu süreç 1950'li yıllarda 2. Dünya Savaşı'ndan sonra artmaya başlayan Amerikan siyasi etkisi ve kültürel rolünün Türkiye'de yoğunlaşmasıyla beraber SBF, ders programında köklü değişiklikler yapma gereksinimi duymuş, Avrupa üniversitelerinin klasik hukuk öğretimi programının ekonomi ve maliye disiplinlerinin bir karışımının uygulayıcısı olmuştur.

1950'de çok partili siyasal hayata geçişle yaşanan rejim değişikliğinin doğurduğu yeni toplumsal ve siyasal oluşumlar SBF ve diğer kurumlarda hukuk yaklaşımını benimseyenleri Siyaset Bilimi içerikli çalışmalara yönleltmiştir

1960'tan sonra ise bu kez, UNESCO'nun yardımı ile, yine SBF'ye bağlı olarak Basın Yayın Yüksek Okulu'nun kurulması zorunlu olarak siyasi iletişim kavram ve kuramlarına yeni alanlar açmıştır.

Ayrıca yine bu dönemlerde SBF idari bilimler enstitüsüne bağlı "halk oyu araştırma grubu", seçmen davranışı, kitle iletişim araçlarının etkinliği vb. konularında sınırlı da olsa görgül araştırmaların yapılmasına olanak sağlamıştır.

Yine SBF'nin 1955- 59 yılları arasında Amerikan yardım programının bir sonucu olarak New York Üniversitesi ile organik bir işbirliği oluşturması ve ders programını bu çerçevede gelen uzmanlarla birlikte gözden geçirmesi Anglo-Amerikan siyaset bilimi kavramlarının ve anlayışının iyiden iyiye yerleşmesine yol açmıştır.

Bu arada örgütsel düzeyde "siyasal ilimler derneği" ve "Türk Sosyal Bilimler Derneği"nin düzenlediği toplantılar ve yaptırdığı araştırmalar ve çevirilerin de siyaset biliminin olduğu kadar siyasetin sosyolojisinin gelişimine yaptığı katkıları anımsatmak gerekmektedir.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

Genel olarak siyaset olgusunu ele alan modern sosyolojik araştırmaların ortaya çıkışı hangi döneme denk gelmektedir?

CEVAP:

Bu süreç İkinci Dünya Savaşı sonrasına denk gelmektedir.

SORU:

"Siyaset(in) Sosyolojisi" adı altında yeni bir disiplinin doğmasının en başta gelen sebebi nedir?

CEVAP:

Siyaset olgusunun toplumdaki yeri veya toplumsal kökleri üzerine zihni merak, "Siyaset(in) Sosyolojisi" adı altında yeni bir disiplinin doğmasının en başta gelen sebebidir.

SORU:

Siyaset(in) Sosyolojisi disiplininin yükselişe geçmesinde dönüm noktası olan çalışma nedir?

CEVAP:

1960'lar Seymour Martin Lipset'in Siyasal İnsan (Political Man) başlıklı kitabının yayınlanmasıyla Siyaset(in) Sosyolojisi disiplininin yükselişe geçmesinde dönüm noktası olmuştur.

SORU:

Sosyolojik paradigmanın esas odağı nedir? itibariyle, sosyal yapıların, ilişkilerin dış yüzüne değil, bunun ardında yatan belirleyicilerine eğilmeyi odak alır.

CEVAP:

Sosyolojik paradigma esas itibariyle, sosyal yapıların, ilişkilerin dış yüzüne değil, bunun ardında yatan belirleyicilerine eğilmeyi odak alır.

SORU:

Sosyal ve siyasal düşünce tarihinde toplum kavramlaştırmaları kaç temel kategoriye ayrılır?

CEVAP:

İki temel kategoriye ayrılır, bunlar:

- Doğal toplum kavramlaştırması
- Sembolik toplum kavramlaştırması

SORU:

Doğal toplum kavramlaştırmasının temel argümanı nedir?

CEVAP:

Doğal toplum kavramlaştırması, toplumsal hayatın dayandığı ilişkiler ağının, doğal dürtü ve zorunluluklar üzerine inşa olduğunu ileri sürer.

SORU:

Sembolik toplum kavramlaştırmasının temel argümanı nedir?

CEVAP:

Sembolik toplum kavramlaştırmasında, toplumsal hayatı oluşturan ilişkiler ağı sembolik nitelik taşır ve toplum üyelerinin eylemleri ancak sembolik bir bütünlük içinde yer aldığı zaman anlam kazanır.

SORU:

toplumsal gerçekliğin, mahiyeti itibariyle doğal gerçeklikten farklı olduğunu savunan sosyal bilim anlayışı hangisidir?

CEVAP:

SIYASET SOSYOLOJİSİ

Yorumsamacı sosyal bilim anlayışına göre, toplumsal gerçeklik mahiyeti itibariyle doğal gerçeklikten farklıdır.

SORU:

Sosyal bilimde paradigmanın esas amacı nedir? sosyal bağlamdaki sembolik dönüşün ve gerçekliğin kurgulanmasının niteliğini belirlemektir.

CEVAP:

Sosyal bilimde paradigmanın esas amacı, sosyal bağlamdaki sembolik dönüşün ve gerçekliğin kurgulanmasının niteliğini belirlemektir.

SORU:

Sosyal bilimciler, esasında toplumsal gerçekliğin bir bütün ama parçalı bir bütün olduğunu kabul etseler de; son tahlilde bütünü, parçalarının toplamından fazla bir şey olduğuna dikkat çekmişler ve bir olgunun hakkıyla incelemesinin bu gerçeği göz önünde tutmaya bağlı olduğunu söylemişlerdir. Nitekim, siyaset olgusunun incelemesinde de etkisini gösteren böyle bir kavrayış; siyasetin farklı üç katmanda gözüken parçalar olmasının, aslında o parçaların bir bütün içine oturtularak anlaşılmasını önlememesi gerektiğini vurgulamışlardır. Buna göre, siyaseti gözleyebileceğimiz katmanlar nelerdir?

CEVAP:

- Siyasetin toplumsal kökleri
- Siyasetin yapısı veya siyasal süreç
- Siyasetin toplum ve kültür üzerindeki etkileri

SORU:

Siyasetin toplumsal köklerinin temel araştırma alanları nelerdir?

CEVAP:

Bu kategorideki inceleme alanları; “topluluk iktidarı”, “siyasal katılımın mevcut toplumsal temelleri”, “siyasal davranışın toplumsal ve psikolojik boyutları” ile “toplumsal ve siyasal değişimin kaynakları”dır.

SORU:

Yürütme, yasama ve yargı erklerinin iktidarın yapısının, oluşumunun ve dağılımının ne şekilde etkilendiğinin incelendiği kategori hangisidir?

CEVAP:

İktidarın siyasal kaynakları ile ilgilenme, siyasetin yapısı veya siyasal süreç kategorisine dahildir ve yürütme, yasama ve yargı erklerinin iktidarın yapısının, oluşumunun ve dağılımının ne şekilde etkilendiğinin incelendiği kategoridir.

SORU:

Siyasetin toplum ve kültür üzerindeki etkilerinin araştırma alanları nelerdir?

CEVAP:

“Siyasal ekonomi”, “kamu-siyaset ilişkisinin değerlendirmesi” ve “siyasal analiz metodu”. Genel olarak Siyaset Bilimi’nin ve özel olarak bazı alt dallarının (Siyasal Ekonomi, Siyasal Psikoloji gibi) inceleme alanıdır.

SORU:

Siyaset Sosyolojisinin hem Sosyoloji, hem Siyaset Bilimi ile ilişki halinde görünmesi, söz konusu iki disiplin arasındaki

sınırı muğlak kılmaktadır. Bu durum Siyaset Sosyolojisinin hangi özelliğini öne çıkarmaktadır?

CEVAP:

Kimliği açık seçik olmayan, melez bir disiplin özelliği öne çıkmaktadır.

SORU:

Hem Marx’ta hem diğerlerinde “Devlet mi toplumu biçimlendirir, toplum mu devleti?” tartışması, Seymour Martin Lipset tarafından neden yanlış bir tartışma olarak nitelendirilmiştir?

CEVAP:

Seymour Martin Lipset’e göre; sanki devletle toplum birbirinden bağımsız iki organmış gibi ele alındığından yanlış bir soru üzerine oturtulmuş bir tartışmadır.

SORU:

Siyaset sosyolojisinin ABD’de gelişmesinde bazı kurumsal etkenlerin de katkısı olmuştur. Bunlardan önde gelenleri nelerdir?

CEVAP:

“Uluslararası Sosyoloji Derneği” (The International Sociological Association- ISA) 1950’lerde “Araştırma Komiteleri” (Research Committees) oluşturmuş; “Siyasetin Sosyolojisi Komitesi” (The Committee on Political Sociology) ISA’nın bu girişimi doğrultusunda ortaya çıkmıştır.

SORU:

“Karşılaştırmalı Siyaset Sosyolojisi” üzerine ilk uluslararası konferans hangi yılda düzenlenmiştir?

CEVAP:

“Karşılaştırmalı Siyaset Sosyolojisi” üzerine ilk uluslararası konferans 1963 yılında düzenlenmiştir.

SORU:

1968’de düzenlenen üçüncü konferans, Siyaset Sosyolojisine ilişkin uzmanlık konularının belirlenmesi bakımından ayrı bir öneme sahip olmuştur. Nitekim bu konferansta “Siyaset Sosyolojisi Komitesi” içinde beş ayrı çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu grupların uzmanlık alanları nelerdir?

CEVAP:

Karşılaştırmalı seçmen davranışı, Karşılaştırmalı öğrenci siyaseti, Karşılaştırmalı ulus kurma süreci, Silahlı kuvvetler ve toplum, Karşılaştırmalı topluluk incelemeleri.

SORU:

Türkiye’de sosyal bilim çalışmalarının gelişim çizgisi çok eskilere uzanmamaktadır. Zira, başlangıçta ortaya çıkan toplumsal felsefecilik, Avrupa’dakine benzer şekilde, olgulara yönelik incelemeler yapılmasını geciktirmiştir. Kısım de olsa verilere dayanan bir sosyal olgudan bahsedebilmek için temel almamız gereken düşünürümüz kimdir?

CEVAP:

Ziya Gökalp’in çalışmalarının temel alınması gerektiği bugün yaygın olarak bilinmektedir.

SORU:

Siyaset Sosyolojisinin temel konusu nedir?

CEVAP:

Siyaset Sosyolojisi, siyaset-toplum ilişkisini konu olarak alır.

ÜNİTE 2: SIYASET OLGUSUNUN DOĞASI

SIYASETİN DEVLETE AİT OLANA İNDİRGENMESİ SORUNU VE SIYASETİN İLİŞKİSELİĞİ

Siyaset ve devlet kavramlarının ve siyasi faaliyetlerin de devlet faaliyetleri ile karıştırılması rastlanılan en çok yanlışlardan bir tanesidir. Bu yanlışın altında yatan nedenlerinden biri, siyaseti anlama çabasındaki (politika kavramının etimolojisinin çıkış noktası olarak alınması gibi) hatalardır. Bir diğer nedeni ise devletin modern dönemde, toplumsal yaşam üzerindeki etkisidir.

Politika sözcüğü anlamını Yunancadaki polis sözcüğünden alır. Bu sözcük; site, kent, yöre veya vatandaşların toplantısı anlamlarına gelir. Polis sözcüğü benzer başka bir sözcük olan politeia ise; siyasal yapı, siyasal rejim, cumhuriyet ve vatandaşların hakkı anlamına gelir.

Dolayısıyla da politika, polis'e ait olan şeyler yani devlete, kente, yöreye ait olan şeyler anlamına gelir. Buradan hareketle Polis'in siyasal toplum anlamına geldiği ve devletin de siyasal toplum anlamını taşıdığı düşünüldüğünde siyaset ile devlete ait olanın bağdaştırılması zor olmaz.

Polis'in tarihsel bağlamı dikkate alındığında, bu özdeşleştirmenin çok da doğru olmadığı görülür. Modern yaşamda da devlet ile toplum iki ayrı alan olarak karşımıza çıkar. Modern yaşamda devlet, toplumdan görece olarak ayrılabilir bir siyasal organizasyon olarak karşımıza çıktığı için, bugün siyasetin devlete ait olana işaret ettiğinin kabul edilmesi, toplumsal bağlamının göz ardı edilmesi gibi bir sonucu da beraberinde getirir.

Antik Yunan döneminde siyasal olan ile toplumsal olan arasında bir ayrım olmadığı için, siyasetin polise ait olan şeyler olarak düşünülmesi bir anlam daralmasına yol açmaz. Anca modern dünyada devlet ile toplum iki farklı alan olarak karşımıza çıkar. Günümüzde devlet, toplumdan ayrılabilir bir siyasi organizasyon olarak görüldüğü için, siyasetin de devlete ait olan olarak görülmesi, toplumsal bağlamın gözardı edilmesi sonucunu da beraberinde getirmektedir.

Modern devletin niteliğinin daha önceki siyasal organizasyonlardan farklı olması, siyasetin devlete ait olanı niteleyen bir kavram olarak görülmesinin bir başka nedenidir. Devletin ortak yaşam üzerindeki hâkimiyeti, onun yönetim araçlarının yoğunlaştığı alan olmasından kaynaklanmaktadır.

Weber'in devlet kavramlaştırmasını göz önünde bulundurarak modern devleti karakterize eden özellikleri dört başlık altında ele almak mümkündür.

1. Meşru olarak şiddet kullanma ya da fiziki zora başvurma tekelini elinde bulundurması,
2. Sınırları kesin bir biçimde belli olan belirli bir toprak parçası üzerinde kurmuş olduğu hâkimiyet,
3. Faaliyetlerini hukuk temelinde gerçekleştirmesi,
4. Toplumsal yaşam üzerindeki hâkimiyetini hayata geçiren bürokrasisi.

Modern devletin toplumsal yaşam üzerindeki belirleyici gücü, siyasetin devlete ait olan algılanmasında önemli rol oynamıştır. Bu görüş, gücün ve hâkimiyetin tek kaynağı olarak devleti görmekte ve bu ufuk darlığının bir sonucu olarak, toplumsal yaşamdaki güç ilişkilerini ve bu ilişkilere bağlı olarak kendini gösteren tahakküm biçimlerini ihmal

etmektedir. Fakat siyasal antropoloji çalışmaları (bkz. Marc Abélès ile Edward Evan EvansPritchard ve Meyer Fortes'in çalışmaları) siyasal ilişkinin evrensel bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Sosyolojik bir perspektifle ele alındığında, devlet iktidarının bile arka planında toplumsal yaşamdaki söz konusu iktidar ilişkilerinin bulunduğu görülecektir.

EKONOMİK DETERMİNİZM (BELİRLENİMCİLİK) SORUNU VE SIYASETİN ÖZERKLİĞİ

Başta Marx olmak üzere, bazı düşünürler, siyaseti anlamaya çalışırken devleti değil toplumu çıkış noktası olarak almışlar ve devlet-toplum ilişkisinde belirleyici olanın toplum olduğunu iddia etmişlerdir.

Ekonomik çatışmaların dışındaki siyasal çatışmaların ve ekonomik eşitsizlikler dışındaki eşitsizliklerden kaynaklanan hâkimiyet ilişkilerinin karşısında kör olan bu bakış açısı, ekonomik belirlenimcilik sorununu da beraberinde getirir.

Ortodoks Marksizm ekonomik belirlenimcilikten taviz vermezken, Neo-Marksizm'de ekonomi ile siyaset arasındaki belirlenim ilişkisi gevşediği için, siyaset bütünüyle bağımlı bir değişken olarak değil, görece özerk bir olgu olarak düşünülür. Post-Marksist düşüncede ise, ekonomi ile siyaset arasındaki tek yönlü belirlenim ilişkisi ortadan kalkar ve siyaset özerk bir olgu olarak düşünülür. Ekonominin toplumsal yaşamda belirleyici bir faktör olduğunu düşünen Marx, herhangi bir toplumsal düzende üst yapıyı belirleyen şeyin, o toplumsal düzenin ekonomik yapısı olduğunu savunur.

Toplumsal düzende eğer üretim güçlerindeki gelişim bir düzeye ulaşırsa ekonomik yapı değişikliğe uğrar ve alt yapı, yani ekonomik yapı ile üst yapı arasında bir çatışma söz konusu olur. Toplumsal devrim de bu tür bir çatışmanın sonucu olarak görülür.

Marx'ın toplumsal değişim düşüncesi, iki önemli hususu içerir. Bunlardan biri diyalektik işleyiş sürecinde, ortaya çıkan yeni düzeyin üst bir aşamaya karşılık gelmesine bağlı olarak kendini gösterir. Buna göre, her yeni toplumsal düzen, bir öncekine göre daha ileri bir aşamaya karşılık gelir. İkinci husus ise, diyalektik işleyiş sürecinde, yeni düzeyin bir önceki düzeyin ileriye taşınabilir niteliklerini içerisinde barındırması ile bağlantılıdır.

Özgürlük, Marx için ilerlemenin ölçütüdür. Bu anlamda, Marx'a göre ideal toplumsal düzen, özgürlüğün evrensel anlamda gerçeklik kazandığı ortak yaşam biçimine karşılık gelir. Marx, bu ortak yaşam biçiminin komünist toplum olduğunu düşünür. Onun için komünist toplum, bünyesinde bireysel yarar ile toplum yararın örtüştüğü ve böylece bireylerin gerçek anlamda özgür olabilmelerine uygun toplumsal ilişkilerin vücut bulduğu bir ortak, devletsiz yaşam biçimidir.

Marx toplumsal yaşamın temelinde üretim ilişkilerin olduğunu, insanın doğayı dönüştürücü çalışma yoluyla kendini gerçekleştirerek özgür olacağını düşünmektedir. Marx'ın teorisi siyaseti bağımlı bir değişken olarak görür; ahlak, hukuk, din, sanat, ideoloji gibi siyaseti de, üstyapı içerisinde mütalaa ettiği için, üst yapının alt yapıya uyarlanması düşüncesine bağlı olarak, siyasetin de yeni ekonomik düzene göre biçim alacağını kabul eder. Bunun yanında siyasetin aynı zamanda tarih tarafından da belirlendiğinden bahsedilebilir; insani olan her şey gibi,

siyasetin de, ait olduğu tarihsel dönemin toplumsal koşullarına göre biçimlendiğini kabul edilmektedir. Marx'ın kendi teorisinde ekonomi ile siyaset arasında kurmuş olduğu ilişki ile modern toplumdaki uygulamalar arasında bir çok uyumsuzluk gözlemlenmektedir. Geçmişte ve günümüzde yaşanan bir çok örnek, bu uyumsuzluğu doğrular niteliktedir.

Neo-Marksist olarak görülen bazı düşünürler, Marksist teoriyi, liberal demokrasi ile yönetilen Batılı kapitalist ülkelerdeki toplumsal yaşamı açıklamayı mümkün kılacak biçimde yenilemişlerdir. Aralarında Antonio Gramsci ve Louis Althusser'in de bulunduğu bu düşünürler, belirli bir tarihsel momentte siyasetin de toplumsal yaşam üzerinde etkiye sahip olabileceğini göstererek, siyasetin bütünüyle bağımlı bir değişken olmadığına dikkat çekmişlerdir.

Klasik Marksist düşünürlerden farklı olarak Gramsci'ye göre bir tarihsel blok'un (tarihin belirli bir evresine denk düşen alt yapı ile üst yapı arasındaki bütünlüğün) oturduğu belirli bir tarihsel momentte, siyaset de toplumsal yaşam üzerinde etkiye sahip olabilir.

Hümanist Marksizm, Marx'ın tarihsel değişimde insani çabaya önem verdiğini iddia eden Marksizm yorumu olarak görülmektedir. Marx'ın geç dönem çalışmalarını önemseyen yorum ise Ekonomizm'dir ve bu yorum, tarihin işleyişinde belirleyici olanın üretim güçleri olduğunu, bu anlamda tarihin insan iradesinden bağımsız olarak gerçekleştiğini, bu nedenle de tarihsel değişimde insan iradesi ya da düşüncesinin, dolayısıyla da siyasetin belirleyici hiçbir etkiye sahip olamayacağını iddia eder. Gramsci, siyasetin toplumsal yaşam üzerinde bir etkiye sahip olabileceğini kabul ettiği için ekonomizmi eleştirir. Fakat Gramsci tarihsel değişimde son tahlilde ekonominin belirleyici olduğunu düşündüğü için, onun hümanist yorumu da bütünüyle değil, ancak kısmen benimsediği söylenebilir.

Gramsci'ye göre Doğu toplumları, devletin son derece güçlü olduğu, sivil toplumun ise yok denecek kadar zayıf olduğu toplumlardır. Bu özellikleri dolayısıyla bu toplumlarda siyaset, devletin uygulamış olduğu kaba güç olarak kendini gösterir. Parlamenter demokrasilerle yönetilen Batı toplumları ise güçlü bir sivil topluma sahip oldukları için, burada siyaset kaba güce indirgenemez. Bu toplumlarda siyasal hâkimiyeti hedefleyen bir sınıf, öncelikle sivil toplum alanında insanların rızasını kazanmaya yönelik ideolojik mücadele vermek durumundadır.

Gramsci her ne kadar rızanın esas alanı olarak sivil toplumu görse de bu toplumlarda üstyapının bir başka alanı olan siyasal yapıyı (devleti) da rızanın sağlandığı yerlerden biri olarak görüyordu. Zira bir toplumda kapitalizm gelişse de, siyasal yapının devrim için gerekli koşulların ortaya çıkmasını engelleyebilmesi, siyasetin de ekonomik yapı üzerinde etkiye sahip olabileceğini gösteriyordu.

Gramsci, işçi sınıfının toplumsal yaşamda hegemonyayı oluşturmaya paralel olarak devletin de ortadan kalkacağını düşünür. Sonuçta Gramsci de, Marx gibi, devletsiz bir topluma ulaşılabilirliği kanaatindedir. Fakat Gramsci bu topluma nasıl ulaşılacağı konusunda Marx ile görüş birliği içerisinde değildir. Gramsci, siyasal eylemi doğrudan belirleyen şeyin ekonomik yapı değil, bu yapının

yorumlanış biçimi olduğu kanaatinde olduğu için, söz konusu dönüşümün ancak üst yapı alanı olan sivil toplumda yürütülen ve insanların düşünme ve değerlendirme biçimlerini etkilemeyi amaçlayan bir mücadelenin yardımıyla gerçekleşebileceğini düşünüyordu.

Gramsci devleti iki anlamda düşünür. Dar anlamıyla siyasal toplum, yani sivil toplumdan ayrı bir üstyapı kurumu olarak ve geniş anlamıyla, siyasal toplumun yanı sıra sivil toplumu da içeren bir bütün olarak. Bu anlamıyla devlet, güç artı rıza demektir.

Bir başka neo-Marksist düşünür olan Althusser, sivil toplum kavramını reddederek Gramsci'nin devlet ile sivil toplum arasındaki ayrımın kalktığı 'geniş anlamıyla devlet' anlayışını esas alır. Althusser de devletin baskının yanı sıra rızayı da içerdiği kanaatindedir; Marksizm'in yapısalcı bir yorumunu sunar. Buna göre toplum çeşitli yapılardan oluşur ve toplumsal yaşam bu yapılar arasındaki ilişkilerce belirlenir.

Althusser, ekonomik yapı, siyasal yapı ve ideolojik yapı olmak üzere üç yapıdan bahseder. Bu yapılar arasındaki ilişki, karşılıklı etkileşim sonucu ortaya çıkan, 'üst belirlenim' olarak adlandırılan bir yapısal belirlenim süreciyle ortaya çıkar. Bu analizde, ekonomik yapının son kertede belirleyiciliği, belirli bir tarihsel dönemde hangi yapının etkin olacağını belirleyen yapının, ekonomik yapı olduğu düşüncesinde karşılığını bulur.

Althusser'e göre, bir toplumsal düzenin varlığının sürdürülebilir olması, üretimde bulunurken üretim koşullarını da yeniden üretmesinden geçer. Bu da ancak üretim araçlarının ve üretim ilişkilerinin yeniden üretilmesiyle olur. Ona göre üretim ilişkilerinin yeniden üretimi, siyasal ve ideolojik yapılar ile sağlanır. Althusser, devlet aygıtını, devletin baskı aygıtları (hükümet, idare, ordu, polis, hapishaneler gibi unsurlar) ve devletin ideolojik aygıtları (dini kurumlar, öğrenim kurumları, aile, hukuk kurumları, sendikalar, siyasal partiler, iletişim ve haberleşme araçları, kültür, sanat ve spor faaliyetlerinin yürütüldüğü kurumlar gibi unsurlar) olmak üzere ikiye ayırır. Devletin baskı aygıtlarının (DBA) bütünüyle kamu alanında kalmasına karşın devletin ideolojik aygıtları (DİA) ağırlıklı olarak özel alanda bulunur.

Gramsci gibi Althusser de, iktidar ilişkileri alanını, dolayısıyla da bu ilişkileri dönüştürmeye yönelik siyasal mücadele alanını olabildiğince geniş düşünür. Post-Marksist düşüncenin önemli temsilcileri olarak kabul edilen Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe, toplumsal ilişkileri özcü olmayan bir anlayışla ele aldıkları için, siyasetin herhangi bir temele indirgenemeyecek olan ilişkisel doğasını görebilmişlerdir.

Laclau ve Mouffe, toplumsal ilişkiler olumsal olduğu için, siyasal öznelerin ve toplumun da olumsal olduğunu düşünür. Özcülük; belirliliğe, kesinliğe, kalıcılığa, evrenselliğe, homojenliğe ve bütünlüğe vurgu yaparken, olumsallık; müphemliğe, belirsizliğe, gelip geçiciliğe, heterojenliğe ve parçalılığa vurgu yapar. Siyasal öznenin olumsal olması hiçbir kimliğin ontolojik olarak ayrıcalıklı olamayacağı anlamına gelir.

Laclau ve Mouffe, siyasal özne gibi toplumun da olumsal olduğunu kabul ettikleri için toplumsal yaşamı, içerisinde

bir düzeni barındıran bir bütünlük olarak değil, farklı kimliklerin (yaşam tarzlarının) siyasal mücadelelerine bağlı olarak kurulan ve bozulan görelî ve istikrarsız bir bütünlük olarak görmüşlerdir.

Laclau ve Mouffe, Gramsci'nin hegemonya kavramını sınıf merkezli olmayan bir perspektiften hareketle yeniden yorumlarlar. Bu doğrultuda hegemonyanın farklı kimliklerin siyasal mücadelelerine bağlı olarak kurulan geçici bir bütünlük olduğunu, bu bütünlüğün nasıl kurulursa kurulsun her zaman belirli yaşam tarzlarının lehine belirli yaşam tarzlarının ise aleyhine olacak sonuçlar içereceğini, dolayısıyla da içerisinde siyasal ilişkinin (yani hâkimiyet ilişkilerinin) olmadığı bir toplumsal yaşam biçiminin mümkün olmadığını belirtirler. Onlara göre demokratik toplum; herhangi bir siyasal öznenin (kimliğin) ontolojik olarak ayrıcalıklı bir konuma sahip olarak görülmediği ve her siyasal öznenin kendisini kuran toplumsal ilişkileri dönüştürme imkânına sahip olduğu toplumdur.

SIYASETİN YENİ YÜZÜ

Günümüzde siyaset, sınıf ve ulus-devlet kavramları üzerinden anlaşılabilir bir olgu olarak görülmekte ve devlete ait faaliyet ya da devlet üzerinden gerçekleştirilen, kamusal alana ilişkin bir faaliyet olarak düşünülmektedir. Ekonomik çıkarlar temelinde tanımlanan sağ-sol ayrımına bağlı olarak biçimlenen modern siyasal yaşamda sol, ekonomik yönden dezavantajlı grupların sözcüsü olarak anlaşılırken, sağ avantajlı grupların çıkarlarının temsilcisi olarak düşünülmüştür.

Günümüzde siyasetin ulus-devlet ölçeğini aşarak küresel bir mahiyet kazanması, günümüz demokrasilerinde siyasal partilerin programlarında gözlemlediğimiz benzerlikler ve bu anlamda klasik anlamıyla sağ ile sol arasındaki ayrımının belirsiz hale gelmesi, sınıf kategorisinin ötesinde etnik, cinsel, dinsel, kimlik siyasetlerinin ve bu siyasetleri yürüten yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkması gibi önemli gelişmeler, modern siyaset anlayışının geçerliliğini önemli ölçüde azaltmıştır. Bugün siyaset yeni bir yüzle karşımızdadır. Siyasetin bu yeni yüzünün gerisinde, toplumsal ilişkiler düzeyindeki bir dizi değişiklik bulunmaktadır. Bunlar:

1. Kapitalist üretim ilişkilerinin toplumsal yaşamın bütün alanlarına nüfuz etmesi,
2. Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşmasına bağlı olarak karşımıza çıkan kitle kültürü,
3. Toplumsal yaşama yönelik devlet müdahalesinin artmış olmasıdır.

Günümüzde siyasetin merkezinin devletten topluma kaydığını, kurumsal yapılara dayalı siyaset anlayışının geçerliliğini yitirmeye başladığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda günümüz siyasetinin ayırt edici vasfını oluşturan şey, her konuda toplumun kendi kendini örgütleyebilme yetisidir. Bugün devlet, sendikalar ve medya gibi eski örgütlerin yanı sıra, eşcinseller, sporcular, otomobil sürücüleri, özürülüler, çevreciler, teröristler vb. gibi pek çok grupla karşı karşıyadır. Toplumda birçok iktidar odağı vardır ve bu anlamda devlet her şeyi öngören, yönlendiren ve karara bağlayan merkez olma özelliğini yitirmiştir. Dolayısıyla siyasal kararların alındığı bir

merkez ve siyasal karar alma tekelini elinde bulunduran bir siyaset sınıfı bulunmamaktadır.

Ulrich Beck, geç modernliğin yaşandığı günümüz dünyasında kesinlik ve öngörülebilirliğin ortadan kalktığını ve bugünün dünyasını karakterize eden şeyin, belirsizlik ve öngörülemezlik olduğunu düşünür.

Toplumsal sorunların öngörülemezliğine işaret eden söz konusu belirsizlik, devletin toplumsal taleplere cevap verebilme kabiliyetini kaybetmesinin de nedenlerinden birini oluşturur.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

Aristotelesçi bir perspektiften hareketle yapılan siyaset tanımı nedir?

CEVAP:

Aristotelesçi bir perspektiften hareketle yapılan siyaset tanımı, ortak yaşamın ortak iyiye göre düzenlenmesi olduğu biçimindeki tanımdır.

SORU:

Machiavelli'in düşünceleri çerçevesinde yapılmış olan siyasetin en geniş tanımı nedir?

CEVAP:

Machiavelli'in düşünceleri çerçevesinde yapılmış olan en geniş tanım, siyasetin iktidar mücadelesi olduğu biçimindeki tanımdır.

SORU:

Süreci dikkate alan bir perspektifle yapılmış olan siyasetin tanımı nedir?

CEVAP:

Süreci dikkate alan bir perspektifle yapılmış olan siyasetin tanımı, toplumdaki değerlerin otorite yoluyla bölüştürülmesi olduğu biçimindeki tanımdır.

SORU:

Siyaset sosyolojisinin temel konusu nedir?

CEVAP:

Siyaset sosyolojisi, siyaset-toplum ilişkisini konu olarak alır.

SORU:

Siyasetin devletle, siyasal faaliyetlerin ise devlet faaliyetleriyle özdeşleştirilmesi en sık karşımıza çıkan yanlışlardan biridir. Bu yanlışın çeşitli nedenlerden kaynaklandığı söylenebilir. Bu nedenler en temelde nelerdir?

CEVAP:

Bu nedenlerden biri, siyaseti anlamaya çalışırken politika kavramının etimolojisinin çıkış noktası olarak alınmasıdır. Diğer neden ise, modern dönemde devletin toplumsal yaşam üzerindeki etkisidir.

SORU:

Politika kavramının etimolojik kökeni nedir?

CEVAP:

Politika kavramının etimolojik anlamını polis sözcüğünden alır. Etimolojik olarak polis; site, kent, yöre veya vatandaşların toplantısı anlamlarına gelir. Polis sözcüğü ile yakın anlama sahip bir sözcük olan politeia ise; siyasal yapı, siyasal rejim, cumhuriyet ve vatandaşların hakkı anlamlarını içerir. Nihayetinde, politicos'un çoğulu olan

SIYASET SOSYOLOJİSİ

politika; siyasal şeylere, vatandaşlık hakkına ilişkin şeylere, polis'in yapısını ve rejimini ilgilendiren şeylere gönderme yapar.

SORU:

Weber'e göre, modern devletin ortak yaşam üzerindeki hâkimiyetinin sebebi nedir?

CEVAP:

Weber'e göre, modern devletin ortak yaşam üzerindeki hâkimiyetinin sebebi, onun yönetim araçlarının yoğunlaştığı alan olmasından kaynaklanmaktadır.

SORU:

Weber'in devlet kavramlaştırmasını göz önünde bulundurarak modern devleti karakterize eden özellikler hangi başlıklar altında toplanabilir?

CEVAP:

- Modern devletin en temel özelliği, meşru olarak şiddet kullanma ya da fiziki zora başvurma tekeli elinde bulundurmasıdır.
- Modern devletin bir diğer özelliği ise, sınırları kesin bir biçimde belli olan belirli bir toprak parçası üzerinde kurmuş olduğu hâkimiyettir.
- Faaliyetlerini hukuk temelinde gerçekleştirmesi, modern devletin bir başka özelliğini oluşturur.
- Nihayetinde modern devlet, toplumsal yaşam üzerindeki hâkimiyetini hayata geçiren bürokrasi yoluyla da, diğer siyasal organizasyonlardan ayrılır.

SORU:

Bürokrasiyi oluşturan kişilerin temel nitelikleri nelerdir?

CEVAP:

Bürokrasi, belirli amaçlar doğrultusunda eğitim alan, yetişen ve uzmanlaşan, belirli kurallarla iş başına gelen ve yine belirli kurallar doğrultusunda faaliyetlerini yürüten kamu görevlilerinden oluşur.

SORU:

Weber, teknolojik gelişme ile toplumsal yaşam arasındaki bağdan yola çıkarak bürokrasinin geleceğini nasıl yorumlamıştır?

CEVAP:

Weber, teknolojik gelişmeye bağlı olarak toplumsal yaşamın daha karmaşık hale geleceği ve bu karmaşıklıkla düzenleme ihtiyacı ile birlikte bürokrasinin toplum üzerindeki etkisinin daha da artacağı kanaatindeydi.

SORU:

Evans-Pritchard ve Fortes'in ortaya koydukları iki toplum biçimi nedir?

CEVAP:

Evans-Pritchard ve Fortes, iki toplum biçiminden bahseder: Bunlardan biri merkezi bir otoriteye, bir iktidar aygıtına ve hukuksal kurumlara sahip toplumlar, yani devletli toplumlar; diğeri ise belirli bir siyasal organizasyonun bulunmadığı toplumlar, yani devletsiz toplumlardır.

SORU:

Toplum sözleşmesi düşüncesine göre, siyasal toplum ya da devletin ortaya çıkma dinamikleri nelerdir?

CEVAP:

Toplum sözleşmesi düşüncesine göre, siyasal toplum ya da devlet, insanların özgürlüklerinin bir kısmını bir üçüncü şahsa devrettikleri bir anlaşma yoluyla bir araya gelmeleri ile birlikte ortaya çıkar.

SORU:

"Siyaset, insanların kurlsız bir şekilde yaşadıkları bir dönemin (doğal durum ya da doğa hali) sonunda, bu dönemde karşılaşılan zorluklara ilişkin deneyimin bir ürünü olarak doğan yapay bir şeydir" düşüncesinin en önemli temsilcisi kimdir?

CEVAP:

Bu düşüncenin en önemli örneğini Hobbes'un siyaset felsefesinde bulunabilmektedir.

SORU:

Abélès'in toplum sözleşmesi düşüncesine yönelik eleştirileri nelerdir?

CEVAP:

Abélès'in toplum sözleşmesi düşüncesine yönelik eleştirilerinde altını çizdiği şey, toplumun varlığının devletin varlığına bağlı olmadığı ve bununla bağlantılı olarak da, siyasal ilişkinin devletin öncesinde ya da devletin dışında da olabileceğidir.

SORU:

Marx'a göre siyaseti şekillendiren temel unsur nedir?

CEVAP:

Marx önemsememiş olduğu toplumsal ilişkiler içerisinde belirleyici olanın üretim ilişkileri olduğu yönündeki kabulü nedeniyle, siyaseti bütünüyle ekonomiye bağımlı bir değişken olarak ele alır.

SORU:

Marx'a göre toplumsal yaşamda belirleyici olan faktör nedir?

CEVAP:

Marx, toplumsal yaşamda belirleyici olan faktörün ekonomi olduğunu kabul eder.

SORU:

Marx'a göre, toplumsal değişim nasıl işlemektedir?

CEVAP:

Marx'a göre, toplumsal değişim sürekli devrim halinde olan üretim güçlerinin belirli bir gelişme düzeyine ulaşması ile vuku bulan çatışmalar yoluyla işler

SORU:

Marx için ilerlemenin ölçütü, özgürlüktür. Bu anlamda, Marx'a göre ideal toplumsal düzen nedir?

CEVAP:

Marx'a göre ideal toplumsal düzen, tarihsel sürecin sonunda ulaşılan ve içerisinde özgürlüğün evrensel anlamda gerçeklik kazandığı ortak yaşam biçimine karşılık gelir. Marx, bu ortak yaşam biçiminin komünist toplum olduğunu düşünür.

SORU:

Marx'a göre özgürlüğün ön koşulu nedir?

CEVAP:

Marx, bireyin kendi üzerinde kontrole sahip olmasının, ortak yaşamın kolektif kontrolü ile doğrudan bağlantılı olduğunu kabul etmiş ve ekonominin, ortak yaşamın temeli olduğu yönündeki düşüncesine uygun olarak,

üretim araçları ve üretim süreci üzerindeki kolektif kontrolü, özgürlüğün ön koflulu olarak görmüştür.

SORU:

Gramsci'ye göre *tarihsel blok* neye karşılık gelmektedir?

CEVAP:

Gramsci'ye göre tarihsel blok, tarihin belirli bir evresine denk düşen alt yapı ile üst yapı arasındaki bütünlüğe karşılık gelir.

SORU:

Gramsci devleti iki anlamda düşünür. Bunlar nelerdir?

CEVAP:

Dar anlamıyla devlet siyasal toplum demektir. Bu anlamıyla devlet sivil toplumdan ayrı bir üstyapı kurumudur. Geniş anlamıyla devlet ise, siyasal toplumun yanı sıra sivil toplumu da içeren bir bütünlüğe karşılık gelir.

SORU:

Althusser humanizmi neden reddetmektedir?

CEVAP:

Althusser, insanın kendisini verili olan birtakım yapılar içerisinde bulunduğunu ve insani yaşamın bu yapılarca belirlendiğini kabul ettiği için humanizmi reddeder.

SORU:

Althusser, devlet aygıtını, devletin baskı aygıtları ve devletin ideolojik aygıtları olmak üzere ikiye ayırır. Buna göre devletin baskı aygıtlarını ve ideolojik aygıtlarını oluşturan unsurlar nelerdir?

; hükümet, idare, ordu, polis, hapishaneler gibi unsurlardan oluşurken, devletin ideolojik aygıtları; dini kurumlar, öğrenim kurumları, aile, hukuk kurumları, sendikalar, siyasal partiler, iletişim ve haberleşme araçları, kültür, sanat ve spor faaliyetlerinin yürütüldüğü kurumlar gibi unsurları içerir.

CEVAP:

Buna göre devletin baskı aygıtları; hükümet, idare, ordu, polis, hapishaneler gibi unsurlardan oluşurken, devletin ideolojik aygıtları; dini kurumlar, öğrenim kurumları, aile, hukuk kurumları, sendikalar, siyasal partiler, iletişim ve haberleşme araçları, kültür, sanat ve spor faaliyetlerinin yürütüldüğü kurumlar gibi unsurları içerir.

SORU:

Beck'e göre, bugünün dünyasını karakterize eden şey nedir?

CEVAP:

Beck'e göre, bugünün dünyasını karakterize eden şey, belirsizlik ve öngörülemezliktir.

SORU:

Beck günümüz toplumunu nasıl nitilemektedir?

CEVAP:

Beck günümüz toplumunu *risk toplumu* olarak niteler. Risk toplumu geleceğin öngörülemediği, eylemlerin sonuçlarının kestirilemediği bir toplumsal yaşam biçimine işaret eder.

ÜNİTE 3: OTORİTE, SİYASAL İKTİDAR VE MEŞRULUK

İKTİDAR İLİŞKİSİ, SOSYAL İKTİDAR, MİKRO İKTİDAR

Siyasetin ilişkiye dayalı olması, siyasal olanın ancak sosyal bir bağlam içerisinde ortaya çıkabileceği anlamına gelir. Yani tek bir kişinin olduğu bir yerde iktidardan yahut kontrolden söz ediliyorsa burada 'iktidar' kavramı siyasal anlamının dışında kullanılıyordur. Ancak iki kişi olduğu zaman 'iktidar' ve 'kontrol' kavramlarının siyasal anlamda kullanılması mümkündür. Max Weber, iktidarı: "Bir kişiye, kendi isteğine karşıt bir şey yaptırabilme gücü" olarak tanımlar. Bu noktada 'özgürlük' kavramı da işin içine girer. 'Özgürlük' kavramı, kişinin karar ve eylemlerinin bizzatı kendisi iradesinden kaynaklanmasını ifade ediyorsa burada felsefi bir anlam taşıyordur. Örneğin kimi bağımlılıkları sebebiyle futbol oynayamayan bir futbolcu, istediği bir şeyi yapması başkaları tarafından engellendiği için özgürlükten uzak değildir. Kendisine engel olan şey gene kendisi olduğundan, burada sözü geçen özgürlük, siyasal değil, felsefi bir anlam taşır. Eğer bu futbolcu yabancı bir futbolcu olsaydı ve bulunduğu ülkedeki merciler kendisine oynama hakkı vermeseydi, o durumda siyasi bir özgürlükten söz edilebilirdi. Çünkü bu durumda futbolcunun futbol oynamasına engel olan şey kendisinden değil, başka bir kişi (ya da kurum) den kaynaklanmış olacaktır.

Siyasetin ilişkisel olması, farklı ilişki biçimlerinde farklı biçimlerde ortaya çıkmasına yol açar. Carl Schmitt, siyasal olanı karakterize eden antagonizmanın, son tahlilde, dost-düşman ayrımı olduğunu belirtir. Schmitt'in bu ayrımı bazı sorunlar içermekle birlikte, siyasal olanın ilişkisel karakterinin anlaşılmasında, iki bakımdan aydınlatıcıdır: Birincisi; 'dost' ve 'düşman' kavramları ancak bir karşıtın varlığı üzerinden tanımlanabileceği için, siyasetin, izole edilmiş birey üzerinden anlaşılamayacağını altını çizer. İkincisi; Schmitt, siyasal bir varlığın ancak bir düşmanın varlığı halinde söz konusu olabileceğini varsayarak, siyasal olanın 'biz' ve 'onlar' arasındaki karşıtlık ilişkisinden kaynaklandığını belirtir.

Örneğin bir kadın işçi, ekonomik çıkarları için mücadele ederken, 'biz'i işçi sınıfı, 'onlar'ı işverenler olarak görür. Fakat aynı kadın işçi başka bir platformda, kadın hakları için mücadele verirse bu kez 'biz' ve 'onlar' ayrımını farklı bir temel üzerine kuracaktır.

Biz' ve 'onlar' arasındaki ilişki, süregelen bir düşmanlık ilişkisi olarak düşünülmemelidir. Karşılıklı mücadele içerisinde birbirini etkileyen, dönüştüren iki unsurdur. Modern dönemde siyasetin çatışmacı ve dinamik doğasını anlamayı zorlaştıran iki yaklaşım hâkim olmuştur. Bunlar: siyaseti devlet ve devleti oluşturan kurumların işleyişine ilişkin bir faaliyet olarak ele alan kurumsalcı yaklaşım ve siyaseti bireysel hakların korunmasına yönelik sınırlı bir fonksiyonla tanımlayan liberal siyasal düşüncedir. Siyasetin ilişkisel olduğunu belirtmek, siyaseti anlamak açısından önemli olmakla birlikte yeterli değildir. Bu noktada, 'iktidar' ve 'yönetim' kavramlarının anlaşılması önemlidir.

Her yönetim ilişkisi, bir iktidar ilişkisi de içerir. İktidar, daha çok modern devletin merkezi niteliğinin belirtilmesi amacıyla siyaset düşünürlerince kullanılan bir olguyken, yönetim siyaset felsefecilerin üzerinde durduğu bir olgu olmuştur. İktidar olgusunu bağımsız şekilde ele alan ilk düşünür Machiavelli'dir. Machiavelli'nin iktidar kavramına ilişkin saptamaları, Jean Bodin'in elinde

geliştirilmiş, Thomas Hobbes'un egemenlik kavramlaştırılmasıyla da en sistematik ifadesini bulmuştur Foucault, 'mikro iktidar' düşüncesini ortaya atmıştır. Foucault'ya göre 'iktidar', sadece devletle özdeşleşen bir makro iktidar düşüncesinin aksine, sosyal hayatın çeşitli kademelerinde ortaya çıkan bir ilişki biçimidir.

Toplumdaki bütün resmi ya da resmi olmayan birlikliklerde (aile, okul, dernek, parti vs.) iktidar ilişkilerini görmek mümkündür. Foucault'ya göre iktidar ilişkisi, bir tarafın (kişi, grup veya kurum) diğer tarafın (kişi, grup veya kurum) eylemleri üzerinde eylemde bulunduğu bir ilişki biçimidir. Bu tanım, iktidar ilişkisinde yönlendirme eylemine maruz kalan tarafın pasif bir konumda olmayıp çeşitli eylemlerde bulunabilmek anlamında özgür olduğunu varsayar. Foucault'ya göre iktidar, davranışları yönlendirmeyi, davranışların muhtemel sonuçlarını bir düzene koymayı, yani başkalarının mümkün eylemler alanını yapılandırmayı amaçladığı için, iktidarın ilk, asıl ve sürekli işlevi ürettiricidir.

Foucault'nun ortaya koyduğu bir diğer kavramsa 'biyoiktidar' kavramıdır. 'Biyoiktidar', beden üzerinde kurulan iktidardır. Burada kastedilen beden, sosyal bedendir. Yani 'biyoiktidar', iktidar ilişkileri içerisinde belirli yaşam tarzlarının üretilmesine işaret eder.

Foucault'ya göre iktidar ilişkileri içerisinde öznel, uysal bedenler haline getirilir. İktidar 'normal' bir yaşam tarzı tanımlar ve sosyoloji, psikoloji, psikiyatri, kriminoloji gibi bilimlerin sayesinde bir değerler sistemi oluşturarak bireyleri bu 'normal' davranış formuna sokmayı hedefler, bu normalliği meşrulaştırır. Böylece bir ahlak sistemi oluşturularak bireyler bu sisteme göre şekillendirilir. Bu sisteme uymaları sağlanır

Foucault'nun iktidar kavramlaştırmasında toplum, "tek bir iktidarın uygulandığı üniter bir gövde" değil "farklı iktidamların yan yana gelmesi, ilişkisi, koordinasyonu ve hiyerarşisi"dir.

SIYASAL İKTİDAR VE OTORİTE

Siyasal iktidar, üç ayırt edici özelliğe sahiptir: birincisi, siyasal iktidarın ülke ya da toplumun tamamı üzerinde etkili olmasıdır. İkincisi, siyasal iktidarla toplumdaki diğer iktidamlar arasında eşitlik ilişkisi değil, hiyerarşik bir ilişki bulunmasıdır. Üçüncüsü ise, siyasal iktidarın, maddi kuvvet ve zor kullanma gücünü tekelinde bulundurmasıdır.

İktidar gibi yönetim de sosyal hayatın her düzeyinde rastlayabileceğimiz bir olgu olarak karşımıza çıkar. Siyasal yönden önemli olan yönetimin ayırıcı vasfı, kapsamıdır. Bu anlamda siyaset, bütünü yönetimi ile ilişkili bir kavramdır. Bütün (siyasal birlik) kısmı (tikel, özel) çıkarların gerçekleşmesine olanak sağlayan diğer sosyal birliklerden farklıdır.

Schmitt'e göre siyasal birlik, düşmanın kim olduğunu belirleme, dolayısıyla da savaşa karar verme gücüne bağlı olarak, insanın fiziksel yaşamı üzerinde tasarrufta bulunma imkânına sahip olduğu için, hiyerarşik olarak diğer sosyal birliklerin üzerinde yer alır.

Aristoteles, insanın doğal olarak iyi bir varlık olduğunu ve insan doğasının ancak iyi bir topluluk yaşamı içerisinde açığa çıkacağını kabul ettiği için, siyasal birliği, ortak iyyinin hayata geçtiği yaşam olarak düşünürken; Schmitt, insanın tehlikeli karakterini varsaymasına bağlı olarak,

siyasal birliği, bir topluluğun kendisine düşman olan toplulukla mücadelesi bağlamında varlık kazanan yaşam olarak düşünmüştür.

Aristotelesçi siyasal birlik, homojen bir topluluk yaşamı demektir. Oysa günümüzde siyasal birlik, farklı yaşam tarzlarını içerisinde barındırdığı için, heterojen bir karaktere sahiptir. Bu nedenle, günümüzde, siyasetin amacı olan ortak iyiyi belirli bir topluluğun iyisiyle özdeş olarak göremeyiz.

Schmittçi siyasal birlik anlayışının, iki açmazı vardır: Öncelikle, Schmitt, siyasal birliği homojen bir bütünlük olarak gördüğü için, siyasal mücadeleyi siyasal birlikler arasındaki bir mücadele olarak alır. Oysa günümüz dünyasında siyasal mücadele, farklı yaşam tarzları arasındaki mücadele olarak, siyasal birlik içerisinde de kendini gösterir. İkincisi, Schmitt, bir düşmanın varlığının siyasal birliğin varlık koşulu olduğundan hareketle, siyasal birliğin ancak başka bir siyasal birliğin varlığı durumunda var olabileceğini kabul ettiği için, global ölçekte vücut bulabilecek bir siyasal birlik imkânını reddeder. Bu da, Schmittçi siyasal birlik anlayışını, siyasetin günümüz dünyasında öne çıkmış olan global boyutunu anlamak bakımından uygun bir temel olma niteliğinden yoksun kılar

Siyasi birlik (bütün), tarih içerisinde farklı ölçeklerde düşünülmüş ve farklı kavramlarla ifade edilmiştir. Antik Yunan dünyasının siyasi birliği, bir şehir devleti (Polis) iken, modern dünyada siyasal birliğin adı ulus-devlettir. Siyasi birlik (bütün), tarih içerisinde farklı ölçeklerde düşünülmüş ve farklı kavramlarla ifade edilmiştir. Antik Yunan dünyasının siyasi birliği, bir şehir devleti (Polis) iken, modern dünyada siyasal birliğin adı ulus-devlettir. İktidar ilişkisi çift yönlü bir ilişkidir. İnsanlar, siyasal iktidara itaat edebilecekleri gibi direniş de gösterebilirler. 'Korku', siyasal iktidara yönelik tutumu belirleyen önemli bir faktördür. Fakat korkudan daha belirleyici olan faktör, insanların siyasi iktidara ilişkin değerlendirmeleridir. Siyasal iktidar çeşitli eylemlerde bulunur ve her eylemin de bir amacı vardır. Leo Strauss, bütün siyasi eylemlerin iki amacı olduğunu ileri sürer: korumak ya da değiştirmek. Var olan durumdan memnun olunması durumunda koruma, memnunsuzluk durumunda ise değiştirme amacı güdülür.

Siyasal iktidar, toplumun bütünü üzerinde etkiye sahip olabilecek kararlar da alabilir. Bu tip kararlar toplumun tamamı üzerinde etki oluşturacağından, her bir birey de bu kararlara ilişkin değerlendirmede bulunur. Örneğin asgari ücrette ciddi bir artış gerçekleşse, toplumun farklı kesimleri tarafından farklı değerlendirmeler gerçekleştirilecektir.

Siyasal iktidar, salt güce ya da insanların rızasına dayalı olabilir. Rızaya dayalı siyasal iktidarı nitelemek için, otorite kavramı kullanılabilir. Bu tanım, Max Weber'e aittir. Otorite kavramı yüzyıllar boyunca olumlu anlamlar taşımıştır. Ancak günümüzde olumsuz anlamlar da çağrıştırmaktadır: "Otoriter Kişilik" ya da "Otoriterizm" gibi. Otoriterizm, diktatöryel bir devlet düzeni anlamına gelmektedir. Otoriterizm bu şekilde baskıcı bir yönetim anlamına gelmesine karşın, otorite kavramı zoru ve baskıyı değil, rızayı içerir. Bir şeyi yaptırabilme gücünü anlatır.

Otorite, kendiliğinden kabulü gerektiren bir etki ve yetki biçimidir.

Hannah Arendt'e göre, otorite ilişkisinin iki temel özelliği vardır. Buna göre, otorite ilişkisi; ilişkiye konu olan iki taraf arasında eşitsizliğin bulunduğu ve üstün olan tarafın diğer tarafa kendini kabul ettirmek için ikna ve şiddet araçlarını kullanmaya ihtiyaç duymadığı bir ilişki biçimidir. Örneğin hasta-hekim ilişkisi böyle bir ilişkidir. Hekim, tıp konusundaki bilgisi ile hastanın saygısını kazanır ve hasta, hekimin dediklerini yapar. Bununla birlikte hekim, hastaya bir yaptırım uygulamaz. Otorite ilişkisi toplumsal yaşamın her noktasında karşılaşılabileceğimiz bir ilişki biçimidir. Bir öğretmenle öğrenci arasında, babayla evlat arasındaki ilişki hep otorite barındırır. Otorite bu şekilde kişiler arasında olabileceği gibi, kişilerle kurumlar, kurumlarla kurumlar arasında da olabilir. Otorite rızaya dayalı iktidardır ve bir iktidarın rızaya dayanması o iktidarın meşru olduğunu gösterir. Siyasal iktidarın meşruiyeti neye dayanır? Bu soru bizi otoritenin kaynakları konusuna götürür. Konu sosyolojik ve felsefi olmak üzere iki perspektifle ele alınabilir:

MEŞRULUK VE MEŞRULUĞUN KAYNAKLARI

Sosyolojik perspektifle ele alındığında meşruluk, toplumların yaşam tarzları, bilgi, inanç ve değer sistemleri; yani toplumların kültürleri bağlamında düşünülmesi gereken kavram olarak karşımıza çıkar. Toplumların kültürleri birbirinden farklı olduğu için, meşruluk anlayışı da toplumdan topluma farklılık gösterir. Örneğin demokratik değerlerin hâkim olduğu bir toplumda, siyasal iktidarların meşru olabilmeleri seçimle işbaşına gelmeleri koşuluna bağlıyken, siyasal kültüründe demokratik değerleri barındırmayan bir toplumda bu koşul aranmayabilir.

Sosyolojik bakış açısı farklı toplumlara ilişkin gözlemlerde bulunur, bu gözlemlerden benzer noktaları dikkate alarak birtakım sonuçlar çıkarır ve bu sonuçlardan hareketle de bir tasnif yapar. Max Weber ve David Easton'un, meşruluğun kaynağına ilişkin görüşleri, söz konusu tasniflerin biri klasik diğeri modern, iki önemli örneğini teşkil eder:

Weber'in otorite tipolojisinde geleneksel otorite, karizmatik otorite ve yasal-ussal otorite olmak üzere üç otorite tipi söz konusudur. Bu tiplerin her biri meşruluğun bir kaynağına işaret eder:

Geleneksel Otorite: Weber'e göre, geleneksel otorite daha çok geleneksel toplumlarda görülen ve siyasal iktidarın, meşruiyetini toplumun geleneklerinden aldığı otoritedir. Patriarkal, feodal ve monarşik otoriteler geleneksel otoritenin başlıca örneklerini oluşturur.

Karizmatik Otorite: "Karizma" eski Yunancada "Tanrı vergisi" anlamına gelen bir kelimedir. Karizmatik otoritede siyasal iktidar, meşruluğunu insanların kendisine atfetmiş olduğu olağanüstü niteliklere bağlı olarak kazanır. Burada önemli olan, siyasal iktidarı elinde bulunduran kişinin gerçekten olağanüstü meziyetlerinin olması değil, insanların onda bu meziyetlerin bulunduğuna inanmalarıdır.

Yasal-Ussal Otorite: Bu otorite tipinde siyasal iktidar, meşruiyetini akılcı kurallardan alır. Bu anlamda gerek siyasal iktidarın iş başına gelmesi, gerekse yapıp ettiklerinde meşruiyetin ölçütü söz konusu kurallara

uygunluktur. Easton da, Weber gibi, meşruluğun üç kaynağının bulunduğu bahseder. Easton'a göre bunlar ideolojik kaynak, yapısal kaynak ve liderlerin kişisel özellikleridir. İnsanların rejimin temelinde bulunan ideolojiye bağlılıkları çeşitli faktörlere dayanır. Kuşkusuz en temel faktör, ideolojinin toplumun istek ve beklentilerine cevap verebilir bir özelliğe sahip olmasıdır. Bir diğer önemli faktör ise, siyasal endoktrinasyondur. Siyasal endoktrinasyon siyasal rejimin temel değerlerinin vatandaşlara aşılması demektir.

Küreselleşme nedeniyle söz konusu değerler, dünyanın birçok bölgesinde iktidarları ve yürüttükleri siyasetleri değerlendirmede kullanılan kriterler haline gelmiştir. İçinde bulunduğumuz çağımızda, insan haklarının ihlali ve yöneticilerin başvurdukları demokratik olmayan yöntemler ciddi şekilde tartışılmaktadır. Bu tartışmalar dolayısıyla meşruluğun felsefi temelleri ile ilgili düşünceleri Hobbes, toplumu, bireyler arasındaki sözleşmeye dayandırır. Toplum sözleşmesi, Hobbes'un, temel motivasyonu kendini korumak olan birey anlayışının zorunlu bir sonucudur. Hobbes'un doğa durumu olarak kavramlaştırdığı toplum öncesi durum, bireylerin kendilerini korumak için sürekli daha fazla güç arayışında oldukları bir savaş durumudur.

Hobbes gibi Locke da siyasal iktidarın meşruiyetini toplum sözleşmesine dayandırır. Fakat Locke ile Hobbes'un izahları arasında üç önemli farklılık söz konusudur:

Öncelikle, Locke, devlet öncesi durumu, yani doğa durumunu bir savaş durumu olarak nitelendirmez. Locke'a göre, doğal hukuk hüküm sürdüğü ve bütün bireyler akıl sahibi varlıklar olarak birbirlerinin doğal hukuktan kaynaklanan haklarını tanıdıkları için, doğa durumunda, Hobbes'un bahsettiği gibi bir hayatta kalma mücadelesi söz konusu değildir. İkincisi, Locke, devleti, bağlayıcılık gücü daha yüksek, bireylerin rızalarının çok daha ön planda olduğu bir toplum sözleşmesine dayandırır. Locke'taki toplum sözleşmesinin sonuçları, Hobbes'takinden farklıdır. Locke'a göre bireyler, devleti, zaten var olan hakların daha iyi korunması amacıyla yarattıkları için, ona sınırlı bir güç verirler.

Rousseau, birey merkezli toplum anlayışına karşı çıkarak, insanın doğası gereği toplumsal bir varlık olduğunu kabul eder. Buna göre, toplum verilir ve bireyler, zihni ve ahlaki meziyetlerini toplumdan aldıkları, toplumsal yaşam içerisinde insan oldukları için, birey ancak toplum içerisinde anlamlıdır. Rousseau, doğaya içkin bir hukukun ve adaletin bulunduğu ve buna bağlı olarak bütün insanların doğal birtakım hak ve özgürlüklere sahip oldukları yönündeki doğal hukukçu görüşe de aynı nedenle karşı çıkar. Rousseau'ya göre, tıpkı birey gibi, hukukun, hakkın, adaletin ve özgürlüğün varlığından bahsedilebilmesi için de, öncelikle doğru bir toplumun varlığı gereklidir.

Liberal siyaset felsefesinin çağdaş temsilcilerinden John Rawls, adil topluma ilişkin düşüncelerini, "A Theory of Justice" (Bir Adalet Teorisi) isimli çalışmasında ortaya koyar. Söz konusu çalışmada, Rawls, "Adil bir toplumsal düzen hangi ilkeler üzerinde temellenmelidir?" sorusuna bir cevap vermeye çalışır. Rawls toplumu sözleşme temelinde açıklayan diğer liberal filozoflar gibi,

toplum öncesi bir durumu varsayarak, böyle bir durumda bireylerin toplumu kurmak için üzerinde anlaşacakları adalet ilkelerinin neler olabileceğini araştırır.

Rawls'ın, bireylerin, üzerinde anlaşacakları ilkelerin adalet ilkeleri olması için, toplum öncesi durumda, kurulacak olan toplumdaki konumlarının avantaj veya dezavantajlarını bilmeleri, fakat kendilerinin hangi konumda olacaklarını bilmemeleri gerektiğini varsayar. Rawls'a göre bireyler, iki temel adalet ilkesi üzerinde anlaşabilirler:

1. Her birey, diğer bireylerin özgürlüğüyle uyumlu en geniş bütüncül özgürlük sistemine ilişkin eşit hakka sahiptir.
2. Ekonomik ve toplumsal eşitsizliklerin düzenlenmesi; en dezavantajlı olanın en büyük yararı sağlamasına ve konumlara ulaşmada fırsat eşitliğinin bulunmasına uygun olmalıdır.

Rawls, liberal meşruiyet anlayışının çağdaş siyaset felsefesindeki önemli örneklerinden biri sunarken; Habermas, demokratik meşruiyet anlayışının çağdaş siyaset felsefesindeki önemli bir örneğini ortaya koymuştur. Habermas, bir siyasal sistemin meşru olabilmesinin, siyasal kararların vatandaşlar tarafından tartışıldığı bir kamusal alanı barındırmasına bağlı olduğunu düşünür.

Habermas'a göre, geç modern dönemde siyasal kararların tartışılma zemini işlevi görmüş olan kamusal alanın yerini, devlet, özel şirketler ve medyanın manipüle ettiği bir kamusal alanın almış olması, siyasal sistem açısından bir meşruiyet krizini de beraberinde getirmiştir. Habermas açısından bakıldığında, bu bağlamda zuhur eden meşruiyet sorunu, her ne kadar sistemin kendi iç mantığına bağlı olarak aşılabilsede, böyle bir aşma süreci, insani özgürlüğün feda edilmesi pahasına gerçekleştirilmek durumundadır. Habermas, siyasal katılımın vatandaşların belirli periyotlarla yapılan seçimlerde oy verip önceden belirlenmiş olan siyasetleri onaylamalarıyla sınırlı olduğu mevcut liberal demokratik rejimlerin meşruiyet sorunuyla malul olduklarını düşünür. Habermas, meşruiyet sorununa yönelik sahici bir siyasal çözüm olarak, katılımcı demokrasi modelini önerir. Habermas'ın önermiş olduğu demokrasi modeli, bütün siyasal norm ve kuralların vatandaşlar arasındaki rasyonel tartışmalar yoluyla belirlenmesine zemin oluşturacak oldukça geniş bir siyasal kamusal alan vizyonunu içerir.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU: Giovanni Sartori'ye göre, felsefi özgürlük ile siyasal özgürlük arasındaki en önemli fark nedir?

CEVAP: Giovanni Sartori'ye göre, felsefi özgürlük (ahlaki özgürlük, irade özgürlüğü, özerklik vb.) ile siyasal özgürlük arasındaki en önemli fark, ikincisinin ilişkisel bir mahiyete sahip olmasıdır. Sartori'nin, siyasal özgürlüğün, "bir şeyden özgürlük" olarak anlaşılması gerektiğini belirtir. Bir şey için özgürlük (istem özgürlüğü), özgürlüğü, kişinin gerçek benliğinin açığa çıkmasını engelleyen bilgisizlik, yanlış bilinç, arzu ve tutkuların esiri olma gibi içsel faktörlerin kontrol altına alınması olarak tanımlar.

SORU: Siyasetin ilişkisellik vasfı, siyasal olanın, farklı toplumsal ilişki biçimlerinde ortaya çıkabilen ve farklı

biçimler alabilen bir antagonizmada ifadesini bulmasından kaynaklanır. Carl Schmitt, bu antagonizmayı nasıl açıklamaktadır?

CEVAP: Carl Schmitt, siyasal olanı karakterize eden antagonizmanın, son tahlilde, dost-düşman ayrımı olduğunu belirtir. İlk olarak, 'dost' ve 'düşman' kategorileri ancak bir topluluğa aidiyet üzerinden tanımlanabileceği için, bu ayrım, siyasetin izole edilmiş birey üzerinden anlaşılamayacağı gerçeğine dikkat çeker. Birey, yalnız başına değil, ancak ortak bir bağa sahip olduğu diğerleri ile birlikte siyasal bir taraftır. İkincisi ve daha önemlisi, Schmitt'in dost-düşman ayrımı, siyasal bir varlığın, bir düşmanın varlığı halinde mümkün olabileceğine ilişkin varsayımıyla, siyasal olanın bir ilişki biçiminden, 'biz' ve 'onlar' arasındaki karşıtlık ilişkisinden kaynaklandığına işaret eder.

SORU: Thomas Hobbes'un toplum sözleşmesi hangi düşüncelere dayanır?

CEVAP: Hobbes, toplumu, bireyler arasındaki sözleşmeye dayandırır. Toplum sözleşmesi, Hobbes'un, temel motivasyonu kendini korumak olan birey anlayışının zorunlu bir sonucudur. Hobbes'un doğa durumu olarak kavramlaştırdığı toplum öncesi durum, bireylerin kendilerini korumak için sürekli daha fazla güç arayışında oldukları bir savaş durumudur. Doğa durumu, en güçlü kişinin yaşamını koruması açısından bile belirsizliklere açık olduğundan, bireyler bir sözleşmeyle toplumu oluşturacaklardır. Toplum sözleşmesiyle bireyler bütün güçlerini devrederek devleti yaratırlar ve devletin garantörlüğündeki bir toplumsal yaşam içerisinde yaşamlarını güvence altına almış olurlar. Hobbes'un toplum sözleşmesi düşüncesi, siyasal iktidarın varlık nedeninin, bir hakkın (yaşama hakkı) korunması olduğuna vurgu yaptığı için liberal, siyasal iktidarı bireylerin iradelerinin bir ürünü olarak gördüğü için de demokratik meşruiyet anlayışına uygun bir meşruiyet ölçütü sunar. Fakat Hobbes siyasal iktidarı sınırlandıracak hiçbir araç öngörmediği ve bireylerin iradesini de yalnızca devletin ortaya çıkış sürecinde önemseydiği için, bu uygunluk oldukça sınırlı bir uygunluktur.

SORU: Birbirleriyle yakından ilişkili kavramlar olan iktidar ve yönetim kavramları arasındaki ayrım nedir?

CEVAP: Yönetim bütün siyasi düşünce tarihi boyunca siyaset felsefecilerin üzerinde durduğu bir olgu olmakla birlikte, iktidar, daha çok modern devlet olgusunun ve modern devletin merkezi niteliğinin altının çizilmesi amacıyla siyaset düşünürleri tarafından kullanılan bir kavramdır.

SORU: Foucault'un mikro iktidar düşüncesi ile makro iktidar düşünce arasındaki farklar nelerdir?

CEVAP: İktidarı devletle özdeşleştiren makro iktidar düşüncesinin aksine, Foucault'nun mikro iktidar düşüncesinde iktidar, belirli bir yeri ya da merkezi olan ve birtakım özne ya da kurumların sahip olduğu bir şey olmayıp sosyal hayatın çeşitli kademelerinde rastladığımız bir ilişki biçimidir. İktidar ilişkisinde yönlendirme eylemine maruz kalan tarafın pasif bir konumda olmayıp çeşitli eylemlerde bulunabilmek anlamında özgür olduğu

düşünülebilir; Foucault'ya göre, iktidarın olduğu her yerde bir direniş imkânı da ortaya çıkar. Foucault, iktidarı yalnızca yasaklama ya da sınırlandırma işlevine bağlı olarak düşünmez. Foucault'ya göre iktidar, davranışları yönlendirmeyi, davranışların muhtemel sonuçlarını bir düzene koymayı, yani başkalarının mümkün eylemler alanını yapılandırmayı amaçladığı için, iktidarın ilk, asıl ve sürekli işlevi üretimdir.

SORU: Foucault'nun biyoiktidar kavramlaştırması ne anlama gelmektedir?

CEVAP: Foucault, iktidarı yasaklama eylemi üzerinden değil de, üretim işlevi üzerinden tanımlar. Bu üretime göre, biyoiktidar beden üzerinde kurulan iktidardır. Burada kastedilen beden sosyal bedendir. Bu anlamda biyoiktidar, iktidar ilişkileri içerisinde belirli yaşam tarzlarının üretilmesine işaret eder. Foucault bu üretimi, iktidar ilişkileri içerisinde öznelerin uysal bedenler haline getirilmeleri olarak tarif eder.

SORU: Foucault'un biyoiktidar tanımına göre, özneler, nasıl uysal bedenler haline getirilirler?

CEVAP: Foucault'ya göre, normalleştirme süreçleri yoluyla özneler, uysal bedenler haline getirilirler. Bu süreçlerde bilgi, iktidar ilişkilerini destekleyen bir araç işlevi görür. Normalleştirme, toplumsal yaşamda belirli bir yaşam tarzının normal olarak nitelenerek, hâkim yaşam kılınması sürecine gönderme yapar. Bilimler ve değer sistemleri, üretmiş oldukları normal-anormal, sosyalsosyal, akıllı-deli, iyi-kötü gibi birtakım ayrımlar yoluyla, söz konusu yaşam tarzının hâkimiyetini meşrulaştırır.

SORU: Siyasal iktidarın üç ayırt edici özelliği nelerdir?

CEVAP: İlk olarak siyasal iktidar, diğer bütün kural koyucu kurumların ya da kişilerin üstünde yer aldığı için, ülkenin ya da toplumun tamamı üzerinde geçerli olan iktidardır. İkinci olarak, siyasal iktidarla toplumdaki diğer iktidarlardan arasında eşitlik ilişkisi değil, hiyerarşik bir ilişki söz konusudur. Siyasal iktidar ülke içinde en üstün olan iktidardır. Bu anlamda siyasal iktidar, kendi iradesini diğer iktidarlara kabul ettirme, onların davranışını kontrol etme ve nihai sözü söyleme yetkisine sahip olan iktidardır. Son olarak, siyasal iktidar, diğer iktidar türlerinden maddi kuvvet ve zor kullanma gücünü tekelinde bulundurması yönüyle ayrılmaktadır. Diğer sosyal iktidarlardan, hüküm sürdükleri alanda iradelerine ve kararlarına uyulmasını sağlamak için ikna, manevi baskı, disiplin cezası gibi değişik yöntemlere başvurabilirler. Fakat siyasal iktidar dışındaki hiçbir iktidar meşru olarak şiddete başvuramaz.

SORU: Aristotelesçi anlamda siyasal birlik (bütün) ile diğer sosyal birlikler arasında ne fark bulunmaktadır?

CEVAP: Bütün, doğası gereği genel yararın (ortak iyi) gerçekleşmesine olanak sağlar. Bütün (siyasal birlik) bu yönüyle doğaları gereği tikel (kısmi, özel) çıkarların gerçekleşmesine olanak sağlayan diğer sosyal birliklerden ayrılır. Siyasal birlik, diğer sosyal birlikleri kapsar ve hiyerarşik olarak onların üstündedir. Aristoteles'e göre, diğer birliklerin amacı olan son birlik, yani polis kendi kendine yeterli tek birlik türüdür.

SORU: Çağdaş düşünürlerden Carl Schmitt, siyasal birlik ile diğer sosyal birlikler arasındaki farkları nasıl açıklar?

CEVAP: Schmitt, siyasal olanı karakterize eden şeyin dost-düşman ayrımı olduğunu kabul eder. Bu anlamda, Schmitt, olağanüstü hale karar verme ve dost ve düşman gruplamasını belirlemede ifadesini bulan egemenliği, siyasal birliğin ayırıcı vasfı olarak görür. Schmitt, karar vermeyi, egemenin ayırt edici özelliği olarak görür ve karar vermenin ise, en açık şekilde, olağanüstü halde anlamını bulduğunu düşünür. Schmitt için olağanüstü hal, egemenin (devletin), kendini koruma hakkına dayanarak hukuk düzenini askıya aldığı haldir. Schmitt, her düzen gibi hukuk düzeninin de bir karara dayandığından hareketle, kararın hukuk düzenini öncelediğini kabul eder.

Schmitt'in, egemeni olağanüstü halin olup olmadığının karar vericisi olarak görmesi, bu kabulün bir sonucudur. Schmitt'e göre, olağanüstü halde, karar, hukuki normdan ayrılır ve böylece kararın belirleyicilik vasfı tam anlamıyla görünür olur. Schmitt'e göre siyasal birlik, düşmanın kim olduğunu belirleme, dolayısıyla da savaşa karar verme gücüne bağlı olarak, insanın fiziksel yaşamı üzerinde tasarrufta bulunma imkânına sahip olduğu için, hiyerarşik olarak diğer sosyal birliklerin üzerinde yer alır. Schmitt, söz konusu üstünlüğün siyasal birliğin varlık koşulu olduğunu belirterek, ancak en üstün ve yetkili birlik olması durumunda bir birliğin siyasal birlik olduğundan bahsedilebileceğinin altını çizer.

SORU: Aristoteles ve Schmitt, siyasal birlik tasavvuru noktasında nasıl ayrılırlar?

CEVAP: Aristoteles, insanın doğal olarak iyi bir varlık olduğunu ve insan doğasının ancak iyi bir topluluk yaşamı içerisinde açığa çıkacağını kabul ettiği için, siyasal birliği, ortak ikinin hayata geçtiği yaşam olarak düşünür. Schmitt ise, insanın tehlikeli karakterini varsaymasına bağlı olarak, siyasal birliği, bir topluluğun kendisine düşman olan toplulukla mücadelesi bağlamında varlık kazanan yaşam olarak düşünmüştür. Bu anlamda, yönetim ya da iktidar ilişkisini; Aristoteles, ortak yaşamın ortak iyiye uygun olarak düzenlenmesinin bir gereği; Schmitt ise, dost-düşman çatışmasının bir sonucu olarak görmüştür.

SORU: Aristoteles ve Schmitt'in siyasal birlik anlayışları, günümüz dünyasındaki ortak yaşam deneyimini izah etmek bakımından hangi sınırlılıkları içerir?

CEVAP: Aristotelesçi siyasal birlik, homojen bir topluluk yaşamına karşılık gelir. Oysa günümüz dünyasında siyasal birlik, farklı yaşam tarzlarını içerisinde barındırdığı için, heterojen bir karaktere sahiptir. Bu nedenle, günümüzde, siyasetin amacı olan ortak iyiyi belirli bir topluluğun iyisiyle özdeş olarak göremeyiz. Schmitt, siyasal birliği homojen bir bütünlük olarak gördüğü için, siyasal mücadeleyi siyasal birlikler arasındaki bir mücadele olarak alır. Oysa günümüz dünyasında siyasal mücadele, farklı yaşam tarzları arasındaki mücadele olarak, siyasal birlik içerisinde de kendini gösterir. Schmitt, bir düşmanın varlığının siyasal birliğin varlık koşulu olduğundan hareketle, siyasal birliğin ancak başka bir siyasal birliğin varlığı durumunda var olabileceğini kabul ettiği için, global ölçekte vücut bulabilecek bir siyasal birlik imkânını reddeder. Bu da, Schmittçi siyasal birlik anlayışını, siyasetin günümüz dünyasında öne çıkmış olan global boyutunu

anlamak bakımından uygun bir temel olma niteliğinden yoksun kılar.

SORU: Siyasal iktidarın kendini kabul ettirmesi nelere bağlıdır?

CEVAP: Siyasal iktidarın kendini kabul ettirmesi yalnızca sahip olduğu güçle bağlantılı olarak düşünülemez. İnsanlar siyasal iktidara itaat edebilecekleri gibi direniş de gösterebilirler. Kuşkusuz korku siyasal iktidara yönelik tutumu belirleyen önemli faktörlerden biridir. Fakat siyasal iktidarın kabul görmesinde korkudan daha belirleyici olan faktör, insanların siyasal iktidara ilişkin değerlendirmeleridir. Bir siyasal iktidarın varlığını sürdürebilmesinin, yalnızca sahip olmuş olduğu güçle değil, fakat aynı zamanda insanların ona rıza göstermeleriyle mümkün olması, siyasal iktidarın değerden bağımsız olarak düşünülemeyeceğini gösterir.

SORU: Leo Strauss'a göre, siyasal iktidarın bulunduğu çeşitli eylemlerin altında hangi amaçlar yatar?

CEVAP: Leo Strauss'un da belirttiği gibi, bütün siyasal eylemlerin korumak ya da değiştirmek gibi iki amacı vardır. İnsanlar, eğer mevcut durumdan memnunsalarsa onu korumaya, memnun değillerse değiştirmeye yönelik siyasal eylemleri tasvip ederler.

SORU: Siyasal iktidar-değer birlikteliği hususunda siyasal iktidarın kapsayıcılık vasfı ne anlama gelir?

CEVAP: Toplumun bütünü üzerinde etkiye sahip olabilecek kararlar alabilme gücü, siyasal iktidarın bir özelliğini oluşturur. Siyasal iktidarın almış olduğu kararların üzerimizdeki etkisinin kaçınılmaz olması, bu kararları bir değerlendirmeye tabi tutmamızı da beraberinde getirir. Doğal olarak, bu kararların bir kısmını haklı, iyi, adil gibi olumlu sıfatlarla nitelerken, bir kısmı hakkında da haksız, kötü, adaletsiz gibi olumsuz nitelermelerde bulunuruz.

SORU: Weber'e göre otorite ne demektir?

CEVAP: Weber, iktidarın bir kişiye rızasına rağmen bir şeyi yaptırabilme gücü, otoritenin ise rızaya dayalı iktidar ya da meşru iktidar anlamına geldiğini belirtir.

SORU: Otorite kavramı zaman içinde neden olumsuz anlam içeriklerini çağrıştırmış hale gelmiştir?

CEVAP: Otoriter yönetim, otoriter kişilik, otoriterizm gibi kavramlar dolayımı ile otorite kavramı, özgürlüğe karşı baskıyı ifade eder hale gelmiştir. Otorite ve otoriterizm kavramlarının birbirine karıştırılmasında, Giovanni Sartori'nin de belirttiği gibi, yirminci yüzyılda yaşanan siyasal olaylar paralelinde, otoriterizm ve demokrasi arasında kurulan karşıtlığın rolü büyüktür.

SORU: Faşizmin bir siyasal sistem için bulduğu ad olan otoriterizm ne demektir?

CEVAP: Savunucularına göre otoriterizm, kokuşmuş, yıkılmaya yüz tutmuş, otoritesiz sermaye demokrasilerine karşı gerçek otoriteyi yeniden canlandıran bir rejimdir. Otoriterizm kavramını kullanarak faşizm, otorite kavramının beğenilen niteliklerini ve kurumlarını diktatoryal bir devlete aktarma amacını gütmüştür.

SORU: Otorite ve otoriterizm arasındaki anlamsal fark nedir?

CEVAP: Otoriterizm kavramı, anlam olarak baskıcı bir yönetim anlayışını, özgürlüğe karşı zoru içermesine karşın; otorite, zoru ve baskıyı değil rızayı içerir.

SORU: Potestas sözcüğü ne demektir?

CEVAP: Potestas sözcüğü; yeterlik, yapabilme gücü anlamına gelen bir filden çıkar. Sözcüğün siyasal anlamı, yapma yeterliliğini değil, yapma erkini, bir şeyi yaptırabilme gücünü anlatır. İktidar buyurur, gerektiğinde zor kullanarak ayakta durur. Buna mukabil otorite etkiler. Otorite ödüllendirmeyi ve zoru içermez. Zor devreye girdiğinde otorite, otorite olmaktan çıkar. Bu anlamda otorite, kendiliğinden kabulü gerektiren bir etki ve yetki biçimidir. Nüfuza ve saygınlığa dayanır.

SORU: Auctoritas sözcüğü ne demektir?

CEVAP: Auctoritas sözcüğü, Augere fiilinden türemiştir. Augere, çoğaltmak, artırmak anlamlarını içerir. Sürekli arttırılan, pekiştirilen kuruluştur ve Romalı için otoritenin kaynağında kuruluş vardır. Otorite sahiplerinin sürekli çoğalttıkları şey kuruluştur. Yaşayanların otoritesi artık hayatta olmayanların (Kurucuların) otoritesine dayanması anlamında türevseldir. İktidarın tersine otoritenin kökleri geçmiştir ve bu geçmiş kendini kentin günlük yaşamında en az yaşayanların gücü ve kudreti kadar hissettirir. Otorite sahibi olanların en önemli özellikleri, güç sahibi olmamalarıdır. Roma'da iktidar halktan, otorite senatodan gelir. Senatoyu oluş-turan yaşlıların sözlerinin otoritesi, salt öğüt biçiminde olmalarından ileri gelir. Bu sözlerle kulak verilmesi için, onların buyruk biçiminde ifade edilmelerine ya da dışarıdan bir zorlamaya gereksinim yoktur.

SORU: Hannah Arendt'e göre, otorite ilişkisinin iki temel özelliği nelerdir?

CEVAP: Otorite ilişkisi; ilişkiye konu olan iki taraf arasında eşitsizliğin bulunduğu ve üstün olan tarafın diğer tarafa kendini kabul ettirmek için ikna ve şiddet araçlarını kullanmaya ihtiyaç duymadığı bir ilişki biçimidir.

SORU: Siyasal iktidar ile toplum arasındaki ilişki bağlamında düşünüldüğünde siyasal otorite hangi özellikleriyle ortaya çıkar?

CEVAP: Öncelikle, siyasal otorite ile toplum arasındaki ilişki eşitsiz bir ilişkidir; bu ilişkide siyasal otorite yöneten konumunda olduğu için, hiyerarşik olarak yukarıda bulunur. İkincisi, siyasal otorite yönetme eylemini güce dayalı olarak değil, yönetilenlerin rızasına bağlı olarak gerçekleştirir. Bir siyasal otorite güç kullanma ihtiyacı duyduğu ölçüde otorite olma özelliğini kaybeder.

SORU: Sosyolojik perspektifle ele alındığında meşruluk, neye karşılık gelir?

CEVAP: Sosyolojik perspektifle ele alındığında meşruluk, toplumların yaşam tarzları, bilgi, inanç ve değer sistemleri; yani toplumların kültürleri bağlamında düşünülmesi gereken kavram olarak karşımıza çıkar.

SORU: Meşruluk ile yasallık neden özdeş olarak düşünülemez?

CEVAP: Bir şeyin yasalara uygun olması ile o şeyin meşru olarak görülmesi arasında bir bağlantı olsa da, meşruluk, dinamik karakteri nedeniyle yasallığa

indirgemeyeceğimiz bir şeydir. Bazı durumlarda yasal olan bir şey toplum nezdinde meşru görülmeyebilir.

SORU: Weber'in otorite tipolojisinde geleneksel otorite ne anlama gelir?

CEVAP: Weber'e göre, geleneksel otorite daha çok geleneksel toplumlarda görülen ve siyasal iktidarın, meşruiyetini toplumun geleneklerinden aldığı otoritedir. Patriarkal, feodal ve monarşik otoriteler geleneksel otoritenin başlıca örneklerini oluşturur. Bu anlamda saltanat yönetimlerini geleneksel otoritenin bir örneği olarak görebiliriz. Bu yönetimde iktidarın meşruiyeti ve iktidar olma hakkı belirli bir ailenin mensubu olmaya bağlıdır ve iktidar, atalardan intikal ettiği şekliyle kabul görmüş olan bir geleneğe dayanır. Söz konusu aileden olmayan bir kişinin iktidar olma hakkı yoktur. Geleneksel otoritede gelenek, yalnızca iktidar olma biçimini belirlemez. Gelenekler siyasal iktidarın eylemlerini sınırlandırıcı bir fonksiyona da sahiptir. Fakat gelenekler yasalar gibi net ve açık olmadığı için, geleneksel otoritenin geçerli olduğu toplumlarda siyasal iktidarlara geniş bir hareket alanına sahiptirler. Siyasal iktidarın serbestlik alanının genişliği, geleneksel otoritenin geçerli olduğu siyasal düzenlerde, yönetimle kurulan ilişkilerin kişiselliğe dayanmasını da beraberinde getirmiştir. Söz konusu siyasal düzenlerde devletin, hanedan ailesinin malı olarak görülmesi ve siyasal iktidarın insanları himaye eden bir baba gibi algılanması, bu kişiselliğin bir yansıması olarak karşımıza çıkar.

SORU: Weber'in otorite tipolojisinde karizmatik otorite ne anlama gelir?

CEVAP: "Karizma" eski Yunancada "Tanrı vergisi" anlamına gelen bir kelimedir. Karizmatik otoritede siyasal iktidar, meşruluğunu insanların kendisine atfetmiş olduğu olağanüstü niteliklere bağlı olarak kazanır. Burada önemli olan, siyasal iktidarı elinde bulunduran kişinin gerçekten olağanüstü meziyetlerinin olması değil, insanların onda bu meziyetlerin bulunduğuna inanmalarıdır. Karizma- tik otoritenin en tipik örnekleri peygamberler ve kurucu siyasal liderlerdir. Karizmatik liderlerin en önemli özelliği, kitleleri peşlerinden sürükleyebilme güçlerine bağlı olarak, yeni bir düzen getirmeleridir. Karizmatik lider, hayatın olağan akışını bozan ve ona yeni bir yön veren kişidir. Bu anlamda karizmatik liderlerin, toplumun yerleşmiş düzenine ve geleneklerine karşı çıkıp köklü değişiklikleri hayata geçirmeye yönelmeleri bakımından devrimci bir karaktere sahip olduklarını söylemek mümkündür. Karizmatik otorite, liderin kişisel özelliklerine bağlı olduğu için, lider hayatta kaldığı sürece geçerlidir. Karizmatik otorite lider öldükten sonra kurumlaşır, geleneksel veya hukuki otorite tipine dönüşür.

SORU: Weber'in otorite tipolojisinde yasal-ussal otorite ne anlama gelir?

CEVAP: Bu otorite tipinde siyasal iktidar, meşruiyetini akılcı kurallardan alır. Bu anlamda gerek siyasal iktidarın iş başına gelmesi, gerekse yapıp ettiklerinde meşruiyetin ölçütü söz konusu kurallara uygunluktur. Weber modern yaşamı karakterize eden şeyin, hayatın bütün alanlarında araç-amaç ilişkisine dayalı aklın (araçsal rasyonalite)

geçerli hale gelmesi olduğunu düşündüğü için, yasal-ussal otoriteyi modern toplumsal yaşamda geçerli olan otorite tipi olarak görmüştür. Bu Weber'in modern toplumsal yaşamda diğer otorite tiplerinin olamayacağını düşündüğü anlamına gelmez. Weber için otorite tipleri ideal tiplerdir. İdeal tipler Weber'in toplumsal yaşamı anlamak için başvurduğu kavramsal araçlardır. Weber'in bahsetmiş olduğu otorite tipleri, saf halleriyle ancak kavramsal düzeyde bulundukları için, gerçek yaşamda birbirleri ile karışmış bir şekilde karşımıza çıkarlar. Bu nedenle Weber, modern toplumsal yaşamda diğer otorite tiplerine de rastlayabileceğimizi, fakat modern yaşamdaki hâkim otorite tipinin yasal-ussal otorite olduğunu düşünür. Modern toplumsal yaşamda hem yasalara bağlı olarak iktidara gelmiş oldukları için yasal-ussal otoriteye hem de karizmatik kişilikleri nedeniyle karizmatik otoriteye sahip liderler farklı otorite tiplerinin bir arada bulunabileceğini gösteren örneklerdir. Yasal-ussal otoritenin hâkim olduğu modern siyasal yaşamda, siyasal iktidar geniş bir hareket alanına sahip değildir. Siyasal iktidar yasalara uygun hareket etmek zorundadır. Weber, siyasal iktidarın kurallar tarafından belirlenmişliğinin, siyaseti değer kaybına uğrattığını düşünür. Weber'e göre, bütün siyasal ve idari mekanizmaların araçsal aklın hâkimiyetine bağlı olarak tanzim edilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan gayrı- şahsi kural, görev ve kurumların yaygınlaşması, kaçınılmaz olarak, siyasetin rutinleşmesini ve siyasal kararların rutin idari kararlara dönüşmesini beraberinde getirmiştir. Weber, bu durumu hoş karşılamadığı için modern siyasal yaşamda kişilikleri nedeniyle kuralların dışına çıkabilme gücüne sahip karizmatik liderlere büyük önem atfetmiştir.

SORU: Easton'a göre, meşruluğun üç kaynağı nelerdir?

CEVAP: Easton'a göre, meşruluğun üç kaynağı ideolojik kaynak, yapısal kaynak ve liderlerin kişisel özellikleridir. Bir siyasal rejimde siyasal iktidar, yönetilenlerin, rejimin temelinde bulunan ilke ve değerleri benimsemesinin bir sonucu olarak kabul görüyorsa, bu siyasal iktidarın meşruluğunun kaynağında ideoloji var demektir. İnsanların rejimin temelinde bulunan ideolojiye bağlılıkları çeşitli faktörlere dayanır. Kuşkusuz en temel faktör, ideolojinin toplumun istek ve beklentilerine cevap verebilir bir özelliğe sahip olmasıdır. Bir diğer önemli faktör ise, siyasal endoktrinasyondur. Siyasal endoktrinasyon siyasal rejimin temel değerlerinin vatandaşlara aşılması demektir. Siyasal iktidarlara siyasal endoktrinasyon yoluyla yönetilenlerin siyasal rejimin ideolojisine, dolayısıyla da kendilerine olan sadakatlerinin devam etmesini sağlamaya çalışırlar. Meşruluğun bir başka kaynağı, siyasal yapıyı ve siyasal yapının işleyişini düzenleyen hukuk kurallarının yönetilenlerce benimsenmesidir. Buna göre, bir siyasal iktidar ancak söz konusu kurallara uygun olarak işbaşına gelmişse meşru olarak addedilir. Aynı şekilde siyasal iktidarın eylemleri de, yine belirtilen kurallara uygun olmaları ölçüsünde meşrudur. Liderlerin kişisel özellikleri hususunda Easton, etkili ve başarılı olmayı kıstas olarak alır. Easton'a göre liderin başarısı, toplumun kendisine yönelik desteğini

artırıcı bir faktördür. Siyaset biliminde sistem teorisi olarak bilinen teorinin en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilen Easton, meşruluğu, siyasal sistemin istikrar ve destek unsurlarından biri olarak görmüştür. Easton'a göre, siyasal sistemin, toplumdan gelen taleplere cevap verememesi, insanların rejimin temel değerlerine, siyasal yapıyı işleten normlara ve liderlerin yeterliliklerine olan inancını zedeleyeceği için, bir meşruiyet krizini de beraberinde getirecektir.

SORU: Günümüz dünyasında meşruiyetin zemini olarak ön plana çıkmış olan değerler nelerdir?

CEVAP: Günümüz dünyasında insan hakları ve demokrasi, meşruiyetin zemini olarak ön plana çıkmıştır.

SORU: John Locke'un toplum sözleşmesi hangi düşüncelere dayanır?

CEVAP: Hobbes gibi Locke da siyasal iktidarın meşruiyetini toplum sözleşmesine dayandırır. Fakat Locke ile Hobbes'un izahları arasında üç önemli farklılık söz konusudur. Öncelikle, Locke, devlet öncesi durumu, yani doğa durumunu bir savaş durumu olarak nitelendirmez. Locke'a göre, doğal hukuk hüküm sürdüğü ve bütün bireyler akıl sahibi varlıklar olarak birbirlerinin doğal hukuktan kaynaklanan haklarını tanıdıkları için, doğa durumunda, Hobbes'un bahsettiği gibi bir hayatta kalma mücadelesi söz konusu değildir. İkincisi, Locke, devleti, bağlayıcılık gücü daha yüksek, bireylerin rızalarının çok daha ön planda olduğu bir toplum sözleşmesine dayandırır. Locke'taki toplum sözleşmesinin sonuçları, Hobbes'takinden farklıdır. Locke'a göre bireyler, devleti, zaten var olan hakların daha iyi korunması amacıyla yarattıkları için, ona sınırlı bir güç verirler. Hobbes'un, bir sözleşmenin ürünü olmasına rağmen, bu sözleşmeyle bağlı olmayan kadir-i mutlak devlet anlayışına karşın, Locke, bireylerin, kendisine yalnızca yargılama ve cezalandırma haklarını devrettikleri, sözleşmeye bağlı kalmakla yükümlü, yani fonksiyonu doğal hukukun korunması ile sınırlı bir devlet anlayışına sahiptir. Üçüncüsü, Locke, bireysel hakların, yalnızca diğer bireylere karşı değil, devlete karşı da korunması gerektiğini düşünür. Hobbes, devletin varlık nedeninin bireyin kendini koruma hakkı olduğunu düşünmesine rağmen, bu hakkı tehdit eden bir devlet karşısında, bireyi koruyucu anlamlı herhangi bir araç sunmaz. Hobbes, bireylerin, yaşamlarının tehlike altında olduğu durumlarda devlete karşı gelebileceklerini kabul etse de, onlara, kendi yaşamlarını koruma çabalarının ötesine geçerek eylemlerini devrimsel bir hareket altında birleştirme hakkı tanımaz. Buna karşın, Locke, doğal hukuka aykırı hareket eden bir devletin meşruiyetini kaybedeceğini, dolayısıyla da yurttaşların böyle bir devlete karşı direnme haklarının bulunduğunu kabul eder.

SORU: Jean Jacques Rousseau'nun toplum sözleşmesi hangi düşüncelere dayanır?

CEVAP: Rousseau, bireyin toplumu öncelediğine ilişkin doğal hukukçu görüşe karşı çıkarak, toplumun bireyi öncelediğini ileri sürer. Rousseau, birey merkezli toplum anlayışına karşı çıkarak, insanın doğası gereği toplumsal bir varlık olduğunu kabul eder. Buna göre, toplum verilidir

ve bireyler, zihni ve ahlaki meşiyetlerini toplumdan aldıkları, toplumsal yaşam içerisinde insan oldukları için, birey ancak toplum içerisinde anlamlıdır. Rousseau, doğaya içkin bir hukukun ve adaletin bulunduğu ve buna bağlı olarak bütün insanların doğal birtakım hak ve özgürlüklere sahip oldukları yönündeki doğal hukukçu görüşe de aynı nedenle karşı çıkar. Rousseau'ya göre, tıpkı birey gibi, hukukun, hakkın, adaletin ve özgürlüğün varlığından bahsedilebilmesi için de, öncelikle doğru bir toplumun varlığı gereklidir. Rousseau bu toplumu, bireysel iradelerin genel iradeye devredilmesi ve siyasetin tek meşruiyet ölçütü olarak bu iradenin kabul edilmesini esas alan toplum sözleşmesine dayandırır. Bu durumda Rousseau'nun doğal hukuku bir meşruiyet ilkesi olarak kabul etmeyeceği de açıktır. Rousseau, ortak yaşamın düzenlenmesinde, toplumun iradesinin (genel iradenin) ürünü olan 'pozitif' hukuku referans mercii olarak alır. Başka bir ifadeyle, Rousseau, siyasetin meşruiyet ilkesi olarak, doğal hukukun yerine genel iradeyi koyar. Rousseau'ya göre, iyi ya da doğru toplum, genel iradenin ifadesini bulabildiği yasalarla yönetilen toplumdur. Rousseau'ya göre, genel iradenin ifadesini bulabilmesi, ancak bireylerin karar alma süreçlerine katılımı yoluyla mümkün olduğu için, doğru (meşru) siyasal düzen doğrudan demokrasinin yürürlükte olduğu siyasal düzendir. Rousseau'nun genel irade kavramı demokratik rejimlerde meşruiyet ölçütü olarak karşımıza çıkan halk iradesi ve millî irade gibi kavramların da felsefi zeminini oluşturmuştur.

SORU: Liberal siyaset felsefesinin çağdaş temsilcilerinden John Rawls'un, "A Theory of Justice" (Bir Adalet Teorisi) adlı çalışmasında adil topluma ilişkin belirttiği düşünceleri nelerdir?

CEVAP: Rawls çalışmasında, "Adil bir toplumsal düzen hangi ilkeler üzerinde temellenmelidir?" sorusuna bir cevap vermeye çalışır. Rawls toplumu sözleşme temelinde açıklayan diğer liberal filozoflar gibi, toplum öncesi bir durumu varsayarak, böyle bir durumda bireylerin toplumu kurmak için üzerinde anlaşacakları adalet ilkelerinin neler olabileceğini araştırır. Rawls'un, bireylerin, üzerinde anlaşacakları ilkelerin adalet ilkeleri olması için, toplum öncesi durumda, kurulacak olan toplumdaki konumlarının avantaj veya dezavantajlarını bilmeleri, fakat kendilerinin hangi konumda olacaklarını bilmemeleri gerektiğini varsayar. Zira Rawls, kurulacak olan toplumdaki konumunu bilen bireyin, akla değil çıkarlarına uygun olanı tercih edeceğini, dolayısıyla da adalet ilkelerine ulaşamayacağını düşünür. Rawls bireylerin iki temel adalet ilkesi üzerinde anlaşacağını belirtir: (1) Her birey, diğer bireylerin özgürlüğüyle uyumlu en geniş bütüncül özgürlük sistemine ilişkin eşit hakka sahiptir. (2) Ekonomik ve toplumsal eşitsizliklerin düzenlenmesi; en dezavantajlı olanın en büyük yararı sağlanmasına ve konumlara ulaşmada fırsat eşitliğinin bulunmasına uygun olmalıdır. Rawls bu ilkelerden birincisinin ikincisine göre; ikincisinde de ikinci öğenin birinci öğeye göre önceliği olduğunu belirtir. Rawls bireysel özgürlüklerin korunmasına ve ekonomik yönden dezavantajlı olanların durumlarının

iyileştirilmesine hizmet eden bu ilkeleri siyasetin meşruiyet ölçütü olarak görür. Rawls'un ortaya koymuş olduğu meşruiyet ölçütü, hem liberalizmin bireysel özgürlüklerin korunması konusundaki hassasiyetine, hem de sosyal demokrasi düşüncesinin sosyal adalet konusundaki hassasiyetine cevap verebilme niteliğine sahip olması bakımından ayrı bir öneme sahiptir.

SORU: Jürgen Habermas'ın demokrasi anlayışı hangi düşüncelere dayanır?

CEVAP: Habermas, bir siyasal sistemin meşru olabilmesinin, siyasal kararların vatandaşlar tarafından tartışıldığı bir kamusal alanı barındırmasına bağlı olduğunu düşünür. Habermas'a göre böyle bir kamusal alanı erken dönem burjuva toplumlarının liberal demokrasi deneyimlerinde gözlemlemek mümkündür. Bu toplumlarda okuryazar kulüpleri, salonlar, gazeteler, dergiler bir siyasal tartışma ve katılım alanı olarak işlev görüyordu. Habermas, geç modernlikle birlikte söz konusu kamusal alanın, bağımsız eleştiri ve muhalefet kaynağı olma vasfını kaybedecek şekilde bir dönüşüme maruz kaldığını belirtir. Bu anlamda Habermas'a göre, geç modern dönemde siyasal kararların tartışılma zemini işlevi görmüş olan kamusal alanın yerini, devlet, özel şirketler ve medyanın manipüle ettiği bir kamusal alan almış olması, siyasal sistem açısından bir meşruiyet krizini de beraberinde getirmiştir. Habermas açısından bakıldığında, bu bağlamda zuhur eden meşruiyet sorunu, her ne kadar sistemin kendi iç mantığına bağlı olarak aşılabilse de, böyle bir aşma süreci, insani özgürlüğün feda edilmesi pahasına gerçekleştirilmek durumundadır. Zira tam bir manipülasyon mantığının işbaşında olduğu söz konusu yeni kamusal alan içerisinde, siyasete ait pratik sorunların teknik sorunlara dönüştürülmesine gönderme yapan teknokratik bilincin yaygınlaştırılması, her ne kadar kitleleri depolitize edip sadık varlıklar haline getirse bile, insanın sahip olması gereken özgürlüğü ve eleştirel düşünce gücünü de elinden alır niteliktedir. Bu nedenle, Habermas, siyasal katılımın vatandaşların belirli periyotlarla yapılan seçimlerde oy verip önceden belirlenmiş olan siyasetleri onaylamalarıyla sınırlı olduğu mevcut liberal demokratik rejimlerin meşruiyet sorunuyla malul olduklarını düşünür. Habermas, meşruiyet sorununa yönelik sahici bir siyasal çözüm olarak, katılımcı demokrasi modelini önerir. Habermas'ın önermiş olduğu demokrasi modeli, bütün siyasal norm ve kuralların vatandaşlar arasındaki rasyonel tartışmalar yoluyla belirlenmesine zemin oluşturacak oldukça geniş bir siyasal kamusal alan vizyonunu içerir.

SORU: Max Weber'e göre iktidar ne ifade etmektedir?

CEVAP: Bir şahsa, rızasının hilafına bir şey yaptırabilme gücünü nitelemek için kullanılmaktadır.

SORU: Carl Schmitt'in dost-düşman olarak kategorize ettiği antagonizma nedir?

CEVAP:

İlk olarak, 'dost' ve 'düşman' kategorileri ancak bir topluluğa aidiyet üzerinden tanımlanabileceği için, bu ayrım, siyasetin izole edilmiş birey üzerinden anlaşılamayacağı gerçeğine dikkat çeker. Birey, yalnız başına değil, ancak ortak bir bağa sahip olduğu diğerleri ile birlikte siyasal bir taraftır. İkincisi ve daha önemlisi, Schmitt'in dost-düşman ayrımı, siyasal bir varlığın, bir düşmanın varlığı halinde mümkün olabileceğine ilişkin varsayımıyla, siyasal alanın bir ilişki biçiminden, 'biz' ve 'onlar' arasındaki karşıtlık ilişkisinden kaynaklandığı- na işaret eder.

SORU:

Foucault'a göre iktidar kavramını açıklayınız.

CEVAP:

Foucault'un mikro iktidar düşüncesinden de biliyoruz ki, iktidar anlam içeriği geniş olan bir kavramdır. İktidarı devletle özdeşleştiren makro iktidar düşüncesinin aksine, Foucault'nun mikro iktidar düşüncesinde iktidar, belirli bir yeri ya da merkezi olan ve birtakım özne ya da kurumların sahip olduğu bir şey olmayıp sosyal hayatın çeşitli kademelerinde rastladığımız bir ilişki biçimidir. Toplumdaki irili ufaklı bütün resmî ya da gayri resmî sosyal birlikteliklerde (aile, okul, dernek, parti vb.) iktidar ilişkilerini görmek mümkündür.

SORU:

Foucault'un biyoiktidar kavramı ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Foucault'nun, iktidarı yasaklama eylemi üzerinden değil de, üretim işlevi üzerinden anlaması, onun biyoiktidar kavramlaştırmasını anlamak bakımından önemlidir. Biyoiktidar beden üzerinde kurulan iktidardır. Burada kastedilen beden sosyal bedendir. Bu anlamda biyoiktidar, iktidar ilişkileri içerisinde belirli yaşam tarzlarının üretilmesine işaret eder. Foucault bu üretimi, iktidar ilişkileri içerisinde öznelerin uysal bedenler haline getirilmeleri olarak tarif eder. Peki, özneler nasıl uysal bedenler haline gelirler? Foucault'ya göre yanıt, normalleştirme süreçleri yoluyla öznelerin uysal bedenler kılındığı şeklindedir. Bu süreçlerde bilgi, iktidar ilişkilerini destekleyen bir araç işlevi görür. Normalleştirme, toplumsal yaşamda belirli bir yaşam tarzının normal olarak nitelenerek, hâkim yaşam kılınması sürecine gönderme yapar. Bilimler (sosyoloji, psikoloji, psikiyatri, kriminoloji vb.) ve değer sistemleri, üretmiş oldukları normal-anormal, sosyal-asosyal, akıllı-deli, iyi-kötü gibi birtakım ayrımlar yoluyla, söz konusu yaşam tarzının hâkimiyetini meşrulaştırır.

SORU:

Siyasal iktidarın ayırt edici özellikleri hakkında kısaca bilgi veriniz.

CEVAP:

Siyasal iktidarın üç ayırt edici özelliğe sahip olduğu söylenebilir. İlk olarak siyasal iktidar, diğer bütün kural koyucu kurumların ya da kişilerin üstünde yer aldığı için, ülkenin ya da toplumun tamamı üzerinde geçerli olan iktidardır. Sosyal iktidarların yalnızca belirli gruplarda geçerli olmasına karşın, siyasal iktidar onlardan çok daha geniş bir alan üzerinde hüküm sürer.

İkinci olarak, siyasal iktidarla toplumdaki diğer iktidamlar arasında eşitlik ilişkisi değil, hiyerarşik bir ilişki söz konusudur. Siyasal iktidar ülke içinde en üstün olan iktidardır. Bu anlamda siyasal iktidar, kendi iradesini diğer iktidarlara kabul ettirme, onların davranışını kontrol etme ve nihai sözü söyleme yetkisine sahip olan iktidardır. Siyasal iktidarı diğer iktidar türlerinden ayıran bir başka özellik ise, maddi kuvvet ve zor kullanma gücünü tekelinde bulundurmasıdır. Diğer sosyal iktidamlar, hüküm sürdükleri alanda iradelerine ve kararlarına uyulmasını sağlamak için ikna, manevi baskı, disiplin cezası gibi değişik yöntemlere başvurabilirler. Fakat siyasal iktidar dışındaki hiçbir iktidar meşru olarak şiddete başvuramaz.

SORU:

Aristoteles ve Schmitt'e göre siyasal birlik nasıl ifade edilmektedir?

CEVAP:

Aristoteles, insanın doğal olarak iyi bir varlık olduğunu ve insan doğasının ancak iyi bir topluluk yaşamı içerisinde açığa çıkacağını kabul ettiği için, siyasal birliği, ortak ikinin hayata geçtiği yaşam olarak düşünürken; Schmitt, insanın tehlikeli karakterini varsaymasına bağlı olarak, siyasal birliği, bir topluluğun kendisine düşman olan toplulukla mücadelesi bağlamında varlık kazanan yaşam olarak düşünmüştür. Bu anlamda, yönetim ya da iktidar ilişkisini; Aristoteles, ortak yaşamın ortak iyiye uygun olarak düzenlenmesinin bir gereği; Schmitt ise, dost-düşman çatışmasının bir sonucu olarak görmüştür.

SORU:

Otorite nedir?

CEVAP:

Otoriterizm kavramının anlam olarak gerçekten de baskıcı bir yönetim anlayışını, özgürlüğe karşı zoru içermesine karşın; otorite, zoru ve baskıyı değil rızayı içerir. Otorite kavramı bu anlam içeriği ile iktidar kavramından da anlam olarak farklılaşır. Sözcüğün siyasal anlamı, yapma yeterliliğini değil, yapma erkini, bir şeyi yaptırabilme gücünü anlatır. İktidar buyurur, gerektiğinde zor kullanarak ayakta durur. Buna mukabil otorite etkiler. Otorite ödüllendirmeyi ve zoru içermez. Zor devreye girdiğinde otorite, otorite olmaktan çıkar. Bu anlamda otorite, kendiliğinden kabulü gerektiren bir etki ve yetki biçimidir. Nüfuza ve saygınlığa dayanır.

SORU:

Hannah Arendt'e göre otoritenin özellikleri nelerdir?

CEVAP:

Hannah Arendt'e göre, otorite ilişkisinin iki temel özelliği vardır. Buna göre, otorite ilişkisi; ilişkiye konu olan iki taraf arasında eşitsizliğin bulunduğu ve üstün olan tarafın diğer tarafa kendini kabul ettirmek için ikna ve şiddet araçlarını kullanmaya ihtiyaç duymadığı bir ilişki biçimidir. Hasta-hekim ilişkisi otorite ilişkisinin tipik bir örneğini oluşturur. Öncelikle, hasta ile hekim arasındaki ilişki, mahiyeti gereği eşitsiz bir ilişkidir. Hekim, ilişkide üstün olan taraftır. İkinci, hekimin hasta üzerindeki otoritesi bizzat hekim olmasından kaynaklanmaktadır. Bu anlamda hekim, hastaya söylediklerini kabul ettirebilmek için ikna etmek ya da şiddet kullanmak gibi araçlara gereksinim duymaz;

hasta tarafından kendisinin hekim olarak kabul edilmesi, hastanın hekimin söylediklerine rıza göstermesi için yeterli bir nedendir.

SORU:

Max Weber'e göre geleneksel otorite nedir?

CEVAP:

Weber'e göre, geleneksel otorite daha çok geleneksel toplumlarda görülen ve siyasal iktidarın, meşruiyetini toplumun geleneklerinden aldığı otoritedir. Patriarkal, feodal ve monarşik otoriteler geleneksel otoritenin başlıca örneklerini oluşturur. Bu anlamda saltanat yönetimlerini geleneksel otoritenin bir örneği olarak görebiliriz. Bu yönetimde iktidarın meşruiyeti ve iktidar olma hakkı belirli bir ailenin mensubu olmaya bağlıdır ve iktidar, atalardan intikal ettiği şekliyle kabul görmüş olan bir geleneğe dayanır. Söz konusu aileden olmayan bir kişinin iktidar olma hakkı yoktur.

SORU:

Karizmatik otorite nasıl bir otorite tipidir?

CEVAP:

Karizmatik otoritenin en tipik örnekleri peygamberler ve kurucu siyasal liderlerdir. Karizmatik liderlerin en önemli özelliği, kitleleri peşlerinden sürükleyebilme güçlerine bağlı olarak, yeni bir düzen getirmeleridir. Karizmatik lider, hayatın olağan akışını bozan ve ona yeni bir yön veren kişidir. Bu anlamda karizmatik liderlerin, toplumun yerleşmiş düzenine ve geleneklerine karşı çıkıp köklü değişiklikleri hayata geçirmeye yönelmeleri bakımından devrimci bir karaktere sahip olduklarını söylemek mümkündür. Karizmatik otorite, liderin kişisel özelliklerine bağlı olduğu için, lider hayatta kaldığı sürece geçerlidir. Karizmatik otorite lider öldükten sonra kurumlaşır, geleneksel veya hukuki otorite tipine dönüşür.

SORU:

Yasal-ussal otorite nedir?

CEVAP:

Bu otorite tipinde siyasal iktidar, meşruiyetini aklıcı kurallardan alır. Bu anlamda gerek siyasal iktidarın iş başına gelmesi, gerekse yapıp ettiklerinde meşruiyetin ölçütü söz konusu kurallara uygunluktur. Weber modern yaşamı karakterize eden şeyin, hayatın bütün alanlarında araç-amaç ilişkisine dayalı aklın (araçsal rasyonalite) geçerli hale gelmesi olduğunu düşündüğü için, yasal-ussal otoriteyi modern toplumsal yaşamda geçerli olan otorite tipi olarak görmüştür. Bu Weber'in modern toplumsal yaşamda diğer otorite tiplerinin olamayacağını düşündüğü anlamına gelmez.

SORU:

Thomas Hobbes'ın meşruluk görüşleri hakkında kısaca bilgi veriniz.

CEVAP:

Hobbes, toplumu, bireyler arasındaki sözleşmeye dayandırır. Toplum sözleşmesi, Hobbes'un, temel motivasyonu kendini korumak olan birey anlayışının zorunlu bir sonucudur. Hobbes'un doğa durumu olarak kavramlaştırdığı toplum öncesi durum, bireylerin kendilerini korumak için sürekli daha fazla güç arayışında oldukları bir savaş durumudur. Doğa durumu, en güçlü

kişinin yaşamını koruması açısından bile belirsizliklere açık olduğundan, bireyler bir sözleşmeyle toplumu oluşturacaklardır. Toplum sözleşmesiyle bireyler bütün güçlerini devrederek devleti yaratırlar ve devletin garantörlüğündeki bir toplumsal yaşam içerisinde yaşamlarını güvence altına almış olurlar. Hobbes'un toplum sözleşmesi düşüncesi, siyasal iktidarın varlık nedeninin, bir hakkın (yaşama hakkı) korunması olduğuna vurgu yaptığı için liberal, siyasal iktidarı bireylerin iradelerinin bir ürünü olarak gördüğü için de demokratik meşruiyet anlayışına uygun bir meşruiyet ölçütü sunar.

SORU:

Bir Adalet Teorisi (A Theory of Justice) adlı çalışma kime aittir?

CEVAP:

Liberal siyaset felsefesinin çağdaş temsilcilerinden John Rawls.

SORU:

Jean Jacques Rousseau'nun meşruluk anlayışından kısaca söz ediniz.

CEVAP:

Rousseau, bireyin toplumu öncelediğine ilişkin doğal hukukçu görüşe karşı çıkarak, toplumun bireyi öncelediğini ileri sürer. Rousseau, birey merkezli toplum anlayışına karşı çıkarak, insanın doğası gereği toplumsal bir varlık olduğunu kabul eder. Rousseau, doğaya içkin bir hukukun ve adaletin bulunduğu ve buna bağlı olarak bütün insanların doğal birtakım hak ve özgürlüklere sahip oldukları yönündeki doğal hukukçu görüşe de aynı nedenle karşı çıkar. Rousseau'ya göre, tıpkı birey gibi, hukukun, hakkın, adaletin ve özgürlüğün varlığından bahsedilebilmesi için de, öncelikle doğru bir toplumun varlığı gereklidir. Rousseau bu toplumu, bireysel iradelerin genel iradeye devredilmesi ve siyasetin tek meşruiyet ölçütü olarak bu iradenin kabul edilmesini esas alan toplum sözleşmesine dayandırır. Rousseau, ortak yaşamın düzenlenmesinde, toplumun iradesinin (genel iradenin) ürünü olan 'pozitif' hukuku referans mercii olarak alır. Başka bir ifadeyle, Rousseau, siyasetin meşruiyet ilkesi olarak, doğal hukukun yerine genel iradeyi koyar. Rousseau'ya göre, iyi ya da doğru toplum, genel iradenin ifadesini bulabildiği yasalarla yönetilen toplumdur. Rousseau'ya göre, genel iradenin ifadesini bulabilmesi, ancak bireylerin karar alma süreçlerine katılımı yoluyla mümkün olduğu için, doğru (meşru) siyasal düzen doğrudan demokrasinin yürürlükte olduğu siyasal düzendir.

SORU:

Easton'a göre meşruluğun kaynakları nelerdir?

CEVAP:

Easton da, Weber gibi, meşruluğun üç kaynağının bulunduğu bahseder. Easton'a göre bunlar ideolojik kaynak, yapısal kaynak ve liderlerin kişisel özellikleridir. Bir siyasal rejimde siyasal iktidar, yönetilenlerin, rejimin temelinde bulunan ilke ve değerleri benimsemesinin bir sonucu olarak kabul görüyorsa, bu siyasal iktidarın meşruluğunun kaynağında ideoloji var demektir. Bir diğer önemli faktör ise, siyasal endoktrinasyondur. Siyasal

endoktrinasyon siyasal rejimin temel değerlerinin vatandaşlara aşılması demektir. Siyasal iktidarlar siyasal endoktrinasyon yoluyla yönetilenlerin siyasal rejimin ideolojisine, dolayısıyla da kendilerine olan sadakatlerinin devam etmesini sağlamaya çalışırlar. Meşruluğun bir başka kaynağı, siyasal yapıyı ve siyasal yapının işleyişini düzenleyen hukuk kurallarının yönetilenlerce benimsenmesidir. Buna göre, bir siyasal iktidar ancak söz konusu kurallara uygun olarak işbaşına gelmişse meşru olarak addedilir. Aynı şekilde siyasal iktidarın eylemleri de, yine belirtilen kurallara uygun olmaları ölçüsünde meşrudur. Easton, Weber gibi liderlerin kişisel niteliklerini de, meşruluğun bir kaynağı olarak görür. Easton'un kişisel nitelik ile kastettiği, Weber'in karizma kavramından farklıdır. Easton kişisel nitelik derken, etkili ve başarılı olmayı kistas olarak alır.

SORU:

Foucault'un biyoiktidar kavramına örnek veriniz.

CEVAP:

Örneğin, ataerkil bir yapının hüküm sürdüğü bir toplumda, ahlak sistemi kadın için doğru davranışın ne olduğunu belirleyip toplumsal müeyyideler yoluyla kadınların davranışlarının bu doğrultuda oluşmasını sağlayarak, erkeğin kadın üzerindeki hâkimiyetinin sürmesine hizmet eder. Bir ahlak sistemi, kadın için iyi olanın; iyi bir eş olmak, iyi bir anne olmak, önceliği her zaman ailesine vermek olduğunu vazettiğinde, kamusal alanda erkeklerin hâkim olduğu bir toplumsal yaşamı desteklemiş olur. Aynı şekilde karşı cinse yönelik cinsel arzuyu normal bir davranış olarak görüp hemcinsine yönelik cinsel arzuyu sapkınlık olarak nitelendiren bir bilgi ya da değer sistemi de, eşcinsellerin dışlandığı bir toplumsal yaşam düzenine hizmet eder.

SORU:

Locke'un meşruluk hakkındaki görüşünü kısaca açıklayınız.

CEVAP:

Locke'un toplum sözleşmesi düşüncesi, bireysel hakların tam anlamıyla korunmasını esas alan içerimiyle liberal meşruiyet anlayışının gereklerini bütünüyle karşılayan bir meşruiyet ölçütü sunar. Fakat Locke, bireysel rızaya Hobbes'un atfetmiş olduğundan daha fazla önem atfetmesine rağmen, bireylerin siyasal karar alma sürecine katılımını ön plana çıkarmadığı için, onun sunmuş olduğu ölçüt de demokratik meşruiyet anlayışı açısından yeteri kadar tatmin edici değildir. Demokratik meşruiyeti ön plana çıkaran toplum sözleşmesi düşünürü Rousseau'dur.

SORU:

Rawls bireylerin hangi adalet ilkeleri üzerinde anlaşacakları ön görmektedir?

CEVAP:

- (1) Her birey, diğer bireylerin özgürlüğüyle uyumlu en geniş bütüncül özgürlük sistemine ilişkin eşit hakka sahiptir.
- (2) Ekonomik ve toplumsal eşitsizliklerin düzenlenmesi; en dezavantajlı olanın en büyük yararı sağlamasına ve konumlara ulaşmada fırsat eşitliğinin bulunmasına uygun olmalıdır

SORU:

Rıza kavramının siyasal iktidardaki yeri nedir?

CEVAP:

İktidar ilişkisi çift yönlü bir ilişki olduğu için, yönetme ve yönlendirme eylemi, siyasal iktidarın gücüne olduğu kadar yönetilenlerin rızasına da bağlıdır. Zira yönetilenler siyasal iktidara itaat edebilecekleri gibi karşı da çıkabilirler. Bu durum, bütün siyasal iktidarların belirli bir ölçüde yönetilenlerin rızasını almak zorunda olduklarını gösterir. Rıza kavramı iktidar-otorite ayrımında müracaat edebileceğimiz ölçüttür. Rızaya dayalı iktidara otorite denir ve bu anlamda siyasal otorite yönetilenlerin rızası üzerinde temellenen siyasal iktidardır. İktidara rıza göstermek, onun yapıp ettiklerini meşru görmek demek olduğu için otorite meşru iktidardır. Meşruluk kavramı neyin haklı ya da doğru olduğuna yönelik inancı ifade eder.

SORU:

Patronaj kavramı ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Üstün olan tarafın (patron) diğer tarafı (yanaşma) himaye ettiği, diğer tarafın ise üstün olan tarafın kişisel çıkarları için birtakım hizmetlerde bulunduğu ilişki söz konusudur.

ÜNİTE 4: SİVİL TOPLUM VE DEVLET

SİVİL TOPLUM KAVRAMI

Sivil toplum kavramı, kelime anlamı olarak devletin dışındaki sosyal kurum ve yapılardan oluşan toplumsal alanı tanımlamak üzere kullanılmıştır. Ailenin ve devlet kurumlarının dışında, bireylerin gönüllü olarak yer aldığı ve örgütlendiği toplumsal ilişkiler ağıdır. Bu ağ içerisinde piyasa ve piyasa kurumları, gönüllülük esasına dayanan dinsel yapılar, özel ve kamusal nitelikli dernek ve organizasyonlar, kamuoyu ve siyasal partiler gibi çeşitli toplumsal ilişki biçimleri yer alır. Toplamların yapısını ve karakterini belirleyen üç bileşen vardır ki, bunlar sivil toplum, piyasa ve devlettir. Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), sivil toplum örgütleri (STÖ'ler), sivil toplum kurumları, gönüllü kuruluşlar, üçüncü sektör, hükümetdevlet dışı kuruluşlar ve sivil toplumu tanımlar. Üçüncü sektör veya devlet dışı kuruluşlar; yardım ve kalkınma amacı güden, vergiden muaf, kar amacı gütmeyen ve çoğunlukla uluslararası alanda faaliyet gösterir. Gelişmiş ülkelerde sivil toplum kuruluşları, halk kuruluşları ve devlet-dışı kuruluşlar olarak ayrılır. Halk kuruluşları, demokratik ve topluluk temelli kuruluşlar olarak belli bir amaç için oluşturulmuş, sorunun çözümüne yönelik resmi ya da gayri resmi, geçici, gönüllüğe dayalı örgütlerdir. Bazı sendika ve meslek birlikleri, kooperatifler, çiftçi grupları, hemşehri dernekleri ve kadın grupları örnek olarak verilebilir. Devlet dışı kuruluşlar ise üyelerinin çıkarlarını değil başkalarının yararına yönelik, kâr amacı gütmeyen gönüllü kuruluşlardır. Bu kuruluşlar genel olarak uzmanlardan oluşan, bürokratik bir hiyerarşiye sahip, hesap verme gibi demokratik bir süreci içermeyen CARE VE OXFAM gibi doğal afetlerde yardım üzerine çalışan örgütler ile Uluslararası Af Örgütü ve insan hakları ve çevre konusunda faaliyet gösteren Greenpeace gibi örgütlerdir.

SİVİL TOPLUM KAVRAMININ TARİHİ

1789 Fransız Devrimi ve 20. yüzyılın son çeyreğinde Komünist rejimlerin yıkılışıyla iki önemli değişim geçirmiş olan sivil toplum, 18. yüzyılın başında yurttaşların birbirlerine zarar vermemesini sağlama amaçlı hukuk kuralları vasıtasıyla toplumsal çatışmaları yönetebilen bir siyasal toplum tipidir. Antik Yunan döneminde “iyi toplum” olarak tanımlanan bu kavram, devlet ile bir bütün olarak görülmüştür. Sokrates’e göre sivil toplum bu toplumun karakteridir ve insan için “iyi yaşamın” teminatıdır. Benzer bir şekilde Platon da ideal devletin insanların alçak gönüllük ve adalet gibi sivil değerlere kendilerini adadıkları toplum olarak görmüştür. Filozofa göre kralın görevi bu erdemlere bağlı sivilleri korumaktır. Benzer bir şekilde Aristo siteyi, yurttaşlarına mutluluk getirecek olan sivil erdemleri paylaşma imkânı veren “koinonia politike” yani siyasal toplum olarak tanımlamaktadır. Roma’da hukukçu Çıçero’ya göre ise sivil toplum, sadece siyasal bir kavram değil, daha çok hukuki bir kavramdır. “Societas civilis” hukukun belirlediği ve yönlendirici ilişkiler üzerine kurulu toplumu tanımlamıştır. Sivil toplum Antik Yunan ve Roma’da “iyi toplum”un karşılığı olarak kullanılmış ve insanlar için barışı ve düzenli yaşamı sağlayan, devletle bütün bir toplum olarak an. Orta Çağda sivil toplum düşüncesi Rönesansın sonlarına kadar ortadan kalkmıştır. Bir takım siyasi gelişmelerden sonra krallar orduları ve oluşturdukları bürokratik yönetimleriyle tebalayı üzerinde tek hakim güç haline gelmiştir. Aydınlanma filozofları, devletin bireysel özgürlükleri engellemesi ve kilisenin de krallara ilahi bir meşruiyet kazandırması sebebiyle insanın ilerlemesini ve refahına engel olduklarına inandıkları için kiliseyi ve kral/devleti özgür iradenin önündeki en büyük engeller olarak görürler. Toplumsal ilişkilerin doğal hukuk anlayışından farklı bir anlayışla kurgulanması gerektiği fikrinin yayılmaya başlaması Otuz Yıl Savaşları’nın etkisiyledir. Toplum sözleşmesi teorisi bu dönemde ortaya çıkmıştır. Sözleşme teorisyenlerine göre; insanın, kendi doğasına uygun bir hayat sürmesi, devlet ve pozitif hukukun korunması ile olur. Thomas Hobbes’a göre toplumdaki sivil yaşamın sürmesi için çok güçlü bir devlete ihtiyaç vardır ve egemen devlet, yani herkesin korkacağı fakat güvenlik için içinde yaşamak isteyeceği devlet, hem aklın hem de ortak çıkarların ulaşacağı çözümdür. Diğer yandan John Locke, sözleşme teorisini sınırlı bir devlet ve güçlü bir toplum için yorumlar. İnsanların bir sözleşme yapmak için bir araya geldiklerinden dolayı egemenliğini kabul ettikleri bir toplum otoritesi oluşturduklarını düşünür. Ancak bu otorite, zamanla toplum üzerinde bir baskı unsuru haline gelebileceğinden sınırlandırılmalıdır. Locke ve Hobbes, Antik Yunan’da olduğu gibi sivil toplumu devletten ayrı bir toplum olarak görmemişlerdir. Onlar, insanların barış ve güvenlik içerisinde yaşayabilecekleri bir sistem önermişler ve sivil toplumu doğal hukuktan kaynaklanan sivil erdem ve hakların oluşturduğu sivil yaşamı sürdüren bir toplum olarak görmüşlerdir. Modern dönemde ise Alman filozof G.V. F. Hegel, sivil toplum kavramı üzerine düşünen isimlerin başında gelir. Hegel, sivil toplumu devletten ayrı, bireylerin kişisel çıkarlarını gerçekleştirdikleri ve özel mülkiyete sahip oldukları ilişkiler dünyası olan “ihtiyaçlar alanı” olarak

tanımlar. Hegel'e göre, sivil toplum, kapitalizmin belli bir aşamasında ortaya çıkmıştır ve kapitalist çıkar ilişkilerinin hüküm sürdüğü sivil toplum doğal olarak sürekli çatışma ve eşitsizliklerin yaşandığı bir alandır. Bu sebeple toplumda ahlaki bir düzenin sürmesi isteniyorsa, devletin daimi egemenliği kaçınılmazdır. Devlet, sivil toplumun yanlışlarını düzeltme yetkisine ve yeteneğine sahiptir. Modern sivil toplum kavrayışı içerisinde bir diğer önemli isim olan Alexis de Tocqueville'dir, parti ve derneklerden oluşan bir siyasal sistemi liberal bireycilik ve devletin merkezileşmesine karşı bir denge unsuru olarak görmüştür. Demokrasi, sivil iradenin varlığına bağlıdır. Demokratik kurumlar, zaman içerisinde toplum üzerinde baskıcı bir hale bürünebilecektir. Bu durum ancak devletin doğrudan müdahale alanının dışında sivil toplum örgütlerinin varlığı ile aşılabılır. Siyasal sistemler demokrasinin sürdürülebilirliği adına sivil oluşumların yaşamasına fırsat vermelidir.

Bu dönemin bir diğer önemli ismi de Karl Marx'dır. Marx, devlet ve sivil toplumu bir bütün olarak görmüş, bu bütünlüğün kapitalist ilişki ve üretim biçimlerinin yaygınlaşmasıyla bozulduğunu düşünmüştür. Sivil toplumu, kapitalist ilişkilerin hâkim olduğu bir toplumda burjuva çıkarlarını temsil eden bir alan olarak görür ve devletin ise bir üst yapı kurumu olarak, her zaman hâkim sınıfın çıkarlarını temsil ettiğini düşünür. Sivil toplumun ve devletin gerçek anlamlarına kavuşabilmesini kapitalist ilişkilerin ortadan kaldırılmasına bağlı görür. Marx, işçi sınıfının sivil toplumun demokratik kontrolünü ele geçirmesine büyük önem vermiştir.

Modern dönemdeki önemli isimlerden bir diğeri de Marxist düşüncenin temsilcilerinden olan Antonio Gramsci'dir. Gramsci, sivil toplumu bir üst yapı olarak görür ve bu alanın sadece sosyo-ekonomik ilişkilerden ibaret olmadığını aynı zamanda kapitalizmin hakimiyetinin sürmesi için gerekli olan ideolojik ve kültürel üretimin gerçekleştiği bir alan olduğunu düşünür. Gramsci'ye göre sivil toplum, sorunların çözümlendiği alandır. Gramsci'den sonra "Yeni Sol Siyaset", sivil toplumu; bireyi, devletin ve piyasanın yıkıcı etkisine karşı korumada önemli görürken, "Yeni Sağ" ya da diğer bir ifadeyle "Neo-liberal" siyasi düşünce ise sivil toplumu komünist ve otoriter rejimlerin dönüştürülmesinde gerekli olan bir mücadele alanı olarak görür.

Postmodern dönemde sivil toplum kavrayışı, komünizmin Sovyet ve Doğu Avrupa ülkelerinde temsil edilen biçimine karşı muhalif düşüncenin gelişmesi olup, 1980'lerde sivil toplum, bu rejimlerin temsil ettiği totaliter ve otoriter yönetimlere karşı demokratik direnişi oluşturmuştur. Sivil toplum, söz konusu rejimlerin yıkılmasında etkili rol oynamış ve siyasal toplumun yerine kullanılmaya başlamıştır. Postmodern dönemde sivil toplumdan anlaşılan, hem siyasal toplum hem de üçüncü sektördür. Postmodern dönemde sivil toplum, devlete bir alternatif değil onu tamamlayan ve dengeleyen bir unsur olarak görülür. 1990'lı yıllar küreselleşme karşıtı hareketlerin ve bir çok ülkedeki demokratikleşme yönelimlerinin görüldüğü yıllardır ve bu yıllar sivil toplumun her türlü demokratikleşme ile ilgili sorunların çözümünün olmadığına görüldüğü yıllar olmuştur.

SİVİL TOPLUM VE DEMOKRASİ

Liberallere göre; toplumda bireylerin, gönüllü ve karşılıklı işbirliği esasına dayalı organizasyonlar meydana getirmeleri siyasal olarak daha bilgili, daha aktif bir insan tipinin oluşmasında kültürel bir birikim sağlamaktadır. Sivil toplumun gelişiminin demokratik siyasal sistemlerde daha hızlı olması, demokratik bir devletin sivil toplumu desteklemesi karşılığında, demokratik bir sivil toplumun demokratik bir devleti var etmesi ile mümkün olmuştur.

SİVİL TOPLUM VE KÜRESELLEŞME

Küreselleşme, dünya toplumları arasında ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal etkileşimin yoğunlaşması olarak tanımlanır. Neo-liberaller için küreselleşme refah ve buna bağlı olarak özgürleşme olarak yorumlanırken, sol düşünce tarafından eşitsizlik ve baskının giderek arttığı bir süreçtir. Sivil toplum siyaset biliminde "küresel sivil toplum" olarak kavramsallaşmıştır. Neo-liberal siyasette küresel çapta sivil toplum örgütlerini desteklemiştir. Sivil toplum teorisinin günümüzdeki önemli isimlerinden olan John Keane, yükselen terör korkularına, artan ön yargı, ulusalcılık ve küreselleşme karşıtlığına karşı küresel sivil topluma ihtiyaç duyulduğundan, demokratik yaşam biçiminin gerekliliğini belirtmiştir.

21. yüzyılda "küresel sivil toplum" kavramı, kapitalizm, dünyada yaşanan açlık, göç, doğal afet ve insan hakları gibi sorunlar dikkate alındığında, demokratik düşünce ve yaşam açısından önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

SİVİL TOPLUM VE DEVLET

Modernite yada modern dönem, batıda 17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın başlarında Aydınlanma ve Sanayi Devrimiyle başlayıp günümüze kadar gelen zaman dilimi olarak adlandırılmaktadır. Modernite öncesi siyasal düşünce devletle toplumu organik bir bütün olarak görürken, modern siyasal düşüncede devletle toplum birbirinden ayrı yapılar olarak kabul edilir. Bu ayrımın sebebi ise İtalyan siyaset bilimci Norberto Bobbio'nun belirttiği üzere sivil toplumdur. Devlet, toplumda sivil toplumu kontrol etmek isterken, sivil toplumun amacı ise devletin müdahaleciliğine karşı özerkliğini ve özgürlüğünü korumaktır. Karl Marx sivil toplum ve devletin bir bütün olduğunu düşünmektedir. Ona göre kapitalizm aşılmalı ve komünizme geçilmelidir ve bu gerçekleştiğinde devlet sivil toplum içerisinde kendiliğinden sönmelenecektir. Devlet, işçi sınıfının, burjuva sınıfına hizmet edilmesine sebep olduğundan, sivil toplumdaki çıkar çatışmalarının hem sonucu hem de sebebidir. Modern sivil toplum kavrayışı içerisinde önemli bir yeri olan liberal düşüncenin devletin meşru eyleminin sınırları konusunda çeşitli düşünceleri içerdiğini söylemek mümkündür. Egemenlik kuramcıları Jean Bodin ve Thomas Hobbes için devlet; doğal durumun karşıtı olan medeni (sivil) durumdur. Doğal durum, güçlünün zayıfı ezdiği, tam bir eşitsizlik halidir. Devlet; Bu doğal durum karşısında oluşacak kaos haline son vermek üzere insanların bir araya gelip yaptıkları sözleşmenin ürünüdür. İnsanların kendisinden korkarak itaat edecekleri egemen devlet, "leviathan", yasa ve kurumlarıyla aynı zamanda sivil toplumun yansımasıdır. Devletli toplum, kaostan kurtulan, düzenin hâkim olduğu sivil toplumdur.

Klasik liberalizm içerisinde önemli isimler olan Samuel Pufendorf, John Locke, Immanuel Kant, Fizyokratlar,

İskoç Aydınlanması düşünürlerine (Adam Ferguson ve Adam Smith gibi) göre toplum doğaldır. Dolayısıyla doğa devlet tarafından korunmalıdır. Doğal durumda insanların, yaşam ve mülkiyet hakları gibi kutsal hakları vardır. Bu hakların adil bir şekilde kullanılması içinse bir hakeme ihtiyaç duyulur. Böylece sözleşmeyle doğal durumdan devletli topluma yani sivil topluma geçerler.

Önemli düşünür Thomas Paine'e göre ise, sivil toplum kendisini geliştirdikçe devlete daha az ihtiyaç duyacaktır. Hegel'e göre devlet sivil toplumu korumalıdır. Devlet, ahlakın yüksek bir formu olarak sivil toplumdaki çatışmaları sona erdirmelidir. Sivil toplum devlet ilişkisinde belirleyici olan devlettir.

John Stuart Mill ve Alexis De Tocqueville göre devlete doğrudan bağımlı olmayan, kendi kendine örgütlenmiş ve yasal açıdan varlığı teminat altına alınmış sivil toplum korunmalı ve geliştirilmelidir. Devlet müdahalesi olmamalıdır.

Demokratik bir düzen için yasal-hukuksal ve kurumsal alt yapı ile birlikte demokratik değerlere sahip çıkan ve pratikte yaşatan sivil birlik ve oluşumların da olması gerekir.

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM VE DEVLET İLİŞKİSİ

Ülkemizde sivil toplum ve devlet ilişkisini anlamak için, Osmanlı İmparatorluğu'na bakmak gerekir. Osmanlı İmparatorluğunda sivil toplumun varlığı, sosyal hayatta farklı dinlere dayalı olarak ortaya çıkan dinî örgütler, vakıflar, esnaflardan oluşan ahi birlikleri, loncalar ve odalar, dernekler, dinî tarikat ve cemaatler gibi toplumsal yaşamın sürdürülmesinde faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri ile gösterilebilir. Osmanlıda devlet bunlar üzerinde ciddi bir kontrol gücüne sahiptir. III. Selim ve II. Mahmut'la başlayan, Islahat Fermanı, Tanzimat Fermanı ve I. ve II. Meşrutiyet'le devam eden reformlar toplumun özgürleşmesinden çok devletin kurtarılması için yapılmıştır.

Cumhuriyet döneminde yasal düzenlemelerle muhalefet örgütlenme imkânı bulabilmiş; 1960'a kadar 37 yeni parti ve 18958 yeni dernek kurulmuştur. 12 Eylül 1980 askeri müdahalesinin ardından yapılan 1982 Anayasası, sivil toplumun hareket alanını belirlemiş, Milli Güvenlik Kurulunun yaptığı düzenlemelerle sivil toplum üzerinde devlet vesayeti önemli ölçüde artmıştır. 1985'den sonra sivil toplum ciddi gelişme göstermiştir. Pek çok alanda yeni sivil toplum örgütleri kurulmuştur. Bugün Türkiye'de 4.547'si vakıf, 86.031'i dernek olmak üzere, sendikalar, meslek odaları ve kooperatiflerin eklenmesi durumunda sayı 150.000'i aşmaktadır.

Osmanlı'da, 1876 Anayasa'sında tanımlanan hak ve özgürlüklerin devlet tarafından verilen imtiyaz ya da taviz olarak algılanmıştır. Anayasayla sahip olduğu toplumsal düzen ve güçlü merkezi otorite anlayışı, devlet karşısında özerk sivil bir alanın oluşumuna imkân tanımamıştır. Benzer durum Cumhuriyet dönemi için de söz konusudur. Anayasalar daha çok devletin sivil toplumu biçimlendirme araçları olarak işlev görmüştür.

Türk siyasal kültüründe sivil toplum, kimi zaman potansiyel bir tehdit kimi zaman da hegemonyanın üretilmesi için desteklenmesi gereken bir alan olarak görülmüştür. Türkiye'de sivil toplumun gelişmemesinin sebebi, sivil toplumun gerektirdiği sivil ve siyasal hakların

talep edilmesi ve kullanılması konularında yetersiz olunmasıdır.

Türkiye'de sivil toplum-devlet ilişkisi arasındaki sorunlar, siyasal kültürel olarak devletten kaynaklandığı gibi sivil toplumdan da kaynaklanmaktadır. Devlet, sivil toplumu kontrol etme kaygısıyla hareket ederken sivil toplum demokratik iradeye sahip çıkmak ve kendi içinde demokratik ilişkileri geliştirmek konularında yeterlilik gösterememektedir.

Anayasa ve anayasal düzenlemelerin, sivil toplumu da içine alacak şekilde genişletilmesi, sivil topluma siyasi sorumluluk verilmesi, siyasi partilerin devletten çok sivil topluma yakın olması ve sivil toplumun ve siyasi partilerin demokratik bir yapı içinde olmaları ile sivil toplum-devlet ilişkisi demokratikleşebilir

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU: Karl Marx sivil toplum düşüncesini nasıl açıklamıştır?

CEVAP: Devlet ve sivil toplumu tıpkı Hegel gibi bir bütün olarak gören Marx, bu bütünlüğün kapitalist ilişki ve üretim biçimlerinin yaygınlaşmasıyla bozulduğunu düşünür. Kapitalizm içerisinde sivil toplum üretici güçlerin ve toplumsal ilişkilerin gerçekleştiği bir alan olması sebebiyle alt yapıya ait bir kavram olurken, siyasal toplum yani devlet üst yapı alanını temsil eder.

SORU: Devlet-toplum ilişkisi açısından modern dönem ve öncesi arasında ne gibi farklılıklar vardır?

CEVAP: Modern dönemde, devlet-toplum ilişkisine yönelik siyasal kavrayış, modern öncesi dönemden farklıdır. Modernite öncesi siyasal düşünce devletle toplumu organik bir bütün olarak görürken modern siyasal düşüncede devletle toplum birbirinden ayrı alanlar/yapılar olarak kabul edilir. Devlet-toplum ayrımı modern dönemde siyasal analiz ve argümanların dayandığı temel zihinsel şablondur.

SORU: Norberto Bobbio'ya göre örgütlenmenin devlet-toplum ilişkisi açısından önemi nedir?

CEVAP: Bobbio'ya göre örgütlü toplum olan sivil toplumun ortaya çıkışıyla birlikte toplum, devletin kuşattığı bir alan olmaktan çıkmış, devlet müdahalesinin dışında belli bir hukuk çerçevesinde tanımlanmış hak ve özgürlüklere dayalı özerk bir yaşam alanını ifade eder hale gelmiştir. Toplumda örgütlenme düzeyi arttıkça, yani sivil toplum geliştikçe özgür, özerk ve çoğul yaşam alanının devlet karşısındaki varlığı hukuki olarak mümkün olabilmıştır. Devlet tarafından düzenlenmeyen sosyal ilişkiler alanını temsil eden sivil toplum devlet-toplum ilişkisini önemli ölçüde etkilemiştir.

SORU: Hegel, devletin sivil topluma müdahalesini hangi koşullarda meşru görmektedir?

CEVAP: Hegel'e göre çıkar grupları arasındaki dengenin belli gruplar lehine bozulması sonucu eşitsizlik ve adaletsizlik oluşmuşsa ve toplumun evrensel çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi gerekiyorsa devletin sivil topluma müdahalesi meşrulaşır.

SORU: Karl Marx'a göre kapitalizm devlet-toplum ilişkisini nasıl biçimlendirmektedir?

CEVAP: Marx'a göre kapitalist üretim ilişkileri altında sivil toplum çıkar çatışmalarının ve tahakküm ilişkilerinin yaşandığı bir alandır. Burjuva sınıfının işçi sınıfı üzerindeki hâkimiyetinin tesis edilmesine hizmet eden devlet, sivil toplumdaki çıkar çatışmalarının hem sonucu hem de sebebidir. Bu nedenle kapitalizm içerisinde devlet ve sivil toplum birbirlerinden ayrıdır.

SORU: Mill ve Tocqueville'e göre devletin sivil topluma müdahalesi ne gibi sonuçlar doğurur?

CEVAP: Onlara göre sivil toplum, yönetimlerin despotik bir biçim almasını önlemede hayati bir role sahip olduğundan, bu gibi bir müdahale devletin demokrasi adına toplumu eşitlemek için yola çıkarken, iktidarı kötüye kullanması, özgürlükleri kısıtlaması ve en önemlisi sivil toplumu yutmasına neden olacaktır.

SORU: Marx'a göre sivil toplum ve kapitalizm arasında nasıl bir bağ vardır?

CEVAP: Sivil toplum ve kapitalizm arasındaki bağ konusunda Hegel gibi düşünen Marx, sivil toplumu kapitalist ilişkilerin hâkim olduğu bir toplumda burjuva çıkarlarını temsil eden bir alan olarak görür. Devletin bir üst yapı kurumu olarak, her zaman hâkim sınıfın çıkarlarını temsil ettiği düşünen Marx, kapitalist ilişkilerin hâkim olduğu bir yerde de devletin doğal olarak burjuva sınıfının çıkarlarını temsil edeceğini ileri sürer.

SORU: Sivil toplumun kendi içindeki ilişkiler açısından demokrasi günümüzde neyi ifade etmektedir?

CEVAP: Gelişmiş bir sivil toplumun varlığı demokratik toplumsal yaşam açısından önemli görülmektedir. Diğer yandan sivil toplumun bir çatışma alanı olması ve bu nedenle tahakküme dayalı ilişki biçimlerini geliştirmeye meyilli olması bu düşüncüyü tartışmalı hale getirmektedir. Bu durum demokrasi için sadece sivil toplum-devlet ilişkisinin değil sivil toplumun kendi arasındaki ilişkinin de demokratik olması gerektiğini gündeme getirmiştir.

SORU: Küreselleşme kavramı günümüzde hangi bakış açılarıyla tanımlanmaktadır?

CEVAP: Günümüzde küreselleşme iletişime dayalı teknolojilerdeki gelişmenin alt yapısını hazırladığı dünya toplumları arasında ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal etkileşimin yoğunlaşması olarak tanımlanırken, aynı kavram neo-liberaller tarafından refah ve buna bağlı olarak özgürleşmenin artışı olarak, sol düşünce içerisinde ise kapitalizmin belirleyici olduğu eşitsizlik ve baskının giderek arttığı bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

SORU: John Keane'e göre sivil toplum nasıl bir alanı temsil eder?

CEVAP: John Keane'e göre küresel sivil toplum, dünya ölçeğinde etkilerini hissettiğimiz birbiriyle etkileşim halinde olan sosyo-ekonomik kurumlardan oluşan hükümetler dışındaki dinamik bir alanı temsil eder. Bu bakımdan küresel sivil toplum ne statik ne de tamamlanmış bir şeyi ifade eder. Küresel sivil toplumu tamamlanmamış bir proje olarak gören Keane'e göre bunun içerisinde; kendilerini sınırları aşan bir şekilde organize edebilen ve dünyaya uzlaşıya vardıkları amaçlar doğrultusunda yeni biçimler vermek isteyen aktör ve

sosyo-ekonomik kurumlar arasındaki bazen kuvvetli bazen de zayıf ilişki ve iletişim ağları yer almaktadır.

SORU: NGO ve NSM'ler postmodern dönemde sivil toplum anlayışını ne şekilde genişletmişlerdir?

CEVAP: Bu gibi örgütler ortaya çıkışıyla birlikte kamu ve özel sektöre ilaveten üçüncü sektör olarak tabir edilen sivil toplum, alternatif toplum ve dünya düzeninin kurulmasında gerekli olan stratejik eylem biçimlerinin şekillenmesinde oynadığı rolle anahtar kavram haline gelmiştir. Bu nedenle postmodern dönemde sivil toplumdan anlaşılan hem siyasal toplum hem de üçüncü sektördür.

SORU: Demokrasi ve sivil toplum arasındaki bağlantı ilk kez kimler tarafından, ne şekilde kurulmuştur?

CEVAP: Alexis De Tocqueville'in başlattığı bu yaklaşım 20. yüzyılda Gabriel Almond ve Sidney Verba gibi liberal düşünürler ile devam etmiştir. Siyasal kültür ile demokrasi arasında tartışılmaz bir ilişki olduğunu düşünen liberallere göre toplumda bireylerin gönüllü ve karşılıklı işbirliği esasına dayalı organizasyonlar meydana getirmeleri siyasal olarak daha bilgili, daha katılımcı ve daha aktif bir insan tipinin oluşmasında kültürel bir birikim sağlamaktadır.

SORU: Sivil toplum kavramı nasıl bir düşünme biçimini tanımlamaktadır?

CEVAP: Sivil Toplum kavramı hem modernleşme sürecindeki Batı toplumunun tarihsel olarak geldiği aşamayı hem de geline bu duruma bağlı olarak devlet-toplum ilişkisini demokrasi ekseninde yeniden ele alan düşünme biçimini tanımlamaktadır.

SORU: Demokrasi kavramının gelişmesinde sivil toplum kavramının katkısı nedir?

CEVAP: Sivil toplum kavramı, devletin karşısında özerk bir toplumsal alanın varlığını öngörerek, kamusal alan, anayasal yurttaşlık ve hukuk devleti gibi modern demokrasi düşüncesinin vazgeçilmez kavramlarının gelişmesini sağlamış ve günümüzün devlet-toplum ilişkisini haklar, özgürlükler ve yükümlülükler çerçevesinde tanımlayan bir demokrasi anlayışını güçlendirmiştir.

SORU: Türkiye'de sivil toplum kavramı ilk bakışta nasıl bir algı yaratmaktadır?

CEVAP: Sivil toplum, siyasal kültürün de etkisiyle "sivil" sözcüğüne yüklenen anlam çerçevesinde Batıdakinden farklı algılanmıştır. "Sivil" kimi zaman resmî olanın karşıtı olan gayri resmîyi, kimi zaman da askerî olanın karşıtını tanımlamak üzere kullanılmıştır. Dolayısıyla, devlete yüklenen pozitif anlama bağlı olarak sivil sözcüğü negatif bir algı yaratmıştır. Bu algının değişerek, Batıda kullanıldığı biçime yaklaşması 80'lerin sonlarını bulmaktadır. Bu tarihten sonra sivil topluma yönelik algıyı ve anlamı belirleyen olgu Türkiye'deki demokratikleşme arayışları olmuştur.

SORU: Sivil toplum kavramı Batıda hangi düşünürler tarafından, hangi bağlamda ortaya atılmıştır?

CEVAP: Kavram 17. yüzyılın sonlarında John Locke ve James Harrington'ın yazılarında ilk kez görülmüş, daha sonra İskoç Aydınlanmasının önemli isimleri Adam Smith ve Adam Ferguson tarafından geliştirilmiştir. Rousseau,

Hegel ve Marx'ın ardından son olarak Tocqueville'in ayrıntılı olarak değindiği sivil toplum, devletin dışındaki sosyal kurum ve yapılardan meydana gelen toplumsal alanın tanımlanması bağlamında ortaya atılmıştır.

SORU: Sivil toplumu oluşturan ilişki ve kurumlar nelerdir?

CEVAP: Bu ilişki ve kurumlar toplumdan topluma farklılık gösterebilir. Sivil toplum kuruluşları, sivil toplum örgütleri, sivil toplum kurumları, üçüncü sektör, gönüllü kuruluşlar, hükümet-devlet dışı kuruluşlar sivil toplumu tanımlamak üzere kullanılan kavramlardır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde alanlarına ve örgütlenme biçimlerine göre farklı sivil toplum tanımlarına da rastlamak mümkündür. Bunlar genellikle belli bir amaç için oluşturulmuş, sorunun çözümüne yönelik resmî ya da gayri resmî, geçici, gönüllüğüne dayalı örgütlerdir.

SORU: Devlet dışı kuruluşlar sivil toplum içerisinde nasıl tanımlanmaktadır?

CEVAP: Devlet dışı kuruluşlar (non-governmental organizations ya da kısaca NGOs) ise üyelerinin çıkarlarını değil başkalarının yararına yönelen, kâr amacı gütmeyen gönüllü kuruluşlardır. Bu kuruluşlar genel olarak uzmanlardan oluşan, bürokratik bir hiyerarşiye sahip, hesap verme gibi demokratik bir süreci içermeyen kuruluşlardır.

SORU: Günümüzde faaliyet gösteren hangi sivil toplum kuruluşları devlet dışı kuruluşlara örnek gösterilebilir?

CEVAP: CARE VE OXFAM gibi doğal afetlerde yardım üzerine çalışan örgütler, Uluslararası Af Örgütü ve Greenpeace gibi insan hakları ve çevre konusunda faaliyet gösteren örgütler günümüzün önemli devlet-dışı kuruluşlarına örnek gösterilebilir.

SORU: Aydınlanmanın erken dönemlerinde sivil toplum nasıl bir anlayışı yansıtmaktaydı?

CEVAP: Sivil toplumun modern öncesi anlamı klasik cumhuriyetçi bakış açısını yansıtır. 18. yüzyılın başlarında hâkim olan bu anlayışa göre sivil toplum, yurttaşların birbirlerine zarar vermemesini sağlama amaçlı hukuk kuralları vasıtasıyla toplumsal çatışmaları yönetebilen bir siyasal toplum tipidir.

SORU: Antik Yunan'da sivil toplum neyi ifade etmekteydi?

CEVAP: Bu dönemde "iyi toplum" olarak tanımlanan sivil toplum, modern dönemin aksine devlet ile bir bütün olarak görülmüştür. Klasik filozoflar için devlet, toplumun sivil biçimi olurken, sivillik iyi yurttaşlığın gereğidir.

SORU: Sokrates, Platon ve Aristo sivil toplumu kavramını nasıl açıklamışlardır?

CEVAP: Sokrates'in düşüncesinde sivil toplum çatışma konularının kamusal tartışmaya açıldığı ve rasyonel diyaloglar üzerinden çözüme bağlandığı site toplumdur. Sokrates'e göre sivillik bu toplumun vasfıdır ve insan için "iyi yaşamın" teminatıdır. Aynı şekilde Platon için de ideal devlet insanların kendileri için mutluluk getirecek olan ortak iyi, alçakgönüllülük ve adalet gibi sivil değerlere kendilerini adadıkları toplumu tanımlar. Filozofa göre kralın görevi bu erdemlere bağlı sivilleri korumaktır. Aynı şekilde Aristo siteyi, yurttaşlarına mutluluk getirecek olan sivil erdemleri paylaşma imkânı veren "koinonia politike" yani siyasal toplum olarak tanımlamıştır.

SORU: Liberal görüşe göre devlet-toplum ilişkisi nasıl açıklanmaktadır?

CEVAP: Liberaller devlet-sivil toplum ilişkisini demokratik açıdan yorumlamıştır. Özellikle erken dönem klasik liberaller için sivil toplumun kapitalist ilişkilerin geliştiği piyasa etrafında tanımlanmasıyla birlikte devlet iktidarının sınırlandırılması en önemli konu olmuştur. Modern bürokratik devletin şiddet kullanma tekeli, vergi toplama, dış ilişkileri yürütme ve toplumu yönetme gibi bir iktidar aygıtı olduğu dikkate alındığında, liberallerin devlete ait olan alanla olmayan alanları tanımlama gayreti içerisinde olmaları demokrasi düşüncesi için önemli bir birikim sağlamıştır.

SORU: Türkiye'de sivil toplumun varlığını koruması nasıl bir etik anlayışa bağlanmaktadır?

CEVAP: Sivil toplumun etiği devletle belli bir mesafeyi öngören, başkasına duyarlı ve çoğulcu bir etiktir. Faşist veya totaliter hareketlerin sivil toplumdan çıktığı ve yine sivil toplumun çıkar gruplarının çatışma alanı olduğu dikkate alındığında bu etiğin demokratik açıdan güçlü bir sivil toplum için önemi büyüktür.

SORU: Demokratik bir yönde ilerlemesi istenen devlet-sivil toplum ilişkisi nasıl biçimlenmelidir?

CEVAP: Demokratik açıdan sivil toplum-devlet ilişkisinin ideal tipi devlet ve sivil toplumun birbirinden bağımsız fakat karşılıklı olarak etkileşim halinde olmalarıdır. Sivil toplum devletle mesafesini koruyarak demokratik hak ve özgürlük taleplerini siyasal alana taşıyabilirken devlet sivil toplumdan gelen taleplere kendisini açık tutarak onun gelişmesini sağlayacak yasal-hukuksal alt yapıyı oluşturmalıdır.

SORU: Demokratik bir devlet-sivil toplum ilişkisi açısından devletin ve sivil toplumun siyasete bakışı nasıl olmalıdır?

CEVAP: Devlet, siyasete toplumu dizayn etmeye yarayan bir araç olarak değil toplumsal sorunların çözüm alanı olarak bakmalı; sivil toplum da siyaseti güç elde etme aracı olarak değil, sorunların çözümüne katılma etkinliği olarak görmelidir.

SORU: Ekonomik açıdan devlet-sivil toplum ilişkisinin temel sorunu nedir?

CEVAP: Devletin ekonomi içerisindeki ağırlığı sivil topluma doğrudan müdahale imkânı verirken, sivil toplum siyaseti ranttan faydalanma aracı olarak görebilmektedir.

SORU: Siyasete katılım kanallarının sivil toplumu da içine alacak şekilde genişletilmesi ne gibi faydalar sağlayabilir?

CEVAP: Bu yolla siyasette sorumluluk ve hesap verme yükümlülüğünün kurumsallaştırılması, siyasi partilerin devletten çok sivil topluma yakın durmaları, sivil toplumun ve siyasi partilerin demokratik bir yapı içinde olmaları sağlanabilir.

SORU: Sivil toplum ve devlet ilişkisinin niteliği demokratik bir toplum için ne gibi faydalar taşımaktadır?

CEVAP: Sivil toplum devletin sivil hak ve özgürlüklere saygı duyduğu ve bunları genişlettiği oranda sivil toplum gelişip güçlenebilecektir. Güçlenen sivil toplumun demokrasinin bir kültür ve yaşam biçimi haline gelmesinde ve buna bağlı olarak devletin demokratikleşmesindeki rolü oldukça önemlidir.

SIYASET SOSYOLOJİSİ

SORU: Bireyin temel hak ve özgürlükleri açısından günümüz dünyasında nasıl bir tablo gözlemlenmektedir?

CEVAP: Dünya geneline bakıldığında bireyin temel hak ve özgürlüklerinin genişletilmesi kaygısının genel bir eğilim olduğu görülmektedir. Bireysel ve toplumsal taleplerin siyaset alanına daha yoğun taşınması uzun bir süre bireylerin ve toplumların bu alanın temel belirleyicisi olacağına işaret etmektedir.

SORU:

Sivil toplum ne demektir?

CEVAP:

Sivil toplum, ailenin ve devlet kurumlarının dışında, toplumsal yaşamın gerektirdiği, bireylerin gönüllü olarak yer aldığı ve örgütlendiği toplumsal ilişkiler ağıdır.

SORU:

Sivil toplum kavramını tarihi kaç dönemde ele alınır?

CEVAP:

Antik Yunandan aydınlanmaya kadar olan dönem, modern dönemde sivil toplum, post modern dönemde sivil toplum

SORU:

Postmodern dönemdeki kavrayışın şekillenmesinde hangi olgu en etkili olmuştur?

CEVAP:

Komünizmin Sovyet ve Doğu Avrupa ülkelerinde temsil edilen biçimine karşı muhalif düşüncenin gelişmesidir.

SORU:

Sivil toplum kavramı tarihsel olarak geçirdiği önemli iki değişim nedir?

CEVAP:

İlki 1789 Fransız Devrimi'yle ikincisi 20. yüzyılın son çeyreğinde Komünist rejimlerin yıkılmasıdır. olmak üzere

SORU:

Toplum sözleşmesi teorisini açıklayınız.

CEVAP:

İnsan doğası nesnel gerçekliklere ve doğal hukuk yasalarına bakılarak anlaşılabilir. İnsanın doğasına uygun bir hayat sürmesi için devlet ve pozitif hukukla korunmalıdır.

SORU:

Modern dönemde sivil toplum kavramı üzerine düşünen isimlerden birini yazınız.

CEVAP:

Hegel

Karl Marx

SORU:

Sivil toplumun ve devletin gerçek anlamlarına kavuşabilmesini kapitalist ilişkilerin ortadan kaldırılmasına bağlı gören, bu süreçte işçi sınıfının sivil toplumun demokratik kontrolünü ele geçirmesine büyük önem vermiştir.

Yukarıdaki boşluğu doldurunuz.

CEVAP:

Karl Marx

SORU:

..... göre bu sivil oluşumlar, toplumun beraberliğini ve demokratik yaşamı mümkün kılan sosyal sermaye, karşılıklı güven ve paylaşılan değerleri inşa

etmektedir. Sivil toplum, söz konusu değerlerin toplumsal bütünlük ile bireysel çıkarlar arasındaki bağı anlayarak siyasal alana aktarılmasında önemli bir role sahiptir. Yukarıdaki boşluğu doldurunuz.

CEVAP:

Putnam

SORU:

Neo-liberalizm'in sivil topluma bakışını şekillendiren gelişme ne olmuştur?

CEVAP:

Komünizmin yıkılması

SORU:

..... küresel sivil toplumun demokratik düflüncenin daha da gelişmesi için önemli olduğunu fakat bunun asla "Batı'nın", "liberalizmin", "kozmpolitanizmin" veya "küresel bir imparatorluğun" savunusu olarak görülmemesi gerektiğini vurgular

CEVAP:

Keane

SORU:

Egemenlik kuramcılarının isimlerini yazınız.

CEVAP:

Jean Bodin ve Thomas Hobbes

SORU:

..... göre demokrasinin kalıcı olması sivil toplum, siyasal toplum ve devletin varlığına ve aralarındaki ilişkiye bağlıdır. Sivil toplum devletten ayrı, onun denetiminden dışında kalan sivil birlik ve örgütlerden oluşan alanı; siyasal toplum sivil toplumun siyasal düzeyde temsil edildiği, taleplerinin devlete iletildiği parlamento ve siyasi partilerden oluşan alanı; devlet ise asker, polis ve bürokrasiden meydana gelen kamu otoritesini temsil eder.

CEVAP:

Tocqueville

SORU:

Osmanlı döneminde bir takım temel hak ve özgürlüklerin verilmesine bağlı olarak sivil toplumda özerkleşme ve canlanma kimler tarafından sağlanmıştır?

CEVAP:

III. Selim ve II. Mahmut

SORU:

Sivil toplumla devlet arasındaki ilişkiyi ilk kuran kimdir?

CEVAP:

Alexis De Tocqueville

SORU:

Devlete karşı sivil toplum düşüncesini ilk dile getiren kişi kimdir?

CEVAP:

Paine

SORU:

"Sivil Hükümet Üzerine Deneme" adlı eserinde Locke, karşılıklı sorumluluğa dayalı bir yönetim biçimi olarak gördüğü hükümetin dayandığı esasları ileri sürer. Bunları yazınız.

CEVAP:

Birincisi, insanlar öncelikle ortak kamu otoritesine kendilerini emanet ederler ve bu otorite yasa yapma ve yürütme gücüne sahiptir. İkincisi ise bu otoritenin doğal olarak sınırlı bir otorite olmasıdır. İkinci esas temelinde Locke, devletin insanın temel haklarına yönelik tehdit edici bir gücünün olmadığını vurgular. İnsanın temel hakları ise yaşam, özgürlük ve mülkiyet haklarıdır. Locke bunların yanında devletin sivil ve doğal yasalar içerisinde hareket etmesi gerektiğini düşünür.

SORU:

..... göre toplumdaki sivil yaşamın sürmesi için çok güçlü bir devlete ihtiyaç vardır. Sivil durumu doğal durumun aşılması olarak gören, uyumlu sosyal ilişkilere zarar veren bencilliğin ancak güçlü bir devletle kontrol altına alınabileceğini düşünür. Doğal durumda yaşanan olumsuzluklar insanı yaşamını güvenceye alabilecek bir devletin varlığına ikna edecektir. Yukarıdaki boşluğu doldurunuz.

CEVAP:

Thomas Hobbes

SORU:

..... sivil toplumdaki siyasal olmayan organizasyon ve derneklerin demokrasi için hayati önemine dikkat çeken isim olarak öne çıkmıştır. Yukarıdaki boşluğu doldurunuz.

CEVAP:

Robert D. Putnam

SORU:

Küresel sivil toplumu tamamlanmamış bir proje olarak gören göre bunun içerisinde; kendilerini sınırlayan bir şekilde organize edebilen ve dünyaya uzlaşıya vardıkları amaçlar doğrultusunda yeni biçimler vermek isteyen aktör ve sosyo-ekonomik kurumlar arasındaki bazen kuvvetli bazen de zayıf ilişki ve iletişim ağları yer almaktadır.

CEVAP:

Keane

SORU:

..... göre demokrasi demokratik yasa ve kurumların oluşturulmasından çok onları işlevsel kılacak sivil iradenin varlığına bağlıdır. Demokratik kurumlar zaman içerisinde toplum üzerinde siyasetin doğasından kaynaklanan nedenlerle baskıcı bir hale bürünebilir ve bu devletin doğrudan müdahale alanının dışında sivil toplum örgütlerinin varlığı ile aşılabılır.

Yukarıdaki boşluğu doldurunuz.

CEVAP:

Tocqueville

ÜNİTE 5: ELİTLER VE SİYASET

ELİT KAVRAMI

Kökeni Latince “eligere” (seçmek) kelimesine dayanan elit kavramı, on yedinci yüzyılda üstün kalitedeki malları tanımlamakta kullanırken, bu kullanım zamanla üst düzey asker ya da liderler ve soylular gibi toplumsal grupları simgelemeye başlamıştır.

Her ne kadar on sekizinci yüzyılda Fransa’da yönetimin geleneksel elitler olarak tanımlanan aristokrasi ve ruhban

sınıfının elinde değil, toplumun içinden çalışkanlıkları ve yetenekleriyle ön plana çıkan kesimin elinde olması gerektiği savunulsa da, on dokuzuncu yüzyılda geleneksel elitler, bir toplumu en iyi üst sınıfların yönetebileceğini iddia ederek elit kavramını üstlenmişlerdir.

Elit kavramının popüler hale gelmesine, klasik elitist düşünürler olarak değerlendirilen Vilfredo Pareto, Gaetano Mosca ve Robert Michels öncülük etmişlerdir. Genel olarak, Pareto’ya göre, elit kendi faaliyet alanlarında en üstün dereceye sahip insanların oluşturduğu sınıftır, Anthony Giddens ise, eliti toplumsal organizasyon ve kurumların en tepesinde bulunan ve formal olarak tanımlanmış karar verme pozisyonlarını işgal eden kişiler olarak tanımlamıştır.

Elitler üstünlüklerini koruyabilmek için din, bilgi, servet, soy gibi kriterlere başvurmuşlardır.

ELİT TEORİSİNİN ÖNCÜLERİ

Elit kavramını ilk kullanan düşünürlerden biri olan Pareto, elitleri ekonomik güçlerin veya örgütsel yeteneklerin değil, tarih boyunca değişmez olduğuna inandığı insan niteliklerinin bir sonucu olarak görmektedir. **Pareto** elit olanlarla olmayanların ayrımını yeteneğe dayandırır ve yapılan işte en iyi dereceye sahip kişi elit sınıfından sayılır. Pareto bu sınıflandırmada ahlaki değerleri elit sınıfa girebilmek için bir ölçüt olarak göz etmez. Bu davranış da O’nun Makyavelist olmakla nitelendirilmesine neden olmuştur.

Pareto’ya göre elitler yönetici ve yönetici olmayanlar olarak ikiye ayrılır. Yöneticiler ise kendi içinde siyasal iktidarı kullanan bir iç grup ve iktidar üzerinde etkili olan dış grup olarak ayrılırlar.

“Elitlerin Dolaşımı” kuramı, Pareto’nun elitler sınıfına girmek için gerekli olduğunu iddia ettiği yeteneğe dayalıdır. Bu yetenek başkasına aktarılamadığı için zamanla eski elitlerin yerini yeni elitler alır. Pareto’nun elitler dolaşımına ilişkin analizinde “türevler” ve “kalıntılar” kavramları ön plana çıkar. Türevler, toplumun siyasal, ekonomik, dinsel vb. sistemleriyle ilgili görüş ya da teorileri temsil ederken, kalıntılar bir insanın duygularını, sezgilerini doğrudan yansıtan değişmez ruhsal durumlarıdır. Kalıntılar kurnazlığı temsil eden tilkiler ve gücü, istikrarı temsil eden aslanlar olarak ikiye ayrılır. Pareto’ya göre ideal elit ikisinin karışımı olmalıdır.

Mosca elitleri yönetici sınıf olarak adlandırır. Yönetici sınıf azınlık, yönetilen ise çoğunluktur. Yönetici sınıf üst katman ve alt katman olarak ikiye ayrılır. Alt katman bilim adamları, mühendisler, aydınlardan oluşur ve toplumla bağlantı kurması için üst katmana yardım hatta yeni elitler sağlarlar. Mosca, tek bir kişinin halkı veya halkın kendi kendini iktidarı kullanarak yönetemeyeceğini, yönlendirilmeye muhtaç olduğunu ve toplumun bir azınlık tarafından yönetilmesinin kaçınılmaz olduğunu savunur. Dolayısıyla ona göre yöneten-yönetilen ayrımı doğal olarak zorunluluk teşkil eder.

Mosca, azınlığın çoğunluk üzerinde hakimiyet sağlayabilmesini örgütlenmeyle ilişkilendirir. Azınlık çoğunluğa göre daha çabuk örgütlenir ve buna sahip oldukları yetenek eklenince üstünlük sağlarlar. Mosca yönetici sınıf değişimini Pareto’nun tersine sadece psikolojik değil sosyolojik bakış açısından da değerlendirir.

Mosca'ya göre yönetici sınıfının en temel koşulu sosyal güçlere hakim olmak ve iyi kontrol edebilmektir. Eğer yönetici sınıf yeni çeşitli sebeplerden dolayı yeni oluşan sosyal güçleri kontrol etmekte sorunlar yaşarsa yerini başka yöneticilere bırakmak zoruna kalacaktır. Mosca'ya göre yönetici sınıfta kalmanın parametreleri sabit değildir. Sosyal öncelikleri değiştiği takdirde yönetici sınıf da yerini başkasına bırakır. Her koşulda oligarşi devam eder.

Michels, yaptığı siyasal incelemelerle “oligarşinin demir yasası” kavramını ortaya koymuştur. Elit kontrolüne yönelik bir eğilimi reddeden örgütlerde bile, oligarşinin ortaya çıktığını düşünmektedir. Demokrasinin bile aslında işleyişi ile fiili durumu arasında bir uyumsuzluğun olduğunu, kitlelerin tam anlamıyla kendi başlarına yönetemeyeceği, dolayısıyla örgütlenmiş bir azınlığa ihtiyaç duyulduğunu düşünmektedir. Aslında demokratik olduğunu savunan örgütlenmeler bile oligarşik yapının belirmesidir. Michels örgütlenmenin uzmanlaşma ve iş bölümü gerektirdiği için bu işi yetkin kimselerin yapabileceği ve böylece lider bir grubun ön plana çıkacağını düşünmektedir.

Michels, örgütlerin uzman niteliklerine sahip bu lider grup tarafından yönetilme durumuna oligarşinin demir yasası demektir. Michels genel olarak çoğunluğun hükmedebileceği bir yönetim biçiminin olmadığını savunur. Çoğunluğun yönetiminin söz konusu olduğu demokrasi düşüncesinde bile önemli kararların az sayıda ama güçlü ve örgütlenmiş bir azınlığın aldığı belirtilir. Michels'in bu görüşleri 2. Dünya Savaşı'ndan sonra tartışılmaya başlanmış ve demokrasi teorilerin tartışılması gerektiği düşüncesini hissettirmeye başlamıştır.

DEMOKRATİK ELİTİZM

Elit teorisinin demokrasi kavramıyla ters düştüğüne inanılırken, ortaya iki teoriyi birleştiren fikirler çıkmaya başlamıştır. Öncülüğünü Joseph Schumpeter'in yaptığı demokratik elitizm anlayışı, demokrasi kavramının yeniden tanımlanmasına katkı sağlamıştır.

Schumpeter demokrasiyi halk tarafından yönetilme değil, halk tarafından seçilen kişilerce yönetilme olarak tanımlar. Seçmenin elitleri kontrol etmesinin tek yolu, istemediği takdirde bir sonraki seçimde onlara oy vermemesidir.

Harold D. Laswell ise elit bir grubun seçim ve referandum gibi çeşitli yollarla yönetilenler karşısındaki hesap verme sorumluluğu sağlanmışsa, o toplumun demokratik olabileceğini düşünmektedir.

Robert Dahl, demokrasinin günümüzdeki işleyişini “poliarşi” (çokluk yönetimi) olarak tanımlar. Schumpeter'le Dahl karşılaştırıldığında Schumpeter'in sorunu, demokrasinin işleyişini anlamakken; Dahl, elitlerarası yarışmaya, toplumun bütünü içinde, çoğulcu bir yayılma ve destek aramakta, yani demokrasinin işleyişini anlamının yanı sıra demokrasinin gelişmesini sağlamaya da odaklanmaktadır.

Giovanni Sartori ise, demokrasiyi “seçimli poliarşi” olarak tanımlarken, demokrasiyi liderliği yarışmalı bir yöntemle yenilenmesi olarak görmektedir. Bu teoride ön plana çıkan değer seçimdir. Demokratik elitizm, elit teorisinin iktidarın farklı gruplara açık olması, rekabet, seçim ve hesap verebilirlik gibi demokrasinin belirli değerleriyle bezenmesini ifade etmektedir.

ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM: C.WRIGHT MILLS VE İKTİDAR ELİTİ

Mills, toplumların bir azınlık grup tarafından idare edildiği gerçeğini göz önünde bulundurarak ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gözlemlerine dayanarak genel olarak iktidar elitini şöyle tanımlar: benzer yaşam tarzına ve dünya görüşüne sahip, aynı sosyal çevrelerde bulunan, aynı okullarda eğitim gören kişiler. Bu kişilerin alt sınıfı yönetebilmesinin sebebi homojen bir organizasyon olmaları değil, kurumlardaki komuta mevkiilerini işgal etmiş olmalarıdır.

Mills iktidar elitlerinin hayatın her alanında beraber olarak birbiriyle kurduğu yakın ilişkilerin, onların tam bir birlik içinde olmasını sağlayarak çoğunluğu yönetmesine olanak verdiğini düşünmektedir.

Mills'e göre iktidar elitleri toplumda önemli mevkileri ele geçirenlerdir. Siyasi liderler, şirketlerin üst düzey yöneticileri ve üst düzey askeri yöneticilerden oluşan iktidar elit gruplarından biri günün gereklerine göre yönetimde daha baskın rol oynar. Mills'e göre günümüzde Amerika Birleşik Devletleri'nde askeri grup baskın iken, Domhoff'a göre büyük şirketlerin sahipleri ve üst düzey yöneticileri baskın durumdadır. Mills'in görüşlerini ülkemizin yönetim durumu bağlamında değerlendirdiğimizde aslında Türkiye'deki iktidar elit kavramını irdelemek için Mills'in yaklaşımının ele alınmasının faydalı olabileceği görülmektedir.

TÜRKİYE'DE İKTİDAR ELİTİ İÇİNDE BÜROKRASİNİN KONUMU

Türkiye'de siyasi, bürokratik ve ekonomik alandan gelen üst düzey yetkililerden oluşan iktidar elit, genel olarak Mills'in iktidar elitini betimleyen dile getirdiği özelliklere sahip bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Mills'in bir grubun üstünlüğü tezi Türkiye için değerlendirildiğinde Türkiye'deki baskın grup bürokratik elitlerdir.

Bürokrasinin teknik bilgi ve uzmanlık üzerindeki kontrolü, ona kamu politikasını belirleme veya etkileme konusunda çok önemli bir imkan sunmaktadır. Siyasetçiler uzmanlığa sahip olmadıkları için bürokratik elitler verilen kararlar aşamasında ön plana çıkar. Bürokratların bir politikanın amaç ve içeriğine yönelik kişisel ve örgütsel tercihleri ve tutumları, o politikanın uygulanması üzerinde önemli etkiler sahiptir.

Tanzimat döneminden itibaren modernleşmenin yönlendirici gücü olarak kabul gören bürokrasi, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren büyük bir statü ve prestij elde ederek, Türkiye'de her zaman için siyasal yaşamın belirgin aktörlerinden biri olmuştur. Türkiye'de bürokrasi temelde siyasetçiler tarafından yapılan kamu politikasını uygulayan değil, kendisi politika yapmaya soyunan bir kurum olarak belirmiştir.

Türkiye'de bürokrasinin siyasal sistemde bir güç merkezi olması ve siyasal roller üstlenmesinin arka planında yatan temel neden, Türk bürokrasisinin kurumsallaşma sürecinde, “özel ussallıktan” “araçsal/biçimsel ussallığa” geçememesidir. Türkiye'nin modernleşme süreci, bürokrasinin rolü bakımından kendisinden beklenen sonuçları üretmemiştir. Söz konusu süreçte, siyaset ve bürokrasinin rollerinin ayrılaşmasını ve tanımlanmasını ifade eden dikey işlevsel farklılaşmanın tam anlamıyla

gerçekleştirilememesi nedeniyle, bürokrat siyasal kararlara da müdahil olma yetkisi elde etmiş ve bir elit gruba dönüşmüştür.

Türkiye’de özellikle 2000’li yıllardan itibaren, küreselleşme ve Avrupa Birliği’ne uyum sağlama gibi girilen hızlı değişim sürecinde, Türkiye’de demokratikleşme veya kamu yönetiminde yeniden yapılanma başlığı altındaki reform girişimleri, elitler arasındaki yeni bir denge arayışı ve bürokrasinin üstünlüğüne son verme veya gücünü kırma olarak değerlendirilebilir.

Gerçekleştirilen reformlar, Türkiye’deki demokratik ilke ve standartların yükseltilmesi çerçevesinde özsel ussallıktan araçsal ussallığa yönelmiş bir bürokrasiyi inşa etmeyi açıklamaktadır.

Türkiye’de karar alma süreçlerine halkın katılımını, yönetimde şeffaflığı ve hesap verebilirliği, yetki devrini ve hukukun üstünlüğünü vurgulayan birçok yasanın kabul edilmesi, kurumsal düzenlemenin yapılması ve uygulamanın başlatılması, Türkiye’de bürokrasinin, vatandaşla hizmet için var olan bir mekanizma olarak araçsal bir değere sahip olmasını ve karar alma ve politika oluşturma sürecindeki rolünün teknik uzmanlığa indirgenmesini sağlamaya yönelik girişimler olarak değerlendirilebilir.

Türkiye’de son yıllarda gerçekleştirilen reformlara bakıldığında, devlet-piyasa veya devlet-birey ayrımları çerçevesinde, piyasa, birey ve seçilmişler lehine yapılan tercihler, Türkiye’deki elit gruplar arasındaki güç dengesini de etkileyecek niteliktedir.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU: Michels’e göre demokrasi açısından çoğunluğun yönetimde etkili olabilmesi neden mümkün değildir?

CEVAP: Michels’e göre bütün halkın veya çoğunluğun yönetimi anlamında demokrasi imkânsızdır. Demokraside, önemli kararlar az sayıda ama güçlü kişiler tarafından alınmaktadır. Bununla birlikte, Michels, demokrasilerin rakip partilerin ortaya çıkmasına yol açması ve onlar arasında bir yarışa imkân vermesi nedeniyle, çoğunluğun kararları alanlar üzerinde belirli bir dereceye kadar dolaylı etkilerinin olabileceğini kabul etmektedir.

SORU: Joseph Schumpeter’e göre halkın demokrasi açısından rolü nasıl belirlenmektedir?

CEVAP: Schumpeter’e göre, demokrasi siyasal iktidarın meşruluğunu sağlayan bir kurumsal düzenlemedir. Bu bağlamda, Schumpeter demokrasiyi, halk tarafından yönetimden ziyade, halk tarafından onaylanan yönetim olarak görmektedir. Bir yöntem olarak demokrasi, rekabeti içeren bir yarış neticesinde halkın desteğini alan bir yönetici kadronun kararları almak için işbaşına gelmesini sağlamaktadır. Böylece, halk da yönetenleri kabul etme veya reddetme fırsatı yakalamaktadır. Bu teoride, halkın rolü yönetmekten ziyade yöneticilerini belirlemeye indirgenmiştir.

SORU: Siyaset sosyolojisinde toplumsal yapıdaki güç ilişkileri hangi temel yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılır?

CEVAP: Siyaset sosyolojisi toplumsal yapıdaki güç ilişkilerini Sınıf Teorisi ve Elit Teorisi olarak tanımlanan iki temel yaklaşımla açıklanmaya çalışılır.

SORU: Anti-Marksist teorinin oluşturulmasında Aristo ve Machiavelli’nin hangi görüşlerinden faydalanılmıştır?

CEVAP: Aristo, siyasal analizde politik gücün kullanımına gerçekten dâhil olan grubun büyüklüğüne yaptığı vurgu; Machiavelli ise, istenilen siyasal amaçlara ulaşmak için siyasal liderin güç ve kurnazlığı birleştirmesi gerektiği şeklindeki düşüncesiyle elit teorisine ve dolayısıyla anti-Marksist teoriye katkı sağlamıştır.

SORU: Elit teorisine göre toplum kim tarafından yönetilmektedir?

CEVAP: Bu teoriye göre, bütün toplumlarda kararları alan, bu kararları uygulayan ve toplumu yöneten her zaman küçük bir azınlıktır. Az sayıdaki insan, toplumu etkileyecek hayati nitelikteki kararları almakta, kanunları ve düzenlemeleri yayınlamakta ve toplumun geri kalanı, yani çoğunluk, bu karar ve kanunlara itaat eden kitleleri meydana getirmektedir. Elit teorisinin özünü, istisnasız bütün toplumların yöneten (azınlık) ve yönetilen (çoğunluk) şeklinde ikiye ayrıldığı iddiası oluşturur.

SORU: Elitler toplum içerisindeki konumlarını koruyabilmelerini hangi özelliklerine borçludurlar?

CEVAP: Elitler sahip oldukları güçleri, örgütlü olmaları, siyasete ilişkin yetenekleri veya kişisel nitelikleri nedeniyle, daima elit konumlarını koruyabilme ve bu konumlarının avantajlarından yararlanabilme kabiliyetine sahiptirler. Böylelikle bütün toplumlar, siyasal rejimlerine ne ad verilirse verilsin, aslında oligarşik bir yapıya sahiptir.

SORU: Modern elit teorisinin kurucuları kimlerdir?

CEVAP: Modern elit teorisinin temellerini Vilfredo Pareto ve Gaetano Mosca atmıştır.

SORU: Tarihte toplumun küçük ve seçkin bir grup tarafından yönetildiği ya da yönetilmesi gerektiği fikri ilk kez kim tarafından ortaya atılmıştır?

CEVAP: Eski Yunan düşünürlerinden Platon’un ideal devletindeki “bilgeler” sınıfı ve azınlık yönetimini oluşturan “koruyucular” sınıfı tanımlamaları, tarihte buna benzer elit teorilerine referans gösterilebilir.

SORU: II. Dünya savaşı öncesi elit teorisine göre demokrasi neden ulaşılmaması mümkün olmayan bir ideal olarak kabul edilmiştir?

CEVAP: Elit teorisine göre, eşitsizlik toplumların değişmez bir gerçeğidir. Buna göre, eşitsizlik var olduğu sürece demokrasi adı altındaki sistemler bir aldatmaca ve yanılsamadır. Elit teorisi, güçlü iktidar ve sınırlı demokrasiyi savunmaktadır.

SORU: Batı’da elit kavramı ilk olarak hangi anlamda ortaya çıkmış ve değişimlere uğramıştır?

CEVAP: Elit kavramının Batı toplumlarının günlük yaşamlarında kullanımı on yedinci yüzyıla kadar gitmektedir. On yedinci yüzyılda, Fransa’da elit kavramı üstün kalitedeki malları tanımlamakta kullanılmaktaydı. Daha sonra, bu kavramın kullanım alanı genişleyerek, askeri alandaki yetenek ve başarıları ile kendisini ispatlamış üst düzey askerler, toplumsal dönüşümleri yönlendiren güçlü kişi veya liderler ve soylular gibi saygınlığı yüksek olan toplumsal grupları kapsamaya başlamıştır.

SORU: Elit kavramı sosyal bilimlerde ne zaman yaygınlık kazanmıştır?

CEVAP: Elit kavramının siyaset bilimi ve sosyoloji gibi sosyal bilimlerde alanında yaygınlık kazanması, Avrupa’da on dokuzuncu yüzyıl sonlarına rastlarken; İngiltere ve Amerika’da 1930’lu yıllara denk düşmektedir.

SORU: Elit olarak nitelenebilecek toplumsal grubu en genel anlamda karakterize edebilecek unsurlar nelerdir?

CEVAP: “Güç”, “kontrol” ve “etki” unsurları elit grubu karakterize eden temel unsurlardır.

SORU: Elit grubun güç elde etmesi ve yöneten konuma yüklebilmesi açısından faydalanabileceği kaynaklar nelerdir?

CEVAP: Bu kaynaklara örnek olarak, hâkim toplumsal grubu ortadan kaldıran bir ihtilal yapmak; toplumsal ve ekonomik yaşam için önemli bir ihtiyacı kontrolü altında tutmak ve özellikle geleneksel toplumlarda, ortak dinî değerleri şekillendirmek ve temsil etmek gösterilebilir.

SORU: Vilfredo Pareto’ya göre elit teorisi nasıl açıklanmaktadır?

CEVAP: Pareto’nun elit teorisi, onun toplumsal hareketliliği temel psikolojik faktörlere referansta bulunarak açıkladığı sosyoloji teorisinin bir parçasıdır. Dolayısıyla, Pareto elitleri ekonomik güçlerin veya örgütsel yeteneklerin değil, tarih boyunca değişmez olduğuna inandığı insan niteliklerinin bir sonucu olarak görmektedir. Ayrıca Pareto, kendi alanında en iyi olmayı elit sınıfa girebilmenin temel koşulu olarak görmektedir. Ona göre, elitler ile elit olmayanlar arasındaki ayrımı öncelikle yeteneğe dayandırmaktadır. Dolayısıyla, herkesin elit sınıf içerisinde yer alabilmesi mümkün değildir.

SORU: Pareto’nun görüşleri uyarınca elitler kendi içlerinde nasıl sınıflandırılmaktadır?

CEVAP: Pareto, elitleri kendi içinde yönetici elitler ve yönetici olmayan elitler şeklinde iki sınıfa ayırmaktadır. Yönetici elit, yönetsel alanda ve siyasette doğrudan veya dolaylı olarak önemli rol oynayan ve etkili olan kişilerden oluşmaktadır. Yönetici olmayan elitler ise, eylemleri ve rolleri siyaset açısından önem arz etmeyen kişileri içermektedir.

SORU: Pareto’ya göre toplumsal değişimi de sağlayan “elitlerin dolaşımı” kuramı nasıl işlemektedir?

CEVAP: Pareto bütün toplumlarında elit tabakanın zaman içerisinde değişeceğine ve eski elitlerin yerini yeni elitlerin alacağına dikkat çeker. Ona göre, elit sınıfa girmenin yeteneğe dayalı olması ve babadan oğula aktarılamaması, kaçınılmaz olarak siyasal elite bir değişimi beraberinde getirmektedir. Bu değişim, ya aşamalı bir şekilde ya da değişimin durdurulmak istenmesi halinde ortaya çıkan bir tikanıklığa bağlı olarak devrim niteliğinde gerçekleşir. Bu bağlamda, Pareto, her toplumun tarihini elitler ve elit olmayanlar arasındaki ilişkilerin tarihi olarak görmektedir.

SORU: Gaetano Mosca’ya göre “yöneten” ve “yönetilen” sınıflar nasıl tanımlanmaktadır?

CEVAP: Mosca’ya göre her zaman sayısı daha az olan yöneten sınıf, bütün siyasal işlevleri yerine getirmekte, gücü tekelinde tutmakta ve gücün beraberinde getirdiği avantajlardan yararlanmaktadır. Buna karşılık, sayısı daha

çok olan yönetilen sınıf, bazen yasal, bazen keyfi bazen de zora dayalı bir şekilde yönetici sınıf tarafından yönetilmekte ve denetlenmektedir. Dolayısıyla, Mosca’ya göre, iktidarı daima elinde bulunduran bir azınlık sınıf, çeşitli yöntemlerle çoğunluğu kendi hâkimiyeti ve yönetimi altında tutmaktadır.

SORU: Mosca’ya göre elitler içerisinde alt katmanı oluşturan grubun işlevi nedir?

CEVAP: Alt katman toplumun yönetiminde hayati bir işlevi yerine getirmekte ve üst katman bu işleve ihtiyaç duymaktadır. Alt katmanın bu işlevi, devlet görevlileri, yöneticiler, beyaz yakalı işçiler, bilim adamları, mühendisler ve aydınlardan oluşan bu katmanın, bir yandan üst katmana yeni üyeler kazandırması, diğer yandan üst katmanın toplumla bağlantı kurmasını ve bir dereceye kadar etkileşim içerisinde olmasını sağlamasıdır. Bu bağlamda, üst katmanın toplumu yönetebilme becerisi ve başarısı ile alt katmanın ulaştığı ahlaki ve entelektüel düzey arasında doğrusal bir ilişki vardır.

SORU: Demokrasi açısından Mosca ve Pareto’nun görüşleri arasındaki en temel farklılık nedir?

CEVAP: Pareto, yönetenler ve yönetilenler arasındaki ayrımı şiddetle savunurken ve demokrasinin başka herhangi bir sistemden bu yönüyle farklılaşmadığını iddia ederken; Mosca, elitler ile halk arasındaki sınırlı bir ilişkiyi ve modern temsili demokrasinin en belirgin özelliklerini tanımaya hazırdır. Mosca, baştaki katı düşüncelerinde sonradan bazı değişiklikler yapmış ve yönetici sınıfın halktan gelen bazı talep ve eğilimleri göz önünde bulundurarak, kitlelerden etkileneceğini kabul etmiştir.

SORU: Mosca’ya göre yöneten-yönetilen ayrımı neden bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır?

CEVAP: Bunun nedeni, ne tek bir kişinin toplumu yönetebilmesinin ne de halkın iktidarı kullanarak kendi kendisini yönetmesinin mümkün olmayışıdır. Yönetici olan tek kişi, mutlak surette danışmanların, yöneticilerin, propaganda alanında faaliyette bulunan yetenekli kişilerin ve güvenlik güçlerinin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Diğer yandan, halk da küçük bir lider grubunun yönlendiriciliğine muhtaçtır. Mosca’ya göre, bu durum toplumun yönetimini bir azınlık grubun üstlenmesini kaçınılmaz olarak gündeme getirmektedir.

SORU: Azınlığın çoğunluğu kendi yönetimi ve kontrolü altında sürekli olarak tutabilmesi Mosca tarafından nasıl açıklanmaktadır?

CEVAP: Mosca, bu soruya iki faktörü ön plana çıkararak cevap vermektedir: 1) Azınlığın örgütlü olması ve 2) bazı üstün yeteneklere sahip olması. Başka bir deyişle, Mosca azınlığın çoğunluk üzerindeki hâkimiyetini açıklayabilmek için özellikle örgütsel faktörlere başvurmuştur. Mosca, örgütlenmiş bir azınlığın, örgütlenmemiş bir çoğunluğu yönetmesinin kaçınılmaz olduğunu düşünmekte ve bir azınlığın zaten azınlık olması nedeniyle avantajlara sahip olduğuna inanmaktadır. Buna göre, küçük bir grup, daha büyük bir gruba göre daha hızlı organize olmaktadır.

SORU: Yönetici sınıfın değişimi açısından Pareto ve Mosca’nın görüşleri arasında ne gibi farklılıklar vardır?

CEVAP: Mosca'nın yeni elitlerin ortaya çıkışı ve yükselişini sosyal güç kavramıyla ilişkilendirmesi ve elitlerin dolaşımını bir ölçüde toplumdaki siyasal, ekonomik ve kültürel değişimlere dayandırarak açıklaması, Mosca ve Pareto arasındaki önemli bir farklılığa işaret etmektedir. Bu farklılık, Mosca'nın elit dolaşımına dair sadece psikolojik değil, sosyolojik bir bakış açısına da sahip olmasıdır.

SORU: Genel olarak bakıldığında, günümüzde Türkiye'de toplumu yöneten elit gruplar nelerdir?

CEVAP: Türkiye'de toplumu yöneten elit gruplar siyasi elitler, bürokratik elitler ve ekonomik elitler olarak karşımıza çıkmaktadır.

SORU: Türkiye'deki elit gruplar nasıl kişilerden oluşmaktadır?

CEVAP: Siyasi elitler etkin siyasal makamları işgal eden kişiler ve başlıca siyasi partilerin lider kadrolarından; ekonomik elitler Türkiye'deki ekonomik temelli sivil toplum örgütlerinde önemli bir ağırlığı olan büyük şirketlerin sahipleri ve yöneticilerden; bürokratik elitler ise kamu yönetimindeki, yargıdaki ve askeri kurumlardaki en önemli makamları dolduran kişilerden oluşmaktadır.

SORU: Hangi nedenlerden ötürü Türkiye'deki iktidar eliti içerisindeki bir grup diğerlerine oranla daha üstün bir konumdadır?

CEVAP: Türkiye'de çok önemli kararlar siyasi, bürokratik ve ekonomik elitlerin bir uzlaşısı sonucunda alınsa da, teknik bilgi ve uzmanlık gibi birtakım genel-geçer faktörler ve bürokratik yönetim geleneğinden kaynaklanan nedenlerin etkisiyle, iktidar eliti içerisinde bürokratik elitler daha üstün bir konum teşkil etmekte ve karar verme sürecinde daha belirleyici olmaktadır.

SORU: Türkiye'de bir bürokratları bir elit gruba dönüştüren süreç nasıl gelişmiştir?

CEVAP: Söz konusu süreçte, siyaset ve bürokrasinin rollerinin ayrımlaşmasını ve tanımlanmasını ifade eden dikey işlevsel farklılaşmanın tam anlamıyla gerçekleştirilememesi nedeniyle, bürokrat siyasal kararlara da müdahil olma yetkisi elde etmiş ve bir elit gruba dönüşmüştür. Bu elit grup, Cumhuriyet tarihi boyunca toplumu yöneten iktidar elitleri arasındaki yerini almış ve yönetsel kültürün de kendisine verdiği güçle toplumsal yaşamı şekillendiren en önemli kararlarda belirleyici kesim olmuştur.

SORU: 2000'li yıllardan itibaren, Türkiye'de küreselleşme ve Avrupa Birliği'ne uyum adı altından gelişen yapısal süreç, iktidar elitini oluşturan gruplar arasındaki güç dağılımının değişimi açısından ne gibi etkiler doğurmuştur?

CEVAP: Bu yapısal süreç Türkiye'deki elit gruplar arasındaki yeni bir denge arayışı ve bürokrasinin üstünlüğüne son verme veya gücünü kırma çabası olarak değerlendirilebilir. Öyle ki, süreç içerisinde gerçekleştirilen reformlar, aslında siyaset ve bürokrasi arasında modernleşme sürecinde ortaya çıkmayan dikey işlevsel farklılaşmayı tesis etmeye yönelik adımlar olarak da görülebilir. Reformların bu amaç ve hedefleri, Türkiye'de özellikle siyasetçi-bürokrat arasındaki mevcut güç

dengeğinde ve yöneten-yönetilen ilişkilerinde yeni bir noktaya doğru hareket edildiğine işaret etmektedir.

SORU: Bürokrat elitlerin iktidar eliti içerisindeki baskınlıklarının ortadan kalkması ne gibi faydalar sağlayabilir?

CEVAP: Karar alma süreçlerine halkın katılımını, çok aktörlülüğü, yönetimde şeffaflığı ve hesap verebilirliği, yetki devrini ve hukukun üstünlüğünü vurgulayan birçok yasanın kabul edilmesi, kurumsal düzenlemenin yapılması ve uygulamanın başlatılması, Türkiye'de bürokrasinin, vatandaşlara hizmet için var olan bir mekanizma olarak araçsal bir değere sahip olmasını ve karar alma ve politika oluşturma sürecindeki rolünün teknik uzmanlığa indirgenmesini sağlamaya yönelik girişimler olarak değerlendirilebilir.

SORU: Elitlerin gücü ellerinden bulundurması açısından Pareto, Mosca ve Michels'in görüşleri arasındaki temel farklılık ve benzerlikler nelerdir?

CEVAP: Pareto'yu diğer iki düşünürden farklı kılan en belirgin görüş, onun, elitlerin gücünü kalıntılar olarak isimlendirdiği psikolojik faktörlere dayalı olarak açıklamasıdır. Diğer yandan, Mosca ve Michels'in benzerlik gösteren görüşleri arasında, daha çok örgütsel bir yaklaşım benimseyerek, örgütlü olmanın ve örgütsel meselelere ilişkin bilgi ve yetenek sahibi olmanın önemini vurgulamaları örnek gösterilebilir.

SORU: Demokratik elitizm, demokratik düzenin korunmasını özünde hangi kanıtla savunmaktadır?

CEVAP: Demokratik elitizm, gücün farklı elit gruplar arasında paylaşıldığını ve bir elit grubun seçimler aracılığıyla işbaşına geldiğini, böylece demokratik düzenin korunduğunu iddia etmektedir.

SORU:

Toplumsal yapıdaki güç ilişkilerini açıklamak için hangi iki temel yaklaşım ortaya konmuştur?

CEVAP:

Toplumsal yapıdaki güç ilişkilerini açıklamak siyaset sosyolojisinin temel amaçlarından biridir. Bu amacı gerçekleştirmek için iki temel yaklaşım ortaya konmuştur: Sınıf Teorisi ve Elit Teorisi.

SORU:

Elit teorisinin merkezinde hangi düşünce yer alır?

CEVAP:

Elit teorisinin merkezinde "toplumu kim yönetir?" sorusu yer almaktadır. Bu soruya elit teorisi "küçük bir azınlık" yanıtını vermektedir. Bu teoriye göre, bütün toplumlarda kararları alan, bu kararları uygulayan ve toplumu yöneten her zaman küçük bir azınlıktır. Az sayıdaki insan, toplumu etkileyecek hayati nitelikteki kararları almakta, kanunları ve düzenlemeleri yayınlamakta ve toplumun geri kalanı, yani çoğunluk, bu karar ve kanunlara itaat eden kitleleri meydana getirmektedir. Elit teorisinin özünü, istisnasız bütün toplumların yöneten (azınlık) ve yönetilen (çoğunluk) şeklinde ikiye ayrıldığı iddiası oluşturmaktadır.

SORU:

Elit teorisinin demokrasi hakkındaki fikirleri nasıldır?

CEVAP:

Makyavelli'den etkilenecek benimsedikleri gerçekçilik bağlamında, elit teorisi demokrasiyi erişilmesi mümkün olmayan bir ideal olarak görmektedir. Çünkü, elit teorisine göre, eşitsizlik toplumların değişmez bir gerçeğidir. Buna göre, eşitsizlik var olduğu sürece -ki her daim var olacaktır- demokrasi adı altındaki sistemler bir aldatmaca ve yanılsamadır. Elit teorisi, güçlü iktidar ve sınırlı demokrasiyi savunmaktadır. Önceleri, demokrasi karşıtı olarak ortaya çıkan bu teori, II. Dünya Savaşı'ndan sonra demokrasi ile barışma yolunda adımlar atmıştır.

SORU:

Toplumsal süreçte elitlerin güç elde etmek ve toplumu yönetmelerini sağlayacak kaynaklar nelerdir?

CEVAP:

Tarihsel süreçte, elitlerin güç elde etmek ve toplumu yönetmelerini meşru göstermek amacıyla farklı mekanizmalara başvurdıkları veya farklı kaynaklardan beslendikleri görülmektedir. Örneğin, elitler, Sovyetler Birliği'ndeki Bolşevik ihtilali'nde olduğu gibi, hâkim toplumsal grubu ortadan kaldıran bir devrimin sonucu olarak güç elde edebilirler. Bir toplumsal grup, bir fetih ve zaferin neticesinde elit konuma yükselebilir. Su kaynakları gibi, toplumsal ve ekonomik yaşam için önemli bir ihtiyacı kontrolü altında tutmak, bu güce sahip kişi veya grubu elit pozisyona taşıyabilir.

SORU:

Pareto'nun elit teorisinin özü nedir?

CEVAP:

Esasında, Pareto'nun elit teorisi, onun toplumsal hareketliliği temel psikolojik faktörlere referansta bulunarak açıkladığı sosyoloji teorisinin bir parçasıdır. Dolayısıyla, Pareto elitleri ekonomik güçlerin veya örgütsel yeteneklerin değil, tarih boyunca değişmez olduğuna inandığı insan niteliklerinin bir sonucu olarak görmektedir.

SORU:

Pareto elit ile elit olmayanlar arasındaki farkı neye dayandırmaktadır?

CEVAP:

Pareto, elitler ile elit olmayanlar arasındaki ayrımı öncelikle yeteneğe dayandırmaktadır. Dolayısıyla, herkesin elit sınıf içerisinde yer alabilmesi mümkün değildir. Elit kişi, kendi faaliyet alanında olağanüstü meziyetlere, istisnai yeteneklere ve bunlar neticesinde oluşan bir üstünlüğe sahiptir. Ayrıca, yine bu genel tanım işaret etmektedir ki Pareto, dürüst ve erdemli olmak gibi ahlaki değerleri elit tabakaya girmek için bir ölçüt olarak göz önünde bulundurmamaktadır.

SORU:

Pareto'nun "elitlerin dolaşımı" kuramı ne ifade eder?

CEVAP:

"Elitlerin dolaşımı" kuramı, Pareto'nun elit teorisinin çok önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Pareto, "Tarih bir aristokratlar mezarlığıdır" ifadesini dile getirerek, bütün toplumlarda elit tabakanın zaman içerisinde değişeceğine ve eski elitlerin yerini yeni elitlerin alacağına dikkat çekmek istemektedir. O'na göre, elit sınıfa girmenin yeteneğe dayalı olması ve babadan oğula aktarılamaması, kaçınılmaz olarak siyasal elitte bir değişimi beraberinde

getirmektedir. Bu değişim, ya aşamalı bir şekilde ya da değişimin durdurulmak istenmesi halinde ortaya çıkan bir tıkanıklığa bağlı olarak devrim niteliğinde gerçekleşir. Pareto'ya göre, aşağıdan yukarıya doğru gerçekleşen bu elit dolaşımı aynı zamanda toplumsal değişimi de sağlamaktadır.

SORU:

Pareto'nun elitlerin dolaşımına ilişkin analizinde kullandığı iki kavram olan türevler ve kalıntılar ne ifade eder?

CEVAP:

Türevler, toplumun siyasal, ekonomik, dinsel vb. sistemleriyle ilgili görüşler, doktrinler ve teorilerdir. Bunlar, zaman içerisinde ve ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Kalıntılar ise, bir insanın içgüdülerini, duygularını, sezgilerini doğrudan yansıtan değişmez ruhsal durumlarıdır.

SORU:

Mosca'nın elit teorisini ele alış şekli nasıldır?

CEVAP:

Bütün siyasal organizmalarda bulunan ve en ilgisiz gözle dahi görülebilen değişmez olgular ve eğilimlerden biri, tüm toplumlarda -çok az gelişmiş ve uygarlığın aydınlığına zar zor ulaşmış toplumlardan en gelişmiş ve en güçlü toplumlara kadar- yöneten ve yönetilen olmak üzere iki sınıfın bulunmasıdır. Her zaman sayısı daha az olan yöneten sınıf, bütün siyasal işlevleri yerine getirmekte, gücü tekelinde tutmakta ve gücün beraberinde getirdiği avantajlardan yararlanmaktadır. Buna karşılık, sayısı daha çok olan yönetilen sınıf, bazen yasal, bazen keyfi bazen de zora dayalı bir şekilde yönetici sınıf tarafından yönetilmekte ve denetlenmektedir. Dolayısıyla, Mosca'ya göre, iktidarı daima elinde bulunduran bir azınlık sınıf, çeşitli yön- temlerle çoğunluğu kendi hâkimiyeti ve yönetimi altında tutmaktadır.

SORU:

Mosca'nın teorisinde alt katman ve üst katman nedir?

CEVAP:

Esasında, toplumu yönetmek ve yönlendirmek için gereken tüm nitelikler üst katmanda toplanmış olmasına rağmen, alt katman toplumun yönetiminde hayati bir işlevi yerine getirmekte ve üst katman bu işleve ihtiyaç duymaktadır. Alt katmanın bu işlevi, devlet görevlileri, yöneticiler, beyaz yakalı işçiler, bilim adamları, mühendisler ve aydınlardan oluşan bu katmanın, bir yandan üst katmana yeni üyeler kazandırması, diğer yandan üst katmanın toplumla bağlantı kurmasını ve bir dereceye kadar etkileşim içerisinde olmasını sağlamasıdır. Bu bağlamda, üst katmanın toplumu yönetebilme becerisi ve başarısı ile alt katmanın ulaştığı ahlaki ve entelektüel düzey arasında doğrusal bir ilişki vardır.

SORU:

Mosca'ya göre azınlığın çoğunluğu yönetmesi nasıl ve ne şartlarla mümkün olmaktadır?

CEVAP:

1) Azınlığın örgütlü olması ve 2) bazı üstün yeteneklere sahip olması.

SORU:

Michels'in elit teorisi bağlamında demokrasi ile ilişkisi nasıldır?

CEVAP:

Michels, esas olarak geniş katılımlı kitle partilerinin ve sendikaların neden demokratik bir şekilde yönetilemedikleri sorusuna cevap bulmaya çalışmıştır. Michels'e göre, ideal demokrasi anlayışı (halkın halk için kendisini yönetmesi) ile demokrasinin işleyişi ve ortaya çıkan fiili durum arasında bağdaşmazlık vardır. Yönetim ve organizasyonun doğasından kaynaklanan birtakım teknik ve mekanik engeller nedeniyle, kitlelerin kendi başlarına toplumu yönetmeleri mümkün değildir. Bu bağlamda, uygulamada karşılaşılan durum, toplumun bir azınlık tarafından yönetilmesi ve demokratik olduklarını iddia eden parti ve sendikalarda bile oligarşik bir yapının belirmesidir.

SORU:

Michels, bir azınlık grubun kontrolü elde etmesini ne ile açıklar?

CEVAP:

Michels, bir azınlık grubun kontrolü elde etmesini, örgütsel ve psikolojik faktörlere dayalı olarak açıklamaktadır.

SORU:

Demokratik elitizm nedir nasıl doğmuştur?

CEVAP:

Bu görüşlü savunulara göre, bir toplumda elitlerin var olması ve bu elitlerin çok etkin rol oynaması, o toplumun anti-demokratik bir yönetim sistemine sahip olduğu anlamına gelmez. Nitekim Karl Mannheim, siyasetin fiilen elitler tarafından şekillendirildiğini, ancak çoğunluğun belirli aralıklarla isteklerini duyurma imkânına sahip olması nedeniyle, bu durumun toplumun demokratik olmadığı anlamına gelmeyeceğini belirtmiştir. Onlara göre, elitin her zaman ve her toplumda var olduğu gerçeği ile demokrasinin klasik tanımının (halkın halk için halk tarafından yönetilmesi) gerçeklerle bağdaşmaması ve uygulanabilir olmaması dikkate alındığında, klasik demokrasi anlayışının yeniden yorumlanması gerekmektedir. Demokrasi ile azınlığın yönetimi fikrini harmanlayan bu yeni yorumda, demokrasi halkın yönetimi olarak değil, iktidar için rekabet eden farklı elit gruplar arasındaki bir yarış olarak görülmektedir. Bu yarışta halka düşen rol ise, kendisini yönetecek ve kararları alacak azınlığı oylarıyla seçmektir.

SORU:

Schumpeter'e göre demokrasi nedir?

CEVAP:

Schumpeter'in teorisindeki en önemli husus, demokrasiyi bir ideal ve amaç olarak değil, bir yöntem olarak kabul etmesidir. O'na göre, demokrasi siyasal iktidarın meşruluğunu sağlayan bir kurumsal düzenlemedir. Bu bağlamda, Schumpeter demokrasiyi, halk tarafından yönetimden ziyade, halk tarafından onaylanan yönetim olarak görmektedir.

SORU:

Schumpeter'in teorisinde karşı elitler nasıl bir işlev ve role sahiptir?

CEVAP:

Schumpeter'in teorisinde karşı elitler çok önemli bir yere ve işleve sahiptir. Bu işlev, elitlerin kontrolünün sağlanmasıdır. Ona göre, seçmenler elitleri denetleme ve kontrol altında tutma konusunda çok fazla alternatifte sahip değildir. Bunun tek yolu, bir sonraki seçimde onlara oy vermemektir. Bu nedenle, özerk, güçlü ama birbirinden farklı elit grupların varlığı, elitlerin kontrol edilmesinde önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir.

SORU:

Robert Dahl'in demokrasiye yaklaşımı nasıldır?

CEVAP:

Robert Dahl, birbirine rakip elit grupların toplumu yönetmek ve politikaları şekillendirmek için verdikleri bu mücadeleyi tanımlamak ve demokrasinin günümüzdeki işleyişini demokrasinin ideal formundan ayırmak için "poliarşi" (çokluk yönetimi) kavramını kullanmaktadır. Normatif demokrasi anlayışına önem vermekle birlikte, onun uygulanamazlığı karşısında gerçekçi bir demokrasi üzerine düşünen Dahl, modern demokrasileri poliarşi olarak nitelendirmektedir.

SORU:

Mills'e göre, iktidar eliti kimlerden oluşur?

CEVAP:

Mills'e göre, iktidar eliti toplumda stratejik komuta mevkilerini işgal eden kişileri kapsamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde iktidar elitini, siyasi liderler ve üst düzey bürokratlar, büyük şirketlerin üst düzey yöneticileri ve askerî kurumlardaki üst düzey yöneticiler olmak üzere üç temel grup oluşturmaktadır.

SORU:

Türkiye'de toplumu yöneten elit gruplar kimlerdir?

CEVAP:

Genel olarak, Türkiye'de toplumu yöneten elit grupların siyasi elitler, bürokratik elitler ve ekonomik elitler olduğu belirtilebilir.

SORU:

Weber'in bürokratik yönetimle ilgili görüşleri nelerdir?

CEVAP:

Weber, bürokratik yönetimin, her zaman için "gizli oturumlar yönetimi" olma eğilimi gösterdiğini ve bürokrasinin elinde tuttuğu bilgi ve faaliyetlerini eleştiriden uzak tutmaya gayret ettiğini ifade etmektedir. Ona göre, "resmî gizlilik" kavramı, dışarıdan gelecek eleştirilere karşı bürokrasinin geliştirdiği çok önemli bir icattır. Bu çerçevede, bürokrasi, parlamento ve siyasetçilerin bilgiyi elde etmeye yönelik her türlü girişimine karşı koymaktadır.

ÜNİTE 6: SİYASİ PARTİLER VE SİYASİ PARTİ SİSTEMLERİ

Siyasi Parti Kavramı Kapsam ve Tanım Siyasi parti kavramının akademik alanda konu olması çok eski zamanlara dayanmamaktadır. Bu kavram siyaset bilimciler ve sosyologlar tarafından ancak 19. Yüzyıldan sonra tartışılmaya başlanmıştır. Sosyal hareketlerin artması, siyasi bilinç düzeyinin artması, toplumların siyasi katılımlarının genişlemesi gibi sosyopolitik oluşumlar,

siyasi parti kavramının incelenmesi gerektiğini hissettirmiştir.

Siyasi parti kavramının tarihsel geçmişine baktığımızda ilk izleri Roma İmparatorluğu döneminde görülmektedir. Roma İmparatorluğu'nda "parti kavramı" asillerin ve halkın bir araya gelmelerini nitelemek için kullanılmaktaydı. Bu kavram 17. Yüzyıla kadar değişikliklere uğramış ve günümüzdeki anlamıyla "parti" kavramı 1660 restorasyonu ve 1832 reform yasası dönemleri arasında İngiltere'deki muhafazakâr ve liberal parti konumlarında olan Whig'ler ve Troy'lerin yapısından ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Bu kavram daha sonra 19.yy dan önceki şeklinden çıkıp kamuyla beraber ortak ve güncel fikirlerle örgütlenen gruplar olarak kullanılmaya başlanmıştır. Partilerin siyasi örgütlenmenin yapısal bir şekli olarak algılanması, siyaset biliminin bağımsız bir şekilde bir disiplin haline gelmesiyle başlamaktadır. 1950 den sonra ABD ve Avrupa da parti belirli düşünce ve tutumlara sahip kişilerin bir araya geldiği topluluklar haline gelmiştir. Parti kavramının ne anlama geldiği konusunda çeşitli siyaset bilimcilerin görüşlerinden hareketle ortaya çıkan ortak fikirler şunlardır:

1. Siyasi partiler Kişi ya da toplum olarak kendini belli bir siyasi parti ile ilişkilendiren kişilerin bir araya gelmesinden oluşur.
2. Bu düşünceler ve haklar yasalıdır. İlegal olan ve iktidar için mücadele eden gruplar ise parti değil cunta ve gizli örgüt diye adlandırılır.
3. Siyasi partiler hükümet organlarıyla ilgilenir, aday tespit eder, seçmenlerin demokratik ortamda desteğini sağlarlar. Bu görüşlerden sonra çeşitli siyaset bilimciler tarafından farklı tartışmalar yapılmıştır. Örneğin, tek parti rejimlerinde resmi parti, siyasal rekabetin bulunduğu rejimlerdeki partilerle aynı görülebilir mi? Bu sorunun cevabı çoğulcu sistemler için farklı, tekçi sistemler için farklıdır. Konu tamamen hangi bağlamda değerlendirdiğimiz ile ilgilidir. Parti kavramı araştırmaları reel olarak 1951 yılında Duverger ile başlamıştır. Daha önceki dönemlerde Ostrogorski ve Michels gibi düşünceler çeşitli çalışmalar yaptıysa da Duverger' in parti kavramsallaştırması, siyasi partilerin ana hatlarının ortaya konması bakımından başlangıç olarak kabul edilebilir. Daha sonra Duverger Türkiye'de Prof. Dr. Tarık Zafer Tuna'ya bir siyasi parti tanımı yapmış ve bu tanım tartışmalara yol açmıştır. Bu tanımda Duverger siyasi parti kavramının özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Siyasi partilerin belli bir siyasi programı vardır.
2. Siyasi partiler programlarını normal seçim yoluyla gerçekleştirirler.
3. Siyasi partiler bu amaçla kurulmuş topluluklardır. Bu konu hakkında çalışmalar yapan bir başka siyaset bilimci olan Joseph LaPalombara'da partilerin şu dört ölçüyü içermesi gerektiğini düşünmektedir:
1. Yöneticilerin vefat etmesiyle son bulan değil, sürekliliği olan bir örgütün varlığı
2. Bu örgütün yerel kuruluşlara sahip olması
3. İktidarı ele geçirme ve elde tutma konusunda bilinçli bir çabanın olması
4. Seçmen kazanmaya veya bir şekilde halkın desteğini almaya yönelik çabalar içinde olmaları

Bu görüşler dikkate alınarak genel olarak karşımıza şöyle bir tanım çıkmaktadır: Siyasi partiler asıl amaçları iktidara gelmek ve iktidارlarını sürdürmek olan, hükümet organını kendilerinin ya da koalisyon ortaklarıyla kontrol etmek isteyen kişilerin oluşturdukları resmi bir örgüttür.

SIYASİ PARTİLERİN TARİHSEL VE SOSYAL TEMELLERİ

TARİHSEL TEMEL: PARTİLERİN KÖKENİ

Siyaset bilimcilerin görüşleri göz önünde bulundurulduğunda partilerin doğuşunda kurumsal kuram, tarihsel kriz kuramı ve gelişmecî kuram olmak üzere toplam 3 kuramdan söz edilmektedir.

Kurumsal kuram: Bu kuramın en önemli temsilcisi M.Duvergerdir. Bu tür kuramlar genel olarak siyasi partilerin parlamentolar içinden nasıl çıktıklarını açıklamada kullanılır. Günümüzdeki anlayış siyasi partilerin doğuşu siyasi katılımın genişlemesi ile doğru orantılıdır.

Tarihsel Kriz(Durum)Kuramı: Partilerin doğuşunu hazırlayan faktörleri, ülkedeki siyasilerin karşı karşıya olduğu sorunlar ve bu sorunlardan hareketle yöneldiği amaçlar çerçevesinde açıklamaktadır. LaPalombara ve Weiner, yönetimde kimlerin söz sahibi olacağını ve bu kişilerin sistemi nasıl yönetecekleri konusunda doğan anlaşmazlıkları ifade eden meşruluk krizi, uluslaşma sürecini veya ulusal devlet yaratma çabalarının yüzleştiği sorunları ifade eden bütünleşme krizi ve siyasilerin sisteme katılma isteğindeki kişi ve grupların istek ve çabalarının meşru görülmemesinden kaynaklanan bir kriz türü olan katılma krizlerinin partilerin doğuşlarını hazırlayan faktörler olarak saptamıştır.

Gelişmecî Kuram: Bu kuram da partilerin doğuşu ile modernleşme süreci arasındaki ilişki ile ilgilenir. Bu kurama göre modernleşme düzeyleri bağlamında parti sistemlerini değerlendirirken şu doğru ayrımın yapılması gerektiğini savunur:

1. Partilerin hiçbir zaman var olmadığı ülkeler
2. Partilerin sonradan bastırılmış ve yasaklanmış olduğu ülkeler.

Bu kurama göre birinci durum az gelişmiş toplumlara, ikinci durum ise bir modernleşme düzeyinde olsa bile siyasi bozulmaların yaşandığı toplumlara özgüdür.

SOSYAL TEMEL: SOSYAL BÖLÜNMELE VE SIYASİ GRUPLAŞMALARIN NİTELİĞİ

Siyasi partiler toplumdaki bölümleri ve çatışmaları temsil ederler. Bu çatışmalar yöresel-bölgesel çatışmalardır. Çatışmalar ulusal devletin ulusal birliği güçlendirmeye yönelik eğilimlerine karşı doğan farklı etnik dinsel,dilsel azınlıkların kendi çıkarlarının toplum içinde muhafaza etmek için oluşur. Diğer tarafta ise ulusal elit-içi çatışmalar vardır. Bu ise sistemin kimin tarafından organize edileceği hangi amaçları izleyeceğini izler.

SIYASİ PARTİ TİPLERİ

Parti tiplerinde çoğu kesim tarafından kabul edilen ilk sınıflandırma Duverger'e aittir. Duverger siyasi parti tiplerini kadro ve kitle partileri olarak ikiye ayırır. Ona göre kadro partileri; seçim dönemleriyle sınırlı ve dar grubun yönettiği üye sayısını artırma gibi bir kaygısı olmayan partilerdir. Kitle partilerinin ise ortaya çıkış amacı bir harekete dayanır. Bu parti tiplerini milliyetçi

hareket, İslami hareket, devrimci hareket, feminist hareket, gençlik hareketi, yeşiller gibi adlar alan hareket partileri olarak görmekteyiz. Günümüzde partilerin iktidar yarışını iktisadi bir şekilde yürütmesi üç parti tipinin doğmasına sebep olmuştur. Bunlar parti tipleri ideoloji, örgüt yapısı bakımından güçlü olmayan ancak güçlü bir lider kadrosu tarafından yönetilen herkesi kapsayan parti tipleri; liderinin hem bir şirket sahibi hem de bir parti lideri olan ve siyasi etkisini bir şirket üzerinden sağladığı bir sosyal ağ sayesinde tesis etmeye yöneldiği tip olan şirket partisi tipi ve diğerlerinin özelliklerini taşımanın yanında bazı partiler arasında ortak çıkarları gerçekleştirmek fikrinden hareketle oluşan fiili bir siyasal ortaklık olan kartel parti tipleridir.

SIYASİ PARTİLERİN ÖRGÜTSEL YAPILARI

Siyasi parti örgütleri üzerinde çeşitli araştırmalara yapılmakla birlikte, askında demokrasinin temel ilkelerinden olan siyasi partilerin kendi içlerinde bile çok demokratik olmadığını tartışan ve savunan Ostrogorski, Michels, Anthony Downs, Joseph Schumpster gibi bir bilim adamı kitlesi vardır. Bu bilim adamlarının ortaya attığı teorik sorular şunlardır: Demokrasinin gerekleriyle uyumlu bir parti organizasyonundan söz etmek mümkün müdür? Mümkün değilse neden söz edemeyiz? Bu soruların cevabını vermek için belli başlı ölçütleri belirlemek gerekir. Dolayısıyla bir siyasi partinin yapısının ne kadar demokratik olduğunu değerlendirmek için Amerikalı siyaset bilimci K. Janda tarafından belirlenen şu 5 ölçütü göz önünde bulundurmak gerekmektedir:

1. Parti Özerkliği: Bir partinin özerklik derecesini onun üyelerinin nerelerden ve nasıl devşirildiği belirler. Partinin özerkliğinin bir başka göstergesi ise mali özerkliktir.
2. Örgütlenme Derecesi: Siyasi partinin bünyesindeki çeşitli kuralların açık ve belirli davranış kalıplarına bağlanmış olup olmamasını ifade eder. Bu ilişkiler ne kadar kalıplaşmış, düzenlenmiş ve yapılaşmışsa partinin içerisindeki örgütlenme derecesi o kadar yüksek demektir.
3. İktidarın Merkezileşme Derecesi: Siyasi partinin kendi içindeki iktidar grubunun ne derece merkezde ya da ne derece dağılmış olduğu ile ilgilidir. Bir siyasi partinin demokratik olduğundan bahsedebilmemiz için o siyasi partinin kendi içindeki iktidarının optimal düzeyde merkezde toplandığını gözlememiz gerekir.
4. Örgütün Tutarlılık Derecesi: Örgütün tutarlılık derecesi de kendi içinde yasama tutarlılığı, parti disiplini ve hizipleşme ölçütlerine bağlıdır.
5. Örgütün Katılım Anlayışı: Bu konuda Duverger partileri sınırlı ve totaliter partiler olarak ikiye ayırırken, Sigmund Neumann da bireysel temsil ve sosyal bütünleşme partileri ayrımı yapar.

SIYASİ PARTİ SİSTEMLERİ

Duverger siyasi parti sistemlerini üçe ayırmıştır: Tek Parti, İki Parti, Çok Parti sistemleri. Daha sonra bu ayırım bazı siyaset bilimciler tarafından yetersiz bulunmuş ve eleştirilmiştir. Giovanni Sartori de bu tasnifi geliştirerek, klasik sınıflamanın dışında şu yedi sınıflandırmaya gitmiştir:

1. Tek parti sistemi
2. Hegemonyacı parti sistemi
3. Hakim parti sistemi

4. İki parti sistemi

5. Sınırlı çoğulcu parti sistemi

6. Aşırı çoğulcu parti sistemi

7. Atomlaşmış parti sistemi

Sartori siyasi parti sistemlerinden önce siyasi sistemlerde de şöyle bir sınıflandırma yapmış:

1. Yarışmacı sistemler

a. Kutuplaşmış çoğulculuk b. İlmli çoğulculuk

• İki parti sistemi

• Hâkim parti sistemi

2. Yarışmacı olmayan sistemler

a. Tek parti sistemi

• Totaliter tek parti

• Otoriter tek parti

• Pragmatik tek parti

b. Hegemonya parti sistemi

• İdeolojik-hegemonyacı parti sistemi

• Pragmatik-hegemonyacı parti sistemi

SIYASİ PARTİ SİSTEMLERİNİ BELİRLEYEN BİR FAKTÖR OLARAK SEÇİM SİSTEMLERİ

Genellikle seçim sistemleri aşağıdaki gibi kategorilendirilir:

1. Çoğunluk esasına dayalı sistemler: Tek ya da iki turlu olarak ikiye ayrılırlar. Tek turlu sistemlerde dar bölge, listeli ve alternatif oy gibi usuller vardır. İki turlu çoğunluk sisteminde ise ilk turda %50 oy oranını aşan aday olmazsa, ikinci turda en çok oy alan aday seçilir.
2. Nispi temsil esasına dayalı sistemler: Bu sistemlerde her parti belirlediği liste usulüne göre seçim bölgelerinden aday çıkarır.
3. Karma sistemler: Bu sistemde seçim çevrelerinin yeniden düzenlenmesi için söz konusu çevrelerin daraltılmasına, genişletilmesine veya seçim barajı konulmasına dayanır. Amaç diğer iki sistemin avantajlarından yararlanmaktır.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU: Meşruluk krizine iki örnek veriniz.

CEVAP: On sekizinci yüzyıl Fransa'sında ihtilalci gruplar, monarşik egemenlik yerine halk egemenliğinin geçirilmesi için mücadele etmişler ve birçok siyasi parti bu mücadele içinde vücut bulmuştur. Bizde de meşrutiyet rejiminin kurulması mücadelesi içinde Jön-Türkler'in oluşturduğu İttihat ve Terakki Fırkası (Partisi), monarşik egemenliğe karşıtlığı simgeleyen bir kuruluş olarak ortaya çıkmıştır.

SORU: Bütünleşme Krizi neyi ifade eder?

CEVAP: Bütünleşme krizi, uluslaşma sürecini ya da ulusal bir devlet yaratma girişimlerinin karşı karşıya geldiği sorunları dile getirmektedir.

SORU: Bütünleşme Krizini ortaya çıkaran unsurlar nelerdir?

CEVAP: Dil, din ve ırk ayrılığı, bütünleşme krizini ortaya çıkaran unsurlardır.

SORU: Gelişmeci Kuram'ın temel önermeleri nelerdir?

CEVAP: Gelişmeci Kuram, siyasi partilerin doğuşu ile modernleşme süreci arasındaki ilinti üzerine yoğunlaşır. Daha açıkçası, gelişmeci kuram, siyasi partilerin doğuşunu, modernleşmenin bir sonucu olarak görür. Dolayısıyla,

modernleşmemiş geleneksel toplumlarda siyasi partilerden söz edilmeyeceğini söyler.

SORU: Siyasi Partilerin en belirgin özellikleri nelerdir?

CEVAP: Halk iradesinin en etkili organlarıdır. Hem demokrasiyi ayakta tutan hem de kendi varlıklarını demokrasiye borçlu olan kurumlardır. Halk kesimlerini, iktidara erişim amacıyla bir araya getirirler.

SORU: Siyasi Partilerin “seçim” ile ilişkisi nasıldır?

CEVAP: Siyasi partiler, ilk ve her şeyden önce, halk kesimlerini iktidara erişim amacıyla bir araya getirirler ve bunu yaparken de yasal ve meşru araçlara başvururlar. Partilerin bu özelliği, aynı zamanda, kendi aralarındaki yarışmayı, yani seçimleri esas almakla ifade bulur. Partilerin seçimlere katılmaları demokrasinin genel kuralıdır. Siyasal partilerin iktidara erişimlerini meşrulaştırıcı işlevi ile seçim, tıpkı siyasal partiler gibi, demokrasinin olmazsa olmaz siyasal mekanizmalarından biridir.

SORU: Siyasi Partilerin incelenmesinin gelişiminde rol oynayan sosyopolitik oluşumlar nelerdir?

CEVAP: a. Sosyal hareketliliğin artması. b. Siyasi bilincin yükselmesi. c. Kitlelerin siyasete katılımlarının genişlemesi.

SORU: Günümüzde halk iradesinin en etkili organlarının anayasanın öngördüğü kurumlardan çok siyasi partiler olduğunu ileri süren Fransız düşünürü kimdir?

CEVAP: Georges Burdeau.

SORU: Siyasi parti kavramı ne zaman ortaya çıkmıştır?

CEVAP: Demokrasi için çok önemli olan siyasi partilerin kavram olarak geçmişi, ortaya çıktıkları on dokuzuncu yüzyıldan çok fazla gerilere, Roma İmparatorluğu dönemine kadar gider.

SORU: Siyasi partinin ne olduğu konusunda ileri sürülen görüşler nelerdir?

CEVAP: 1. Siyasi parti, bireysel ya da kolektif olarak kendilerini belli bir siyasi etiketle özdeşleştiren (“Demokratlar”, “İşçi Partiler”, “Liberaller”, “Muhafazakârlar” vb. gibi) kişilerin bir araya gelmesi olayıdır. 2. Bu kişilerin örgütlenme hakları ve parti amaçları için çalışmaları yasalıdır. Bu bakımdan, resmen yasaklanmış olan ve iktidar için mücadele eden grupları partiden çok, “cunta” ya da “gizli örgüt” diye adlandırmak daha uygundur. 3. Siyasi parti, temsilî hükümet mekanizmalarıyla ilgilenir; iktidar için adayları saptar; seçmenlerin desteğini sağlar. Dolayısıyla, seçimlerin yapılmadığı yerlerde partilerin de var olmayacağı açıktır.

SORU: 1951 yılında yayınladığı Siyasi Partiler kitabıyla, parti kavramlaştırmada önemli bir dönüm noktasını simgeleyen düşünür kimdir?

CEVAP: Duverger

SORU: 1951 yılında yayınlanan ‘Siyasi Partiler’ kitabının önemi nedir?

CEVAP: Parti kavramlaştırması açısından bir yenilik getirdiği gibi, siyasi partiler konusunda genel bir kuramın ana hatlarını da ortaya koyması

SORU: Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya’nın yaptığı parti tanımı nedir?

CEVAP: Siyasi parti, belli bir siyasi program üzerinde birleşmiş kişilerin, bu programı normal seçim yoluyla gerçekleştirme amacını güderek kurmuş oldukları bir topluluktur.

SORU: Joseph La Palombara ve Marion Weiner’in 1966’da yayınladıkları: Political Parties and Political Development (Siyasi Partiler ve Politik Gelişme) adlı derlemelerinde “Siyasi Partilerin Kökeni ve Gelişimi” ne ilişkin yazdıkları bir yazıda, partileri tanımlamada hangi dört ölçütün esas alınmasını önermişlerdir?

CEVAP: 1. Yöneticilerin ömürleri ile sınırlı olmayan sürekli bir örgütün varlığı 4. Bu örgütün merkezle düzenli ilişkiler içinde faaliyet gösteren yerel kuruluşlara sahip olması 5. Tek başına ya da başkalarıyla ortaklaşa olarak karar alma iktidarını ele geçirme ve elde tutma hususunda bilinçli bir çabanın gösterilmesi 6. Seçmenler arasında taraftar kazanmaya ya da herhangi bir şekilde halkın desteğini sağlamaya yönelik girişimlerin yapılması

SORU: Joseph La Palombara ve Marion Weiner’in siyasi parti tanımları nedir?

CEVAP: Siyasi parti, asıl amaçları iktidara gelmek ve bunu sürdürmek olan, hükümet aygıtını tek başına ya da koalisyon şeklinde kontrol etmeyi isteyen kişilerin kendi bilinçleriyle oluşturdukları resmi bir örgüttür.

SORU: La Pabombara ve Weiner’in, partilerin doğuşunda rol oynadıklarını ileri sürdükleri üç kuram hangileridir?

CEVAP: 1. Kurumsal Kuram 2. Tarihsel Kriz (durum) Kuramı 3. Gelişmeci Kuram

SORU: Kurumsal Kuram’ın en önemli temsilcisi kabul edilen Duverger, partilerin doğuşunu nasıl açıklar?

CEVAP: Genellikle partilerin gelişimi, demokrasinin yetkilerinin genişletilmesine bağlı görünmektedir. Politik meclisler fonksiyonlarının ve bağımsızlıklarının genişlediğini gördükçe, bu meclislerin üyeleri, eylemlerinde ahenk sağlayabilmek için, ortak niteliklerine göre gruplaşma gereğini duymuşlardır. Oy hakkı genişletilip yaygınlaştırıldıkça adayları tanıtılabilecek ve oyları bunlara yöneltebilecek komiteler yoluyla seçmenlerin örgütlenmesi zorunluluğu artmıştır. Dolayısıyla, partilerin doğuşu, parlamento gruplarının ve seçim komitelerinin doğuşuna bağlıdır.

SORU: Tarihsel Kriz (Durum) Kuramı, partilerin doğuşunu hazırlayan etkenleri nasıl açıklar?

CEVAP: Tarihsel kriz kuramı, partilerin doğuşunu hazırlayan etkenleri, bir ülkede siyasi seçkinlerin karşı karşıya olduğu belirli sorunlar ve bu sorunlardan hareketle yöneldikleri amaçlar bağlamında açıklamaktadır.

SORU: La Palombara ve Weiner, partilerin doğuşunu hazırlayan ve birçok ülkenin siyasi seçkinlerinin karşı karşıya bulunduğu üç tür tarihsel kriz saptamışlardır. Bu üç tarihsel kriz nelerdir?

CEVAP: Meşruluk Krizi, Bütünleşme Krizi ve Katılma Krizi

SORU: Meşruluk Krizi neyi ifade eder?

CEVAP: Meşruluk krizi, siyasi sistemin yönetiminde kimlerin söz sahibi olacağını ve bu kişilerin sistemi nasıl yönetecekleri konusunda doğan anlaşmazlığı ifade eder. Bazı partilerin kökeni, bu tür bir anlaşmazlığa dayanmaktadır.

SORU: Katılma Krizi neyi ifade eder?

CEVAP: Katılma krizi, siyasi seçkinlerin sisteme katılma isteğindeki kişi ve grupların bu istek ya da çabalarını onaylamamasından, meşru görmemesinden kaynaklanan bir kriz türüdür.

SORU: Hangi tür sosyal bölünmelerin siyasi gruplaşmalara yol açtığını belirleme amacıyla, sosyal bölünmeler / siyasi gruplaşmalar ilişkisine dair bir model ortaya koyan iki düşünür kimdir?

CEVAP: Seymour Martin Lipset ve Stein Rokkan

SORU: Seymour Martin Lipset ve Stein Rokkan'ın, hangi tür sosyal bölünmelerin siyasi gruplaşmalara yol açtığını belirlemek amacıyla ortaya ortaya koydukları model neyi varsayar?

CEVAP: Bu modelin varsayımı, çatışmaların partileri oluşturacak şekilde bir yansıma gücüne sahip olmasıdır. Etimolojik olarak "parti" sözcüğünün "parça"dan ve parçalanmadan türediğini vurgulayan yazarlar, sosyal çatışmaların partilere dönüştüklerini kabul etmenin, partilerin bütünleştirici işlevlerini yadsımak olmadığını da vurgulamaktadırlar.

SORU: Seymour Martin Lipset ve Stein Rokkan'ın, hangi tür sosyal bölünmelerin siyasi gruplaşmalara yol açtığını belirlemek amacıyla ortaya ortaya koydukları modelin ifade ettiği iki eksen nelerdir?

CEVAP: Yerel (territorial) eksen ve işlevsel (functional) eksen

SORU: Lipset ve Rokkan'ın "Yerel (territorial) Eksen" kavramı neleri içerir?

CEVAP: Yerel eksenin bir yanında yöresel-bölgesel çatışmalar yer almaktadır. Bu çatışmalar, ulusal devletin ulusal birliği güçlendirmeye yönelik merkezîyetçi eğilimlerine karşı tepki olarak doğan, çeşitli etnik, dinsel, dilsel ya da kültürel azınlıkların kendi çıkarları ve özelliklerini ulusal devlet içinde koruma isteklerini ifade etmektedir. Yerel eksenin diğer ucunda ise ulusal elit-içi çatışmalar temsil edilmektedir. Bu çatışmalar, sistemin kimin tarafından nasıl örgütlendirileceğini, hangi amaçları izleyeceğini içermektedir.

SORU: Lipset ve Rokkan'ın "İşlevsel (functional) Eksen" kavramı neleri içerir?

CEVAP: Benzer sosyo-ekonomik çıkarlara ya da benzer değerlere sahip olan bireylerin bir arada bulunduğu varsayımını simgeleyen işlevsel eksenin bir ucunda ekonomik çıkarlar gibi özgül çıkar çatışmaları; diğer ucunda ise, temel değerlere yönelik ideolojik çatışmalar yer almaktadır.

SORU: Partiler tipolojisinde ilk ve yaygın kabul görmüş siyasi parti sınıflandırması kime aittir?

CEVAP: Duverger'e aittir.

SORU: Duverger, siyasi partileri nasıl sınıflandırır?

CEVAP: Kadro tipi partiler ve Kitle tipi partiler

SORU: Duverger'in "Kadro Tipi Partiler" olarak sınıflandırdığı partilerin özellikleri nelerdir?

CEVAP: Kadro partileri tipi, işlevleri esasen seçim dönemleriyle sınırlı ve dar bir grubun (seçim çevrelerinde etkili konumda bulunan isim sahibi kişilerin) yönettiği ve üye sayısını artırmaya özel bir çaba göstermeyen

partilerdir. Bu tip partiler, genel oy ilkesi hayata geçmeden önce, temeli parlamento içinde atılmış olan eski tip partilerdir.

SORU: Duverger'in "KitlePartileri" olarak sınıflandırdığı partilerin özellikleri nelerdir?

CEVAP: Genel oy hakkının kabulü ve yaygınlaşması, geniş kitlelerin oy hakkı elde etmelerini de beraberinde getirmiş; böylece farklı bir örgütlenme yapısına sahip olan partiler ortaya çıkmıştır ki Duverger bunları 'kitle partileri' olarak adlandırır. Bu tip partilerin ortaya çıkmasının diğer bir nedeni ise, siyasetin finansmanında çekilen zorlukların ancak geniş kesimlerin güçlerini bir araya getirerek aşılabileceği gerçeğidir.

SORU: Duverger'in "Kitle Partileri" olarak sınıflandırdığı partiler günümüzde nasıl bir değişime uğramıştır?

CEVAP: Kitle partileri, yirminci yüzyılın siyasal bir olgusu olsa da, günümüz koşullarında değişik bir versiyonlarıyla karşımıza çıkmaktadırlar. En başat tipolojisi olarak "hareket partisi" belirtilebilir: Ortaya çıkışı bir harekete (milliyetçi hareket, İslami hareket, devrimci hareket, feminist hareket, yeşiller gibi) dayanan partiler.

SORU: Günümüzde siyasi partilerin iktidar yarısının iktisadi bir mantıkla yürütülmeye başlaması, partiyi bir iktisadi teşebbüs, seçmeni müşteri ve kazanılan oy miktarını da kâr gibi görmeyi beraberinde getirmiştir. Bu durum, üç parti tipinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu parti tipleri nelerdir?

CEVAP: a) Herkesi kapsayan (catch-all) parti b) Şirket partisi c) Kartel parti

SORU: "Herkesi Kapsayan Partiler" in özellikleri nelerdir?

CEVAP: İdeoloji ve örgüt yapısı açısından katı ve güçlü değildir. Ama güçlü bir lider kadrosu tarafından yönetilirler. Çeşitli çıkar gruplarının ve kesimlerin partiye erişimini sağlamak esas olduğundan, neticede toplumun bütününe hitap etmeyi amaçlarlar.

SORU: "Şirket Partisi"nin özellikleri nelerdir?

CEVAP: Liderinin aynı zamanda şirket sahibi olduğu ve siyasi etkisini şirketi üzerinden sağladığı bir sosyal ağ sayesinde tesis etmeye yöneldiği tipe karşılık gelir. Bu parti tipinde "gençlik", "yakışıklılık", "eğitim düzeyi" gibi kişisel imgesel unsurların kullanılması yoluyla liderin adeta popüler bir kültür ikonuna dönüştürülmesi yoluyla seçmenlerin oyunun sağlanması esastır. O kadar ki en fazla oyu almak için parti, bir siyasi gönüllüler grubu tarafından değil, dışarıdan sağlanan becerikli teknik bir ekipçe yönlendirilir.

SORU: "Kartel Parti" nin özellikleri nelerdir?

CEVAP: Kartel parti tipinin karakteristiği, diğerleriyle aynı mantığa dayanmakla beraber, biraz farklıdır. "Kartel" aslında iktisadi bir kavramdır ve şu anlama gelir: iktisadi bağımsızlıkları saklı kalmak şartıyla aynı malı üreten birkaç büyük teşebbüsün, aralarında rekabeti azaltmak ya da bir anlamda bütünüyle kaldırmak amacıyla yaptıkları örtük veya açık anlaşmadır. İktisadi faaliyetlere yön veren böyle bir mantık, siyasi faaliyetlerde, ağırlığı olan partiler arasında bir anlaşmayı gerekli kıldığı ölçüde kartel parti tipi ortaya çıkar. Siyasal rejimde kartel parti tipinin varlığı

bazı partiler arasındaki ortak çıkarları gerçekleştirmek güdüsünden vücut bulan fiilî siyasal bir koalisyonu ima eder.

SORU: Örgütlenme Derecesi ne ifade eder?

CEVAP: Parti içindeki ilişkilerin biçimsel usul kuralları ya da yazısız kural ve gelenekler yoluyla açık ve belirli davranış kalıplarına bağlanmış olup olmamasıdır. Bu ilişkiler ne kadar kalıplaşmış, düzenlenmiş ve yapılaşmışsa, partinin örgütlenme derecesi o kadar yüksek demektir.

SORU: İktidarın Merkezileşme Derecesi ne ifade eder?

CEVAP: Parti-içi iktidarın ne ölçüde dağılmış veya bir merkezde toplanmış olduğunu ifade eder. Şüphesiz modern anlamda demokrasi, iktidarın paylaşılması ilkesini esas alır.

SORU: Örgütün tutarlılık derecesinin saptanabilmesi için başvuru anket tekniği, hangi ölçütlere dayanır?

CEVAP: a. Yasama Tutarlılığı b. Parti Disiplini c. Hizipleşme

SORU: Sigmund Neuman, partileri hangi iki gruba ayırır?

Kısaca açıklayınız.

CEVAP: Neuman; partileri; a. Bireysel Temsil Partileri b. Sosyal Bütünleşme Partileri olmak üzere iki gruba ayırır. Bireysel Temsil Partileri, büyük ölçüde seçim dönemlerinde kendilerini gösteren ve seçim kampanyaları, parlamento ve hükümet çalışmaları gibi salt politik faaliyetler yürüten partilerdir. Sosyal Bütünleşme Partileri ise özellikle kitle hareketlerinin ortaya çıkarmış olduğu partilerdir. Bu partiler, üyelerini ideolojik olarak mobilize eder, onların sosyal hayatlarını dahi partinin ilgi odağı yaparlar.

SORU: Duverger'in etkisiyle sistemdeki partilerin sayısı esas alınarak parti sistemleri tasnif edildiğinde, sistem kaç şekilde sınıflandırılmaktadır?

CEVAP: a. Tek Parti Sistemi b. İki Parti Sistemi c. Çok Parti Sistemi

SORU: Parti sistemlerinin tipolojisi konusunda bugün, en ayrıntılı çözümleyici çerçeveyi geliştirmiş olan İtalyan siyaset bilimci kimdir?

CEVAP: Giovanni Sartori

SORU: Giovanni Sartori'nin parti sistemleri tipolojisi hangi maddeleri içerir?

CEVAP: 1. Tek parti sistemi 2. Hegemonyacı parti sistemi 3. Hâkim parti sistemi 4. İki parti sistemi 5. Sınırlı çoğulcu parti sistemi 6. Aşırı çoğulcu parti sistemi 7. Atomlaşmış parti sistemi

SORU: Sartori'ye göre iki parti sisteminin varlığının bağlı olduğu koşullar nelerdir?

CEVAP: 1. Parlamentodaki sandalyelerin çoğunluğu için yarışın iki parti arasında söz konusu olması 2. Bu yarışta partilerden birinin çoğunluğu kazanmakta başarılı sayılması 3. Çoğunluğu kazanan partinin hükümet kurabilmesi 4. İktidar ve muhalefet arasında yer değiştirme (rotasyon) olasılığının var olması

SORU: Duverger'e göre, seçim sisteminin genel etkisi, hangi üç formülde şemalaştırılabilir?

CEVAP: 1. Orantılı temsil, sert, bağımsız ve (çoşkusal akımlar dışında) istikrarlı partilerden kurulu bir çok-parti sistemini temsil eder. 2. İki turlu çoğunluk usulü, yumuşak, bağımlı ve (bütün durumlarda) nispeten istikrarlı

partilerden oluşan bir çok-partili sistemi teşvik eder. 3. Tek turlu basit çoğunluk sistemi, iktidarın büyük bağımsız partiler arasında el değiştirdiği iki parti sistemini teşvik eder.

SORU: Seçimi "Seçmenlerin oylarını temsilcileri nezdinde sandalye sayısına çeviren bir mekanizma" olarak tanımlayan Arend Lijphart'a göre, siyasal parti sistemlerinin üç kategorisi nedir?

CEVAP: 1. Çoğunluk esasına dayanan sistemler 2. Nispi temsil esasına dayanan sistemler 3. Karma sistemler

SORU:

Siyasi parti kavramının ortaya çıkışı hangi döneme dayanmaktadır?

CEVAP:

Siyasi partilerin kavram olarak geçmişi, ortaya çıktıkları on dokuzuncu yüzyıldan çok fazla gerilere, Roma İmparatorluğu dönemine gider. Roma İmparatorluğu'nda "parti" kavramı, Senato tarafından kontrol edilen şeref payelerini, ücretleri ve terfileri tartışmak üzere asillerin ve halkın bir araya gelmelerini anlatmakta kullanılırdı. O zamandan 17. yüzyıla kadar olan süre içinde kavram değişikliğe uğrayarak, özellikle hizip ve çıkar grubu gibi anlamları da içerir olmuştur. Bazı tarihçiler bugünkü anlamda parti kavramının 1660 Restorasyonu ile 1832 Reform Yasasını kapsayan dönemde İngiltere'de Whig'ler ve Tory'lerden kaynaklandığını ileri sürmektedirler. Tory ve Whig grupları İngiltere'de 17. yüzyılda ortaya çıkan ve aynı ülkede sırasıyla bugünkü Muhafazakar ve Liberal partilerin ataları sayılan gruplardır. Ancak, söz konusu gruplar gerçek anlamda siyasi partilerden daha çok birer hizip niteliğindediler. İngiltere'de gerçek anlamda siyasi partilerin ortaya çıkması ise 1832 Reform Yasası dönemine rastlamaktadır. Söz konusu yasa çok sayıda seçmeni olan kentsel seçim çevrelerinde bir seçim kampanyasının yürütülmesini zorunlu kıldığından, bu kampanyayı yürütecek politik bir örgüte de gereksinme duyulmuştur.

SORU:

Bugünkü haliyle siyasi parti kavramı nasıl tanımlanmaktadır?

CEVAP:

Siyasi parti, bireysel ya da kolektif olarak kendilerini belli bir siyasi etiketle özdeşleştiren (Demokratlar, İşçi Partiler, Liberaller, Muhafazakarlar vb. gibi) kişilerin bir araya gelmesi olayıdır. Bu kişilerin örgütlenme hakları ve parti amaçları için çalışmaları yasalıdır. Bu bakımdan, resmen yasaklanmış olan ve iktidar için mücadele eden grupları partiden çok, "cunta" ya da "gizli örgüt" diye adlandırmak daha uygundur. Siyasi parti, temsili hükümet mekanizmalarıyla ilgilenir; iktidar için adayları saptar; seçmenlerin desteğini sağlar. Dolayısıyla, seçimlerin yapılmadığı yerlerde partilerin de var olmayacağı açıktır.

SORU:

Maurice Duverger'in modern anlamda siyasi parti tanımı ne şeklindedir?

CEVAP:

1951 yılında Maurice Duverger'in "Siyasi Partiler" kitabının yayınlanması, parti kavramlaştırmasında önemli bir dönüm noktasını simgelemektedir. Duverger'in yaptığı parti

kavramlaştırması açısından bir yenilik getirmiştir ve siyasi partiler konusunda genel bir kuramın ana hatlarını da ortaya koymaktadır. Duverger, 1850'lerde Amerika dışında dünyanın hiçbir ülkesinde kelimenin bugünkü anlamında siyasi partilerin var olmadığını ifade eder. Duverger'e göre modern anlamda siyasi partiler, programlarından veya üyelerinin mensup olduğu sosyal sınıftan çok, örgütlerinin mahiyetiyle ayırt edilebilirler: "Bir parti, belli bir yapıya sahip bir insan topluluğudur. Modern partilerin başlıca ayırıcı özelliğini, bunların anatomileri teşkil eder. Geçmiş çağların tek hücreli yaratığının yerini, karmaşık ve farklılaşmış yapısıyla, yirminci yüzyıl partisi almıştır".

SORU:

Joseph LaPalombara ve Marion Weiner siyasi partileri tanımlamada hangi ölçütlerin esas alınmasını önermişlerdir?

CEVAP:

Joseph LaPalombara ve Marion Weiner, ise 1966'da yayınladıkları "Siyasi Partiler ve Politik Gelişme" adlı derlemelerinde "Siyasi Partilerin Kökeni ve Gelişimi"ne ilişkin yazdıkları bir yazıda, partileri tanımlamada şu dört ölçütün esas alınmasını önermişlerdir:

1. Yöneticilerin ömürleri ile sınırlı olmayan sürekli bir örgütün varlığı,
2. Bu örgütün merkezle düzenli ilişkiler içinde faaliyet gösteren yerel kuruluşlara sahip olması,
3. Tek başına ya da başkalarıyla ortaklaşa olarak karar alma iktidarını ele geçirme ve elde tutma hususunda bilinçli bir çabanın gösterilmesi,
4. Seçmenler arasında taraftar kazanmaya ya da herhangi bir şekilde halkın desteğini sağlamaya yönelik girişimlerin yapılması.

Bu ölçütler bağlamında yazarların yaptıkları parti tanımına göre siyasi parti, asıl amaçları iktidara gelmek ve bunu sürdürmek olan, hükümet aygıtını tek başına ya da koalisyon şeklinde kontrol etmeyi isteyen kişilerin kendi bilinçleriyle oluşturdukları resmi bir örgüttür.

SORU:

Joseph LaPalombara ve Marion Weiner'in partilerin doğuşunda rol oynayan dinamikleri açıklamak için kullandıkları kuramlar nelerdir?

CEVAP:

Joseph LaPalombara ve Marion Weiner, partilerin doğuşunda rol oynayan dinamikleri açıklayan üç farklı kuramdan söz etmektedirler. Bu kuramlar "kurumsal kuram", "tarihsel kriz (durum) kuramı" ve "gelişmeci kuram" şeklinde ifade edilmiştir.

SORU:

Joseph LaPalombara ve Marion Weiner'in tarihsel kriz kuramı neyi ifade etmektedir?

CEVAP:

Tarihsel kriz kuramı, partilerin doğuşunu hazırlayan etkenleri, bir ülkede siyasi seçkinlerin karşı karşıya olduğu belirli sorunlar ve bu sorunlardan hareketle yönelindikleri amaçlar bağlamında açıklamaktadır. La Palombara ve Weiner, partilerin doğuşunu hazırlayan ve birçok ülkenin siyasi seçkinlerinin karşı karşıya bulunduğu üç tür tarihsel

kriz saptamaktadırlar. Bunlardan biri olan meşruluk krizi, siyasi sistemin yönetiminde kimlerin söz sahibi olacağını ve bu kişilerin sistemi nasıl yönetecekleri konusunda doğan anlaşmazlığı ifade eder. Bazı partilerin kökeni, bu tür bir anlaşmazlığa dayanmaktadır. Örneğin, on sekizinci yüzyıl Fransa'sında ihtilalci gruplar, monarşik egemenlik yerine halk egemenliğinin geçirilmesi için mücadele etmişler ve birçok siyasi parti bu mücadele içinde vücut bulmuştur. Bütünleşme krizi, uluslaşma sürecini ya da ulusal bir devlet yaratma girişimlerinin karşı karşıya geldiği sorunları ifade eder. Dil, din ve ırk ayrılığı bu sorunları yaratan unsurlardır. Bu unsurlardan biri üzerine temellenen azınlık grupları, bazen ulusal devlet yaratma girişimine karşı koymak, bazen de ulusal devlet içinde kendi kültürel konumlarını korumak amacıyla parti olarak örgütlenme yoluna gitmektedirler. Çoğu 1938 yılı Çekoslovakya'sındaki çeşitli etnik unsurlardan (Alman, Macar, Slovak) vücut bulan partiler buna örnektir. Katılma krizi ise, siyasi seçkinlerin sisteme katılma isteğindeki kişi ve grupların bu istek ya da çabalarını onaylamamasından, meşru görmemesinden kaynaklanan bir kriz türüdür. Katılma krizi bağlamında doğan partilerin bir kısmı sınıfsal çatışmalardan (ihtilalci sol partiler gibi) vücut bulurken; diğer bazıları (muhafazakar partiler gibi) kültürel ve ideolojik çatışmalar temeli üzerine kurulmuştur.

SORU:

Gelişmeci kuram siyasi partilerin doğuşu açısından hangi konuya yoğunlaşır?

CEVAP:

Gelişmeci kuram, siyasi partilerin doğuşu ile modernleşme süreci arasındaki ilinti üzerine yoğunlaşır. Bu kuram, siyasi partilerin doğuşunu modernleşmenin bir sonucu olarak görür. Dolayısıyla, modernleşmemiş geleneksel toplumlarda siyasi partilerden söz edilmeyeceğini söyler. Bugün modernleşmiş-sanayileşmiş toplumlara baktığımızda, en azından bir tane siyasi parti görebilmekteyiz. Diğer yandan partisiz sistemlere, az gelişmiş geleneksel toplumlarda da rastlamaktayız. Burada Amerikalı siyaset bilimci Samuel Huntington'un her toplum için siyasi gelişme kadar siyasi gerilemenin de söz konusu olabileceğine ilişkin tezi doğrultusunda partilerin doğuşunun modernleşme sürecinin belli aşamaları göz önüne alınarak açıklanması doğru olmayacaktır. Bu bakımdan, varılan modernleşme düzeyini esas alarak ülkenin parti sistemlerine bakarken yapılacak daha doğru bir ayırım, şu olmalıdır: 1. Partilerin hiç ortaya çıkmamış olduğu ülkeler, 2. Partilerin sonradan bastırılmış ve yasaklanmış olduğu ülkeler. Buna göre, birinci durum gerçekten en az gelişmiş toplumlara özgüdür. İkinci durum ise, belirli bir modernleşme düzeyine ulaşmış da olsa, siyasi bozulma içinde bulunan toplumlar için söz konusudur.

aSORU:

Partiler tipolojisinde ilk ve yaygın kabul görmüş sınıflandırma hangisidir?

CEVAP:

Partiler tipolojisinde ilk ve yaygın kabul görmüş sınıflandırma Duverger'nin kadro ve kitle partileri

tipleridir. Kadro partileri tipi, işlevleri esasen seçim dönemleriyle sınırlı ve dar bir grubun (seçim çevrelerinde etkili konumda bulunan isim sahibi kişilerin) yönettiği ve üye sayısını artırmaya özel bir çaba göstermeyen partilerdir. Bu tip partiler, genel oy ilkesi hayata geçmeden önce, temeli parlamento içinde atılmış olan eski tip partilerdir. Genel oy hakkının kabulü ve yaygınlaşması, geniş kitlelerin oy hakkı elde etmelerini de beraberinde getirmiş; böylece farklı bir örgütlenme yapısına sahip olan kitle partileri siyasi rekabete dahil olmuştur. Kitle partilerinin ortaya çıkışının bir diğer nedeni, siyasetin finansmanında çekilen zorlukların ancak geniş kesimlerin güçlerini bir araya getirerek aşılabileceği gerçeğidir. Üye sayısı kitle partileri için sadece mali yönden değil, ideoloji ve siyasal inanç yönünden de önem taşır. Bu özelliğiyle kitle partileri 20. yüzyılın siyasal bir olgusu olsa da, günümüz koşullarında değişik bir versiyonlarıyla karşımıza çıkmaktadır ki, en başat tipolojisi olarak ortaya çıkışı bir harekete (İslami hareket, feminist hareket, yeşiller gibi) dayanan "hareket partisi" belirtilebilir.

SORU:

Kartel parti tipinin özellikleri nelerdir?

CEVAP:

Kartel kavramı iktisadi bir kavramdır ve "iktisadi bağımsızlıkları saklı kalmak şartıyla aynı mali üreten birkaç büyük teşebbüsün, aralarında rekabeti azaltmak ya da bir anlamda bütünüyle kaldırmak amacıyla yaptıkları örtük veya açık anlaşma" anlamına gelir. İktisadi faaliyetlere yön veren böyle bir mantık, siyasi faaliyetlerde, ağırlığı olan partiler arasında bir anlaşmayı gerekli kıldığı ölçüde kartel parti tipi ortaya çıkar. Siyasal rejimde kartel parti tipinin varlığı bazı partiler arasındaki ortak çıkarları gerçekleştirmek güdüsünden vücut bulan fiili siyasal bir koalisyonu ima eder. Böyle bir siyasal koalisyonun ardında, aslında sistemdeki mevcut partilerin, kazanılmış hak, konum ve ayrıcalıklarını koruma ve pekiştirme güdüsü yatmaktadır. Bir anlamda siyasi patronajın siyasetin amacı olduğunun, dolayısıyla partiler arası paylaşım savaşının yoğunlaşmasının simgesidir kartel parti tipi. Çünkü, kartel parti, kendisine destek verenlere devletin ekonomik olanak ve ayrıcalıkları ile statü, mevki, makamlarını dağıtır; bu konumunu başka partilerle paylaşmaya yanaşmazlar. Bu amaçla da, örneğin, anayasa, seçim yasaları, siyasal partiler yasası (seçim barajı ve sistemi gibi araçlar) marifetiyle mevcut sistemi korumak veya kendi avantajlarına endeksli olarak değiştirmekte tereddüt göstermezler.

SORU:

Politik partilerin organizasyonu ile demokrasi arasındaki ilişki hangi örgütsel özellikler esas alınarak incelenebilir?

CEVAP:

Politik partilerin organizasyonu ile demokrasi arasındaki ilişki şu örgütsel özellikler esas alınarak incelenebilir:

1. Parti Özerkliği
2. Örgütlenme Derecesi
3. İktidarın Merkezileşme Derecesi
4. Örgütün Tutarlılık Derecesi

5. Örgütün Katılma Anlayışı

SORU:

Batılı demokrasilerde parti finansmanı açısından kullanılan yöntemler nelerdir?

CEVAP:

Parti özerkliğinin göstergelerinden birisi mali özerkliktir. Batılı demokrasilerde parti finansmanı açısından üç yöntem söz konusudur:

1. İç Finansman: Üye aidatları, parti yatırımlarından, yayınlardan, partinin düzenlediği çeşitli faaliyetlerden elde edilen gelirlerden oluşur.
2. Dış Finansman: Özel şahıslardan, şirketlerden ve çıkar gruplarından sağlanan teberrürlardan oluşur. Bazı ülkelerde bu finansman türüne getirilen sınırlamalar söz konusudur.
3. Devlet Tarafından Sağlanan Mali Destek: 1959 yılında F. Almany'a'da uygulamaya konulan bir usuldür. 1965 yılından bu yana Türkiye'de de aynı uygulama yürürlükte. Kamu fonları aracılığıyla partileri finanse etmenin, onların yasal durumlarını güçlendirdiğinde hemfikir olan siyaset bilimciler, bu açıdan partilerin aslında devletin kendilerinin iç işlerine karışması gibi (hesapların denetimi ve diğer yollardan) bir bedeli ödediklerine dikkatlerimizi çekmektedirler.

SORU:

Parti içindeki ilişkilerin biçimsel usul kuralları ya da yazısız kural ve gelenekler yoluyla açık ve belirli davranış kalıplarına bağlanmış olup olmaması hangi kavram ile ifade edilir?

CEVAP:

Parti içindeki ilişkilerin biçimsel usul kuralları ya da yazısız kural ve gelenekler yoluyla açık ve belirli davranış kalıplarına bağlanmış olup olmaması partinin "örgütlenme derecesi"ni göstermektedir. Bu ilişkiler ne kadar kalıplaşmış, düzenlenmiş ve yapılaşmışsa, partinin örgütlenme derecesi o kadar yüksek demektir. Diğer yandan, örgütlenme derecesine partinin yapısal bağlantısı (partiye meydana getiren çeşitli unsurlar ve organlar arasındaki ilişkilerin düzenleniş tarzı) ile örgütün yoğunluğu (çok sayıda üyeyi yakın ve sıkı bir ilişki içinde bir araya getirme) ölçüt oluşturabilir.

SORU:

Örgüt üyeleri arasındaki tutum ve davranış tutarlılığının saptanması hangi ölçütlere dayanmaktadır?

CEVAP:

Örgüt üyeleri arasındaki tutum ve davranış tutarlılığının saptanması şu ölçütlere dayanır:

1. Yasama tutarlılığı
2. Parti disiplini
3. Hizipleşme

Bu üç ölçüt açısından bakıldığında, bir parti ne kadar çok yasama tutarlılığına sahipse, ne kadar çok disiplinliyse ve ne kadar az hiziplere sahipse o kadar davranış birliği içindedir, denebilir.

SORU:

Bireysel temsil partileri ve sosyal bütünleşme partileri ayrımı kime aittir?

CEVAP:

Partileri örgütün katılım anlayışı bakımından ikili bir ayırıma tabi tutmak mümkündür. Duverger'in ayırımı sınırlı ve totaliter parti tiplerine dayanır. Sigmund Neumann ise bireysel temsil ve sosyal bütünleşme partileri ayırımı yapar. Bireysel temsil partileri, büyük ölçüde seçim dönemlerinde kendilerini gösteren ve seçim kampanyaları, parlamento ve hükümet çalışmaları gibi salt politik faaliyetler yürüten partilerdir. Tarihsel bakımdan en eski tip bireysel temsil partisi, Amerika'daki Demokrat ve Cumhuriyetçi Partiler ile Fransa'daki Sosyalist Parti'dir. Sosyal bütünleşme partileri ise özellikle kitle hareketlerinin ortaya çıkarmış olduğu partilerdir. Bu partiler, üyelerini ideolojik olarak mobilize eder, onların sosyal hayatlarını dahi partinin ilgi odağı yaparlar. Neumann'ın tipolojisi içinde demokrasi ile daha bağdaşır nitelikte olan parti tipi, bireysel temsil partisi tipidir.

SORU:

Giovanni Sartori'nin parti sistemlerinin tasnifinde kullandığı sınıflandırma ne şeklindedir?

CEVAP:

Parti sistemlerinin tasnif edilmesinde Duverger'nin etkisiyle uzunca bir süre sayısal ölçüt kullanılmıştır. Bu ölçüt, sistemdeki partilerin sayısını esas alarak parti sistemlerini tasnife girişmekte ve üçlü bir ayırıma gitmektedir: Tek parti, iki parti ve çok parti sistemleri. Buna karşın, parti sistemlerinin tipolojisi konusunda bugün, en ayrıntılı çözümleyici çerçeveyi İtalyan siyaset bilimci Giovanni Sartori geliştirmiştir. Sartori, klasik tasnifin oldukça dışında şu yedili sınıflamayı yapmıştır:

1. Tek parti sistemi
2. Hegemonyacı parti sistemi
3. Hâkim parti sistemi
4. İki parti sistemi
5. Sınırlı çoğulcu parti sistemi
6. Aşırı çoğulcu parti sistemi
7. Atomlaşmış parti sistemi

SORU:

İki parti sisteminin varlığının bağlı olduğu koşullar nelerdir?

CEVAP:

İki parti sisteminin varlığının bağlı olduğu koşullar şunlardır:

1. Parlamentodaki sandalyelerin çoğunluğu için yarışın iki parti arasında söz konusu olması,
2. Bu yarışta partilerden birinin çoğunluğu kazanmakta başarılı sayılması,
3. Çoğunluğu kazanan partinin hükümet kurabilmesi,
4. İktidar ve muhalefet arasında yer değiştirme (rotasyon) olasılığının var olması.

SORU:

Giovanni Sartori'nin, parti sistemi tasnifi yöntemlerinden "atomlaşmış çoğulculuk" neyi ifade etmektedir?

CEVAP:

Sartori'nin parti sistemlerinin tasnifinde kullandığı atomlaşmış çoğulculuk ile anlatmak istediği, genel olarak aşırı ve kutuplaşmış çoğulculuğa dahil edebileceğimiz

belirli bir zaman aralığında Asya ve özellikle Afrika ülkeleri parti sistemleri tipidir. Bu ülkelerin partileri genellikle tek partililik ile çok partililik arasında bir salınım gösterirler. Çok sayıda, fakat kristalize olmamış partilere sahip bu toplumlar, kurumsallaşma olgusu da yüksek oranda olmadığından ötürü, tek partiden aşırı çoğulculuğa geçtikleri halde tekrar tek partili sisteme dönerler.

SORU:

Duverger parti sistemi ile seçim sistemi arasında nasıl bir etkileşimden bahseder?

CEVAP:

Duverger'e göre, seçim sisteminin, partilerin sayısı, kuvvetleri, ittifakları ve temsili üzerindeki etkileri önemlidir. Ancak bunun tersi de geçerlidir yani, parti sistemi de, seçim sistemi üzerinde hayati bir rol oynayabilir. Dolayısıyla parti sistemi ile seçim sistemi, birbirlerine çözülmez şekilde bağlı iki gerçekliktir. Duverger'e göre, seçim sisteminin genel etkisi, aşağıdaki üç formülde şemalaştırılabilir:

1. Orantılı temsil, sert, bağımsız ve (çoşkusal akımlar dışında) istikrarlı partilerden kurulu birçok parti sistemini temsil eder.
2. İki turlu çoğunluk usulü, yumuşak, bağımlı ve (bütün durumlarda) nispeten istikrarlı partilerden oluşan bir çok partili sistemi teşvik eder.
3. Tek turlu basit çoğunluk sistemi, iktidarın büyük bağımsız partiler arasında el değiştirdiği iki parti sistemini teşvik eder.

SORU:

Arend Lijphart'a göre seçim mekanizması kaç kategoride incelenir?

CEVAP:

Arend Lijphart'a göre seçim, seçmenlerin oylarını temsilcileri nezdinde sandalye sayısına çeviren bir mekanizmadır. Bu mekanizmanın türleri çeşitlidir ve genellikle üç kategoride incelenir:

1. Çoğunluk esasına dayanan sistemler
2. Nispi temsil esasına dayanan sistemler
3. Karma sistemler

SORU:

Nispi temsil esasına dayanan seçim sisteminin özellikleri nelerdir?

CEVAP:

Nispi temsil esasına dayanan seçim sisteminde, adaylarını liste usulüne dayanarak belirleyen partiler, her seçim çevresinde aldıkları oy oranına göre milletvekili çıkarırlar. Partilerin oy oranları, ulusal ve seçim çevresi düzeylerinde (en büyük artık, en kuvvetli ortalama usulü, ulusal artık, D'hondt) usulleriyle hesaplanır. Ulusal düzeyde, seçim çevresi tüm ülkedir. Partiler, meclisteki toplam milletvekili sayısı kadar aday gösterirler. Ülke genelinde geçerli oylar milletvekili sayısına bölünerek "ulusal seçim kotası" bulunur ve partiler aldıkları oy oranına göre milletvekili kazanmış sayılırlar. Seçim çevresi düzeyinde ise ülke birden çok milletvekili çıkaran seçim çevrelerine bölünür. Partiler her seçim çevresinde aldığı oy oranına göre milletvekili çıkarır. Türkiye'de 1965 seçimlerinde uygulanan ulusal artık usulü hariç, 1961 seçimlerinden bu

yana D'hondt usulünün "barajlı", "barajsız", "çift barajlı", "ülke barajlı" türleri uygulanmaktadır.

ÜNİTE 7: SİYASAL KÜLTÜR, SİYASAL İLETİŞİM VE KAMUOYU

SİYASAL KÜLTÜR

KÜLTÜR VE TOPLUMSALLAŞMA

Kültür kavramı sosyal bilimciler için her zaman ilgi çekici bir konu olmuştur. Birçok sosyal bilimci tarafından çeşitli kültür tanımlamalar yapılmıştır. Kültür kavramı tanımlamalarına yönelik sınıflandırmalar aşağıda sıralanmıştır:

- Betimleyici tanımlar
- Tarihsel tanımlar
- Normatif tanımlar
- Psikolojik tanımlar
- Yapısal tanımlar
- Genetik tanımlar

Bu sınıflandırmalardan hareketle kültür, toplumsal yapının tarihiyle beraber getirdiği tüm soyut varlık, bireysel ve sosyal tüm özellikler olarak tanımlanabilir.

Kültür ve tarih arasında sıkı bir ilişki vardır. Her tarihsel bir durum aynı zamanda kültürel bir durum aynı zamanda tarihseldir demek yanlış olmaz. Toplumsallaşma bireyin toplumun bir parçası olduğunu öğrendiği bir dönem olarak değerlendirilebilir. Birey bu süreçte toplumun diğer üyelerinin özelliklerini gözlemler, özümser ve diğerleri gibi hareket etmeye başlar. Başka bir deyişle birey kendi kültürünü toplumsallaşma diye tabir edilen bu süreç içerisinde öğrenir. Kültürün öğeleri tarihsel süreç içerisinde nesilden nesile aktarıldığı için toplumsallaşma ile kültürel durumun tarihselliği doğrudan birbiri ile ilişkilidir.

SİYASAL KÜLTÜR VE SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA

Bireyin içinde bulunduğu siyasal sistemin değer, inanç ve tutumlarını öğrendiği aşamaya siyasal toplumsallaşma adı verilmektedir. Siyasal toplumsallaşmada bireyi toplumsallaştıran etmenler şu şekilde sınıflandırılmıştır:

1. Birincil Grup Siyasal Toplumsallaştırıcı Etmenler
 - Aile
 - Arkadaş çevresi
2. İkincil Grup Siyasal Toplumsallaştırıcı Etmenler
 - Okul
 - Dernek ve Sendikalar
 - Medya

Birincil ve ikincil toplumsallaştırıcı etmenler bireye neyin "iyi", neyin "kötü" olduğunu öğretir. Her insanın toplumsallaşma sürecini yaşadığı birincil ve ikincil gruplar, birbirlerinden ayrı özelliklere sahip olduğu için, toplumun tamamını kapsayan bir ortak "iyi" ya da "kötü"ye ulaşmak mümkün değildir.

SEMBOLLER SİSTEMİ OLARAK SİYASAL KÜLTÜR

Bu kavramsallaştırmadaki hareket noktası, her şeyin bir sembol olduğu varsayımdır. Etrafımızda gördüğümüz veya göremediğimiz her şey aslında bir semboldür ve bu semboller insanlar tarafından oluşturulmuştur. Sembollere anlam yükleyen de insanlardır. Aslında üzerinde durulması gereken noktada buradadır. Çünkü bu semboller

anlamlandırma, toplumsallaşma sürecinde bireye bırakılmamalıdır. Breyi toplumsallaştıranlar, önceden adlandırılmış veya anlamlandırılmış sembolleri bireye sunar ve birey bunları bu bilgileri bu şekilde öğrenerek toplumsallaşır. Dil kavramı da aslında aynı dildeki iletişim biçimleri herkesin aynı şekild anlayacağı sembollerden oluşan bir olum veya birikimdir. Bireylerin siyasal sistemleri anlamlandırmaları farklıdır. Çünkü siyasal toplumsallaştırıcı etmenler siyasal sembolleri farklı şekilde toplumsallaşan bireye sunarlar. Siyasal toplumsallaşma süreci, siyasi sembollerin anlamlandırılarak zihni bir fonksiyon olan siyasal inanç sisteminde yer edindiği süreçtir. Siyasal kültür, farklı inanç sistemlerine sahip bireylerin bir araya geldikleri bir durumdur. Dolayısıyla toplumsal grubu oluşturan insanların ortak değerlere, anlamlandırmalara sahip olması bu durumun bir sonucudur. Tüm bu açıklamalardan yola çıkarak siyasal inanç sistemi bir tekil durumu ifade ediyorsa, siyasal kültür de bir çoğul durumu ifade eder yargısına ulaşmak mümkündür.

SİYASAL İLETİŞİM

İLETİŞİM

Siyasal iletişim, siyasal hayat içinde var olan bireylerin birbirleriyle veya siyasal gruplarla yürüttüğü ilişki olarak açıklanabilir. Bir başka deyişle yönetilenlerin kendi aralarında ve yönetenlerle olan karşılıklı etkileşimidir denebilir. İletişimin ileten, ileti, iletilen olmak üzere üç ana unsuru bulunmaktadır. İletişim bir mesajın bir kaynaktan bir alıcıya iletim durumudur. Ancak kaynak ile mesaj ve mesaj ile alıcı arasında bir kodlama durumu vardır ki bu her kişide farklı özellik gösterir. Çünkü herkes farklı kodlama durumlarına ya da yapısına sahip olduğu için herşeyi aynı algılamazlar. Kaynak kendi kodlama yapısına göre mesajını alıcıya gönderir ve bu mesaj alıcının kodlama yapısından geçerek alıcıya iletilir. İletişimin gerçekleşmesi içinde bazı faktörlerin bulunmasına bağlıdır. Bu faktörler aşağıda sıralanmıştır:

- İletişim kanalları
- İletişim sembolleri
- İletişim türü
- İletişimin kapsayıcılığı

İletişim kanalları iletişimin yapıldığı araçlar yani kaynak veya iletinin olduğu mecradır. İletişim sembolleri iletinin anlatım dilidir. Konuşma dili, mimikler bu sembollere örnek olarak gösterilebilir. İletişim türü, iletişimin doğrudan ya da dolaylı olmasıyla ilgilidir. İletişimin kapsayıcılığı ise iletinin bir kişiye ya da topluluğa verilmesi ile ilgilidir.

SİYASAL İLETİŞİM VE DEMOKRASİ

İletişim kavramı bir karşılıklı durumu ifade etmektedir. Yani yönetenlerin ve yönetilenlerin karşılıklı olarak birbirlerinden haberdar olması durumu mevcuttur. Dolayısıyla siyasal iletişim de bir yöneten grubun yani siyasi iktidarın, vatandaşlarıyla olan ilişkisi anlamına gelir. Yönetenlerin bulunduğu devlet kurumu tarihsel süreçte çeşitli şekiller almıştır. Bazen doğal süreç, bazen din, bazen dönemin önemli ekonomik, siyasi ve sosyal gelişmeleri bu şekillendirmeler üzerinde etkili olmuştur. Özellikle yeni çağ da devlet kurumlarının şekillenmesinin üzerinde sanayi devriminin ve reform hareketlerinin etkilerini görmekteyiz. Çünkü bu büyük etkisi olan

olaylardan sonra daha önceden dini düşüncelerin etkili olduğu devlet kurumlarının yerini akıl almaya ve ön planda tutulmaya başlanmıştır. Siyasal iletişim süreci tüm devlet yönetim tiplerinde de olan bir durumdur. Çünkü karar alıp kural koyma durumu iktidar sahibi olmak ile ilgili bir durumdur. Kısaca eğer bir siyasal sistemden bahsediliyorsa, orada mutlaka bir siyasal iletişim de vardır. Çünkü siyasal sistemin işleyişinin temelinde siyasal iletişim de vardır. Siyasal iletişimin kimler arasında gerçekleştiği aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

1. Devlet

- Devlet Yöneticileri
- Bürokrat ve Teknokratlar
- Parlamento

2. Siyasal Sistem

- Siyasal Partiler
- Sivil Toplum Kurumları ve Baskı Grupları
- Araştırma Şirketleri
- Siyasetle İlgilenenler

3. Yönetilenler/Halk

4. Kitle İletişim Araçları/Medya

Devletin vatandaşlarıyla iletişim haline olunduğu göz önünde bulundurulduğunda, devlet burada iletişim şemasında kaynak, yani ileten konumundadır. Dolayısıyla devletin yöneticileri, bürokratları, teknokratları ve parlamento yani milletvekilleri ileten konumundadır. Yönetilenler yani halk ise iletişim şemasında alıcı yani iletilen konumundadır. Devletin yani iletenin, alıcıya yani halka ilettiği mesaj için başvurduğu kanallar ise kitle iletişim araçları/medyadır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda aşağıdaki gibi bir durum oluşmaktadır.

İleten: Devlet/Yönetenler

İletilen: Halk/Yönetilenler

İletişim Yolu: Kitle İletişim Araçları/Medya

YURTTAŞLIK BİLİNCİ OLUŞTURMA VE SİYASAL İLETİŞİM

Devlet vatandaşlarını zorunlu eğitime tabi tutarken özelliklerini kendi belirlediği bir yurttaşlık bilinci empoze eder. Bireyler eğitim sürecinde farkında olmadan bir yurttaşlık bilincine sahip olurlar ya da bireylerden belirlenen yurttaşlık bilincine sahip olmaları beklenir. İleriki yaşlarında ise bireyler siyasal iletişim araçları aracılığıyla toplumsallaşmaktadır. Günümüzde özellikle sosyal medya araçları siyasal iletişim aracı olarak etkin kullanılmaktadır. Türkiye’de de bir çok devletin resmi kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer kurum ve kuruluşlarının facebook ve twitter hesapları bulunmakta ve halk ile bu kanallarla siyasal iletişime geçmektedirler.

KAMUOYU

KAMUOYU VE DEMOKRASİ

Kamuoyu ölçülebilir gerçek bir nesne veya özellik değildir. Kamuoyunda farklı inanç ve tutumlara sahip insanların kanaatlerinin ortak payda da birleşimi söz konusudur. Örneğin bir sivil toplum örgütünün yapısını düşünelim. Farklı inanç ve tutumlara sahip insanlar benzer bir sorundan rahatsız oldukları için bir kamuoyu oluşturma platformu olan sivil toplum kuruluşu ortak paydasında birleşmişlerdir. Kamuoyu oluşabilmesi için bazı koşulların gerçekleşmesi beklenmektedir. İlk koşul anlaşmazlıktır. Bu anlaşmazlığa ilişkin yapılacak çalışmalara yönelik fikir

basın, dernek, toplanma gibi temel özgürlüklerin verilmesi gereklidir. Bu özgürlüklerin kullanımı içinse maddi olanakların sağlanmış olması gerekmektedir. Aynı zamanda kamuoyu oluşturacak çeşitli merkezler bulunmalı ve kamuoyunun karşılaştığı parlamento, hükümet ve benzerleri gibi bir direnme noktası olmalıdır. Kamuoyu ile ilgili baskı grupları ve siyasal parti kavramları kullanılmakta ve karıştırılmaktadır. Baskı grupları ortak beklentiler ve amaçlar etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmeye çalışan, doğrudan doğruya kamuoyu oluşturmaya çalışan insanlardan oluşan bir platformdur. Baskı grupları siyasal partiler gibilerdir fakat siyasal partiler gibi iktidara hâkim olma ya da devleti yönetme gibi bir amaçları yoktur. İktidara hâkim olmayı amaçlıyorsa siyasal parti haline gelirler. Dolayısıyla baskı grubu olmaktan çıkarlar. Fakat dünya geneline baktığımızda bu konuda istisnai durumlar söz konusudur. Kamuoyu ve baskı gruplarının yanı sıra bireyin etkinliği de önemlidir. Çünkü baskı gruplarının varlığı, etkinliğinin düzeyi, kamuoyu yaratılması ve bu etkilerin tamamının siyasal sisteme katılması, ancak birey bunları yapmak isterse ortaya çıkacaktır.

KAMUOYU-SİYASAL KATILIM İLİŞKİSİ

Siyasal katılım bireyin bir şekilde siyasal sistemin içerisinde yer alması ile ilgilidir. Siyasal katılım çeşitli kategorilerde karşımıza çıkmaktadır:

1. İzleyici faaliyetler: Bu kategoride siyasal sistemin işleyişini merak edenler, siyaset ile ilgili haberleri izleyenler veya okuyanlar bulunmaktadır. Sadece oy verme eyleminde bulunan vatandaşlar bu kategoride yer alır.
2. Geçiş faaliyetleri: Bu kategoride belli bir ideolojiye sahip olan, siyasal partilerin toplantılarına veya mitinglerine katılan vatandaşlar yer alır.
3. Gladyatör faaliyetleri: Bu kategoride siyasal partilerin seçim kampanyalarında yer alan, bir siyasi partiye üyeliği bulunan ve siyasal strateji belirleme toplantılarına katılan, siyasal makam için aday olan ve siyasal bir partinin yönetim kadrosunda bulunan vatandaşlar yer alır.

Kamuoyunun oluşmasında aşağıdaki 5 faktör etkilidir.

1. Aile: Kişinin dış dünya ile ilgili bilgilerinin ve deneyimlerinin ilk edinildiği yer ailedir. Aileden alınan kültür ve dünya görüşü ileriki yaşlarda kolay kolay değişmez. Bu husus ile ilgili Amerika’da yapılan bir araştırma oy kullanan seçmenlerin aileleri ne düşünüyorsa kendilerinin de aynı düşüncelere sahip olduklarını ve aynı partiye oy verdiklerini ortaya çıkarmıştır.
2. Okul: Aileden sonra bireyim siyasal toplumsallaştığı ortamlardır. Birey burada önceden belirlenmiş davranış, bilgi, beceri, değer ve tutumları kazanır. Diğer yandan arkadaşlarıyla ev öğretmenleriyle etkileşime girerek onların değer yargılarından veya dünya görüşlerinden etkilenir. Dolayısıyla fikir değişikliklerin kökleri bu yıllara uzanır.
3. Meslek: Birey okul çağını atlattıktan sonra meslek hayatına atılır ve siyasal sosyalleşmesi burada da devam eder. Artık ailesinden daha

bağımsız bir birey olarak düşünmeye ve karakter oluşturma süreci içerisinde.

4. Din: Bu dikey süreçlerin yanında yatay olarak etki eden, yani hayatının her aşamasında görüşlerine ve hayata bakış açısına etki eden en önemli faktörlerden birisi de dindir. Bugün gerek Hristiyan, gerek Yahudi gerekse Müslüman toplumlarında ülkelerin önemli politikalarında bile dinin büyük etkisi görülür ve oldukça hassas bir konudur.
5. Medya: Günümüzde insanlar üzerinde büyük ölçüde en çok etki yaratan bir araçtır. Dolayısıyla kamuoyu yaratmada siyasiler bu aracı oldukça etkili kullanmaktadır. Sadece siyasiler değil, kanaat önderleri, sivil toplum kuruluşları hatta magazin haberlerinde yer alan ünlüler bile kamuoyu oluşturmak için bu araçtan yararlanırlar.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

Siyasal kültür kavramı hangi düzey ilişkiler açısından önemlidir?

CEVAP:

Bir toplumsal yapıyı diğerlerinden ayırt edici politik özellikleri bünyesinde barındıran bir durum olarak siyasal kültür, "devlet-toplum-birey" ilişkileriyle ilgili sistemlerin anlaşılmasında önemli bir kavramdır.

SORU:

Kültür kavramı tanımlamaları nasıl sınıflandırılmaktadır?

CEVAP:

Kültür kavramı tanımlamaları sınıflandırıldığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır: Betimleyici Tanımlar, Tarihsel Tanımlar, Normatif Tanımlar, Psikolojik Tanımlar, Yapısal Tanımlar, Genetik Tanımlar.

SORU:

Betimleyici Tanımlar nedir?

CEVAP:

Betimleyici tanımlar, kültürü, sosyal hayatın toplamını oluşturan, kapsamlı bir bütün olarak görme ve kültürü oluşturan çeşitli alanları listeleme eğilimindeki tanımlamalardır.

SORU:

Kültür kavramı sınıflamasına göre Genetik Tanımlar nedir?

CEVAP:

Genetik tanımlar, kültürü, nasıl var olduğu ya da varoluşunu nasıl sürdürdüğü bakımından tanımlar. Bunların biyoloji ile çok az ilgisi vardır, aksine kültürü, insani etkileşimden meydana gelen ya da kuşaklar arası aktarımın bir ürünü olarak varlığını sürdüren bir şeymiş gibi açıklar.

SORU:

Toplumsallaşma ile siyasal kültür arasında nasıl bir etkileşim vardır?

CEVAP:

Toplumsallaşma, sosyolojik bir kavram olarak kültür aktarımını gerçekleştirirken, kültürün bir parçası olan siyasal kültür öğelerini de aktarır. Yani siyasal toplumsallaşma, bireyin içinde bulunduğu siyasal kültürü öğrendiği, içselleştirdiği bir süreçtir. Aynı

toplumsallaşmada olduğu gibi siyasal toplumsallaşma sürecinde de politik değerler, fikirler, siyasal sistemle yakınlık biçimleri, davranış kalıpları bireye öğretilir.

SORU:

Siyasal toplumsallaşma sürecinde bireyin toplumsallaşmasını sağlayan etmenler nelerdir?

CEVAP:

Siyasal toplumsallaşma sürecinde bireyi toplumsallaştıranlara "etmen" denilmektedir. Birincil grup siyasal toplumsallaştırıcı etmenler ile ikincil grup siyasal toplumsallaştırıcı etmenler olmak üzere iki grup etmen bulunmaktadır.

SORU:

Birincil grup siyasal toplumsallaştırıcı etmenler nelerdir?

CEVAP:

Birincil grup siyasal toplumsallaştırıcı etmenler, aile ve arkadaş çevresidir.

SORU:

Birincil grup siyasal toplumsallaştırıcı etmen olarak ailenin önemi nedir?

CEVAP:

Birey ailede dünyaya gelir. İlk öğrendiği şeyleri aileden alır. Ailenin ve arkadaş çevresinin "birincil" olmasının sebebi de budur: Hem kronolojik olarak insan ilk önce aile üyeleriyle karşılaşır hem de aile ve arkadaş çevresinin etkisi ömür boyu, daha yoğun olarak hissedilir. Aynı zamanda konuşulan dil, davranış kalıpları bireye, ailede verilmeye başlanır. Ayrıca tamamıyla insanın içinde bulunduğu toplumsal yapının kültürel özellikleri olan *yasaklar, günahlar ve ayıplar* da aile tarafından yavaş yavaş bireye öğretilir.

SORU:

İkincil grup siyasal toplumsallaştırıcı etmen olarak okulun bireyin toplumsallaşma sürecindeki önemi nedir?

CEVAP:

İkincil grup siyasal toplumsallaştırıcı etmen olarak okul, eğitim açısından ikincil gruplar içinde özellikle siyasal toplumsallaşmayı belirleyen kaynaklar arasında önemle anılan bir niteliktedir. Eğitim, bireyi yalnızca toplumun varlığını sürdürmesi için gerekli olan bilgilerle donatmak suretiyle etkileyen bir süreç değildir. Toplum içinde bireyin nasıl davranması gerektiği konusunda, kısaca *terbiye* olarak adlandırdığımız kurallar veya normlar, eğitim süresince bireye aktarılır. Ayrıca birey, aile dışında otoriteyle ilk kez okulda karşılaşır. Okul bir yandan insanı, toplumsal yapının bir parçası yapmaya çalışırken diğer yandan da siyasal toplumsallaştırıcı etkilerle siyasal kültürün unsurlarını öğretir. Aynı zamanda, Siyasal toplumsallaşma süreci içinde edinilen yasaklarla ilgili en önemli bilgi, zorunlu eğitim yoluyla yani okullar aracılığıyla bireye aktarılır.

SORU:

Bireylerin siyasal sistemi içselleştirmeleri neden birbirlerinden farklıdır?

CEVAP:

Farklı siyasal toplumsallaştırıcı etmenlerin siyasal sembolleri farklı biçimlerde anlamlandırmalarından dolayı, bireylerin siyasal sistemi içselleştirmeleri de

birbirlerinden farklıdır. Bunun sonucu olarak bir insan, bir siyasal ideolojiyi benimseyip farklı ideolojileri ötekileştirirken, başka bir insan ötekileştirilen ideolojiyi içselleştirebilir.

SORU:

İletişimin ana faktörleri nelerdir?

CEVAP:

İletişim kanalları, iletişim sembolleri, iletişim türü, iletişimin kapsayıcılığı olmak üzere iletişimin dört ana faktörü vardır.

SORU:

İletişim sembolleri nedir?

CEVAP:

İletişim sembolleri, iletişimin anlatım dilidir. Konuşma dili, lisan, bir iletişim sembolüdür. Aynı dili konuşan ve anlayan insanlar arasında bir iletişimin varlığından bahsedebiliriz. Buna benzer bir biçimde bir kültüre, geleneğe ait mimikler de iletişim sembolleri arasında sayılabilir.

SORU:

Kişisel iletişim ile toplu iletişim kavramları nelerdir?

CEVAP:

Bir kişi yahut bir kurumun sadece bir insanla iletişime girmesi kişisel iletişim olarak adlandırılırken, kalabalık bir gruba ileti göndermesi toplu iletişim olarak anılmaktadır. Bir siyasal parti liderinin, miting meydanında, kendisini destekleyen insanlara yaptığı konuşma *toplu iletişim*dir fakat bir futbol maçı sonrasında, skordan memnun olmayan taraftarların, futbol kulübü başkanına yönelik doğrudan eleştirileri, *kişisel iletişim*dir. Yani dikkat edilmesi gereken şey, iletilenin tekil veya çoğul olmasıdır.

SORU:

Siyasal iletişim ve demokrasi çerçevesinde rasyonalite nasıl doğmuştur?

CEVAP:

Topluma kendisini kabul ettirmek için otoriter bir rejimle birlikte dinin gücünden yararlanan devlet, özellikle Batıda kutsal bir yer elde etmiştir. Kilisenin gücünü ardına alana devlet yöneticileri, topluma kendi varlıklarını sorgulatmamışlar ve dinle bezenmiş bir koruma şemsiyesi altında kalmaya gayret göstermişlerdir. Bunun süreklilik göstermesi için günlük yaşamın her alanına yasaklar getirilmiş, bilimsel çalışmaların önü kesilmiştir. Nedensellik içeren her türlü araştırma, devletin kutsallıkla çevrelenmiş alanına bir tehdit olarak görülmüştür. Rasyonalite, böyle bir dünyaya itirazla doğmuştur.

SORU:

Parlamentar bir yapıya sahip demokratik modellerde siyasal iletişimin önemi nedir?

CEVAP:

Parlamentar bir yapıya sahip demokratik modellerde siyasal iletişim, bir yandan alınacak kararların içeriğinin nasıl olacağı konusundaki meşruluk zemininin karar alıcı tarafından öğrenilmesine, diğer yandan da halkın talep-öneri ve şikayetlerinin karar alıcılara aktarılmasına neden olan çift yönlü bir fonksiyona sahiptir. Bu anlamda

günümüzde siyasal iletişim, devletlerin meşruluklarını sağlamadaki en önemli araçtır.

SORU:

Siyasal iletişim kimler arasında gerçekleşir?

CEVAP:

Siyasal iletişim, devlet, siyasal sistem, yönetilenler/halk ve kitle iletişim araçları olmak üzere temelde dört ana aktör arasında gerçekleşir.

SORU:

Siyasal iletişimin aktörleri arasında yer alan siyasal sistemin bileşenleri nelerdir?

CEVAP:

Siyasal sistem; siyasal partiler, sivil toplum kurumları ile baskı grupları, araştırma şirketleri ve siyasetle ilgilenenlerden oluşmaktadır.

SORU:

Yurttaşlık bilincini oluşturma ve siyasal iletişim süreçlerinde devletin yurttaşlarını bilgilendirme sistemi nasıl yapılmaktadır?

CEVAP:

Propaganda çalışmalarıyla başlayan devletin yurttaşlarını bilgilendirme sistemi, alınan kararlar, konulan/değiştirilen kurallar hakkında medya aracılığıyla iletişim kurma biçiminde devam eder. Bu anlamda siyasal iletişim, devletin kendi yurttaşını yetiştirme sürecinde önemli bir araçtır.

SORU:

Kamuoyu nedir?

CEVAP:

Belli bir zamanda, belli bir tartışmalı sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişiler grubuna veya gruplara hakim olan kanaattir. Tanımdan anlaşılacağı gibi kamuoyu, bir insan topluluğunun kanaatidir. Ancak bu kanaate, bir seçim yapılarak, referandum yapılarak ulaşılmamıştır. Bir konu hakkındaki görüşlerinin ne olduğu, o topluluğun tüm üyelerine tek tek sorulup, görüş alınıp, istatistik çıkarılmamıştır; vurgulandığı gibi hakim olan düşüncedir.

SORU:

Kamuoyu ile en fazla ilgisi olan baskı grupları kavramı nedir?

CEVAP:

Baskı grupları, ortak menfaatler, çıkarlar etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasal otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplardır. Yani baskı grupları, doğrudan doğruya kamuoyu oluşturmaya çalışan insan birliktelikleridir.

SORU:

Baskı grupları ile kamuoyu arasında nasıl bir ilişki vardır?

CEVAP:

Baskı grupları, kamuoyu yaratarak siyasal partileri ve siyasal sistemi etkileme gayretindedirler. Üyelerinin çıkarlarını en üst düzeyde koruyabilmek için bazen siyasal parti lider veya temsilcileriyle doğrudan bağlantılar kurarak, bazen de iletişim araçlarını kullanıp kamuoyu yaratmak suretiyle faaliyet gösterirler.

SORU:

Siyasal katılım nedir?

CEVAP:

Siyasal katılım, bireyin siyasal sistem içinde yer alması demektir. Ayrıca kamuoyunun oluşması ve baskı gruplarının etkinliği, siyasal katılımı doğrudan ilgilidir.

ÜNİTE 8: SİYASAL YABANCILAŞMA VE YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER

GİRİŞ

Endüstri devrimiyle birlikte 18. yüzyılda Batı Avrupa’da başlayan ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişmelere paralel olarak insanların kentlere göç etmesi “birey” olgusunun yeniden tanımlanmasına olanak tanımıştır. Serflik sisteminin dağılması, Rönesans’ın ve şüpheci, sorgulayan ve akılcı felsefe anlayışının etkisi ile “birey” olgusu tanımlanabilmiştir. Endüstri devriminin yanı sıra Fransız devriminin etkin aktörleri olan burjuva sınıfının elinde bulundurduğu ekonomik gücü savaşlar, yeni teknolojik keşifler uğruna harcaması, onları aristokrasiye karşı başlattıkları savaşta galip kılmış, köylü isyanları sırasında elde edilen mücadele deneyiminin “birey” olgusunun “yurttaş” olgusuna dönüştürülmesini sağlamıştır.

Göç ile birlikte insanlar kentlerde daha organize, heterojen ve bürokratik ağlarla çevrili, iş bölümüne ve uzmanlığa önem veren bir toplumsal yapıya uyum sağlamaya başlamıştır. Gelenekselden kopuş beraberinde akrabalık ilişkilerinin ve ait olunan topluluklarının çözülmesini getirmiş, bireylerin toplumsal ve siyasal varlıklarını sorgulamalarına neden olmuştur. Bireyleri yer yer iktidar güçleriyle karşı karşıya getiren bu mücadele, “yabancılaşma” ve “toplumsal hareketler” gibi iki önemli sorunsal siyasal sosyolojinin tartışma alanına taşımıştır.

YABANCILAŞMA VE ANOMİ

Latince “yabancılaşmak, yabancılaştırmak, başkalaştırmak” anlamlarına gelen “alieno” sözcüğünden türeyen, İngilizce ve Fransızca “alienation”, Almancada “Entfremdung” olarak karşılık bulan yabancılaşma kavramı üzerinde farklı tartışmalar yapılmıştır. Bireylerin, grupların ve toplumsal sınıfların “kendiliklerinden” yabancılaşmadıklarını, aksine bir sistemin zorlamaları ile yabancılaştırıldıklarını ifade eden Coşkun San’ın görüşüne ek olarak yabancılaşmayı “bireyin kendisi ile dikkat çeken bazı toplumsal olgular arasındaki habersizliğe, bozukluğa ya da uzaklığa karşı aldığı tavır” olarak tanımlayan yaklaşımlar da bulunmaktadır. Yabancılaşma terimini ilk kez kullanan Friedrich Hegel, yabancılaşmayı insanın fiziki ve ruhi varlığı arasındaki ayrım sonucu ortaya çıktığını ifade eder.

“Yasasızlık” anlamına gelen “anamous” sözcüğünden türemiş “anomi”, kuralları geçerliliğini yitirmiş ve herkes tarafından benimsenecek kurallar yaratamamış bir toplumda, bireyleri bütüne bağlayan bağların kopması olarak tanımlanabilir. Karl Marx anomiyi organlar arasındaki ilişkinin düzensizliği olarak açıklar ve bu bağlamda yabancılaşmayı emeğin, nesneleşerek işçi sınıfından bağımsızlaşması şeklinde nitelendirir ve gelişen “iş bölümü” ve “özel mülkiyet” anlayışının işçiyi kendi emeğine yabancılaştırdığını savunur. Robert Merton anomiyi, bireyin toplumsal yapı tarafından oluşturulan kültürel hedefler ve bu hedeflere ulaşmak için

kullanılabilecek kurumsallaşmış araçlara güvenin ve inancın azalması olarak yorumlar. Emile Durkheim ise anomiyi, geleneksel değerlerin ve kuralların zayıfladığı veya tahrip edildiği bir kuralsızlaşma durumu olarak niteler. Buna göre, geleneksel toplumların “mekanik dayanışma modeli”nin yerini iş bölümünün ve mesleki uzmanlaşmanın, profesyonelleşmenin, bürokratik örgütlenmenin ağırlık kazandığı ve farklı meslek gruplarının birbirlerinin eksiklerini tamamladığı modern toplumların “organik dayanışma modeli” alır. Bu durumun sonucunda, bireyler yetersiz oldukları konulardan dolayı bir “kayıtsızlık” yaşarlar ve toplumsal sistemden uzaklaşarak ortak inanç ve değerlerini yitirmeye başlarlar; böylece, anomi durumu ortaya çıkar.

SİYASAL YABANCILAŞMA

Yabancılaşma olgusunun siyasal yapıya yönelmiş biçimi olarak tanımlanabilecek siyasal yabancılaşma kavramı, Türker Alkan ve Doğu Ergil tarafından bireyin siyasallaşmış olan değerleriyle siyasal sistemin ileri sürdüğü değerler arasında bir çelişkinin bulunması olarak ifade edilir ve “yabancılaşma” ve “anomi” kavramlarının toplumsal yaşama olan etkisinin siyasi görüşlere de yansıtacağını belirtir. Bu durum siyasal ilgisizlik ya da sistem dışı eylemlere başvurma şeklinde dışa vurulabilir. Böylelikle, Murray Levin siyasal yabancılaşmanın dört görünümünü “güçsüzlük”, “anlamsızlık”, “normların zayıflaması” ve “kayıtsızlık ilkeleriyle açıklarken, Seeman yabancılaşmayı “güçsüzlük”, “güvensizlik”, “anlamsızlık” ve “tecrit eğilimi” olarak ele alır. Siyasal yabancılaşma araştırmaları, ilkin seçmenlerin eğilimlerini ve ona siyasal sistem içinde sunulan seçenekler karşısındaki davranışlarını tespit etmek, ikinci olarak, seçmenlerin siyasal önderlere ve onların temsil ettikleri idari rejimlere ilişkin desteğinin derecesini öğrenmektir. Yabancılaşmada ekonomik, kültürel ve siyasal koşulların yanı sıra farklı kişilikler ve mizaçlar da rol oynar. Bu noktaya paralel olarak, siyasal yabancılaşmanın da cinsiyet, yaş, sosyoekonomik statü, kitle iletişim araçları kullanımı bireylerin ekonomik, kültürel ve demografik durumlarına bağlı olarak değişiklik gösterebileceğine ilişkin görgül araştırmalar yürütülmüştür. Bu araştırmalar kişilerin oy verme pratiklerini de kapsamaktadır. Tüm bu araştırmaların sonucunda yabancılaşan bireyler, John Horton ve Wayne Thompson’ın belirttiği üzere kendilerini geri çekerek protesto oylamalarıyla ifade edebilirler. Bu görüşün aksine Gamson ve Eduard Ransford ise yabancılaşan gruplar siyasal şiddete yolu ile siyasetin bir parçası haline gelebilirler.

TOPLUMSAL HAREKETLERİN TARİHSEL ÖNEMİ

Siyaset sosyolojinin ilgi odaklarından birisi de “toplumsal hareket”ler kavramıdır. Toplumsal hareket tanımı herkes için aynı anlam ifade etmemekte, kişiden kişiye göre farklılık göstermektedir. Örneğin kimileri Amerika Birleşik Devletleri’nde 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan siyahilerin haklarını aramalarıyla başlayan sivil haklar hareketini bir toplumsal hareket olarak görürken, kimileri de I. Dünya Savaşı öncesinde faaliyetlerine hız veren Alman Nazi Partisinin yani ırk ayrımı teziyle iktidara gelmiş bir siyasi partinin faaliyetlerini toplumsal hareket olarak görebilmektedir. Politik bir

görüngü olarak ele alındığında üç farklı unsurla açıklanabilecek toplumsal hareket, ilk olarak, radikal şekilde yeni bir toplumsal düzen kurmak isteyen bir grup insana gönderme yapmaktadır. İkinci olarak, bir toplumsal hareket geniş çapta çeşitliliğe sahip, farklı kültürlerden ve sınıflardan gelen “sıradan insanların” politik eylemi olarak ortaya çıkar. Son olarak toplumsal hareketler bina işgalleri, iş boykotları ve caddelere barikatlar kurmak gibi kutuplaşmalar yaratan ve düzeni bozan taktiklere başvurabilir.

Birçok Kuzey Amerikalı ve Batı Avrupalı bilim adamları toplumsal hareketlerin belki bazı yöntemler aracılığıyla toplumu yeni bir düzene sokmaya çalışan basit insanlar topluluğu olarak değerlendirirler. Ayrıca toplumsal hareketlerin toplumun dönüşümünde etkili olup olmadığı ya da bu hareketlerin hareket dışındaki insanlar için de yararlı olup olmadığı konusunda heniz bir fikir birliğine varmış değillerdir.

Sosyolog Robert Park, 20. Yüzyılın başlarında toplumsal hareketleri evrimsel bir çerçevede ele almış, onları daha sonraki kuşakların sıklıkla ve yararlı bulacağı birtakım politik ve kurumsal mirasların taşıyıcısı olarak değerlendirmiştir. Park, bir toplumsal hareketin tarihsel etkisinin, toplumsal hareketi yönlendiren liderlerin ütopyik düşünceleriyle ters orantılı olduğunu iddia etmiştir. Ancak bunun yanında Park Fransız devrim hareketine katılanların isteklerinin, tersine bir karşı devrim hareketini etkilediğini de görüşlerine eklemektedir.

Park’ın olumsuz bir anlamda nitelediği “kalabalıklar hareketi” (crowd movements) bazı düşünürler tarafından eleştirilmiş, bu tür hareketler aşağılık, yasa tanımaz ve anti demokratik özellikleriyle tanımlanmışlardır.

TOPLUMSAL HAREKETLERİN TEORİLERİ

Toplumsal hareketler ile ilgili çalışmalar 1930’lu yıllarda yükselmeye başlayan ve İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme ve hatta 1960’lara uzanan işçi hareketlerine uzanmaktadır. Bu tarihlerde Avrupa’da görülen toplumsal hareketler daha çok işçi hareketleridir ve büyük bir çoğunluğu Marksist düşünceden etkilenmişlerdir. Bunun sebebi de devleti yöneten iktidarların faşist ideoloji ile hareket etmesi ve bu yöndeki faaliyetlerden yaşanan acı tecrübelerdir. Bu acı tecrübeler toplumsal düzenin üzerinde olumsuz etki gösterdiğinden dolayı yeni düzene odaklı toplumsal hareketlerin kıvılcımları atılmıştır. Ancak daha sonraki dönemde olan olaylar Marksist düşüncenin etkili olduğu işçi hareketi odaklı toplumsal hareketlerin karakterini değiştirmiştir. Çünkü sosyalist iktidarlar devletin yönetimini ele geçirdiklerinde başarısızlık elde etmiş ve Sovyetler Birliği Çekoslovakya ve Macaristan’da yaşanan muhalif toplumsal hareketleri güç kullanarak bastırmıştır.

Karl Marx işçi sınıfının egemenliğini sosyalist hareketlere bağlarken Antonio Gramsci’ye göre sosyalizme geçiş sürecinde toplumsal her hareket devrim amacı gütmemekle birlikte hem işçi sınıfının hem de sivil toplum aydınlarının toplumu ideolojik bir dönüşüm sürecine yönlendirmesiyle başarılılabilmektedir.

Geleneksel toplum yapısına başkaldıran 1968 öğrenci eylemleri toplumsal hareketler çalışmalarını Marksist bağlamdan koparmaya başlamıştır. Buna göre yeni toplumsal hareketler endüstriyel toplumdan post

endüstriyel topluma geçişle birlikte kültürel ve kimlikssel özellikler taşıyan hareketlere odaklanır. Keynesçi ekonomilerin ve sosyal devlet anlayışının yerini neoliberal, serbest piyasa ekonomilere bırakmıştır. Yeni toplumsal hareketler yaklaşımlarından birisi Mancur Olson’un toplumsal hareketleri, bireylerin kendilerine fayda sağlayacağı takdirde katılacakları eylemler olarak tanımlamasıdır. Bir diğeri olan “göreceli yoksunluk” teorisi ise toplumda çeşitli konularda yoksunluk yaşayan bireylerin oluşturduğu kolektif bir harekettir. 1960’lı yıllarda birlikte işçi, öğrenci ve kadın hareketlerinin hız kazanması, kimlik politikalarını ve kültürel-politik talepleri ön plana çıkarmıştır. Buna paralel olarak seksenlerle birlikte çoğulcu demokrasi kavramı ve bireysel kimlikler önem kazanmıştır. Bu dönüşümün sebepleri, teknolojik gelişmelerin ve endüstriyel büyümenin yarattığı sorunların kapitalizmi yeniden örgütlemesi, üretim yapısında esnek üretime geçilmesi, sınıf çatışmalarından farklı olarak yeni toplumsal çatışmalara bırakması, hizmet sektörünün imalat sektörü aleyhine büyümesi olarak sıralanabilir.

20. yüzyılın ikinci yarısının başları, işçi, öğrenci, kadın, engelli gibi azınlık ve dezavantajlı grupların toplumsal hareketleriyle geçen bir dönem olmuştur. Bu hareketler daha çok kimlik odaklı başlamıştır ve toplumda farkındalıklarını hemen yasal zemine hem de psikolojik zemine oturtmak için çabalamışlardır.

1960’larda Fransa’da Alain Touraine’in başını çektiği “yeni toplumsal hareketler teorisi”ne göre Avrupa toplumları endüstriyel toplumla endüstrileşme sonrası toplum arasında bir geçiş aşamasındadır ve bu aşama içerisinde işçi hareketleri 20.yy. başında sahip olduğu merkezi rolünü toplum içinde yavaş yavaş kaybetmekte ve yerini, sınıfsal ideolojiler etrafında şekillenmeyen, daha kültürel içerikli toplumsal hareketlere bırakmaktadır. ABD’de gelişen “kaynakların seferberliği teorisi” ise toplumsal grupların neden toplumsal hareket oluşturduklarıyla değil, bu toplumsal hareketlerin “nasıl” oluştuğu, geliştiği, başarılı olduğu ve gerilediği ile ilgilenmiştir. Sidney Tarrow’un “Siyasi Süreç” teorisi kaynak seferberliği teorisine toplumsal hareketler ile siyasal sistem arasındaki etkileşim sorunsalını da eklemiştir.

KÜRESELLEŞME VE TOPLUMSAL HAREKETLER

Küreselleşme tartışmalarının başlamasıyla neoliberal ideoloji sosyal haklar, çevre ve ekonomik gelişim üzerinde dünyanın pek çok yerinde ortaya çıkan ortak bilinç dünyanın farklı bölgelerinde toplumsal hareketler eylemlerini günümüzde de tetiklemektedir. Dolayısıyla küreselleşmenin sonucu olan bu ortak bilinç dünyanın farklı bölgelerinde meydana gelen toplumsal hareketlerin de birbirine benzemesi sonucunu yaratmaktadır.

Günümüzde küreselleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan yeni toplumsal hareketlerin açıklanması için yeni teorilere ihtiyaç duyulmaktadır. Lelandais’e göre bu ihtiyaç bazı sosyal bilimcilerin ortaya attığı “ulus-ötesi ağlar teorisi” ile giderilebilir. Bu teoriye göre küreselleşme hem yerel hem de ulus ötesi hareketlenmelere etki eder. Dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan ve benzer sorunlara sahip olan insanlar, bu sorunları aynı yöntemlerle çözmeye çalışırlar. Ulus-ötesi ağlar oluşturarak gelişen toplumsal hareketler

bir yandan katılımcıları belli bir hedefte toplarken, diğer yandan da kendine özgü bir kimlik oluşturmaya çalışmaktadır.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU: Yabancılaşma ve toplumsal hareketler nasıl ortaya çıkmıştır?

CEVAP: 18. yüzyıl ile Batı Avrupa’da ekonomik, toplumsal ve siyasal yapı hızlı ve radikal bir biçimde değişmeye başladığında, giderek daha fazla sayıda insanın kentlere göç ettiği yeni bir yaşam tarzı ortaya çıkmaktaydı. Endüstri devriminin yarattığı koşullarda, geçinebilmek ve yaşadığı ülkenin nimetlerinden daha fazla yararlanabilmek için kentlere gelen insanlar, Orta Çağa ve taşraya özgü bağımlı siyasi ve toplumsal kimliklerini de geride bırakıyorlardı. Rönesans sonrası “birey” olmayı öğrenen insanlar Fransız devrimi ile giderek “yurttaş” dönüşecekti. Bu süreç, aynı zamanda eski dünyanın siyasi ve toplumsal tortularıyla mücadele eden, yeni bir zümrenin de hâkimiyetini ilan etmekteydi: Burjuvazi. Fransız devrimiyle ve endüstrileşme hareketleri ile başlayan süreç, sıradan insanların da hayatını oldukça etkilemiş, bir anlamda uzun yıllardır köylü isyanlarıyla geliştirdikleri eylem repertuarını devrim mücadelelerine taşımıştı. Ancak kentlere göç eden ya da giderek merkezleşmiş devlet aygıtıyla karşılaşan kitleler, henüz yeni tepkiler oluşturabilecek bir aşamada değillerdi. Karşı karşıya kaldıkları devasa dönüşümün şaşkınlığını yaşıyorlardı. Sıradan insanların pek çoğu, toplum hayatında beklenen uzmanlığı karşılayabilecek durumda değildi. Yeni hayat tarzları ve kentin rekabetçi doğası, doğru bildikleri ve inandıkları her şeyi ortadan kaldırıyordu. Geleneksel bağlarının, akrabalık ilişkilerinin ve kendilerini ait hissettikleri istikrarlı topluluk yapılarının çözüldüğünü gören bireyler, hayatlarının anlamsızlaştığını düşünmeye başlamışlardı. Kurlsızlık ve anlamsızlığın yarattığı güçsüzlük hissi, bir süre sonra bireyin toplum hayatı ve siyasal hakları konusunda sorgulama yapmasına, yer yer iktidar güçleriyle karşı karşıya gelmesine yol açacaktı. Bu koşullar altında bir yandan yaşadığı toplumdan uzaklaşan, diğer yandan tepki vermek ihtiyacı ile kendi gibi olanlarla birleşmeye çalışan pek çok insanın karşı karşıya kaldığı ikilem; yabancılaşma ve toplumsal hareketleri ortaya çıkarmıştır.

SORU: Yabancılaşma kavramının kökeni nasıldır?

CEVAP: Yabancılaşma kavramı, dilimize Batı dillerinden geçmiştir. Almancada ‘Entfremdung’ ifadesiyle karşılanan yabancılaşma kavramı Fransızca ve İngilizce’de ‘alienation’ olarak geçmektedir. İngilizceye Latince’den geçmiş olan ‘alienation’ sözcüğü Latince’de yabancılaşmak, yabancılaştırmak, başkalaştırmak anlamına gelen ‘alieno’ fiilinden gelmektedir. Sözcüğün bu etimolojik karşılıklarının özünde ‘bırakma’, ‘çözülme’ diğer bir deyişle ‘uzaklaşma’ anlamı vardır. Uzaklaşma ise ilk önce yakın olunan bir şey ile araya mesafe koyarak ayrılmaktır. Yabancılaşma kavramı literatürde ağırlıklı olarak İngilizce karşılığı olan alienation sözcüğü ile kullanılırken, bu sözcük de ‘alien’ yani ‘yabancı’ kökünden gelmektedir. ‘alien’ ise, bir başka, yani yabancı bir ülkeden, yabancı bir kültürden

olan, alışılmış olandan farklı olan, başka bir dünyanın yarattığı olan anlamındadır. Türkçede “yaban” kökünden gelmekte olan sözcük İngilizce’de “yabancı” kökünden gelmektedir. Yaban sözünün Farsçadaki karşılığı ise boş, ıssız yer anlamına gelen ‘yaban’dır. Bu çerçevede ‘yaban’ veya ‘yabancı’ elden olan, yerli, bildik olmayan kimse demektir. Anlam daha da genişletildiğinde evcil olmayan, vahşi, uygarlaşmamış, toplum dışı kalan gibi karşılıklara da rastlamak mümkündür.

SORU: Coşkun San’a göre yabancılaşma kavramının kökeni ve anlamı nasıldır?

CEVAP: Coşkun San’a göre, yabancılaşma kavramının kökeni ve anlamı değerlendirilirken, kavramın Almanca karşılığı olan ‘entfremdung’ sözcüğünün, Fransızca ve İngilizce olarak çevirisinin aslında ‘estrangement’ olduğu da ifade edilmektedir. San’a göre, yabancılaşma, bu karşılığı ile ele alındığında, söz konusu toplumsal görüngü (fenomen) ‘yabancılaşma’ kavramından ziyade ‘yabancılaştırma’ ile tanımlanmasının daha doğru olacağı iddia edilebilir. Başka bir deyişle bireylerin, grupların ve toplumsal sınıfların “kendiliklerinden” yabancılaşmadığı, tersine belli bir düzenin ya da sistemin hedefleri ve zorlamaları sonucunda yabancılaştırıldıkları söylenmektedir. Yani yabancılaştırma edilgen bir süreçten çok, etkin bir süreci anlatmaktadır ki bu durumda yabancılaştırma süreci “neden”, yabancılaşma ise “sonuç”tur.

SORU: Anomi sözcüğü hangi sözcükten türemiştir?

CEVAP: “Anomi” sözcüğü köken olarak “yasadızlık, normsuzluk” anlamına gelen “anomos” sözcüğünden türemiştir.

SORU: Anomi nedir?

CEVAP: Kuralları geçerliliğini yitirmiş ve herkes tarafından benimsenecek kurallar yaratamamış bir toplumda, bireyleri toplumsal bütüne bağlayan bağların kopması durumudur.

SORU: Karl Marx anomiyi nasıl tanımlar?

CEVAP: Karl Marx anomiyi, organlar arasındaki ilişkinin düzensizliği sonucu, toplumsal dayanışmanın azalması olarak tanımlar.

SORU: Robert Merton anomiyi nasıl tanımlar?

CEVAP: Robert Merton’a göre anomi, bireyin toplumsal yapı tarafından oluşturulan kültürel hedefler ve bu hedeflere ulaşmak için kullanılacak kurumsallaşmış araçlara güveninin ve inancının azalmasıdır.

SORU: Emile Durkheim anomiyi nasıl tanımlar?

CEVAP: Emile Durkheim ise anomiyi, geleneksel değerlerin ve kuralların zayıfladığı veya tahrip edildiği bir kurlsızlaşma durumu olarak tanımlar. Durkheim, geleneksel topluluklardan modern topluma geçiş sürecinde toplumsal dayanışma modellerinin de değiştiğini belirtir. Geleneksel toplulukların mekanik dayanışma modelinin yerini, modern toplumların organik dayanışma modeli almaktadır. Organik dayanışma modelinin en önemli özelliği ise toplumsal ilişkilerin birincil bağlar ve benzerlikler üzerinden değil, ikincil bağlar ve farklılıklar üzerinden kurulmuş olmasıdır. Başka bir deyişle, iş bölümünün ve mesleki uzmanlaşmanın ağırlık

kazandığı, insanların farklı meslekler ile birbirlerinin eksiklerini tamamladıkları yeni bir toplumsal sistem ortaya çıkmaktadır.

SORU: Gwyn Nettler'e göre anomi ve yabancılaşma kavramı arasında nasıl bir ilişki vardır?

CEVAP: Gwyn Nettler'e göre anomi ve yabancılaşma kavramlarının her ikisi de kişinin kendi zihninde oluşturduğu çatışma durumu, bireysel hedeflerin bulunamaması, iç tutarlılıktan yoksun olma gibi düzensizlik durumları ile özdeşleşmektedir.

SORU: Leo Srole anomi ve yabancılaşma kavramı arasındaki ilişkiyi nasıl açıklamıştır?

CEVAP: Leo Srole, yabancılaşma ve anomi arasındaki bağı kurarken, toplumların ya da diğer örgütlenmelerin kendine özgü doğasından kaynaklanan nesnel bir anomi durumu ile bireysel boyutta yaşanan öznel anomi durumunu birbirinden ayırır. Yabancılaşmayı toplumsal anominin bireysel algısı, bir bakıma bireyin kendini yabancılaştırması olarak görür.

SORU: Friedrich Hegel yabancılaşma tanımını nasıl açıklamıştır?

CEVAP: Hegel'e göre yabancılaşma, insanın fiziki ve ruhi varlığı arasındaki ayrım sonucu ortaya çıkmaktadır. İnsan kendisine ve çevresine yabancılaşmakta, kendisini düşünen ve hisseden bir varlık olarak görmemektedir. Hegel'e göre bu ruhun yabancılaşması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla yabancılaşma, ruhun kendi yarattığı maddi dünyadan duygusal anlamda uzaklaşması ya da farklılaşması sonucu ortaya çıkmaktadır.

SORU: Karl Marx yabancılaşma tanımını nasıl açıklamıştır?

CEVAP: Marx, yabancılaşmanın bireyselliğin kaybı anlamına geldiğini ve bu tür bir kaybın da aslında birey açısından ve toplum genelinde istenilmeyen bir durum olduğunu ortaya atan ilk kişidir. Marx'a göre yabancılaşma, emeğin işçinin dışında olması, onun özüne ilişkin olmaması ve işçinin kendi emeğini, üretimini yadsıması sonucu işine, emeğine, içinde yaşadığı doğaya, kendi öz doğasına ve diğer insanlara uzaklaşmasına neden olan eylemdir. Marx için yabancılaşmanın göstergeleri emek, iş bölümü ve özel mülkiyettir. İş bölümü ve özel mülkiyet geliştikçe işçi kendi emeğine karşı yabancılaşmaktadır. Emeği sonucu ürettiği nesne, kendi ürünü, işçinin karşısında onu üretenden bağımsız, yabancı bir güç olarak durmaktadır. Böylece emek artık işçinin doğasının bir parçası olmaktan çıkmıştır. Marx'a göre bu emeğin nesneleşmesidir.

SORU: Yabancılaşma kaç boyutlu bir olgudur ve bu olguları açıklayınız?

CEVAP: Yabancılaşma beş boyutlu bir olgudur. İlk olarak yabancılaşan insan, kendi davranışı sonucunda istediklerini elde edemeyeceğini düşünmesinden kaynaklanan güçsüzlük duygusuna sahip olabilir. İkinci olarak yabancılaşan insan neye inanacağına karar verememekte, anlamsızlık durumu içine girmektedir. Üçüncü olarak toplumca belirlenen amaçlara ulaşmak için toplum tarafından yasaklanan yöntemlere ve davranışlara başvurmasından kaynaklanan kuralsızlık durumu içinde

olabilir. Dördüncü olarak toplum tarafından özellikle yüksek değer verilen şeylere düşük değer vermesinden dolayı tecrit edilmişlik durumuyla karşılaşabilir ve son olarak ise kendinden uzaklaşmış diğer bir ifade ile kendine yabancılaşmış olabilir. Dolayısıyla yabancılaşma kişinin tam olarak duygusal yönden toplumdan kopması anlamına gelmektedir. Yabancılaşma, insanın gerçek özünden uzaklaşmasıdır.

SORU: Siyasal yabancılaşma nedir?

CEVAP: Siyasal yabancılaşma, genel anlamda yabancılaşma olgusunun siyasal yapıya yönelmiş biçimidir.

SORU: Türker Alkan ve Doğu Ergil siyasal yabancılaşmayı nasıl açıklamıştır?

CEVAP: Türker Alkan ve Doğu Ergil siyasal yabancılaşmayı, bireyin siyasallaşmış olan değerleriyle siyasal sistemin ileri sürdüğü değerler arasında bir çelişkinin bulunması ve bu çelişkinin hem bireyin kendisi hem de sistem tarafından bertaraf edilemeyeceğine ilişkin duygusu olarak açıklamaktadır. Buna göre siyasal yabancılaşma, bireyin siyasal sistemden ve sistemdeki siyasal olay, kurum ve aktörlerden uzaklaşması, onlara yabancılaşması demektir.

SORU: Murray Levin siyasal yabancılaşmayı nasıl açıklamıştır?

CEVAP: Murray Levin, ilk ikisi üzerinde yoğunlaşmakla beraber, siyasal yabancılaşmanın dört görünüşünden bahsetmektedir: "Güçsüzlük", "anlamsızlık", "normların zayıflaması" ve "kayıtsızlık". Siyasal güçsüzlük bireyin, siyasal eylemlerinin siyasal olayların gidişatını belirlemede etkisiz kaldığı duygusu olarak tanımlanmaktadır. Levin'e göre siyasal yabancılaşmanın ikinci şekli anlamsızlıktır. Birey anlamsızlığı birkaç şekilde hisseder: Birey adaylar arasında gerçek bir farklılık olmadığı için seçimlere katılmayı anlamsız bulur veya siyasal konularda zeki ve akılcı karar vermenin o kararı dayandıracak bilgi olmadığı için imkânsız olduğunu düşünür.

SORU: Siyasal yabancılaşma konusunda en önemli hususlar nelerdir?

CEVAP: Yabancılaşan kişilerin kimler olduğu ve kişilik özellikleridir. McClosky ve Schaar anomi duygusunun en yoğun olarak "yaşamları tecrit, yoksunluk ve cehaletle sınırlandırılmış" bireylerde görülebileceğini savunmaktadırlar. Ancak siyasal yabancılaşma duygusunun sadece toplumdan kopmuş, ondan uzaklaşmış insanlarda görülmediğine ilişkin tespitler de bulunmaktadır. Yapılan görgül araştırmalar bağlamında bireylerin siyasal yabancılaşma tutumları ile ekonomik, kültürel ve demografik durumları arasında belirli bazı bağlar kurulabilmiştir.

SORU: Toplumsal hareket kavramı nedir?

CEVAP: Öncelikle bir toplumsal hareket, radikal şekilde yeni bir toplumsal düzen kurmak isteyen bir grup insandır. Bu çerçevede toplumsal hareket, toplumsal yapılara değişim getirmeyi öngören, alternatif bir düzen arayışı ile bunun için gerekli önlemleri alan bir hayal gücü ve bir dizi kolektif eylem anlamına gelir.

SORU: Robert Park toplumsal hareketleri nasıl açıklamıştır?

CEVAP: Robert Park, toplumsal hareketleri evrimsel bir çerçevede ele almış, onları daha sonraki kuşakların sıklıkla kullanacağı ve yararlı bulacağı birtakım politik ve kurumsal mirasların taşıyıcısı olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda bir yanardağ benzetmesi yaparak, her yapının bir harekete dönüşebileceğini, önce aktif hale gelip patlayacağını ama daha sonra amaçlarını yeniden tanımlayarak, toplumsal düzen içindeki yerini ve işlevini bulacağını söylemektedir.

SORU: Toplumsal hareketlere ilişkin çalışmalar nasıl gündeme gelmiştir?

CEVAP: Toplumsal hareketlere ilişkin çalışmalar özellikle 1930'lu yıllardan itibaren yükselmeye başlayan işçi hareketlerinin toplumsal bir olgu olarak kendini göstermesiyle gündeme gelmiştir. Bu konudaki ilk çalışmalar işçi hareketini oluşturmaya çalışan sosyalist düşünürler tarafından yapılmıştır. Özellikle Karl Marx, toplumsal sınıflar ve çatışma üzerine kurduğu teoriler ile sosyalist hareketleri işçi sınıfının toplumsal egemenliği için gerekli görmüştür. Bu çerçevede toplumsal hareketlere bir araç olarak yaklaşmış ve nihai hedefin toplumu dönüştürmek olduğunu vurgulamıştır.

SORU: Antonio Gramsci'ni toplumsal hareket teorisi nedir?

CEVAP: Gramsci'ye göre toplumsal hareket mutlaka devrim amacı güden ve sadece işçi sınıfı aracılığıyla yürütülen bir olgu değildir. Sosyalizme geçiş, sivil toplumun aydınlar tarafından dönüştürülmesi ile gerçekleşecek ve devlete gereksinim duyulmayacak bir özgürleşme sağlanacaktır. Yani aydınlar, toplumu ideolojik değişime uğratacaklardır. Bu çerçevede işçi hareketinin başarılı olması için bazı sosyal kesimlerle uzlaşması kaçınılmazdır.

SORU: Yeni toplumsal hareketler ne demektir?

CEVAP: Endüstriyel toplumdan post-endüstriyel topluma geçişle birlikte ortaya çıkan ve genel olarak kültürel ve kimliksel özellikler taşıyan toplumsal hareketlere verilen addır.

SORU: Lelandais'a göre yeni toplumsal hareketlere geçiş nasıl açıklar?

CEVAP: Lelandais'e göre, aslında bu geçiş bir anlamda Keynesçi ekonomilerin ve sosyal devlet anlayışının yerini neo-liberal, serbest piyasa ekonomisine bıraktığı döneme işaret eder.

SORU: Mancur Olson toplumsal hareketleri nasıl tanımlar?

CEVAP: Toplumsal hareketleri bireylerin kendilerine fayda sağlayacağı zaman katıldıkları eylemler olarak tanımlar.

SORU: Göreceli yoksunluk teorisine göre toplumsal hareketler nedir?

CEVAP: Göreceli yoksunluk teorisine göre, toplumsal hareketler, toplumda çeşitli konularda (eğitim, iş, insan hakları vb.) yoksunluk yaşayan kesimlerin, bu yoksunluğun belli bir seviyeye ulaşmasıyla oluşturdukları kolektif eylemlerdir.

SORU: Emile Durkheim'a göre anomi nedir?

CEVAP: Emile Durkheim ise anomiyi, geleneksel değerlerin ve kuralların zayıfladığı veya tahrip edildiği bir kuralısızlaşma

durumu olarak tanımlamaktadır. Durkheim, geleneksel topluluklardan modern topluma geçiş sürecinde toplumsal dayanışma modellerinin de değiştiğini belirtir. Geleneksel toplulukların mekanik dayanışma modelinin yerini, modern toplumların organik dayanışma modeli almaktadır. Organik dayanışma modelinin en önemli özelliği ise toplumsal ilişkilerin birincil bağlar ve benzerlikler üzerinden değil, ikincil bağlar ve farklılıklar üzerinden kurulmuş olmasıdır. Başka bir deyişle, iş bölümünün ve mesleki uzmanlaşmanın ağırlık kazandığı, insanların farklı meslekler ile birbirlerinin eksiklerini tamamladıkları yeni bir toplumsal sistem ortaya çıkmaktadır.

SORU:

Yabancılaşma kaç boyutlu bir yapıdır?

CEVAP:

Yabancılaşma beş boyutlu bir olgudur. İlk olarak yabancılaşan insan, kendi davranışı sonucunda istediklerini elde edemeyeceğini düşünmesinden kaynaklanan güçsüzlük duygusuna sahip olabilir. İkinci olarak yabancılaşan insan neye inanacağına karar verememekte, anlamsızlık durumu içine girmektedir. Üçüncü olarak toplumca belirlenen amaçlara ulaşmak için toplum tarafından yasaklanan yöntemlere ve davranışlara başvurmasından kaynaklanan kuralısızlık durumu içinde olabilir. Dördüncü olarak toplum tarafından özellikle yüksek değer verilen şeylere düşük değer vermesinden dolayı tecrit edilmişlik durumuyla karşılaşabilir ve son olarak ise kendinden uzaklaşmış diğer bir ifade ile kendine yabancılaşmış olabilir. Dolayısıyla yabancılaşma kişinin tam olarak duygusal yönden toplumdan kopması anlamına gelmektedir. Yabancılaşma, insanın gerçek özünden uzaklaşmasıdır.

SORU:

Siyasal Yabancılaşma nedir?

CEVAP:

Siyasal yabancılaşma, genel anlamda yabancılaşma olgusunun siyasal yapıya yönelmiş biçimi olarak görülebilir. Tarih boyunca siyasal sistemin işleyişinde meşruiyet kavramı her zaman önemli bir faktör olagelmıştır. Otokratik ya da demokratik, tüm yönetim şekillerinde az veya çok yönetimler bu meşruiyet ihtiyacını karşılamaya çalışmışlardır. Özellikle kitlelerin desteği bu anlamda son derece önemlidir. Roma İmparatorluğu'ndan Orta Çağın köylü devrimlerine, oradan Fransız ihtilaline kadar idareciler halkın siyasal yapıya yönelik güvenini canlı tutmaya çalışmışlardır.

SORU:

Siyasal yabancılaşma hangi konulara odaklanmaktadır?

CEVAP:

Bu bağlamda, siyasal yabancılaşma araştırmaları özellikle iki konu üzerinde yoğunlaşmaktadır: İlki, seçmenlerin eğilimlerini ve ona siyasal sistem içinde sunulan seçenekler karşısındaki davranışlarını tespit etmek, ikincisi ise seçmenlerin siyasal önderlere ve onların temsil ettikleri idari rejimlere ilişkin desteğinin derecesini öğrenmektir. Böylece bazı sorulara yanıt bulmayı ümit eder.

SORU:

Yabancılaşan bireyler hangi eylem metotlarını kullanmaktadırlar?

CEVAP:

Yabancılaşan bireylerin hangi eylem türlerini benimseyeceği üzerinde de pek çok görüş ortaya atılmıştır. Seçenekler bir uça bilinçli bir geri çekilmeden, diğer uça siyasal şiddete kadar uzanan geniş bir yelpazede yer almaktadır. Öte yandan John Horton ve Wayne Thompson, bireylerin yabancılaştıklarında, olumsuz tutumlarını kendilerini geri çekerek ve protesto oylamalarıyla sistemli bir biçimde belli ettiklerini ifade etmektedir. Bu bağlamda, Gamsen yabancılaşanların siyasetten çekildikleri görüşüne katılmamaktadır. Ona göre aksine, yabancılaşma ile siyasal şiddet arasında belirgin bir ilişki vardır. Yabancılaşan gruplar belki daha sert bir biçimde, ama yine de siyasetin bir parçası haline gelmektedir. Bu görüşü, siyasal yabancılaşma ile kent ayaklanmalarına katılım arasında yüksek düzeyde bir bağlantı olduğunu saptayan Eduard Ransford da desteklemektedir.

SORU:

Toplumsal hareketler nasıl ifade edilmektedir?

CEVAP:

Toplumsal sınıf ve siyasal temsil gibi toplumsal hareket kavramı da pek çok yazar tarafından kendine has (idiosinkratik) bir biçimde tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, toplumsal hareket, politik bir görüngü (fenomen) olarak ele alındığında en az üç farklı unsurun, kendi özelliklerini korumakla beraber, kısmen üst üste geldiği bir durumu ifade eder.

SORU:

Toplumsal hareketlerin özellikleri nelerdir?

CEVAP:

Bir toplumsal hareket geniş çapta çeşitliliğe sahip, farklı kültürlerden ve sınıflardan gelen “sıradan insanların” politik eylemi olarak ortaya çıkar. Bu insanların normal olarak herhangi bir politik nüfuzu, saygınlığı veya serveti bulunmamaktadır ve çıkarları politik sistem içinde düzenli olarak dile getirilmemekte ya da temsil edilmemektedir. Katılımcılar genellikle geçmişlerinde kültürel olarak aşağılanmış, politik olarak baskı altında tutulmuş ve ekonomik olarak istismar edilmiş insanlardan oluşmaktadır. Hayatlarını etkileyecek büyük kararları gerçek anlamda belirleyecek imkânlardan mahrum kalmışlardır. Başka bir deyişle kendilerini etkileyecek kararlara düzenli olarak katılamamışlardır.

SORU:

Toplumsal hareketler hangi bağlamlarda gerçekleşmektedir?

CEVAP:

Toplumsal hareketlere katılanların kendilerini, karşıtlarını ve eylemlerini, “emekçi”, “tekeli kapitalizm” ve “sınıf çatışması” gibi klasik Marksist kategoriler içinde algıladığı anlamına gelmemelidir. Gerçekten de toplumsal hareketler konusunda çalışan pek çok akademisyen, katılımcıların kendilerini böyle soyut terimler içinde görmediği konusunda hemfikirdir. Örneğin katılımcıların,

toplumsal şartları tüm boyutları ile radikal bir biçimde birlikte değiştirmek konusunda istekli olmalarına rağmen, eylemlerini daha ziyade somut hedeflere, sıklıkla da yerel otoritelere yöneltmesi bunu doğrulamaktadır. Yine pek çok akademisyen toplumsal hareketlerde yer alan eylemcilerin, kendilerini hem iktidar merkezlerinin dışında hem de istismar edildiği ilişkiler içinde algıladığını düşünmektedir ki bu da katılımcıları tek boyutlu olarak değerlendirmenin doğru olmadığını göstermektedir.

SORU:

Toplumsal hareketlerin etkililiği hakkında kısaca bilgi veriniz.

CEVAP:

Robert Park’ın görüşüne göre, Fransız devrimcilerin radikal istekleri tersine bir karşı devrimi ateşlemiştir. 1940’lı, 1950’li yıllar ve 1960’ların başında pek çok Kuzey Amerikalı ve Batı Avrupalı akademisyenin, Park’ın ileri sürdüğü ve toplumsal hareketlerin tarihin akışını belirgin bir şekilde etkilediğine dair görüşe katıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, Park’ın aksine toplumsal hareketlerin demokrasi ve özgürlüğe olumlu bir etkisinin olmadığına inanmaktadırlar. Aslında Park’ın kendisi de, düşüncesiz ve sabırsız eylemcileri beğenmemekte ve toplumsal hareketlerin bir alt grubu olarak, “kalabalıklar hareketi” (crowd movements) şeklinde isimlendirdiği hareketlerin herhangi bir olumlu değişim yaratmadığını kabul etmektedir. Bu çerçevede William Kornhauser de belli tipteki toplumsal hareketlerin sosyal dokuyu bozduğunu ve toplumsal düzenlemeleri tahrip ettiğini ifade etmektedir. Ayrıca Hannah Arendt, Eric Fromm, Eric Hoffer, Seymour Martin Lipset ve Arthur Schlesinger gibi pek çok önemli düşünür de yine, toplumsal hareketlerin olası olumsuz etkileri konusunda uyarılarda bulunmuşlardır.

SORU:

Antonio Gramsci’nin toplumsal hareket teorisi hakkında kısaca bilgi veriniz.

CEVAP:

Kendisi de bir Marksist olan Gramsci, sosyalist teoriye sadık kalmakla birlikte, toplumsal hareketler ve sivil topluma yeni bir rol atfetmiştir. Gramsci’ye göre toplumsal hareket mutlaka devrim amacı güden ve sadece işçi sınıfı aracılığıyla yürütülen bir olgu değildir. Sosyalizme geçiş, sivil toplumun aydınlar tarafından dönüştürülmesi ile gerçekleşecek ve devlete gereksinim duyulmayacak bir özgürleşme sağlanacaktır. Yani aydınlar, toplumu ideolojik değişime uğratacaklardır. Bu çerçevede işçi hareketinin başarılı olması için bazı sosyal kesimlerle uzlaşılması kaçınılmazdır.

SORU:

1968’de gerçekleşen öğrenci eylemlerini toplumsal hareketleri bağlamında değerlendiriniz.

CEVAP:

1968 öğrenci eylemleri, toplumsal hareketlerin pratik ve teorik dönüşümü açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bir yandan yaşadıkları derin hayal kırıklığı ile sosyal demokrat iktidarlara kuşku ile bakan öğrenciler, diğer yandan da devam edegelen geleneksel

toplum yapısına (aile içi ilişkiler, sert eğitim sistemi, cinsiyet ayrımcılığı, nükleer silahlanma) başkaldırımlardır. 1968 hareketinin etkileri Avrupa'daki akademik çevrelerde toplumsal hareketlerin analizinde Marksist tezlerin etkisinin zayıflaması sonucunu getirmiştir. Bu entelektüel değişim özellikle Fransa'da Alain Touraine ve meslektaşlarının çalışmalarında göze çarpar. Toplumsal hareketlerin toplumu dönüştürme ve yeni bir düzen kurma rolleri ve amaçları sona ermiştir. Bu aynı zamanda Touraine'e göre işçi hareketlerinin de cenaze marşidir. Bu dönemden itibaren işçi hareketi toplumsal hareketler sosyolojisindeki merkezi rolünü kaybetmeye başlar ve yerini "yeni toplumsal hareketlere" bırakır.

SORU:

Toplumsal hareketleri 1960'lardan sonra ayıran özellik nedir?

CEVAP:

İdeolojiler" üzerinden şekillenen ve ekonomik-politik taleplerle güç bulan hareketlerden ziyade, "kimlik" politikaları ve kültürel-politik talepleri ön plana çıkaran grupların ağırlık kazanmasıdır. Her ne kadar altmışlı ve yetmişli yıllar planlı ekonomi programları ile somutlaştırılan kalkınmacı siyasi programların yürütüldüğü, ideolojik motivasyonu yüksek olan yıllar olsa da özellikle seksenlerle birlikte çoğulcu demokrasi kavramı ve bireysel kimlikler ön plana çıkartılmıştır.

SORU:

1960'lardan sonra toplumsal hareketlerin kimlik üzerinde dönmesinin nedeni ya da nedenleri neler olabilir?

CEVAP:

İlk olarak, teknolojik gelişmelerin ve endüstriyel büyümenin yarattığı yeni sorunların, kapitalizmin yeniden örgütlenmesini gerektirmiş olmasıdır. İletişim ve ulaşım teknolojisindeki ilerleme ile birlikte artan küreselleşme, sermaye ve iş gücü arasındaki ilişkiyi de küresel bir düzeye yaymış, bu ise ulus-devletin bu ilişkideki etkilerini belirsizleştirmiştir.

İkinci olarak, üretim yapısında "esnek üretime" geçiştir. Yeni teknolojik gelişmeler, teknolojiye ürün farklılaşmasının yüksek ve üretim süresinin kısa olduğu yeni bir üretim tarzına, "esnek üretime" geçişi mümkün kılmıştır. Böylece farklı şirketler tarafından farklı ülkelerde üretilen parçalar yine farklı bir şirket tarafından monte edilip pazara sunulmaya başlanmıştır. Bunun sonucu parça başı çalışmanın ve kısmi zamanlı işlerin artışıdır.

Üçüncü olarak, sınıf çatışmalarından farklı olarak yeni toplumsal çatışmaların ortaya çıkmış olmasıdır. Bu gelişmeler çerçevesinde sınıf çatışması yerini, çevrecilik, barış, kadın sorunları gibi daha farklı sorunlar etrafında somutlaşan toplumsal çatışmalara bırakmıştır.

Dördüncü olarak, hizmet sektörünün imalat sektörü aleyhine büyümesidir. Bu gelişme hem yüksek vasıflı profesyoneller için küresel bir pazar sağlamış hem de eğitilmiş bir yeni orta sınıfın gelişmesine neden olmuştur. Dolayısıyla iş gücünün sınıfsal yapısı değişirken sanayi ve imalat sektöründeki işçiler güç kaybetmeye başlamıştır.

SORU:

Alain Toraine'in yeni toplumsal hareketlere ilişkin görüşleri nelerdir?

CEVAP:

Alain Toraine, bundan böyle araştırılması gereken konunun, işçi hareketlerinin endüstriyel toplumda sahip olduğu merkezi rolün, post-endüstriyel toplumda hangi toplumsal hareket tarafından yürütüleceğinin bulunması olduğunu söylemiştir. Tourine her ne kadar Marksist teoriye karşı mesafesini çeşitli defalar dile getirmiş olsa da, toplumsal hareketler ile egemen olan toplumun dönüştürüldüğü fikrine fazla itirazı yoktur. Bu nedenle Tourine ve takipçileri her toplum tipi için tek bir merkezi toplumsal hareket öngörmüş, kolektif bir eylemin toplumsal hareket olarak tanımlanabilmesi için, ortaya çıktığı toplumu dönüştürme projesine sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Geniş kitlelerce desteklenmesinin, geniş çaplı eylemler gerçekleştirmesinin ya da somut bir amacı olsa bile amaç elde edildikten sonra sona eren kısa süreli hareketlerin, toplumsal hareket olarak kabul edilemeyeceğini belirtmiştir. İşte tam da bu nedenle, yeni toplumsal hareketler teorisini oluşturmuş ve nükleer karşıtı gibi ekolojik hareketlerin, ileride işçi hareketlerinin yerini alacağını iddia etmiştir.

SORU:

Sidney Tarrow'a göre siyasal fırsatların alığı ya da çokluğu kaç faktöre bağlıdır?

CEVAP:

1. Siyasal katılımın açıklığı (Ne tamamen açıklık ne de katılımın yokluğu toplumsal muhalefet eylemlerinin artmasını cesaretlendirmemektedir.)
2. Siyasal gruplaşmaların istikrarı ya da istikrarsızlığı
3. Destek gruplarının ve etkili rakiplerin varlığı ya da yokluğu
4. Seçkinlerin bölünmüşlüğü
5. Hükümetin talep edilen konularda kamu politikaları oluşturabilme kapasitesi

SORU:

Küreselleşme ile ön plana çıkan unsurlar nedir?

CEVAP:

1. Uluslararası ilişkilerin temel aktörleri halen ulus devletler olmakla birlikte birçok yeni aktör, özellikle resmî ya da hükümet dışı örgüt etkili bir şekilde siyaset yapmaya başlamıştır.
2. Özellikle seksenli yıllarla birlikte başlayan neo-liberal politikaların tetiklediği, ülkelerarası karşılıklı bağımlılık, gelişen iletişim ve ulaşım teknolojileri ile gerek sorunlar gerekse uygulanacak politikalar tek başına devletlerin çözüm gücünü aşmıştır.

SORU:

2000'li yıllarda toplumsal hareketlerin eyleme dönüşmesi noktasında yaşanan değişim nedir?

CEVAP:

Toplumsal hareketlere damgasını vuran unsur, eylem pratiğindeki önemli değişikliklerdir. Özellikle cep telefonları, internet ve sosyal medyanın (facebook, twitter

vb.) kullanımı, çok etkin ve iktidarlar tarafından engellenmesi giderek zorlaşan bir iletişim imkânı sağlamıştır. Bu imkân eylemcilerin kendi aralarındaki dayanışmayı ve farkındalığı kuvvetlendirdiği gibi, uluslararası toplumun desteğini de sağlamaktadır. Başta BM olmak üzere uluslararası örgütler ve ulusal devletler, baskı uygulayan ve toplumsal hareketleri şiddet yoluyla bastırmaya çalışan hükümetlere karşı, somut önlemler, ambargolar ve bazen de askerî yöntemler ile “insani müdahaleler”de bulunmaktadır

ARA SINAVDA NELER GELDİ? NELER GELEBİLİR?

1. I. Doğal toplum kavramlaştırması
II. Sembolik toplum kavramlaştırması
III. Kültürel toplum kavramlaştırması

Yukarıdakilerden hangileri sosyal ve siyasal düşünce tarihinde toplum kavramlaştırmalarının temel kategorilerindendir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

C

2. “Belirli bir toprak sınırları dahilinde buyruklarını idari bir örgüt aracılığı ile fiziksel zora başvurma yeteneğine sahip olarak yerine getiren her egemen grup siyasal bir gruptur” tanımıyla, “iktidar” ögesini vurgulayan, böylece siyasete bakışı klasik kurumsal ve hukuksal perspektiften koparan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Max Weber
- B) Gaetano Mosca
- C) Robert Michels
- D) Vilfredo Pareto
- E) Karl Marx

A

3. Paradigma kavramını sosyal bilimler alanına kazandıran bilim tarihçisi ve felsefecisi kimdir?

- A) Anthony Smith
- B) Edmund Burke
- C) John Locke
- D) Karl Max
- E) Thomas S. Kuhn

E

4. I. Siyasetin toplumsal kökleri
II. Siyasetin yapısı veya siyasal süreç
III. Siyasetin toplum ve kültür üzerindeki etkileri

Yukarıdakilerden hangileri siyaset sosyolojisinin dönüşümsel gelişimi kapsamında siyasetin gözlenebileceği katmanlardandır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

E

5. Seymour Martin Lipset'in ----- adlı eseri siyaset sosyolojisi disiplininin yükselişe geçişinde dönüm noktası olarak kabul edilir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) Siyasi Partiler ve Politik Gelişme
- B) Siyasal İnsan
- C) Sivil Hükümet Üzerine Deneme
- D) Siyasi Partiler
- E) Akıl ve Toplum

B

6. Modern yaşamda, sınıf ve ulus-devlet kavramları üzerinden anlaşılacak bir olgu olarak karşımıza çıkan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toplum
- B) Bürokrasi
- C) Siyaset
- D) Tarih
- E) Küreselleşme

C

SİYASET SOSYOLOJİSİ

7. İdeolojik mücadeleyi yürütecek aydın tipini "organik aydın" olarak kavramlaştıran düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bekmen
- B) Beck
- C) Gramsci
- D) Marx
- E) Althusser

C

8. Günümüz toplumunu "risk toplumu" olarak nitelendiren düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Beck
- B) Marks
- C) Laclau
- D) Weber
- E) Fortes

Sorular.net

A

9. Politika kavramı, anlamını aşağıdaki hangi sözcükten almıştır?

- A) Hegemonya
- B) Polis
- C) Siyaset
- D) Güvenlik
- E) Devlet

B

10. Gramsci, tarihin belirli bir evresine denk düşen altyapı ile üstyapı arasındaki bütünlüğü ifade etmek için aşağıdaki kavramlardan hangisini kullanmıştır?

- A) Ekonomizm
- B) Üst-belirlenim
- C) Hegemonya
- D) Tarihsel blok
- E) Görelî özerklik

Sorular.net

D

11. Siyasal iktidarın sahip olduğu özelliklerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Siyasal iktidarın kendini kabul ettirmesi yalnızca sahip olduğu güçle bağlantılıdır.
- B) Ülkenin ya da toplumun tamamı üzerinde geçerli olan iktidardır.
- C) Toplumdaki diğer iktidarlar arasında eşitlik ilişkisi geçerlidir.
- D) Toplumdaki diğer iktidarların yönetimi yetkisine sahiptir.
- E) Maddî kuvvet ve zor kullanma gücü hiçbir iktidarın tekelinde değildir.

B

12. Siyasetin meşruiyet ilkesi olarak, doğal hukukun yerine genel iradeyi koyan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Rousseau
- B) Hobbes
- C) Foucault
- D) Locke
- E) Habermas

Sorular.net

A

13. Weber'in rızaya dayalı siyasal iktidarı nitelendirmek için kullandığı kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Otorite
- B) Hegemonya
- C) İdeal tip
- D) Biyoiktidar
- E) Karizmatik lider

A

14. Birey merkezli toplum anlayışına karşı çıkarak, insanın doğası gereği toplumsal bir varlık olduğunu kabul eden düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aristoteles
- B) Locke
- C) Hobbes
- D) Rousseau
- E) Schmitt

D

15. I. Yasal-ussal otorite
II. Karizmatik otorite
III. Geleneksel otorite

Yukarıdakilerden hangileri Max Weber'in otorite tiplerindendir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

Sorular.net

E

16. Sivil toplum kavramı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Uluslararası alanda faaliyet gösterebilirler.
- B) Aile ve devlet kurumlarının dışındadır.
- C) Bireylerin gönüllü olarak yer aldığı ve örgütlendiği toplumsal ilişkiler ağıdır.
- D) Üyelerine kazanç sağlamakla yükümlüdür.
- E) Piyasa ve devletle birlikte günümüz toplumunu oluşturan bileşenlerdir.

D

17. Hegel, sivil toplumu aşağıdaki kavramlardan hangisiyle adlandırmıştır?

- A) Sanayi toplumu
- B) Burjuva toplumu
- C) Sınıfsız toplum
- D) Küresel sivil toplum
- E) Bilgi toplumu

B

18. Türkiye’de sivil toplum kavramı, tam olarak siyasal tartışmaların gündemine ne zaman gelmiştir?

- A) 60’lardan sonra
- B) 70’lerden sonra
- C) 80’lerden sonra
- D) 90’lardan sonra
- E) 2000’lerden sonra

C

19. I. Batıda 17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın başlarında Aydınlanma ve Sanayi Devrimiyle başlayıp günümüze kadar gelen zaman dilimi moderniten olarak adlandırılır.
- II. Modern dönemde, devlet-toplum ilişkisine yönelik siyasal kavrayış, modern öncesi dönemden farklıdır.
- III. Devlet-toplum ayrımı modern dönemde siyasal analiz ve argümanların dayandığı temel zihinsel şablondur.

Sivil toplum ve devlet ilişkisi ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

E

20. Antik Yunan’da siteyi, yurttaşlarına mutluluk getirecek olan sivil erdemleri paylaşma imkânı veren “koinonia politike” yani siyasal toplum olarak tanımlayan filozof aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Platon
- B) Epikür
- C) Çiçero
- D) Aristo
- E) Sokrates

D

1.Soru

Günümüz dünyasında meşruiyet aşağıdaki temellerden hangisine dayanmaktadır?

- A) Ekonomi
- B) Kurumsal ilişkiler
- C) Devlet geleneği
- D) Yasalar

E

İnsan hakları ve demokrasi

2.Soru

İktidar anlayışını “mikro iktidar” kavramıyla açıklayan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Niccolo Machiavelli
- B) Karl Marx
- C) Immanuel Kant
- D) Thomas Hobbes

E

Michel Foucault

3.Soru

Carl Schmitt, siyasetin ilişkisellik vasfını karakterize eden antagonizmayı nasıl belirler ?

- A) Yöneten - yönetilen
- B) İşveren - İşçi
- C) Dost - düşman
- D) Ben - öteki
- E) Yerli - yabancı

Yanıt Açıklaması:

Siyasetin ilişkisellik vasfı, siyasal olanın, farklı toplumsal ilişki biçimlerinde ortaya çıkabilen ve farklı biçimler alabilen bir antagonizmada ifadesini bulmasından kaynaklanır. Carl Schmitt, siyasal olanı karakterize eden söz konusu antagonizmanın, son tahlilde, dost-düşman ayrımı olduğunu belirtir.

4.Soru

Aşağıdaki düşünürlerden hangilerine göre siyasal özneler ve toplum olumsaldır?

- A) Gramsci
- B) Althusser
- C)

Laclau ve Mouffe

D

Marx

E

Weber

Yanıt Açıklaması:

Laclau ve Mouffe'e göre, toplumsal ilişkiler olumsal olduğu için, siyasal özneler ve toplum da olumsaldır.

5.Soru

"Karşılaştırmalı Siyaset Sosyolojisi" üzerine ilk uluslararası konferans kaç yılında düzenlenmiştir?

A

1963'te

B

1973'te

C

1983'te

D

1943'te

E

1923'te

Yanıt Açıklaması:

1963'te ise "Karşılaştırmalı Siyaset Sosyolojisi" üzerine ilk uluslararası konferans düzenlenmiştir (Tampere); bunu 1965'te (Cambridge'de) düzenlenen ikincisi izlemiştir. 1968'de düzenlenen üçüncü konferans, Siyaset Sosyolojisine ilifkin uzmanlık konularının belirlenmesi bakımından ayrı bir öneme sahip olmuştur.

6.Soru

Aşağıdakilerden hangisi modern devletin bir özelliği değildir?

A

Modern devlet, meşru olarak şiddet kullanma veya zora başvurma tekelini elinde bulundurur.

B

Modern devlet sınırları kesin bir biçimde belli olan belirli bir toprak parçası üzerinde kurulmuş olan bir hâkimiyettir.

C

Modern devlet faaliyetlerini hukuk temelinde gerçekleştirir.

D

Modern devlet toplumsal hakimiyetini bürokrasi aracılığıyla gerçekleştirir.

E

Modern devlette toplum ile devlet birbirinden ayırtılamaz, özerk değildirler.

Yanıt Açıklaması:

Antik Yunan dünyasında polis toplumsal olanı içerisinde barındırdığı için, siyasetin polis ile özdeşleştirilmesi, siyasetin toplumsal bağlamının ihmal edilmesi anlamına

gelmez. Buna karşın, modern yaşamda devlet ile toplum iki ayrı alan olarak karşımıza çıkar.

7.Soru

Meşruluk ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A

Bir şeyin yasal olması meşru o şeyin olması anlamına gelmez.

B

Bir şeyin meşru olması demokratik değerlere uygun olmasına bağlıdır.

C

Meşruluk anlayışı toplumdan topluma farklılık gösterebilir.

D

Meşruluk, iktidar ile otoriteyi ayırmada başvurabileceğimiz kriterdir.

E

Meşruluk siyasal ilişkinin bir unsurudur.

Yanıt Açıklaması: Bir şeyin meşru olması demokratik değerlere uygun olmasına bağlıdır.

8.Soru

Foucault'n iktidar analizine göre aşağıdaki ifadelerden hangileri doğrudur?

I-İktidar, belirli bir yeri ya da merkezi olan ve birtakım

özne ya da kurumların sahip olduğu bir şeydir. II-

Toplumdaki bütün resmî ya da gayri resmî sosyal

birlikliklerde iktidar ilişkilerini görmek mümkündür. III-

İktidar ilişkisi, devletin toplumu yönlendirmesi

biçiminde kendini gösteren tek yönlü bir ilişki değildir. IV-

İktidar, davranışları yönlendirmeyi, davranışların

muhtemel sonuçlarını bir düzene koymayı amaçlar.

A

II, III ve IV

B

I, II ve IV

C

I, II ve III

D

I, III ve IV

E

I, II, III ve IV

Yanıt Açıklaması:

II, III ve IV

9.Soru

"Siyasetin toplumsal kökleri", "Siyasetin yapısı veya siyasal süreç", "Siyasetin toplum ve kültür üzerindeki etkileri"

Yukarıdaki tırnak içindeki ifadeler, aşağıdakilerden hangisi

ile doğrudan ilgilidir?

A

Doğal toplum kavramlaştırmasının ele aldığı konular

B

Karşılaştırmalı Siyaset Sosyoloji Konferansının üçüncüsünde oluşturulan çalışma gruplarının uzmanlık alanı

C

SBF’de verilen ilk siyaset sosyolojisiyle ilgili dersler

D

Siyasetin gözlemlenebileceği katmanlar

E

Sembolik toplum kavramlaştırmasının ele aldığı konular

Yanıt Açıklaması:

Tekilci bir sosyal bilim anlayışıyla da ilişkili olarak siyaset olgusunun bir bütün olarak incelenebileceği gibi, onu oluşturan katmanlar aracılığıyla da ele alınabileceği, hatta parçaların sonra bütün içinde de değerlendirilebileceği yönünde araştırmacılar da bir fikir gelişmiştir. Yukarıdaki üç madde, siyaset olgusunun oluşturan parçalardır. Yanıt D şıkkıdır.

10.Soru

Siyaset bilimi, yasama, yürütme ve yargı erklerini hangi kategori içerisinde ele alarak inceler?

A

İktidarın siyasal kaynakları

B

Siyasetin toplum ve kültür üzerindeki etkileri

C

Artı değer paylaşımı

D

Adalet sistemi

E

Siyasetin toplumsal kökleri

Yanıt Açıklaması: Siyaset bilimi, yasama, yürütme ve yargı erklerini "iktidarın siyasal kaynakları" kategorisi içerisinde ele almaktadır.

11.Soru

Formel vergiden muaf,yardım ve kalkınma amacı güden kar amacı gütmeyen ve çoğunlukla uluslar arası alanda faaliyet gösteren kuruluşlara ne ad verilir?

A

Devlet dışı kuruluşlar

B

Sivil toplum örgütleri

C

Sivil toplum kuruluşları

D

Yardım kuruluşları

E

Siyasi toplum kuruluşları

Yanıt Açıklaması: Doğru yanıt Devlet dışı kuruluşlar-Üçüncü sektör

12.Soru

Biyoiktidar kavramı aşağıdakilerden hangisine aittir?

A

Laclau

B

Marx

C

Foucault

D

Bodin

E

Hobbes

Yanıt Açıklaması:

Foucault’nun, iktidarı yasaklama eylemi üzerinden değil de, üretim işlevi üzerinden anlaması, onun biyoiktidar kavramlaştırmasını anlamak bakımından önemlidir.

13.Soru

Sembolik toplum kavramlaştırması toplumsal olguları hangi biçim olduğunu vurgulayan bir paradigma anlayışına dayanır?

A

Olan

B

Gerçek

C

Bilgi

D

Oluşturan

E

Kavram

14.Soru

Robert D. Putnam'a göre, sivil toplumdaki siyasal olmayan organizasyon ve dernekler (sivil oluşumlar), toplumun beraberliğini ve demokratik yaşamı mümkün kılan sosyal sermaye, karşılıklı güven ve paylaşılan değerleri inşa etmektedir. Sivil toplum, söz konusu değerlerin toplumsal bütünlük ile bireysel çıkarlar arasındaki bağı anlayarak siyasal alana aktarılmasında önemli bir role sahiptir . Diğer yandan sivil toplumun bir çatışma alanı olması ve bu nedenle tahakküme dayalı ilişki biçimlerini geliştirmeye meyilli olması bu düşünceyi tartışmalı hale getirmektedir. Bu çerçevede farklılıklara karşı duyarlılık ve ötekine karşı sorumluluk şeklinde ifade edilen "demokratik etik"in sivil topluma hâkim bir etik olması oldukça önemlidir. Bu etikten yoksun bir sivil toplumun devletle ilişkisi ne kadar demokratik olsa da uzun vadede demokratik değerlerin gelişimini sağlayacak demokratik kültürü oluşturması imkansızdır. Sivil toplumun bireylerin demokratik değerlerle toplumsallaşmasının alanı olması, kendi varlığı ve gelişimi için son derece önemlidir.Aşağıdakilerden hangisi, bu paragrafta vurgulanan "demokratik etik" kavramına aykırıdır?

A

Mecliste yer alan farklı ideolojik örüntülere sahip olan iki grubun, bir yasa üzerinde uzlaşmaması

B

Cinsel yönelimi farklı olan bir grubun, ataerkil düzene karşı yapmak istediği bir protesto eyleminin, siyasi uzantıya sahip başka bir grup tarafından o ülkenin "milli, kültürel, ahlaki ve dini" değerlerine uygun olmadığı gerekçesiyle engellenmeye çalışılm

C

Bir ülkede ayrılıkçı etnik siyasi temellere sahip azınlık bir grubun yarattığı çatışma ortamını sona erdirerek devletle uzlaşmak için müzakerelere başlaması

D

Muhafazakar görüşe sahip bir kadın grubunun, kadınlara yönelik cinsel şiddete karşı, seküler bir kadın grubuyla birlikte hareket etmeyi kabul etmesi

E

Anti-kapitalist muhafazakar bir grubun, muhafazakar iktidarı, serbest piyasaya dayalı ekonomik politikaları nedeniyle eleştirmesi

Yanıt Açıklaması: A şıkkı demokratik bir platformda karşıt görüşlere sahip iki grup arasındaki fikir ayrılığını; C şıkkı, ayrılıkçı bir grubun, egemenlerle aynı masaya oturarak demokratik uzlaşmayı kabul etmesi; D şıkkı, farklı dünya görüşlerine sahip iki ayrı kadın grubunun bir konuda ortak noktada buluşmasını; E şıkkı ise benzer dünya görüşlerini paylaşıyor da bir grubun, diğerini, ifade özgürlüğü doğrultusunda eleştirdiğini imlemektedir. B şıkkında ise ifade/eylem özgürlüğüne, farklılıklara ve demokratik haklara yasal olmayan bir müdahale söz konusudur.

15.Soru

Aşağıdakilerden hangisi günümüzde devletin siyasetin merkezi olma özelliğini yitirmesinin nedenlerinden biri değildir?

A

Tüketim kapitalizmi ile birlikte dünyanın bütünleşik bir pazar haline gelmesi

B

Daha önceleri siyaset dışı görülen meselelerin siyasallaşması ile birlikte devletin toplumsal taleplere cevap verebilme özelliğini kaybetmesi

C

Risk toplumunda, elindeki güç nedeniyle devletin kendisinin de bir tehdit olabileceğinin düşünülmesi

D

Riskin küreselleşmesi

E

Nitelikli devlet adamlarının yetişmemesi

16.Soru

"Ülkenin ya da toplumun tamamı üzerinde geçerli olmak", "İktidar kaynaklarıyla ilişkide, hiyerarşinin tepesinde yer almak", "Maddi kuvvet ve zor kullanma gücünü tekelinde bulundurmak".

Yukarıdaki tırnak içinde yer alan nitelikler hakkında, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A

Foucault'ya göre iktidarın özelliklerinden bazıları

B

Carl Schmitt'in iktidar anlayışı

C

Siyasal iktidarın ayırıcı özellikleri

D

Siyasetin antagonist ilişkisi yapısı

E

Kontrol ve iktidar kavramlarının ilişkisel niteliği

Yanıt Açıklaması:

İktidar kaynakları çeşitli olsa da, kontrol, kapsayıcılık, sınırlama, yaptırımda bulunma, rızaya dayalı gerçekleşme gibi açılardan en güçlü olan siyasal iktidardır. **Yanıt C şıkkıdır.**

17.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Ulrich Beck'in saptadığı "eski siyasetin" özelliklerinden biri değildir?

A

Emek ve sermaye, sağ ve sol arasındaki karşıtlıklar üzerine kurulur.

B

Federasyonların ve siyasal partilerin farklı çıkarlarının oyunundan ibarettir.

C

Siyasal eylemin aktörleri, eylemi ortaya çıkaran öngörülmez durumlara bağlı olarak öne çıkan öznelerdir.

D

Ulus devlet demokrasisi içinde birtakım grupların birtakım kurumlar yoluyla yürüttükleri faaliyetlerdir.

E

Ekonomik büyüme, sosyal güvenlik, siyasal iktidarın değişmesi gibi belirli hedefleri olan bir siyaset anlayışı vardır.

Yanıt Açıklaması:

Eski siyasetin betimlenmesi, yeni siyasetin ortaya çıkmasıyla mümkün olmuştur. Beck, eski siyaseti kısaca öngörülebilirlikle ilişkilendirmektedir. Yanıt C şıkkı.

18.Soru

"Siyaset Sosyolojisi" dendiğinde siyaset olgusunun bütünlüğünü dikkate alarak inceleme yapan yeni bir paradigmadan bahsetmemiz gerektiğini ileri süren, yani Siyaset Sosyolojisi'nin eski paradigmanın adı olan "Siyaset(in) Sosyolojisi"nden ayrılması gerektiğini öne sürmüş olan kuramcı aşağıdakilerden hangisidir?

A

Michael Foucault

B

Jurgen Habermas

C

Giovanni Sartori

D

Tom Bottomore

E

Giovanni Sartori

Yanıt Açıklaması:

Giovanni Sartori

19.Soru

Siyasal toplum yada devlet insanların özgürlüklerinin bir kısmını bir üçüncü şahsa devrettikleri bir anlaşma yoluyla bir araya gelmelerine ne denir?

A

İktidar

B

Muhalefet

C

Siyasi anlaşma

D

Kadrolaşma

E

Toplum sözleşmesi

Yanıt Açıklaması: Toplum sözleşmesi

20.Soru

İktidar olgusunu çıplak bir şekilde görebilen ilk düşünür hangisidir?

A

Thomas Hobbes

B

Max Weber

C

Karl Marx

D

Niccolo Machiavelli

E

Jean Bodin

Yanıt Açıklaması:

(...) iktidar olgusunu çıplak bir şekilde görebilen ilk düşünürün, modern siyasi düflüncenin de ilki olarak kabul edilen Machiavelli olması bir tesadüf değildir. Machiavelli, kurulmakta olan modern devletin ve belirginleşmekte olan modern siyasetin habercisi olmuştur.

1.Soru

Marx'a göre toplumsal ilişkilerin belirleyicisi aşağıdakilerden hangisidir?

A

Siyasi ilişkiler

B

Üretim ilişkileri

C

Ekonomik ilişkiler

D

Toplumsal ilişkiler

E

Devletler arası ilişkiler

2.Soru

Michel Foucault'nun, iktidar ilişkileri içerisinde belirli yaşam tarzlarının üretilmesine işaret etmek için kullanmış olduğu kavramlaştırma aşağıdakilerden hangisidir?

A

Makro iktidar

B

Ekonomik iktidar

C

Siyasal iktidar

D

Biyoiktidar

E

Devlet iktidarı

3.Soru

Sivil toplumu adlandırmaya yönelik kavramlaştırmalar arasında yer almayan terim aşağıdakilerden hangisidir?

A

Hükümete bağlı kuruluşlar

B

Sivil toplum örgütleri

C

Sivil toplum kurumları

D

Üçüncü sektör

E

Topluluk temelli kuruluşlar

Yanıt Açıklaması:

Toplumlar arasında var olan sosyal ve kültürel farklılıklar sebebiyle sivil toplumu oluşturan ilişki ve kurumlar da toplumdan topluma farklılık gösterebilir. Bu farklılık sivil topluma yönelik kavramlaştırmalara da yansımıştır. Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), sivil toplum örgütleri (STÖ'ler), sivil toplum kurumları, üçüncü sektör, gönüllü kuruluşlar, hükümet-devlet dışı kuruluşlar sivil toplumu tanımlamak üzere kullanılan kavramlardır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde alanlarına ve örgütlenme biçimlerine göre farklı sivil toplum tanımlarına rastlamak mümkündür. Devlet dışı kuruluşlar ya da üçüncü sektör olarak tanımlanan gönüllü kuruluşlar formel, vergiden muaf, yardım ve kalkınma amacı güden, kâr amacı gütmeyen ve çoğunlukla uluslararası alanda faaliyet gösteren kuruluşlardır. Bunun yanında sivil toplum kuruluşlarının özellikle gelişmiş ülkelerde halk kuruluşları (people organizations) ve devlet-dışı kuruluşlar (non-governmental organizations) şeklinde genel bir ayrım tabi tutulduğu görülür. Halk kuruluşları, demokratik kuruluşlar, topluluk temelli kuruluşlar (community-based

SIYASET SOSYOLOJİSİ

organizations) ve tabandan gelen kuruluşlar (grass-roots organizations) olarak da adlandırılmaktadır.

4.Soru

Aile Hukuku ve Devlet Nazariyeleri adlı eser aşağıdaki düşünürlerden kime aittir?

- A
- Ş. Mardin
- B
- Mümtaz Turhan
- C
- T. Z. Tunaya
- D
- Y. Abadan
- E
- H. Z. Ülken

Yanıt Açıklaması:

Aile Hukuku ve Devlet Nazariyeleri adlı eser Y. Abadan a aittir.

5.Soru

Bir siyasal sistemin meşru olabilmesinin koşulunun, siyasal kararların vatandaşlar tarafından tartışıldığı bir kamusal alanı barındırmasıyla mümkün olduğunu vurgulayan kuramcı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- Jurgen Habermas
- B
- John Rawls
- C
- Jean Jacques Rousseau
- D
- John Locke
- E
- David Easton

Yanıt Açıklaması:

Jurgen Habermas

6.Soru

Aşağıdaki isimlerden hangisi “Siyaset Sosyolojisi” dendiğinde siyaset olgusunun bütünlüğünü dikkate alarak inceleme yapan yeni bir paradigmadan bahsetmemiz gerektiğini ileri sürmüştür?

- A
- Giovanni Sartori
- B
- Stein Rokkan
- C
- Thomas S. Kuhn
- D
- Seymour Martin Lipset
- E
- Anthony Giddens

Yanıt Açıklaması:

Giovanni Sartori “Siyaset Sosyolojisi” dendiğinde siyaset olgusunun bütünlüğünü dikkate alarak inceleme yapan yeni bir paradigmadan bahsetmemiz gerektiğini ileri sürmüştür.

7.Soru

Doğa durumu olarak kavramlaştırdığı toplum öncesi durumun, bireylerin kendilerini korumak için sürekli daha fazla güç arayışında oldukları bir savaş durumu olduğunu öne süren siyaset bilimci aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- J. Locke
- B
- J. Rawls
- C
- N. Machiavelli
- D
- M. Foucault
- E
- T. Hobbes

Yanıt Açıklaması:

Doğa durumu olarak kavramlaştırdığı toplum öncesi durumun, bireylerin kendilerini korumak için sürekli daha fazla güç arayışında oldukları bir savaş durumu olduğunu öne süren siyaset bilimci T. Hobbes 'tur.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi, sivil toplumun gelişmesinde rol oynadığı demokratik değerlerden biri değildir?

- A
- Çoğunlukçuluk
- B
- Katılımcılık
- C
- Ötekine karşı sorumluluk
- D
- Uzlaşmacı tavır
- E
- Hoşgörü

Yanıt Açıklaması: A

9.Soru

Sivil toplumu, “devlet ve aile arasında farklılıklardan ve çıkarlardan oluşan bir çatışma alanı” olarak tanımlayan filozof aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- A. Tocqueville
- B
- J. Locke
- C
- K.Marx
- D

SIYASET SOSYOLOJİSİ

A. Ferguson
E
V.F.Hegel

Yanıt Açıklaması: E

10.Soru

Aşağıdakilerden hangisi iktidar ile otorite arasındaki ilişkinin nedenidir?

A
Siyaset doğası gereği ilişkiseldir.
B
Siyasal birlik kavramı düşünsel boyutu olan bir kavramdır.

**C
Her iktidar ilişkisi bir meşruiyet anlayışı içerir.**

D
Her siyasi görüş bir ideolojik temele dayanır.
E
Meşru iktidar demokrasi otorite ise meşruiyet anlamına gelir.

11.Soru

"Siyasal Bilgiler Okulu"nun (SBO) yılında Ankara Üniversitesi bünyesine fakülte olarak kabul edilmesiyle gerçekleşmiştir. Okul bundan böyle "Siyasal Bilgiler Fakültesi" (SBF) adını taşımaya başlamıştır." Boşluğa hangisi gelmelidir?

A
1948
B
1938
C
1928
D
1908
E
1918

Yanıt Açıklaması:

"Siyasal Bilgiler Okulu"nun (SBO) 1948 yılında Ankara Üniversitesi bünyesine fakülte olarak kabul edilmesiyle gerçekleşmiştir. Okul bundan böyle "Siyasal Bilgiler Fakültesi" (SBF) adını taşımaya başlamıştır.

12.Soru

Aristoteles'in siyasal birlik anlayışı nasıl bir topluluk yaşamına karşılık gelir?

A
Ahlaki olarak tarafsız
B
Yapay
C
Heterojen
D

Çoğulcu

**E
Homojen**

13.Soru

Aşağıdakilerden hangisi geleneksel otoritenin bir özelliği değildir?

A
Gelenekler siyasal iktidarın eylemlerini sınırlandırır.
B
Geleneksel otoritede siyasal iktidarla kurulan kişisel ilişkiler önemlidir.
C
Siyasal iktidarlara geniş bir hareket alanına sahiptir.
D
Siyasal iktidar yönetilenler tarafından bir baba gibi algılanır.

**E
Siyasal iktidar sahibi yöneticinin ölümü durumunda geleneksel iktidar gücünü kaybederek yok olma tehlikesine girer.**

1.Soru

Aşağıdakilerden hangisi toplum ve siyaset arasındaki basit etkileşim sistemini ifade eder, toplumsal yapının iktidar organizasyonunu ve dağılımını nasıl etkilediğini araştırır?

A
Siyasetin toplumsal kökleri
B
İktidarın siyasal kaynakları
C
Siyasetin toplum üzerindeki etkileri
D
Siyasetin kültür üzerindeki etkileri
E
Siyasal süreç

Yanıt Açıklaması:

Siyasetin toplumsal kökleri toplum ve siyaset arasındaki basit etkileşim sistemini ifade eder, toplumsal yapının iktidar organizasyonunu ve dağılımını nasıl etkilediğini araştırır

2.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Amerika Birleşik Devletleri'nde 1968 yılında düzenlenen uluslararası "Karşılaştırmalı Siyaset Sosyolojisi" konferansında "Siyaset Sosyolojisi Komitesi" içinde belirlenen uzmanlık konularından birisi değildir?

A
Karşılaştırmalı seçmen davranışı
B
Karşılaştırmalı çalışma yaşamı
C
Karşılaştırmalı öğrenci siyaseti
D
Karşılaştırmalı ulus kurma süreci

SIYASET SOSYOLOJİSİ

E
Karşılaştırmalı topluluk incelemeleri

Yanıt Açıklaması: Amerika Birleşik Devletleri'nde 1968 yılında düzenlenen uluslararası "Karşılaştırmalı Siyaset Sosyolojisi" konferansında "Siyaset Sosyolojisi Komitesi" içinde belirlenen uzmanlık konuları şunlardır; Karşılaştırmalı seçmen davranışı, Karşılaştırmalı öğrenci siyaseti, Karşılaştırmalı ulus kurma süreci, Silahlı kuvvetler ve toplum, Karşılaştırmalı topluluk incelemeleri
3.Soru
Sivil Toplum' kavramına benzer bir kavram olan 'Koinoia Politike' kavramını ortaya atan Antik Yunan düşünürü kimdir?

- A
Sokrates
- B
Platon
- C
Aristoteles
- D
Seneca
- E
Herakleitos

Yanıt Açıklaması: C

4.Soru
Giovanni Sartori'ye göre siyasal özgürlük ile felsefi özgürlük arasındaki en önemli fark aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Siyasal özgürlüğün ilişkisel olması ve bir şeyden özgürlük şeklinde tezahür etmesidir
- B
Siyasal özgürlüğün içsel-kişisel-ahlaki olması bir şey için özgürlük şeklinde tezahür etmesidir
- C
Siyasal özgürlüğün ahlaki özgürlüğü esas almasıdır
- D
Siyasal olan felsefi iken felsefi olanın her zaman siyasi olmamasıdır
- E
Felsefi özgürlüğün idealizmi esas almasıdır

Yanıt Açıklaması:

Giovanni Sartori, felsefi özgürlük (ahlaki özgürlük, irade özgürlüğü, özerklik vb.) ile siyasal özgürlük arasındaki en önemli farkın, ikincisinin ilişkisel bir mahiyete sahip olmasından kaynaklandığını belirtir. Sartori'nin, siyasal özgürlüğün, "bir şeyden özgürlük" olarak anlaşılması gerektiğini belirtmesi, kavramın ilişkisel mahiyetini göstermesi açısından önemlidir. Bir şey için özgürlük (istem özgürlüğü), özgürlüğü, kişinin gerçek benliğinin açığa çıkmasını engelleyen bilgisizlik, yanlış bilinç, arzu ve

tutkuların esiri olma gibi içsel faktörlerin kontrol altına alınması olarak tanımlar. Buna karşın, bir şeyden özgürlük, kişinin ancak bir başka kişi, bir kurum ya da bir gurup tarafından engellenmemesi durumunda özgür olabileceğine ilişkin muhtevasıyla ilişkisel bir özgürlük tanımı sunar.

5.Soru

Aşağıdakilerden hangisi modern siyaset anlayışının geçerliliğinin önemli ölçüde azalmasına sebep olmamıştır?

- A
Siyasetin küresel mahiyet kazanması
- B
Sağ-sol ayrımının belirsiz hale gelmesi
- C
Sınıf kategorisinin ötesinde etnik, dinsel, cinsel kimlik siyasetlerinin ortaya çıkması
- D
Kapitalist üretim ilişkilerinin zayıflaması
- E
Toplumsal hareketlerin ortaya çıkması

Yanıt Açıklaması:

Günümüz dünyasında siyasal meselelerin küreselleşmesine paralel olarak, siyasetin de ulus-devlet ölçeğini aşarak küresel bir mahiyet kazanması, günümüz demokrasilerinde siyasal partilerin programlarında gözlemlediğimiz benzerlikler ve bu anlamda klasik anlamıyla sağ ile sol arasındaki ayrımının belirsiz hale gelmesi, sınıf kategorisinin ötesinde etnik, dinsel, kimlik siyasetlerinin ve bu siyasetleri yürüten yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkması gibi önemli gelişmeler, modern siyaset anlayışının geçerliliğini önemli ölçüde azaltmıştır.

Kapitalist üretim ilişkilerinde de artış olmuştur.

6.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Jürgen Habermas'a göre geç modern dönemde ortaya çıktığını söylediği meşruiyet krizinin nedenlerinden biri olarak düşünülemez?

- A
Kamusal alanın özgür tartışma alanı olma özelliğini kaybetmesi.
- B
Siyasal kararların demokratik tartışmanın bir ürünü olarak ortaya çıkmaması.
- C
Liberal siyasal rejimlerin katılımcı olmayan demokrasi anlayışları.
- D
Piyasa ekonomisinin tam anlamıyla hayata geçememesi.
- E
Sosyal yaşamın, devlet, medya ve büyük şirketlerin manipülasyonuna açık hale gelmesi.

Yanıt Açıklaması: Piyasa ekonomisinin tam anlamıyla hayata geçememesi.

7.Soru

Aşağıdakilerden hangisi GONGO'nun kuruluş amacını ifade etmektedir?

A

Gelişmekte olan ülkelerin hükümetlerinin devlet dışı kuruluşlara akan yardım fonlarını kendilerine aktarmak üzere kurdukları kuruluş

B

Üyelerinin çıkarlarını değil başkalarının yararına yönelen, kâr amacı gütmeyen gönüllü kuruluş

C

Gelişmiş ülkelerde kurulan, gelirlerini kamusal kaynaklardan sağlayan kuruluş

D

Kredi veren kuruluşların verdikleri kredinin amacı doğrultusunda kullanımını takip eden kuruluş

E

Belli bir amaç için oluşturulmuş, sorunun çözümüne yönelik resmî ya da gayri resmî, geçici, gönüllülüğüne dayalı kuruluş

Yanıt Açıklaması: GONGO yani hükümetlerin kurduğu hükümet-dışı kuruluşlar, gelişmekte olan ülkelerin hükümetlerinin devlet dışı kuruluşlara akan yardım fonlarını kendilerine aktarmak üzere kurdukları kuruluşlardır.

8.Soru

Sivil toplum kavramı ile ilgili olarak yanlış olan ifade aşağıdakilerden hangisidir?

A

Sivil toplum, bireylerin gönüllü olarak yer aldığı ve örgütlendiği toplumsal ilişkiler ağıdır.

B

Sivil toplum, devletin dışındaki sosyal kurum ve yapılardan meydana gelen toplumsal alandır.

C

Gönüllülük esasına dayanan özel ve kamusal nitelikli dernekler sivil toplumlardır.

D

Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları ve Greenpeace gibi örgütler, sivil toplumlardır.

E

Sivil toplum olmayan kuruluşlar, halk kuruluşları ve devlet-dışı kuruluşlardır.

Yanıt Açıklaması: Sivil toplum olmayan kuruluşlar, halk kuruluşları ve devlet-dışı kuruluşlardır.

9.Soru

2. Liberal siyasal teorisinin aşağıdakilerden hangi toplumsal sözleşme düşüncesini temel alır?

A

Lockeçu versiyonu

B

Toplumsal yaşam versiyonu

C

Devlet öncesi durum versiyonu

D

Bireysel sözleşme versiyonu

E

Hakların iyi korunması versiyonu

10.Soru

Aşağıdakilerden hangisi toplumsal hayatın dayandığı ilişkiler ağının, doğal dürtü ve zorunluluklar üzerine inşa olduğunu ileri sürer; toplumsal hayatın içerdiği düşün, değer ve anlam sistemlerini pratik neden ve etkinliklerin bir türevi olarak görür?

A

İmgeselyorumsamacı (hermenötik) toplum kavramlaştırması

B

Doğal toplum kavramlaştırması

C

Sembolik toplum kavramlaştırması

D

Yorumsamacı (hermenötik) toplum kavramlaştırması

E

Formsal toplum kavramlaştırması

Yanıt Açıklaması:

Doğal toplum kavramlaştırması, toplumsal hayatın dayandığı ilişkiler ağının, doğal dürtü ve zorunluluklar üzerine inşa olduğunu ileri sürer; toplumsal hayatın içerdiği düşün, değer ve anlam sistemlerini pratik neden ve etkinliklerin bir türevi olarak görür.

11.Soru

Modern devletin en temel özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

A

Vergi toplaması

B

Teknoloji geliştirmesi

C

Meşru olarak şiddet kullanma ya da fiziki şiddete başvurma tekniğini elinde bulundurması

D

Parlamentar sisteme sahip olması

E

Kadınlar, çocuklar ve marjinal gruplara pozitif ayrımcılık yapması

12.Soru

İtalyan siyaset bilimci Norberto Bobbio'ya göre devlet-toplum ayrımının sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

A

Monarşi

- B
Otuz Yıl Savaşları
C
Sivil toplum
D
Liberal ekonomi
E
Küreselleşme

Yanıt Açıklaması:

Batıda 17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın başlarında Aydınlanma ve Sanayi Devrimiyle başlayıp günümüze kadar gelen zaman dilimi modern dönem ya da modernite olarak adlandırılır. Modern dönemde, devlet-toplum ilişkisine yönelik siyasal kavrayış, modern öncesi dönemden farklıdır. Modernite öncesi siyasal düşünce devletle toplumu organik bir bütün olarak görürken, modern siyasal düşüncede devletle toplum birbirinden ayrı alanlar/yapılar olarak kabul edilir. Örgütlü toplum olan sivil toplumun ortaya çıkışıyla birlikte toplum, devletin kuşattığı bir alan olmaktan çıkmış, devlet müdahalesinin dışında belli bir hukuk çerçevesinde tanımlanmış hak ve özgürlüklere dayalı özerk bir yaşam alanını ifade eder hale gelmiştir. Yanıt C şıkkıdır.

13.Soru

Küreselleşme sürecinde sivil toplumu piyasaya bağlı olarak gerçekleşecek demokratikleşmenin öncüsü olarak gören siyasi akım aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Neo-Marxizm
B
Neo-liberalizm
C
Neo-Modernizm
D
Globalizm
E
Kozmopolitanizm

Yanıt Açıklaması: B

14.Soru

Aşağıdakilerden hangisi post-modern dönemde sivil toplum ile devlet ilişkilerine yönelik en uygun nitelemedir?

- A
Sivil toplum ile devlet ilişkisi çatışmacıdır
B
Sivil toplum devlete üstünlük sağlamıştır
C
Devlet sivil toplumu yok olma aşamasına getirmiştir
D
Sivil toplum devlete alternatif bir hal almıştır
E
Sivil toplum devleti ve dengeleyen bir unsur olarak görülür

Yanıt Açıklaması:

Postmodern dönemde sivil toplum devlete bir alternatif değil onu tamamlayan ve dengeleyen bir unsur olarak görülür.

15.Soru

Belirli yeri yada merkezi olan ve birtakım özne ya da kurumların sahip olduğu bir şey olmayıp sosyal hayatın çeşitli kademelerinde rastladığımız ilişki biçimine ne denir?

- A
Modern devlet
B
Modern siyaset
C
Makro iktidar
D
Siyaset olgusu
E
Mikro iktidar

Yanıt Açıklaması: Mikro iktidar

16.Soru

Küreselleşmeyle birlikte büyüklük ve etki alanları ulusal sınırları aşan gönüllü kuruluşlar ve sosyal eylemlerle birlikte sivil toplum da küresel bir boyut kazanmıştır. Ulusal düzeyde siyasetin demokratik bir mahiyet kazanmasında etkili olan sivil toplumun bu hali siyaset bilimine..... olarak kavramsallaştırılmıştır. Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A
Küresel sivil toplum
B
Ulusötesi sivil toplum
C
Ulusaşırı sivil toplum
D
Postmodern sivil toplum
E
Neo-ulusal sivil toplum

Yanıt Açıklaması:

Küresel sivil toplum

17.Soru

18. yüzyıl Avrupa'sının hâkim siyasal kavramı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Proleter toplum
B
Komünizm

- C
- Mutlak monarşi
- D
- Postmodernizm
- E
- Siyasal toplum

Yanıt Açıklaması: C

18.Soru

"Hegemonya" kavramı Lenin'in düşüncelerinde de karşımıza çıkar. Lenin, çağdaş toplumun tek tutarlı devrimci sınıfı olarak gördüğü işçi sınıfının, bütün sömürülenlerin sömürenlere karşı demokrasi devrimi için mücadelesinde önder olması gerektiğini belirtirken bu kavramı kullanmıştır. Gramsci, Lenin'in siyasi önderlik anlamıyla düşündüğü kavrama hangi anlamı ilave etmiştir?

- A
- Askeri önderlik
- B
- Sosyal önderlik
- C
- Ahlaki önderlik
- D
- Hiyerarşik önderlik
- E
- Ekonomik önderlik

Yanıt Açıklaması:

İşçi sınıfının sadece kendi çıkarları çerçevesinde hareket etmeyerek siyasete bütün ülke çapında yaklaşıp ezilen her kesimin kurtuluşu için mücadele etmesi anlamını içeren hegemonya kavramı Lenin'in düşüncelerinde de karşımıza çıkar. Lenin, çağdaş toplumun tek tutarlı devrimci sınıfı olarak gördüğü işçi sınıfının, bütün sömürülenlerin sömürenlere karşı demokrasi devrimi için mücadelesinde önder olması gerektiğini belirtirken bu kavramı kullanmıştır. Gramsci, Lenin'in siyasi önderlik anlamıyla düşündüğü kavramı, ahlaki önderlik anlamı da ilave ederek,

19.Soru

Aşağıdakilerden hangisi "Biyoktidar"ın tanımıdır?

A
İktidar ilişkileri içinde belirli yaşam tarzlarının üretilmesidir.

- B
- Siyasal yapının içinde iktidarı yasaklama eylemidir.
- C
- Siyasal bakış açısının ekonomi ve satış işlevi üzerinden anlamlandırılmasıdır.
- D
- İktidarın hem eylemleri yönlendirmesi hem de bu yönlendirmeye karşı direnişlerin ifade edilmesidir.
- E
- İktidarın olduğu her yerde yönlendirmenin direnişin ve

otoritenin de kesin bir şekilde olmasıdır.

20.Soru

Siyaseti gözlemleyebileceğimiz katmanlar hangileridir?

- A
- Siyasetin toplumsal kökleri Siyasetin amacı Siyasetin toplumdaki yeri
- B
- Siyasetin toplumdaki yeri Siyasetin oluşumu Siyasetin toplumsal kökleri
- C
- Siyasetin yapısı ve siyasal süreç Siyasetin kültür ve toplum üzerindeki etkileri Siyasetin toplumdaki yeri
- D
- Siyasetin kültür ve toplum üzerindeki etkileri Siyasetin toplumdaki yerisiyasetin oluşumu
- E**
- Siyasetin toplumsal kökleri Siyasetin yapısı ve siyasal süreç Siyasetin kültür ve toplum üzerindeki etkileri**

FİNALLERDE NELER GELDİ? NELER GELEBİLİR?

1. Toplumsal olguları "olan" değil, "oluşturan" faktör olarak gören ve önemli olanın biçim (form) olduğunu vurgulayan bir paradigma anlayışına dayanır.

Yukarıdaki anlayış aşağıdakilerden hangisi ile ilgilidir?

- A) Sembolik toplum kavramlaştırması
- B) Siyasetin toplumsal kökeni
- C) Felsefi yaklaşımlar teorisi
- D) Tarihsel toplum gruplaşması
- E) Pozitivist toplum kavramlaştırılması

A

2. Klasik anlamda Siyaset Sosyolojisi, siyaset olgusunu aşağıdaki hangi paradigma aracılığıyla çözümler?

- A) Psikolojik
- B) Tarihsel
- C) Sosyolojik
- D) Felsefi
- E) Ekonomik

C

3. "Devletin Antropolojisi" adlı çalışma aşağıdaki düşünürlerden hangisine aittir?

- A) Fortes
- B) Marks
- C) Abélès
- D) Weber
- E) Laclau

C

4. Aşağıdakilerden hangisi modern devletin en temel özelliğidir?

- A) Faaliyetlerini ekonomi temelinde gerçekleştirmesi
- B) Meşru olarak şiddet kullanma tekeli elinde bulundurması
- C) Siyasal olgular ile toplumsal olgular arasında bir ayrımın bulunması
- D) Hakimiyetini duruma göre değişen bir toprak parçasının üzerinde sürdürmesi
- E) Toplumsal yaşam üzerindeki hakimiyetini halkın bütünlüğü ile sağlaması

B

5. Carl Schmitt, siyasal olanı karakterize eden söz konusu antagonizmanın son tahlilde, ----- ayrımı olduğunu belirtir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) Zengin-fakir
- B) Güçlü-zayıf
- C) Özel alan-kamusal alan
- D) Devlet -toplum
- E) Dost-düşman

E

6. Foucault'nun "beden üzerinde kurulan iktidar" ile ifade ettiği kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Karizmatik otorite
- B) Geleneksel otorite
- C) Antagonistik
- D) Biyoiktidar
- E) Panoptikon

D

7. Sivil toplumun küreselleşme süreciyle birlikte büyüklük ve etki alanlarının ulusal sınırları aşması durumu, ----- kavramıyla ifade edilir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) Küresel sivil toplum
- B) Uluslararası antlaşma
- C) Küreselleşme
- D) McDonaldlaşma
- E) Küyerelleşme

A

8. 1990'larda kısaca NGO's (Non-Governmental Organizations) ve NSM's (New Social Movements) olarak bilinen uluslararası ya da küresel sivil toplum örgütlerinin ortaya çıkışıyla birlikte kamu ve özel sektöre ilaveten sivil toplum, alternatif toplum ve dünya düzeninin kurulmasında gerekli olan stratejik eylem biçimlerinin şekillenmesinde oynadığı rolle anahtar kavram haline gelmiştir.

Yukarıda anlatılmak istenen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Beşinci sektör
- B) Üçüncü sektör
- C) Teknolojik sektör
- D) İkinci sektör
- E) Bilgi sektörü

B

9. Doğrudan elit kavramını kullanmamakla birlikte, elit-halk ayrımını ilk defa sistemli bir şekilde ortaya koymaya çalışan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dahl
- B) Duverger
- C) Sartori
- D) Michels
- E) Mosca

E

10. Elitlerin dolaşımına ilişkin analizinde iki kavramı ön plana çıkartan ve bunları da "türevler ve kalıntılar" olarak niteleyen düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Giddens
- B) Michels
- C) Edwards
- D) Pareto
- E) Schumpeter

D

11. ABD'de iktidar elitinin stratejik komuta mevkilerini işgal eden kişileri kapsadığını söyleyen Wright Mills'e göre aşağıdakilerden hangisi bu iktidar eliti içinde yer almaz?

- A) Askeri kurumlardaki üst düzey yöneticiler
- B) Büyük şirketlerin üst düzey yöneticileri
- C) Üst düzey bürokratlar
- D) Kanaat önderleri
- E) Siyasi liderler

D

SİYASET SOSYOLOJİSİ

12. Etimolojik (kökenbilimsel) olarak "parti" sözcüğü, aşağıdakilerden hangisinden türemiştir?

- A) Kriz
- B) Parça
- C) Etki
- D) Bağ
- E) Gövde

B

13. I. Parlamentodaki sandalyelerin çoğunluğu için yarışın iki parti arasında söz konusu olması
II. İktidar ve muhalefet arasında yer değiştirme (rotasyon) olasılığının var olması
III. Çoğunluğu kazanan partinin hükümet kurabilmesi

Yukarıdakilerden hangileri iki parti sisteminin varlığının bağlı olduğu koşullardandır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

E

14. Siyasi sistemin yönetiminde kimlerin söz sahibi olacağı ve bu kişilerin sistemi nasıl yönetecekleri konusunda doğan anlaşmazlık şeklinde ifade edilen kriz türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kurumsal kuram
- B) Meşruluk krizi
- C) Bütünleşme krizi
- D) Katılma krizi
- E) Gelişmeci kuram

B

15. Aşağıdakilerden hangisi kültür kavramına dair tanımlar sınıflandırıldığında karşımıza çıkan gruplarından biri değildir?

- A) Betimleyici tanımlar
- B) Normatif tanımlar
- C) Tarihsel tanımlar
- D) Genetik tanımlar
- E) Topografik tanımlar

E

16. Ortak menfaatler, çıkarlar etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasi otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplara ne ad verilir?

- A) Baskı grupları
- B) Siyasal iletişim
- C) Siyasal parti
- D) Kamuoyu
- E) Siyasal sistem

A

17. Bir futbol maçı sonrasında, skordan memnun olmayan taraftarların futbol kulübü başkanına yönelik doğrudan eleştirileri iletişimin aşağıdaki hangi ögesi kapsamında değerlendirilir?

- A) İletişim aracı
- B) İletişim kanalları
- C) Kişisel iletişim
- D) Toplu iletişim
- E) Dolaylı iletişim

C

18. Emile Durkheim, geleneksel değerlerin ve kuralların zayıfladığı veya tahrip edildiği bir kuralsızlaşma durumunu aşağıdakilerden hangisi ile tanımlar?

- A) Anomi
- B) Organik dayanışma
- C) Yabancılaşma
- D) Mekanik dayanışma
- E) Patoloji

A

19. Aşağıdakilerden hangisi Murray Levin'in çalışmalarına konu olan siyasi yabancılaşmanın dört görünüşünden biri değildir?

- A) Normların zayıflaması
- B) Kayıtsızlık
- C) Umutsuzluk
- D) Anlamsızlık
- E) Güçsüzlük

C

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW...

SINCE 2020

20. Aşağıdakilerden hangisi Tarrow'a göre, toplumsal bir hareketin ortaya çıkması ve taraftar toplayabilmesi için siyasal fırsatların azlığı veya çokluğu ile ilgili faktörlerden biri değildir?

- A) Hükümetin talep edilen konularda kamu politikaları oluşturabilme kapasitesi
- B) Destek gruplarının ve etkili rakiplerin varlığı veya yokluğu
- C) Siyasal gruplaşmaların istikrarı veya istikrarsızlığı
- D) Demokrasiyi uygulanamaz bir ideal olarak görmesi
- E) Siyasal katılımın açıklığı

D

1.Soru

Hangi düşünür iktidar ilişkisini bir tarafın diğer tarafının eylemleri üzerinde eylemde bulunduğu bir ilişki biçimi olarak tanımlamıştır?

- A Weber
- B Foucault
- C Machiavelli
- D Hobbes
- E Egleton

Yanıt Açıklaması: Foucault

2.Soru

Endüstri devriminin yarattığı yeni toplumsal sınıf aşağıdakilerden hangisidir?

- A İşçiler
- B Tüccarlar
- C Aristokrasi
- D Köylüler
- E Burjuvazi

Yanıt Açıklaması: 18. yüzyıl ile Batı Avrupa'da ekonomik, toplumsal ve siyasal yapı hızlı ve radikal bir biçimde değişmeye başladığında, giderek daha fazla sayıda insanın kentlere göç ettiği yeni bir yaşam tarzı ortaya çıkmaktaydı. Endüstri devriminin yarattığı koşullarda, geçinebilmek ve yaşadığı ülkenin nimetlerinden daha fazla yararlanabilmek için kentlere gelen insanlar, Orta Çağa ve taşraya özgü

bağımlı siyasi ve toplumsal kimliklerini de geride bırakıyorlardı. Rönesans Avrupa'sında "birey" olma ayrıcalığını hissetmeye başlayan sıradan insanlar, serflik sisteminin dağılması ve şüpheli, sorgulayan ve akılcı bir felsefe anlayışının gelişmesi ile birlikte, cevabını aradıkları kimlik sorusunun karşılığını bulmuş görünüyordu. Rönesans sonrası "birey" olmayı öğrenen insanlar Fransız devrimi ile giderek "yurttaş" dönüşecekti. Bu süreç, aynı zamanda eski dünyanın siyasi ve toplumsal tortularıyla mücadele eden, yeni bir zümrenin de hâkimiyetini ilan etmekteydi: Burjuvazi. Bu yeni zümre Avrupa'da işçi sınıfı ortaya çıkana kadar aristokrasi ile mücadele etmiş, İngiliz, Fransız ve Amerikan devrimleri de dahil olmak üzere gerçekleştirdiği pek çok mücadeleden zaferle ayrılmayı bilmişti. Sahip olduğu ekonomik gücü savaşlar ve yeni keşifler uğruna teknolojik yatırımlara dönüştürdüğünde, aslında endüstri devrimi ile doğacak yeni toplumsal ve siyasal sistemin de fitilini ateşlemişti. Fransız devrimiyle ve endüstrileşme hareketleri ile başlayan süreç, sıradan insanların da hayatı nı oldukça etkilemiş, bir anlamda uzun yıllardır köylü isyanlarıyla geliştirdikleri eylem repertuarını devrim mücadelelerine taşımıştı.

3.Soru

"Günümüzde halk iradesinin en etkili organları anayasanın öngördüğü kurumlardan çok siyasi partilerdir" ifadesini kullanan hukukçu kimdir?

- A Georges Burdeau
- B Moisey Ostrogorski
- C Seymour Martin Lipset
- D Marion Weiner
- E Leon D. Epstein

Yanıt Açıklaması: "Günümüzde halk iradesinin en etkili organları anayasanın öngördüğü kurumlardan çok siyasi partilerdir" ifadesi Georges Burdeau tarafından kullanılmıştır. Doğru yanıt A seçeneğinde sunulmuştur.

4.Soru

Aşağıdakilerden hangisi doğrudan elit kavramını kullanmamakla birlikte, elit-halk ayrımını ilk defa sistemli bir şekilde ortaya koymaya çalışan düşünürdür?

- A Mosca
- B Moreno
- C Montes
- D Meo

E
Mirko

Yanıt Açıklaması: doğrudan elit kavramını kullanmamakla birlikte, elit-halk ayrımını ilk defa sistemli bir şekilde ortaya koymaya çalışan düşünür Mosca'dır

5.Soru

Siyasetle ilgili yaklaşımların en çok rağbet göreni hangisidir?

- A
Psikolojik
- B
Tarihsel
- C
İletişim
- D
Coğrafi
- E
Sosyolojik

Yanıt Açıklaması:

Siyaset olgusu birçok boyutuyla akademisyenlerin ilgisini çekmiştir. Bazen birbirine zıt, bazen birbirini tamamlayıcı yaklaşımlarla çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşımların en çok rağbet görenlerinin başında sosyolojik olan gelmiştir.

6.Soru

Siyasal inanç sistemi nedir?

- A
Dini ritüellerin bilinmesidir
- B
Anlamlandırılmış sembollerden oluşan bireysel bir özelliktir
- C
Siyasal İslam'ın icra kurallarıdır
- D
Kutsal dinlerin, siyasal sistemi ele alış biçimleridir
- E
Siyasal ideolojilerin içselleştirilmesi sürecidir

Yanıt Açıklaması: inanç sistemi (belief system) anlamlandırılmış sembollerden oluşan bireysel bir özelliktir.

7.Soru

Demokrasi ve partilerin organizasyonları konusunda genel olarak örgütlerin (sağ ve sol partiler) yapılarında oligarşik bir eğilimin var olduğunu öne süren yazar kimdir?

- A
M. Ostrogorski
- B
D. Easton
- C
C. Schmitt
- D

G. Burdeau
E
R. Michels

Yanıt Açıklaması: R. Michels, demokrasi ve partilerin organizasyonları konusunda genel olarak örgütlerin yapılarında oligarşik bir eğilimin var olduğunu öne sürmüştür. Doğru yanıt E seçeneğinde sunulmuştur.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi anomiyi "organlar arasındaki ilişkinin düzensizliği sonucu, toplumsal dayanışmanın azalması" olarak tanımlamıştır?

- A
Coşkun San
- B
Karl Marx
- C
Robert Merton
- D
Emile Durkheim
- E
Gwyn Nettler

Yanıt Açıklaması: Karl Marx yabancılaşmayı organlar arasındaki ilişkinin düzensizliği sonucu, toplumsal dayanışmanın azalması olarak tanımlamıştır

9.Soru

Kültür kavramı tanımlamaları hangi sınıflardan oluşmaktadır?

- A
Tarihsel tanımlar, Sosyal tanımlar, Betimleyici tanımlar, Normatif tanımlar, Psikolojik tanımlar, Yapısal tanımlar
- B
Sosyal tanımlar, Betimleyici tanımlar, Normatif tanımlar, Psikolojik tanımlar, Yapısal tanımlar, Kişisel tanımlar
- C
Tarihsel tanımlar, Sosyal tanımlar, Betimleyici tanımlar, Yapısal tanımlar, Kişisel tanımlar, Normatif tanımlar
- D
Betimleyici tanımlar, Normatif tanımlar, Psikolojik tanımlar, Yapısal tanımlar, Tarihsel tanımlar, Çevresel tanımlar
- E
Betimleyici tanımlar, Normatif tanımlar, Tarihsel tanımlar, Psikolojik tanımlar, Genetik tanımlar, Yapısal tanımlar

Yanıt Açıklaması: Kültür kavramı sosyal bilimler alanında çalışma yapan bilim insanlarının sürekli ilgisini çeken bir konudur. Kültür kavramı tanımlamaları sınıflandırıldığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır: Betimleyici Tanımlar, Tarihsel Tanımlar, Normatif Tanımlar, Psikolojik Tanımlar, Yapısal Tanımlar, Genetik Tanımlar.

10.Soru

"Siyaseti devlete ait olana indirgeyen anlayışın içermiş olduğu temel sorun, gücün ve hâkimiyetin tek kaynağı

SIYASET SOSYOLOJİSİ

olarak devleti görmesi ve bu ufuk darlığının bir sonucu olarak, toplumsal yaşamdaki güç ilişkilerini ve bu ilişkilere bağlı olarak kendini gösteren tahakküm biçimlerini ihmal etmesidir. Modern yaşamda devletin belirleyici bir güce sahip olması, onun dışındaki alanın iktidar ilişkilerini içermediği anlamına gelmez. Aksine, sosyolojik bir perspektifle ele alındığında, devlet iktidarının bile arka planında toplumsal yaşamdaki söz konusu iktidar ilişkilerinin bulunduğu görülecektir."

Aşağıdakilerden hangisi alıntıda dile getirilen düşüncenin zorunlu sonucudur?

- A
- Siyaset bir ilişki biçimidir
- B
- Siyaseti yaratan Devlettir
- C
- Devletsiz toplumlarda siyaset de yoktur
- D
- Devlet toplumsal yaşamdaki güç ilişkilerini belirler
- E
- Yegane tahakküm biçimi Devletinkidir

Yanıt Açıklaması:

Özetleyecek olursak, siyaseti devlete ait olana indirgeyen anlayışın içermiş olduğu temel sorun, gücün ve hâkimiyetin tek kaynağı olarak devleti görmesi ve bu ufuk darlığının bir sonucu olarak, toplumsal yaşamdaki güç ilişkilerini ve bu ilişkilere bağlı olarak kendini gösteren tahakküm biçimlerini ihmal etmesidir. Modern yaşamda devletin belirleyici bir güce sahip olması, onun dışındaki alanın iktidar ilişkilerini içermediği anlamına gelmez. Aksine, sosyolojik bir perspektifle ele alındığında, devlet iktidarının bile arka planında toplumsal yaşamdaki söz konusu iktidar ilişkilerinin bulunduğu görülecektir.

11.Soru

Aşağıdakilerden hangisi demokratik rejimlerin göstergeleri olarak kabul gören parti ve seçim sistemlerinin varlığının demokratik olmayan sonuçlar doğurabildiği durumlara örnek olarak gösterilebilir?

- A
- Parti içi hizipleşme olmaması
- B
- Parti içinde disiplinin az olması
- C
- Parti içi iktidarın optimal noktada merkezileşmesi
- D
- Eksik temsilden kaynaklanan siyasal eşitsizlik
- E
- Partilerin yasama tutarlılığına sahip olması

Yanıt Açıklaması: Seçim mekanizması ve siyasal partilerin, demokratik rejimlerin en önemli göstergeleri olarak sayılmaları; demokratik rejimlerde parti ve seçim sistemleri marifetiyle demokratik olmayan bazı sonuçların

ortaya çıkmayacağı anlamına gelmez. Bu sonuçlardan en önemli eksik temsilden kaynaklanan siyasal eflitsizlik sorunudur

12.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Weber'in modern devleti karakterize ettiğini söylediği özelliklerden değildir?

- A
- Meşru şiddet kullanımı
- B
- Belirli bir toprak parçası üzerinde kurduğu hakimiyet
- C
- Hukuk devleti olması
- D
- Bürokrasi
- E
- Sosyal devlet özelliği

Yanıt Açıklaması:

Meşru şiddet kullanımı, belli bir toprak parçasında hakimiyet, hukuk devleti olma, bürokrasi Weber'in belirttiği dört özelliktir ancak bunlar içinde sosyal devlet olma özelliği yoktur.

13.Soru

Aşağıdakilerden hangisi elit kavramını ilk kullanan düşünürlerden biridir?

- A
- Ronaldo
- B
- Pareto
- C
- Ambrosi
- D
- Diablo
- E
- Alanzo

Yanıt Açıklaması: Elit kavramının bu alanlarda popüler hale gelmesine, klasik elitist düflünürler olarak değerlendirilen Vilfredo Pareto, Gaetano Mosca ve Robert Michels öncülük etmişlerdir

14.Soru

İki parti arasındaki oy farkının bir diğerinin aleyhine çok büyük oranlara ulaştığı durumlarda güçlü partinin iktidarda kalması süreklilik kazandığında oluşan parti sistemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- Güçlü parti
- B
- Kutuplaşmış parti
- C
- Üç parti biçimi
- D
- İki parti biçimi

E
Hakim parti

Yanıt Açıklaması: İki parti arasında çok az bir oy farkıyla çoğunluk sağlanabileceği gibi, bu oy farkı çok büyük de olabilir. Bu durum da partilerden biri çok uzun süre iktidarda kalma olanağına sahip olabilecek ve iktidarda muhalefet arasındaki yer değiştirme olasılığı oranı düşük düzeyde kalacaktır. İki parti arasındaki oy farkının bir diğerinin aleyhine çok büyük oranlara ulaştığı durumlarda ise güçlü partinin iktidarda kalması neredeyse bir süreklilik kazanır ki, bu durumda, Hâkim Parti sisteminden söz etmek doğru olur. Bu nedenle doğru yanıt E seçeneğinde sunulmuştur.

15.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde Locke'un toplum sözleşmesinde bulunmayan bir ifade vardır?

- A
Devlet, bağlayıcılık gücünün daha fazla, bireylerin rızalarının çok daha ön planda olduğu bir toplum sözleşmesine dayanır.
- B
Bireyler devleti zaten var olan haklarını daha iyi koruması amacıyla yarattıkları için ona sınırlı güç verirler.
- C
Toplum sözleşmesinde devletin fonksiyonu doğal hukukun korunmasıdır.

**D
Devlet kadir-i mutlak durumundadır.**

E
Devletin kendisi doğal hukuku tehdit ederse vatandaşlar devrimsel bir hareket altında birleşme hakkına sahiptir.

16.Soru

Türkiye’de Siyasetin Sosyolojisini bir disiplin olarak ortaya çıkmasını sağlayan en önemli gelişme ne olmuştur?

- A
Osmanlı zamanında yazılan siyasal eserlerin bilim adamları tarafından yeniden keşfedilmesi
- B
Ziya Gökalp’in etkisiyle toplumsal felsefeciliğe olan ilginin azalması
- C
1948’de Ankara Üniversitesinde Siyasal Bilgiler Okulu’nun fakülteye dönüştürülmesi
- D
II. Dünya Savaşı nedeniyle Türkiye’ye olan beyin göçü
- E
1930’larda üniversitelerin sosyoloji alanına çok daha fazla önem vermeye başlaması

Yanıt Açıklaması: Türkiye’de Siyasetin Sosyolojisini bir disiplin olarak ortaya çıkmasını sağlayan en önemli gelişme 1948’de Siyasal Bilgiler Okulu’nun Ankara Üniversitesi bünyesine fakülte olarak kabul edilmesidir.

17.Soru

"Kültürü, sosyal hayatın toplamını oluşturan, kapsamlı birbütün olarak görme ve kültürü oluşturan çeşitli alanları listeleme eğilimindedirler." cümlesi ile hangi kültür tanımına işaret edilmektedir?

- A
Tarihsel tanım
- B
Betimleyici tanım
- C
Normatif tanım
- D
Yapısal tanım
- E
Genetik tanım

Yanıt Açıklaması: Betimleyici tanımlar kültürü, sosyal hayatın toplamını oluşturan, kapsamlı birbütün olarak görme ve kültürü oluşturan çeşitli alanları listeleme eğilimindedirler.

18.Soru

Siyasetin ilişkisel olma özelliği göz önüne alındığında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A
Başkalarıyla bir arada yaşamak anlamına gelen sosyal ortamın olmadığı bir yerde siyasetten söz edilemez.
- B
Kişinin kendi üzerindeki iktidarı ve kendisini kontrol edebilmesi kişinin siyasal olması anlamına gelir.**
- C
Kişilerin üzerinde başkalarının kontrol ve iktidarının söz konusu olması siyasal bir anlam demektir.
- D
Siyasal anlamda kontrol ve iktidar kavramları ilişkisel bir yapıya sahiptir.
- E
Siyaset doğası gereği ilişkisel bir yapıya sahiptir.

19.Soru

Aşağıdaki isimlerden hangisi “belirli bir toprak sınırları dahilinde buyruklarını idari bir örgüt aracılığı ile fiziksel zora başvurma yeteneğine sahip olarak yerine getiren her egemen grup siyasi bir gruptur,” tanımıyla, siyaseti (“toprak”, “idari örgüt” ve “fiziksel zor” öğelerine yer vererek) devletle bağdaştırmaya çalışmasına rağmen; özellikle iktidar ögesi üzerinde durarak, siyasete bakış, klasik kurumsal ve hukuksal perspektiften koparmıştır?

- A
Max Weber
- B
Karl Marx
- C
David Truman

- D
Harold Lasswell
E
Charles E. Merriam

Yanıt Açıklaması:

Weber “belirli bir toprak sınırları dahilinde buyruklarını idari bir örgüt aracılığı ile fiziksel zora başvurma yeteneğine sahip olarak yerine getiren her egemen grup siyasi bir gruptur,” tanımıyla, siyaseti (“toprak”, “idari örgüt” ve “fiziksel zor” öğelerine yer vererek) devletle bağdaştırmaya çalışmasına rağmen; özellikle iktidar ögesi üzerinde durarak, siyasete bakış, klasik kurumsal ve hukuksal perspektiften koparmıştır.

20.Soru

Aşağıdaki elitistlerin düşüncelerinden hangisi kendisine ait değildir?

- A
Karl Manheim’a göre siyaset, fiilen elitler tarafından şekillendirilmiştir.
B
Joseph Schumpeter’e göre demokrasi, siyasal iktidarın meşruluğunu sağlayan bir kurumsal düzenlemedir.
C
Harold D. Laswell’e göre elitlerin hesap vermesi, demokrasinin ayırtedici özelliğidir.
D
Giovanni Sartori’a göre demokrasi, bir ideal ve amaç değil, bir yöntemdir.
E
Robert Dahl’a göre modern demokrasiler, poliarşi (çokluk yönetimi)’dir.

Yanıt Açıklaması: Giovanni Sartori ise, günümüz demokrasilerini tanımlamak için “seçimli poliarfli” kavramını tercih etmektedir.

1.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Mosca'nın düşüncelerine ters bir ifadedir?

- A
Bütün toplumlar yönetici sınıf ve yönetilen sınıf olarak ikiye ayrılır.
B
Halk kendi kendini yönetebilir.
C
Azınlığın çoğunluk üzerinde hakimiyet sağlayabilmesi örgütlenmeyle ilişkilidir.
D
Sosyal öncelikler değiştiği taktirde yönetici sınıfta değişimler olur.
E
Mosca, Pareto'nun tersine yönetici sınıf değişimini sadece psikolojik değil, sosyolojik açıdan da değerlendirir.

Yanıt Açıklaması: Mosca'ya göre, bütün toplumlar “yönetici sınıf” ve “yönetilen sınıf” olmak üzere iki sınıfa ayrılmaktadır.

2.Soru

Siyasal ilişkinin ancak dost-düşman ayrımı üzerinden anlaşılabilceğinin söyleyen düşünür kimdir?

- A
Chantal Mouffe
B
Ulrich Beck
C
Max Weber
D
David Easton
E
Carl Schmitt

Yanıt Açıklaması: Carl Schmitt

3.Soru

Yabancılaşma terimini ilk kez kullanan düşünür kimdir?

- A
Friedrich Hegel
B
Karl Marx
C
Emile Durkheim
D
Herbert Marcuse
E
Murray Levin

Yanıt Açıklaması: Yabancılaşma terimini ilk kullanan Friedrich Hegel olmuştur. Hegel’e göre yabancılaşma, insanın fiziki ve ruhi varlığı arasındaki ayrım sonucu ortaya çıkmaktadır.

4.Soru

Baskı gruplarının temel amacı nedir?

- A
İktidarı ele geçirme
B
İktidarlara yapma
C
İktidarlara yıkma
D
İktidara etki etme
E
Protesto

Yanıt Açıklaması: Baskı gruplarını tanımlamak için genellikle benimsenen bir yöntem de siyasal partilerle karşılaştırma yapmaktır. Baskı grupları, siyasal partiler gibi bir siyasal güç olarak kabul edilmekte fakat siyasal partilerin tersine, iktidarı ele geçirmek amacını gütmeyen

bir örgüt olarak tanınmaktadır. Baskı grupları siyasal otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplardır.

5.Soru

Elit teorisi, siyasete ve demokrasinin işleyişine dair gerçekçi bir yaklaşıma işaret etmektedir. Buna göre, elit teorisi demokrasiyi erişilmesi mümkün olmayan bir ideal olarak görmektedir. Çünkü, elit teorisine göre, eşitsizlik toplumların değişmez bir gerçeğidir. Eşitsizlik var olduğu sürece -ki her daim var olacaktır- demokrasi adı altındaki sistemler bir aldatmaca ve yanılsamadır. Elit teorisi, güçlü iktidar ve sınırlı demokrasiyi savunmaktadır. Elit teorisine bağlamında düşünüldüğünde, aşağıdaki ifadeler arasında hangisi yanlış kabul edilebilir?

A

Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir.

B

Ülke politikaları, her zaman milli iradenin çıkarı doğrultusunda belirlenir.

C

Halkın içinden gelen eğitilmiş, donanımlı ve başarılı her birey siyasette etkin rol oynayabilir.

D

Yasalar, her zaman halkın ihtiyacına cevap verecek şekilde yapılır.

E

Herkes, seçme hakkına sahip olduğu gibi seçilme hakkına da sahiptir.

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap C şıkkıdır. Çünkü elit teorisi, imtiyaz sahibi belli bir zümrenin siyaseten etkin olabileceğini ön görür. Halbuki, her ne kadar başarılı olursa olsun, bu söz konusu zümreye ait olmayan halktan bir birey, siyasette etkin rol oynayamayabilir.

6.Soru

Kültürü, kuşaklar yoluyla, zaman içinde aktaran bir miras olarak görme eğiliminde olan kültür tanımı sınıflandırması aşağıdakilerden hangisidir?

A

Tarihsel tanım

B

Betimleyici tanım

C

Psikolojik tanım

D

Normatif tanım

E

Genetik tanım

Yanıt Açıklaması:

Kültür kavramı tanımlamaları sınıflandırıldığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır: Betimleyici Tanımlar, Tarihsel Tanımlar, Normatif Tanımlar, Psikolojik Tanımlar, Yapısal Tanımlar, Genetik Tanımlar.

Tarihsel tanım; Kültürü, kuşaklar yoluyla, zaman içinde aktaran bir miras olarak görme eğilimindedir.

7.Soru

LaPalombara ve Weiner'in, partilerin doğuşunu hazırlayan ve birçok ülkenin siyasi seçkinlerinin karşı karşıya bulunduğunu saptadıkları üç tür tarihsel kriz hangileridir?

A

Katılma, memnunluk, bütünleşme

B

Meşruluk, bütünleşme, katılma

C

Katılma, bütünleşme, ayrılma

D

Ayrışma, meşruluk, bütünleşme

E

Meşruluk, bütünleşme, ayrılma

Yanıt Açıklaması: Tarihsel Kriz (Durum) Kuramı: Tarihsel kriz kuramı, partilerin doğuşunu hazırlayan etkenleri, bir ülkede siyasi seçkinlerin karşı karşıya olduğu belirli sorunlar ve bu sorunlardan hareketle yöneldikleri amaçlar bağlamında açıklamaktadır. La-Palombara ve Weiner, partilerin doğuşunu hazırlayan ve birçok ülkenin siyasi seçkinlerinin karşı karşıya bulunduğu üç tür tarihsel kriz saptamaktadırlar: Meşruluk, bütünleşme ve katılma krizleri. Doğru yanıt B seçeneğinde sunulmuştur.

• 0 Yorum

8.Soru

Siyasal iletişim kimler arasında gerçekleşmez?

A

Devlet Yöneticileri

B

Siyasal Partiler

C

Yönetilenler/Halk

D

Okullar

E

Sivil Toplum Kurumları ve Baskı Grupları

Yanıt Açıklaması: Siyasal iletişim kimler arasında gerçekleşir diye sorduğumuzda, siyasal iletişimin şu aktörleriyle karşılaşmaktayız:1) Devleta. Devlet Yöneticilerib. Bürokrat ve Teknokratlarc. Parlamento2) Siyasal Sistem. Siyasal Partilerb. Sivil Toplum Kurumları ve Baskı Gruplarıc. Araştırma Şirketlerid. Siyasetle ilgilenenler3) Yönetilenler/Halk4) Kitle iletişim Araçları/Medya

9.Soru

Teknolojik gelişmeye bağlı olarak toplumsal yaşamın daha karmaşık hale geleceği ve bu karmaşıklığı düzenleme ihtiyacı ile birlikte bürokrasinin toplum üzerindeki

SİYASET SOSYOLOJİSİ

etkisinin daha da artacağı düşüncesini öne süren düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- K. Marx
- B
- R. Dahrendorf
- C
- E. Laclau
- D
- C. Mouffe
- E
- M. Weber

Yanıt Açıklaması:

Teknolojik gelişmeye bağlı olarak toplumsal yaşamın daha karmaşık hale geleceği ve bu karmaşıklığı düzenleme ihtiyacı ile birlikte bürokrasinin toplum üzerindeki etkisinin daha da artacağı düşüncesini öne süren düşünür Weber'dir

10.Soru

İktidar eliti ile ilgili olarak aşağıdaki düşüncelerden hangisi C. Wright Mills'e ait değildir?

- A
- C. Wright Mills 'e göre, iktidar eliti azınlık bir grup olup iktidarı elinde tutmakta ve çoğunluğu yönetmektedir.
- B
- C. Wright Mills 'e göre, iktidar eliti kavramı Amerikan toplumunun üst düzeylerinde olup-bitenleri anlamak için çok uygun bir kavramdır.
- C
- C. Wright Mills 'e göre, İktidar eliti toplumda stratejik komuta mevkilerini işgal eden kişilerdir.
- D
- C. Wright Mills 'e göre, iktidar eliti gelirleri ve meslekleri açısından yüksek statüye sahip çevrelerden çıkmaktadır.
- E
- C. Wright Mills 'e göre, şirket sahipleri ve üst düzey yöneticiler kendi aralarında "bizlik" duygusu yaratan toplumsal kurumlar inşa etmektedirler.

Yanıt Açıklaması: Eleştirel Bir Yaklaşım: C. Wright Mills ve iktidar Eliti başlıklı konuyu inceleyiniz

11.Soru

İkili parti sistemlerinde iktidarla muhalefetin yer değiştirme olasılığının azaldığı ve güçlü parti iktidarının süreklilik kazandığı durumlar hangi parti sistemi ile anılmaktadır?

- A
- Sınırlı çoğulcu parti sistemi
- B
- Aşırı çoğulcu parti sistemi
- C
- İki parti sistemi
- D

Atomlaşmış parti sistemi

- E
- Hâkim parti sistemi

Yanıt Açıklaması: İki parti arasında çok az bir oy farkıyla çoğunluk sağlanabileceği gibi, bu oy farkı çok büyük de olabilir. Bu durumda partilerden biri çok uzun süre iktidarda kalma olanağına sahip olabilecek ve iktidarla muhalefet arasındaki yer değiştirme olasılığı azalacaktır. İki parti arasındaki oy farkının bir diğerinin aleyhine çok büyük oranlara ulaştığı durumlarda ise güçlü partinin iktidarda kalması neredeyse bir süreklilik kazanır ve bu durumda "hâkim parti" sistemine geçilmiş olur.

12.Soru

Aşağıdakilerden hangisi siyasi kültür kavramı tanımlamalarından değildir?

- A
- Tarihsel tanımlar
- B
- Normatif tanımlar
- C
- Betimleyici tanımlar
- D
- Psikolojik tanımlar
- E
- Topografik tanımlar

Yanıt Açıklaması: Betimleyici Tanımlar: Kültürü, sosyal hayatın toplamını oluşturan, kapsamlı bir bütün olarak görme ve kültür oluşturan çeşitli alanları listeleme eğilimindedirler. Tarihsel Tanımlar: Kültürü, kuşaklar yoluyla, zaman içinde aktaran bir miras olarak görme eğilimindedir. Normatif Tanımlar: Bunlar iki biçim alabilir. İlki, kültürün somut davranış ve eylem yapılarını biçimlendiren bir kural ya da yaşam biçimi olduğunu ileri sürer. İkinci biçim, davranışa başvurmaksızın, değerlerin rolüne vurgu yapar. Psikolojik Tanımlar: Kültürün, insanların iletişim kurmasına, öğrenmesine ya da maddi ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamasına imkân veren bir sorun çözücü araç olarak rolü vurgulanır.

13.Soru

Siyaset sosyolojisinin, siyaset(in) sosyolojisi paradigmasından ayrılmasını savunan siyaset bilimci kimdir?

- A
- Giovanni Sartori
- B
- Gaetano Mosca
- C
- Max Weber
- D
- Friedrich Engels
- E
- Christian Lous Lange

Yanıt Açıklaması: Siyaset sosyolojisinin, siyaset(in) sosyolojisi paradigmasından ayrılmasını savunan siyaset bilimci Giovanni Sartori'dir. Sartori'nin düşüncesi şudur: eğer Siyasetin Sosyolojisi, siyasal davranışların siyasal olmayan (sosyal) nedenlerine eğiliyorsa; Siyaset Sosyolojisi, aynı davranışların siyasal olan nedenlerini de kapsamak zorundadır.

14.Soru

Michels'e göre, siyasal ve yönetsel meselelere kayıtsız olan ve pasif tavır sergileyen çoğunluk, siyasal ve yönetsel meselelere dair yeteneğe ve ilgiye sahip az sayıdaki insanın toplumu yönetmesi için uygun bir zemin oluşturmaktadır.Bu bilgiye göre, aşağıdakilerden hangisi bu pasif tutumu doğrular bir örnektir?

A

Siyasi iktidarın baskılayıcı politikalarına karşı toplumun belli bir kesiminin eleştirel bir tutum sergilemesi

B

Siyasal iktidarın ekonomik politikaları nedeniyle işçilerin eylem yapması

C

Ataerkil toplum anlayışını pekiştiren söylemlerde bulunan siyasal iktidarın kadın örgütlerince protesto edilmesi

D

Etnisite ve inanç temelli sorunların çözümüne yanaşmayan siyasal iktidarın kitlesel eylemlerle istifasının istenmesi

E

Siyasal iktidara yönelik eleştirileri olan kesimin, bu tutumlarını dile getirmekten kaçınması

Yanıt Açıklaması: A, B, C ve D şıklarında siyasal iktidarın politikalar ve siyasi tavrına yönelik karşıt bir tutum sergilenmektedir. E şıkındaki durum, pasif bir tutumun benimsendiğini gösterir.

15.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Leon D. Epstein'in "parti" düşüncesiyle örtüşmektedir?

A

Günümüzde halk iradesinin en etkili organları anayasanın öngördüğü kurumlardan çok siyasi partilerdir.

B

Belli bir etiket altında devlet yöneticilerini seçtirmeye çalışan her grup, ne kadar gevşek biçimde örgütlenmiş olursa olsun bir partidir.

C

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, gerek demokratik gerek totaliter/otoriter rejimlerde partiler, siyasi katılımı organize eden; parti sistemi de katılımın genişliğini etkileyen faktörler olmuşlardır.

D

Parti bir organizasyondur.

E

Bir parti, belli bir yapıya sahip bir insan topluluğudur.

Yanıt Açıklaması: Leon D. Epstein'e göre Belli bir etiket altında devlet yöneticilerini seçtirmeye çalışan her grup, ne kadar gevşek biçimde örgütlenmiş olursa olsun bir partidir. Doğru yanıt B seçeneğinde sunulmuştur.

16.Soru

Formel bir eğitimin ilk adımı olduğu düşünülen, kamuoyunun oluşmasını etkileyen kaynak aşağıdakilerden hangisidir?

A

Okul

B

Aile

C

Medya

D

Din

E

Meslek

Yanıt Açıklaması:

Okul, kamuoyunu oluşturan kaynaklardan biridir. İlk formel eğitimin de verildiği yerdir. Çocukluk ve gençlik döneminde okulda verilen bilgiler uzun süre etkili olmaktadır.

17.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Kaynakların Seferberliği Teorisi tarafından sorulan sorulardan biri değildir?

A

Toplumsal grupların talepleri nelerdir?

B

Toplumsal gruplar kendini kime ve neye göre tanımlar?

C

Toplumsal gruplar neden toplumsal hareketler oluşturur?

D

Toplumsal gruplar hangi taktikleri benimser?

E

Toplumsal gruplar hangi siyasi fırsatlardan yararlanırlar?

Yanıt Açıklaması:

Kaynakların Seferberliği Teorisi, toplumsal grupların "neden" toplumsal hareket oluşturdıkları ile değil, bu toplumsal hareketlerin "nasıl" olduğu, geliştiği, başarılı olduğu ve gerilediği ile ilgilenmiştir. Bu çerçevede, incelenen toplumsal hareketin talepleri nelerdir, kendisini kime ve neye göre tanımlar, taleplerinin hedefine ulaşması için hangi taktikleri benimser, hangi siyasi fırsatlardan yararlanır, hangi tür eylemlere başvurur gibi soruları cevaplamaya çalışmıştır. Doğru cevap C'dir.

18.Soru

Ülkenin her seçim bölgesinden tek adayın çıkarılacağı küçük seçim çevrelerine bölünerek çoğunluk esas gereği en çok oyu alan adayın milletvekili seçilmesi biçiminde işleyen seçim usulüne ne ad verilir?

- A
- Listeli Usulü
- B
- Alternatif Oy Usulü
- C
- Nispi Temsil Usulü
- D
- İki Turlu Çoğunluk Usulü
- E
- Dar Bölge Usulü

Yanıt Açıklaması: Dar bölgede usulünde ülke, her seçim bölgesinden tek adayın <kar>laca< küçük seçim çevrelerine bölünür.

19.Soru

Aşağıdakilerden hangisi geç modern dönemde karşımıza çıkan yeni siyasetin temel bir özelliğidir?

- A
- Devlet iktidarını ele geçirmeye yönelik önlemlerde ifadesini bulması
- B
- Bölüşüm meselesini temel mesele olarak alması

C
Belirli bir merkezinin bulunmaması

- D
- Kurallara bağlı olması
- E
- Siyasal partiler ve sendikalar gibi bir takım kurumsal yapılar aracılığı ile yapılıyor olması

20.Soru

Toplumsal hareketleri çıkar gruplarından ayıran en önemli özellik nedir?

- A
- Uzun vadeli bir yeniden yapılanmaya taraf olmaları
- B
- Sistem içindeki konumlarını sağlama almak istemeleri
- C
- Siyasal iktidarların meşruiyetini sorguluyor olmaları
- D
- Anlaşmazlıkların çözümü için yasal sistemin desteğini aramaları
- E
- Bireyin toplum hayatı ve siyasal hakları konusunda sorgulama yapmaları

Yanıt Açıklaması: Her toplumsal grup içindeki her kişi, toplumu bütüncül bir şekilde değiştirmeyi düşünmez. Toplumsal hareketler radikal değişim isteyen gruplardan, reformist katılımcılara kadar geniş bir yelpazede sıralanırlar. Her toplumsal hareket içinde bazı eylemciler öncelikle saygınlık gibi kişisel hazların ve çıkarlarının peşinde koşarlar. Kendilerini uzun dönemli bir toplumsal değişime samimi olarak adanmazlar. Bundan da öte, pek

çok toplumsal harekette katılımcılar seçici bir değişimi hedefleyerek, belirli uygulamaları ve sahip oldukları kurumsal avantajları muhafaza etmek isterler. Bu durumda toplumsal hareketler ile çıkar gruplarını ayıran şey, toplumsal hareketlere atılanların halen büyük bir kısmının, uzun vadeli bir yeniden yapılanmaya taraf olmasıdır.

1.Soru

Aşağıdakilerden hangisi yanlış bir ifadedir?

- A
- C. Wright Mills, iktidar eliti kavramını herhangi bir determinizmden kaçınmak için tercih etmiştir.
- B
- C. Wright Mills, çeşitli elit gruplar arasında gücün paylaşımı nedeniyle Amerika'da iktidarın dağıldığına inanmaktadır.
- C
- C. Wright Mills'e göre, iktidar eliti homojen bir gruptur.
- D
- C. Wright Mills, Amerika'da iktidar eliti içerisinde askeri kesimin hakim olduğunu düşünmektedir.
- E
- C. Wright Mills'e göre, iktidar eliti üyeleri benzer kökenlere ve eğitimleri sahiptir.

Yanıt Açıklaması: Eleştirel bir yaklaşım: Mills ve iktidar eliti başlıklı konuyu inceleyiniz

2.Soru

I. Tek parti sistemi II. Hegemonyacı parti sistemi III. Hâkim parti sistemi IV. Atomlaşmış parti sistemi Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri Giovanni Sartori'nin geliştirdiği siyasi parti tipolojisinde yer almaktadır?

- A
- Sadece I
- B
- Sadece II
- C
- Sadece III
- D
- I, II ve III
- E
- I, II, III ve IV

Yanıt Açıklaması: Tek parti sistemi (I), Hegemonyacı parti sistemi (II), Hâkim parti sistemi (III) ve Atomlaşmış parti sistemi (IV), Giovanni Sartori'nin geliştirdiği siyasi parti tipolojisinde yer almaktadır.

3.Soru

Toplumsal hareketleri içinde bulunduğu siyasal sistemle etkileşimi çerçevesinde inceleyen teoremin adı nedir?

- A
- Kaynak seferberliği teorisi
- B

SİYASET SOSYOLOJİSİ

Rasyonel tercih teorisi

C

Sistemik teori

D

Sosyal süreç teorisi

E

Siyasi süreç teorisi

Yanıt Açıklaması: “Siyasi Süreç” teorisi toplumsal hareketleri içinde bulunduğu siyasal sistemle etkileşimi çerçevesinde incelemektedir. Kaynak seferberliği teorisinin, toplumsal hareketlerin temel olarak profesyonel örgütler ve bu işi neredeyse meslek edinmiş gruplar tarafından oluşturulduğu iddiasına karşı, örgütsel olmayan (amatör) çeşitli aktörlerin de toplumsal hareketler oluşturabileceği ve bu hareketleri geliştirebileceği görüşünü getirmiştir.

4.Soru

Siyasal toplumsallaşma sürecinde bireyi toplumsallaştıranlara ne denilmektedir ?

A

Aile

B

Okul

C

Medya

D

Etmen

E

Arkadaş çevresi

Yanıt Açıklaması: Siyasal toplumsallaşma sürecinde bireyi toplumsallaştıranlara “etmen” denilmektedir.

5.Soru

Yabancılaşmayı bireyselliğin kaybı olarak değerlendiren düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

A

Friedrich Hegel

B

Emile Durkheim

C

Karl Marx

D

Murray Levin

E

Peter Thompson

Yanıt Açıklaması: Yabancılaşma terimini etrafıca tartışıp tanımlayarak ilk kullanan düşünür Karl Marx’dır. Ayrıca Marx, yabancılaşmanın bireyselliğin kaybı anlamına geldiğini ve bu tür bir kaybın da aslında birey açısından ve toplum genelinde istenilmeyen bir durum olduğunu ortaya atan ilk kişidir.

6.Soru

Sivil toplum kavramı ilk hangi düşünürler tarafından kullanılmıştır?

A

Adam Smith-Adam Ferguson

B

Adam Smith-John Locke

C

John Locke-J.J. Rousseau

D

John Locke- James Harrington

E

James Harrington-Adam Smith

Yanıt Açıklaması:

17. yüzyılın sonlarında John Locke ve James Harrington’ın yazılarında ilk kez görülen, daha sonra İskoç Aydınlanmasının önemli isimleri Adam Smith ve Adam Ferguson tarafından geliştirilen, Rousseau, Hegel ve Marx’ın ardından son olarak Tocqueville’in ayrıntılı olarak değindiği sivil toplum kavramı, devletin dışındaki sosyal kurum ve yapılardan meydana gelen toplumsal alanı tanımlamak üzere kullanılmıştır

7.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ‘Sivil Toplum’ kavramının ayırt edici özelliklerinden değildir?

A

Kar amacı gütmemesi

B

Devletin bir parçası olmaması

C

Üyelerine kazanç sağlama amacıyla olmaması

D

Devlet otoritesinin güçlenmesini hedeflemesi

E

Devlet iktidarını ele geçirme ya da ortadan kaldırma amacı taşımaması

Yanıt Açıklaması: D

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi modern devletin özelliklerinden değildir?

A

Meşru şiddet tekeli

B

Belirli bir toprak parçası üzerinde hakimiyet

C

Faaliyetlerin hukuk temelinde gerçekleşmesi

D

Pozitif ayrımcılık uygulamak

E

Bürokrasi

Yanıt Açıklaması:

SIYASET SOSYOLOJİSİ

D seçeneğindeki dışındakiler moden devletin temel özellikleridir.

9.Soru

Partilerin doğuşunda önemli rol oynayan dinamikleri açıklayan üç farklı kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- A Kurumsal kuram-Politik kuram-Bağımsızlık kuramı
- B Politik kuram-Tarihsel Kriz Kuramı-Kurumsal Kuram
- C Tarihsel kriz kuramı-Gelişmeci kuram-Bağımsızlık kuramı
- D Gelişmeci kuram-Politik kuram-Kurumsal kuram
- E Kurumsal kuram-Tarihsel kriz kuramı-Gelişmeci kuram

Yanıt Açıklaması: Bu kuramlar “kurumsal kuram”, “tarihsel kriz (durum) kuramı” ve “gelişmeci kuram” fleklinde ifade edilmifltir.

10.Soru

I- Toplumsal ilişkiler olumsal olduğu için, siyasal özneler ve toplum da olumsaldır. II- Bu nedenle siyasal özne, içerisinde bulunduğu ilişkilere bağlı olarak farklı kimliklerle karşımıza çıkabilir. III- Siyasal özne duruma göre bir sınıf, bir etnik veya dinsel kimlik, cinsiyete veya yaşam tarzlarına dayalı bir kimlik de olabilir. IV- Siyasal öznenin olumsal olması yine de bazı kimliklerin ontolojik olarak ayrıcalıklı olabileceği anlamına gelir. Yukarıdaki ifadelerden hangisi Laclau ve Mouffe’a göre doğrudur?

- A II, III ve IV
- B I, III ve IV
- C I, II ve III
- D I ve II
- E II ve III

Yanıt Açıklaması:

I, II ve III

11.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Murray Levin tarafından ortaya koyulan siyasal yabancılaşmanın dört görünüşünden biri değildir?

- A Güçsüzlük
- B Anlamsızlık
- C Normların zayıflaması
- D Kayıtsızlık

E

Tecrit eğilimi

Yanıt Açıklaması:

Siyasal yabancılaşma konusunun açıklanmasında birbirinden farklı sınıflamalara gidildiği görülmektedir. Bu çerçevede Murray Levin, siyasal yabancılaşmanın dört görünüşü olarak “güçsüzlük”, “anlamsızlık”, “normların zayıflaması” ve “kayıtsızlık”tan bahsetmektedir. Benzer biçimde Seeman, yabancılaşmayı, “güçsüzlük”, “güvensizlik”, “anlamsızlık” ve “tecrit eğilimi” olarak ele almıştır. Doğru cevap E’dir.

12.Soru

Siyasi partilerin ortaya çıkışı ilk olarak hangi döneme gider?

- A Antik Yunan
- B Roma Dönemi
- C 1. Dünya Savaşı
- D 2. Dünya Savaşı
- E Amerika Birleşik Devletlerinin kuruluşu

Yanıt Açıklaması: Demokrasi için bu kadar önemli olan siyasi partilerin kavram olarak geçmişi, ortaya çıktıkları on dokuzuncu yüzyıldan çok fazla gerilere, Roma imparatorluğu dönemine gider. Roma imparatorluğunda “parti” kavramı, Senato tarafından kontrol edilen şeref payelerini, ücretleri ve terfileri tartışmak üzere asillerin (Optimates) ve halkın (Populares) bir araya gelmelerini anlatmakta kullanılırdı. Doğru yanıt B seçeneğinde verilmiştir.

13.Soru

Aşağıdakilerden hangisi günümüz Türkiye'sinde de uygulanmakta olan nispi temsil esasına dayalı seçim sisteminin özelliklerinden biridir?

- A Diğer etkenlere bakılmaksızın, bir seçim bölgesinde adaylardan en çok oyu alan kişi milletvekili seçilir
- B Seçimler iki turlu olarak gerçekleşir. Genellikle bir adayın seçileceği seçim çevrelerinde ilk tur yapılan seçimlerde yüzde 50 oy oranını aşan adaylar seçilir
- C Partiler adaylarını liste usulüne dayanarak belirler ve her seçim çevresinde aldıkları oy oranına göre milletvekili çıkarırlar
- D Partisinin genel oy oranına bakılmaksızın, her seçim bölgesinde çoğunluk esası gereği en çok oyu alan aday milletvekili seçilir

E

Seçimler her seçim bölgesinde partilerden bağımsız gerçekleşir. Seçimler sonrası milletvekillerinin tercihlerine göre partilere dağılımları sağlanır.

Yanıt Açıklaması: Nispi seçim sistemlerinde partiler adaylarını liste usulüne dayanarak belirler ve her seçim çevresinde aldıkları oy oranına göre milletvekili çıkarırlar.
14.Soru
Küreselleşmenin toplumsal hareketleri de küreselleştirdiği iddiası, aşağıdaki hangi üç kavram ile sınamak mümkündür?

A

Benzerlik, birleşme, erişilebilirlik

B

Demokrasi, eşitlik, özgürlük

C

Eşitlik, kardeşlik, dayanışma

D

Halkçılık, dayanışma, ilericilik

E

Bütüncülük, komüncülük, toplumsal organizasyon

Yanıt Açıklaması: Küresel toplumsal hareketler, medya vasıtasıyla, kolektif eylemlerin çeşitli ulusal hareketler içinde benzerlikler göstermesine neden olmuştur. Charles Tilly bu durumu “benzerlik”, “birleşme” ve “erişilebilirlik” olarak belirlediği üç kavram ile test edebileceğimizi söylemektedir.

15.Soru

Çeşitli çıkar gruplarının ve kesimlerin partiye erişimini sağlamanın esas olduğu, ideoloji, örgüt yapısı açısından katı ve güçlü olmayan ama güçlü bir lider kadrosu tarafından yönetilen partilere genel olarak ne ad verilir?

A

Kartel parti

B

Kitle partileri

C

Hareket partileri

D

Herkesi kapsayan parti

E

Çoğulcu parti

Yanıt Açıklaması: Çeşitli çıkar gruplarının ve kesimlerin partiye erişimini sağlamanın esas olduğu, ideoloji, örgüt yapısı açısından katı ve güçlü olmayan ama güçlü bir lider kadrosu tarafından yönetilen partilere herkesi kapsayan parti adı verilmektedir. Doğru yanıt D seçeneğinde sunulmuştur.

16.Soru

Aşağıdakilerden hangisi kamuoyunun oluşmasında etkili olan kaynaklardan değildir?

A

Aile

B

Okul

C

Meslek-iş grubu

D

Sanat Camiası

E

Medya

Yanıt Açıklaması: Sanat camiası etkili değildir

17.Soru

Aşağıdakilerden hangisi küreselleşmenin sonuçlarından biridir?

A

İnsanların geçinebilmek ve yaşadığı ülkenin nimetlerinden daha fazla yararlanabilmek için kentlere gelmesiyle taşıraya özgü siyasi ve toplumsal kimliklerini geride bırakmaları

B

Ekonomik kalkınmanın devletin korumacı politikalarına dayanması anlamına gelebilecek ithal ikameci bir sanayileşme anlayışının kabul görmesi

C

Üretim sürecinde işgücü dayanışması yaratabilecek bütünlüğün artması

D

Uluslararası ilişkilerin temel aktörlerinin halen ulus devletler olmasıyla birlikte birçok yeni aktörün, özellikle resmi ya da hükümet dışı örgütlerin etkili bir şekilde siyaset yapmaya başlaması

E

Sanayi ve imalat sektöründeki işçilerin güç kazanmasıyla beraber işgücünün sınıfsal yapısını koruması

Yanıt Açıklaması: Küreselleşme ile birlikte uluslararası ilişkilerin temel aktörlerinin halen ulus devletler olmasıyla birlikte birçok yeni aktörün, özellikle resmi ya da hükümet dışı örgütlerin etkili bir şekilde siyaset yapmaya başlamışlardır. Doğru yanıt d seçeneğidir.

18.Soru

Toplumsallaşma ile ilgili olarak yanlış olan ifade aşağıdakilerden hangisidir?

A

Toplumsallaşma, bireyin, toplumsal yapının bir parçası olmayı öğrendiği dönemdir.

B

Birey, kültürünü toplumsallaşma sürecinde öğrenir.

C

Toplumsallaşmada, gelenekler de nesilden nesile aktarılır.

D

Toplumsallaşma, kültür aktarımını gerçekleştirir.

E

Toplumsallaşmada, siyasal kültür öğeleri aktarılmaz.

Yanıt Açıklaması: Toplumsallaşma, bir kültür aktarımı süreci olarak bireyin, toplumsal yapının bir parçası olmayı öğrendiği dönemdir. Bilincin yerleşmesiyle başlayan toplumsallaşmada bireye, nasıl içinde bulunduğu toplumsal yapının diğer üyeleri gibi olacağı öğretilir. Diğerleri gibi konuşur, diğerleri gibi dinler, diğerleri gibi yaşar, diğerleri gibi tüketir; kısaca diğerleri gibi olur. Dolayısıyla birey, içinde bulunduğu toplumsal yapının kurallarını, normlarını, gelenek ve göreneklerini, inanış biçimlerini, değer yargılarını; özetle kültürünü toplumsallaşma sürecinde öğrenir. Bu yapı kuşaklar boyu aynı şekilde işleyeceğinden gelenekler de nesilden nesile aktarılacaktır. Kültürel durumun tarihselliği de bu bağlamda, toplumsallaşma ile doğrudan bağlantılı olacaktır.

19.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Mills'in iktidar elitini sınıflandırmasındaki gruplar arasında yer almaz?

- A
Siyasi liderler
- B
Üst düzey bürokratlar
- C
Büyük şirketlerin üst düzey yöneticileri
- D
Üst katman yönetici sınıf
- E
Askeri kurumlardaki üst düzey yöneticiler

Yanıt Açıklaması:

Mills'e göre iktidar eliti toplumda stratejik komuta mevkilerini işgal eden kişileri kapsamaktadır iktidar eliti siyasi liderler ve üst düzey bürokratlar, büyük şirketlerin üst düzey yöneticileri ve askeri kurumlardaki üst düzey yöneticiler olmak üzere gruplandırılmaktadır. Üst katman ve alt katman yönetici sınıfı ayrımı Mosca tarafından yapılmıştır. Doğru cevap D'dir.

20.Soru

Aşağıdakilerden hangisi partilerin doğuşunda rol oynayan dinamikleri açıklayan kuramlardan, kurumsal kuramı ifade etmektedir?

- A
Genellikle siyasal partilerin parlamentolar içinden nasıl çıktıklarını açıklar
- B
Partilerin doğuşunu hazırlayan etkenleri açıklar
- C
Ülkede siyasi seçkinlerin karşı karşıya olduğu belirli sorunları açıklar
- D
Siyasi partilerin doğuşu ile modernleşme süreci arasındaki ilinti üzerine yoğunlaşır

E

Siyasi partilerin geleceği konusunda açıklama yapar

Yanıt Açıklaması: Kurumsal Kuram: Bu tür kuramlar, genellikle siyasal partilerin parlamentolar içinden nasıl çıktıklarını açıklarlar. Doğru yanıt A seçeneğinde verilmiştir.

ONLİNE DÖNEMDE NELER OLDU?

DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW

SIYASET SOSYOLOJİSİ ONLINE DÖNEM FİNAL SORULARI

Soru 1: I. İhtiyaçlar sistemi

II. Adaletin yöntemi

III. Devletin baskısı

Hegel e göre yukarıdakilerden hangileri sivil toplumun ortaya çıkış aşamalarındandır?

Cevap I ve II

Soru 2: I. Yeterli bir hükümet

II. Düzgün işleyen bir piyasa ekonomisi

III. Sivil toplu

Yukarıdakilerden hangisi liberal demokratik düzen içinde dengeyi içeren etkenlerdendir?

Cevap I,II ve III

Soru 3: Neoliberal toplum projesinin temel felsefi mimarisini oluşturan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

Cevap Friedrich Hayek

Soru 4: Aşağıdakilerden hangisi yapılaşma teorisinin iddialarından birisidir?

Cevap Aktör ile yapı arasında dairesel ve ikili bir ilişki varsaylar

Soru 5: Aşağıdaki düşünürlerden hangisi sınıf merkezli araçsal devlet yaklaşımının en önemli temsilcilerinden birisidir?

Cevap Ralph Milliband

Soru 6: Aşağıdakilerden hangisi siyasal süreçleri aşamalarından biri değildir?

Cevap Maliyet ve ödül analizi

Soru 7: Faydacı felsefenin kurucusu aşağıdaki düşünürlerden hangisidir?

Cevap Jeremy Bentham

Soru 8:Klasik liberalizmin doğuş. Yükseliş ve çöküş dönemleri hegemonyasının da doğuş , yükseliş ve çöküş dönemlerinde gerçekleşmiştir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

Cevap İngiliz

Soru 9:Baudrillardın..... kavram ile ifade ettiği günümüz toplumu , piyasadaki nesneleri onların kullanım değerlerine veya takas değerlerine göre değil gösterge konumlandırmakta ve böylece üretici öznelerin yerine kültürel yapıların

Cevap Anthony Oberschall

Soru 17 : Seçmen davranışlarını anlamak için bireye odaklanan ve bireyin kendi çıkarları için en iyi olanı tercih edeceğini savunan yaklaşım a.h?

Cevap Akılcı tercih teorisi

Soru 18 : Sivil toplum kavramını devlet ve ekonomi arasında mahrem alanın kurum/kuruluş alanlarının sosyal hareketlerin ve kamusal iletişim biçimlerinin oluşturduğu bir sosyal etkileşim alanı olarak tanımlayan düşünür a.h?

Cevap Cohen ve Arato

Soru 19 :Yurttaşlık ve toplumsal sınıflar adlı çalışma aşağıdaki düşünürlerden hangisine aittir?

Cevap T.H Marshall

Soru 20 : Bireyler açısından sosyal ekonomik ve siyasal sonuçları olan bir haklar ve yükümlülükler seti olarak tanımlanan kavram a.h?

Cevap Yurttaşlık

Soru 21 : 1929 ekonomik buhranından sonra 1933 yılında Amerikada yönetime gelen Roosevelt in uyguladığı ekonomik programın adı nedir?

Cevap New Deal

Soru 22 : Toplumu: seçkin olmayanlar, yönetici seçkinler ve yönetici-olmayan seçkinler olarak ayıran düşünür a.h?

Cevap Pareto

Soru 23 : Muhalefete toleransı olan bir hükümet sistemine sahip olması

Hükümetin işleyişine müdahale edecek siyasal katılım mekanizmaların geniş toplum kesimlerinin erişime açık olması

Robert Dahl için yukarıdaki iki genel özelliğe sahip olan rejim tipi a.h?

Cevap Pollarşi

Soru 24 : Sivil toplum kökleri dönemine kadar uzanmaktadır.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

Cevap Antik Yunan

Soru 25 : Bilgi/İktidar göre toplumsal aktörlerin özelliğini ve egemenlik altına alınacak toplumsal nesneleri yaratır.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

Cevap Foucault'a

kendilerinden beklediği göstergeleri tüketerek hazzı arayan tüketici nesneleri koymaktadır.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

Cevap Tüketim toplumu

Soru 10 :I.Kamusal siyasete hareketlilik ve heyecan katması

II.Katılımcılar arasındaki muhtelif etkileşimler sayesinde dayanışmayı güçlendirmesi

III.Gündelik yaşamın olağan akışını bozarak görünürlük kazanması

Yukarıdakilerden hangileri yeni toplumsal hareketlerin özelliklerindendir?

Cevap I,II ve III

Soru 11 : Thomas Marshalla göre vatandaşlık statüsündeki sosyal haklar kaçınıcı yüzyılda olgunlaşmıştır?

Cevap 20.yüzyıl

Soru 12 : Kalabalıkları hastalık metaforlarını kullanarak betimleyen v protestoları paniğin ve amaçsızlığın insanlara bulaştığı bir kolaktif zihnin ürünü olan düşünür a.h.?

Cevap Gustave Le Bon

Soru 13 : I.Toplumsal taleplere tutarlılık kazandırma

II.Siyasetçi yetiştirme

III.Toplumsal mobilizasyon

Yukarıdakilerden hangileri siyasal partilerin toplumsal işlevlerindendir?

Cevap I,II ve III

Soru 14 :Bir grubun talepleri yada çıkarları doğrultusunda bir araya gelerek başka bir grup yada toplumsal yapılara karşı harekete geçmesine ne denir?

Cevap Toplumsal hareketlilik

Soru 15 :Modern sivil toplum kendi varlığını sürdürebilmek için egemen anayasal devlete gereksinim duyar ama bu devlet aynı zamanda yurttaşların sivil özgürlükleri ve bağımsız örgütlenme kapasitesi için bir tehdit te oluşturmaktadır. Bu ikilemi aşmak için ise çözüm yurttaş örgütlenmelerin artmasıdır.

Yukarıdaki düşünce aşağıdaki bilim insanlarından hangisine aittir?

Cevap Ferguson

Soru 16 Aşağıdakilerden hangisi toplumsal hareketler sosyolojisindeki kaynak mobilizasyonu kuramının kurucusudur?

Soru 26 : Kanunların ruhu adlı eser aşağıdaki düşünürlerden hangisine aittir?

Cevap Montesquieu

Soru 27 :Kapsamlı bir toplumsal vizyona sahip olmadan tabanının tutkuyla önemsemediği konuya odaklanarak siyaset yapan parti a.h?

Cevap Tek mesele partisi

Soru 28 : I Kamusal alan

II Ekonomi

III Özel Alan

Yukarıdakilerden hangisi sosyologlarca incelenen toplumsal alanlardandır?

Cevap I,II ve III

Soru 29 : Aşağıdaki düşünürlerden hangisi radikal demokrasi anlayışının kurucu figürlerinden biridir?

Cevap Chantal Mouffe

Soru 30 : Temel olarak sivil toplum kavramını üretim ilişkileriyle ilişkilendiren düşünür a.h?

Cevap Karl Marx

Soru 31 : Kapitalizmin egemen bir sisteme ve toplumsal bir yapıya dönüşmesi hangi yüzyılda gerçekleşmiştir?

Cevap 18.yüzyıl

Soru 32 : Aşağıdakilerden hangisi modern ulus-devlet yurttaşlığının özelliklerinden biridir?

Cevap Kamu ve özel alan birbirinden ayrılmıştır

Soru 33 : Aşağıdakilerden hangisi toplumsal hareketlerin geleneksel repertuvarlarının özelliklerinden biridir?

Cevap Mahalli

Soru 34 : Tilly (2004) bir otorite karşısında taleplerde bulunmak için çeşitli edimler gerçekleştirme için kolektif grubu kamusal olarak temsil etmenin farklı biçimlerini toplumsal hareketlilik olarak kavrar. Bu doğrultuda gerçekleştirilen toplumsal hareketlilik biçimlerinin müazzam bir çeşitliliği vardır, farklı tarihsel momentlerde ve coğrafyalarda toplumsal hareketlerin repertuvarları farklılaşır. Tilly bu repertuvar çeşitliliğine karşın toplumsal hareketlerin dışsal olarak gözlemlenebilen çeşitli özelliklerin vurgu yapar.

Buna göre a.h Charles Tilly in vurgu yaptığı gözlemlenebilen özelliklerinden biri değildir?

Cevap Rekabet

Soru 35 : Antik Yunanda insanları politik hayvanlar olarak kabul eden düşünür a.h?

Cevap Aristotales

Soru 36 :İşsizliğin artması
II.Kapsamlı bir sağlık sistemi
III.Asgari ücret uygulaması

Avrupa refah sisteminin ilk örgütlenmesi her ne kadar Almanya da Bismark tipi işçi sigortası uygulamalarıyla başlamış olsa da kapsayıcı bir halk sigortası yada ulusal sigorta sistemine dönüşümü İngiltere de William Beveridge in 1942 de hazırladığı rapor ile başlamıştır.

Buna göre yukarıdakilerden hangileri bu raporda yer alan unsurlardandır?

Cevap I,II ve III

Soru 37 :İktidan uygulayan birey grup yada kurum karşı taraftan bir meydan okuma gelmeden siyasi ajandayı belirlemektedir. İktidar sahibi A kurumu yada grubu onun iktidarı sarsacak soruların B tarafından gündeme getirilmesini baştan engellemektedir. Şeklinde Lukes tarafından tanımlanan iktidar biçimi a.h?

Cevap Gündem belirleyici iktidar

Soru 38 : Göç endüstrisi kavramı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

Cevap Göç endüstrisi her ülkede fırsat eşitliği yaratır.

Soru 39 :doğa durumu yaklaşımında insanlar doğaları gereği bir arada bulunmaktadır ve doğuştan toplumsal varlıklar değildir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

Cevap Hobbes' un

Soru 40 : Aşağıdakilerden hangisi neoliberalizmin temel ekonomik ve politik uygulamalarından biri değildir?

Cevap ULUSAL EKONOMİNİN KORUNMASI

SIYASET SOSYOLOJİSİ

E Aron

Soru 6

Pareto, elitlerin hâkimiyeti ve yer değiştirmesi tezini _____ unsurlara dayandırarak açıklamaktadır.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

A kültürel
B ekonomik
C teknolojik
D siyasi
E psikolojik

Soru 7

Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'de etkin siyasi makamları işgal eden kişiler ve başlıca siyasi partilerin lider kadrolarını oluşturan elit gruplardandır?

A Tekokrat elitler
B Merkezi elitler
C Siyasi elitler
D Bürokratik elitler
E Ekonomik elitler

Soru 8

I. Kavram, Latin kökenli eligere (seçmek) kelimesine dayanır.

II. Kavramın Batı toplumlarının günlük yaşamlarındaki kullanımı 10 yüzyıla kadar dayanır.

III. İngiltere ve ABD'de sosyal bilim alanında

yaygınlık kazanması 1980'li yılları bulur.

Elit kavramı ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur?

A Yalnız I
B Yalnız II
C I ve II
D II ve III
E I, II ve III

Soru 9

Çok partili düzen içinde aynı partinin seçimleri üst üste kazandığı ve parlamentoda sandalyelerin mutlak çoğunluğuna sahip olduğu ve iktidara geçme noktasında rotasyonun söz konusu olmadığı parti sistemine Sartori _____ adını vermiştir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

A hegemonyacı parti sistemi
B iki parti sistemi
C sınırlı çoğulcu parti sistemi
D hâkim parti sistemi
E atomlaşmış parti sistemi

Soru 10

Siyasi sistemin yönetiminde kimlerin söz sahibi olacağını ve bu kişilerin sistemi nasıl yönetecekleri konusunda doğan anlaşmazlığı ifade etmek için kullanılan kavrama _____ denir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

A meşruluk krizi
B kültürel kriz
C tarihsel kriz

Sayfa 3

SIYASET SOSYOLOJİSİ

FİNALDE NELER ÇIKTI?

Soru 1

Küreselleşmeyle birlikte büyüklük ve etki alanları ulusal sınırları aşan gönüllü kuruluşlar ve sosyal eylemlerle birlikte sivil toplum da global bir boyut kazanan ve ulusal düzeyde siyasetin demokratik bir mahiyet kazanmasında etkili olan sivil toplumun bu hali siyaset bilminde " _____ " olarak kavramsallaştırılmıştır.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

A küresel sivil toplum
B global kamusalılık
C geleneksel toplum
D bilgi toplumu
E kamusal alan

Soru 2

Geç modernliğin yaşadığı günümüz dünyasında kesinlik ve öngörülebilirliğin ortadan kalktığı bugünün dünyasını karakterize eden şey, belirsizlik ve öngörülemezliktir.

Yukarıdaki tespiti yapan ve günümüz toplumunu "risk toplumu" olarak nitelendiren düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

A Weber
B Laclau
C Beck
D Fortes
E Marks

Soru 3

Bir siyasi sistemin meşru olabilmesinin, siyasi kararların vatandaşlar tarafından tartışıldığı bir kamusal alanı barındırmasına bağlıdır.

Yukarıdaki düşüncenin sahibi olan kuramcı aşağıdakilerden hangisidir?

A Rousseau
B Hobbes
C Foucault
D Habermas
E Locke

Soru 4

Sosyal yapıların, ilişkilerin dış yüzüne değil, bunun ardında yatan belirleyicilerine eğilmeyi odak alan paradigma türü aşağıdakilerden hangisidir?

A Felsefi
B Sosyolojik
C Psikolojik
D Ekonomik
E Siyasi

Soru 5

Demokratik elitizm anlayışının öncüsü olan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

A Dahi
B Schumpeter
C Sartori
D Lasvvel

Sayfa 2

SIYASET SOSYOLOJİSİ

D

katılma krizi

E

ekonomik kriz

Soru 11

Siyasi partilerin parlamentolar içinden nasıl çıktıklarını açıklayan ve Duverger'in de başta gelen temsilcisi olduğu kuram aşağıdakilerden hangisidir?

A Parti Kuramı
B Tarihsel Kriz Kuramı
C İşlevselci Kuram
D Gelişimci Kuram
E Kurumsal Kuram

Soru 12

İşlevleri esasen seçim dönemleriyle sınırlı ve dar bir grubun yönettiği ve üye sayısını artırmaya özel bir çaba göstermeyen Duverger'in parti tipi aşağıdakilerden hangisidir?

A Şirket partisi
B Kadro partileri
C Kartel parti
D Hareket partileri
E Sosyal bütünleşme partileri

Soru 13

I. Din

II. Okul

III. Medya

IV. Aile

Yukarıdakilerden hangileri kamuoyunun oluşmasında etkili olan kaynaklardır?

A I ve II
B II ve III
C III ve IV
D II, III ve IV
E I, II, III ve IV

Soru 14

Belli bir zamanda belli bir tartışmalı sorun karşısında bu sorunla ilgilenen kişiler grubuna veya gruplara hakim olan kanaattir.

M. Kapani'ye göre yukarıda tanımı yapılan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A Siyasal düşünce
B Kamusal alan
C Kamuoyu
D İletişim
E Hegemonya

Soru 15

Ortak menfaatler, çıkarlar etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasi otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplara ne ad verilir?

A Siyasal sistem
B Siyasal parti
C Siyasal iletişim
D Baskı grupları
E Kamuoyu

Sayfa 4

SIYASET SOSYOLOJİSİ

Soru 16
I. Betimleyici tanımlar
II. Tarihsel tanımlar
III. Normatif tanımlar
Kültür kavramına dair tanımlar sınıflandırdığında yukarıdakilerden hangileri karşımıza çıkan gruplarından?

- A Yalnız I
B Yalnız II
C I ve II
D II ve III
E I, II ve III

Soru 17
Köken olarak "yasasızlık, normsuzluk" anlamına gelen ve "anomous" sözcüğünden türemiş olan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A Ulus
B Anomi
C Kamu
D Politika
E Anonim

Soru 18
Üçüncü Yol yaklaşımı aşağıdaki düşünürlerden hangisi tarafından geliştirilmiştir?

- A Giddens
B Aristoteles
C Pisagor
D Öklit
E Platon

Soru 19
I. Biyoloji
II. Sosyoloji
III. Sosyal psikoloji
Yabancılaşma sözcüğü yukarıdaki bilim dallarından hangilerinin en önemli kavramlarındandır?

- A Yalnız I
B Yalnız II
C I ve II
D II ve III
E I, II ve III

Soru 20
Aşağıdakilerden hangisi Murray Levin'in çalışmalarına konu olan siyasal yabancılaşmanın dört görünüşünden biri değildir?

- A Normların zayıflaması
B Güçsüzlük
C Umutsuzluk
D Anlamsızlık
E Kayıtsızlık

CEVAPLAR: 1-A 2-B 3-D 4-B 5-B 6-E 7-C 8-A 9-C 10-A 11-E 12-B 13-E 14-C 15-D 16-E 17-B 18-A 19-D 20-A

Sayfa 5

SIYASET SOSYOLOJİSİ

- D Biyoiktidar
E Panoptikon

Soru 7

Sivil toplumun küreselleşme süreciyle birlikte büyüklük ve etki alanlarının ulusal sınırları aşması durumu, _____ kavramıyla ifade edilir.
Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A Küresel sivil toplum
B Uluslararası antlaşma
C Küreselleşme
D McDonaldlaşma
E Küyerelleşme

Soru 8

1990'larda kısaca NGO's (Non-Governmental Organizations) ve NSM's (New Social Movements) olarak bilinen uluslararası ya da küresel sivil toplum örgütlerinin ortaya çıkışıyla birlikte kamu ve özel sektöre ilaveten sivil toplum, alternatif toplum ve dünya düzeninin kurulmasında gerekli olan stratejik eylem biçimlerinin şekillenmesinde oynadığı rolle anahtar kavram haline gelmiştir. Yukarıda anlatılmak istenen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A Beşinci sektör
B Üçüncü sektör
C Teknolojik sektör
D ikinci sektör
E Bilgi sektörü

Soru 9

Doğrudan elit kavramını kullanmamakla birlikte, elit-halk ayrımını ilk defa sistemli bir şekilde ortaya koymaya çalışan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A Dahi
B Duverger
C Sartori
D Michels
E Mosca

Soru 10

Elitlerin dolaşımına ilişkin analizinde iki kavramı ön plana çıkartan ve bunları da türevler ve kalıntılar olarak niteleyen düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A Giddens
B Michels
C Edwards
D Pareto
E Schumpeter

Soru 11

ABD'de iktidar elitinin stratejik komuta mevkilerini işgal eden kişileri kapsadığını söyleyen Wright Mills'e göre aşağıdakilerden hangisi bu iktidar eliti içinde yer almaz?

- A Askeri kurumlardaki üst düzey yöneticiler
B Büyük şirketlerin üst düzey yöneticileri
C Üst düzey bürokratlar
D Kanaat önderleri
E Siyasi liderler

Sayfa 7

SIYASET SOSYOLOJİSİ

Soru 1
Toplumsal olguları "olan" değil, "oluşturan" faktör olarak gören ve önemli olanın biçim (form) olduğunu vurgulayan bir paradigma anlayışına dayanır.
Yukarıdaki anlayış aşağıdakilerden hangisi ile ilgilidir?

- A Sembolik toplum kavramlaştırması
B Siyasetin toplumsal kökeni
C Felsefi yaklaşımlar teorisi
D Tarihsel toplum gruplaşması
E Pozitivist toplum kavramlaştırması

Soru 2

Klasik anlamda Siyaset Sosyolojisi, siyaset olgusunu aşağıdaki hangi paradigma aracılığıyla çözümler?

- A Psikolojik
B Tarihsel
C Sosyolojik
D Felsefi
E Ekonomik

Soru 3

Devletin Antropolojisi adlı çalışma aşağıdaki düşünürlerden hangisine aittir?

- A Fortes
B Marks
C Abeles
D Weber
E Laclau

Soru 4

Aşağıdakilerden hangisi modern devletin en temel özelliğidir?

- A Faaliyetlerini ekonomi temelinde gerçekleştirmesi
B Meşru olarak şiddet kullanma tekelini elinde bulundurması
C Siyasal olgular ile toplumsal olgular arasında bir ayrımın bulunması
D Hakimiyetini duruma göre değişen bir toprak parçasının üzerinde sürdürmesi
E Toplumsal yaşam üzerindeki hakimiyetini halkın bütünlüğü ile sağlaması

Soru 5

Cari Schmitt, siyasal alanı karakterize eden söz konusu antagonizmanın son tahlilde, _____ ayrımı olduğunu bilirir.
Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A Zengin-fakir
B Güçlü-zayıf
C Özel alan-kamusal alan
D Devlet -toplum
E Dost-düşman

Soru 6

Foucault'nun "beden üzerinde kurulan iktidar" ile ifade ettiği kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A Karizmatik otorite
B Geleneksel otorite
C Antagonistik

Sayfa 6

SIYASET SOSYOLOJİSİ

Soru 12

Etimolojik (kökenbilimsel) olarak parti sözcüğü, aşağıdakilerden hangisinden türemiştir?

- A Kriz
B Parça
C Etki
D Bağ
E Gövde

Soru 13

I. Parlamentodaki sandalyelerin çoğunluğu için yarışın iki parti arasında söz konusu olması
II. İktidar ve muhalefet arasında yer değiştirme (rotasyon) olasılığının var olması
III. Çoğunluğu kazanan partinin hükümet kurabilmesi
Yukarıdakilerden hangileri iki parti sisteminin varlığının bağlı olduğu koşullardandır?

- A Yalnız I
B Yalnız II
C I ve II
D II ve III
E I, II ve III

Soru 14

Siyasi sistemin yönetiminde kimlerin söz sahibi olacağı ve bu kişilerin sistemi nasıl yönetecekleri konusunda doğan anlaşmazlık şeklinde ifade edilen kriz türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A Kurumsal kuram
B Meşruluk krizi
C Bütünleşme krizi
D Katılma krizi
E Gelişimci kuram

Soru 15

Aşağıdakilerden hangisi kültür kavramına dair tanımlar sınıflandırdığında karşımıza çıkan gruplarından biri değildir?

- A Betimleyici tanımlar
B Normatif tanımlar
C Tarihsel tanımlar
D Genetik tanımlar
E Topografik tanımlar

Soru 16

Ortak menfaatler, çıkarlar etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasal otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplara ne ad verilir?

- A Baskı grupları
B Siyasal iletişim
C Siyasal parti
D Kamuoyu
E Siyasal sistem

Soru 17

Bir futbol maçı sonrasında, skordan memnun olmayan taraftarların futbol kulübü başkanına yönelik doğrudan eleştirileri iletişimin aşağıdaki hangi ögesi kapsamında değerlendirilir?

- A İletişim aracı

Sayfa 8

SIYASET SOSYOLOJİSİ

- B İletişim kanalları
C Kişisel iletişim
D Toplu iletişim
E Dolaylı iletişim

Soru 18

Emile Durkheim, geleneksel değerlerin ve kuralların zayıfladığı veya tahrip edildiği bir kuralsızlaşma durumunu aşağıdakilerden hangisi ile tanımlar?

- A Anomi
B Organik dayanışma
C Yabancılaşma
D Mekanik dayanışma
E Patoloji

Soru 19

Aşağıdakilerden hangisi Murray Levin'in çalışmalarına konu olan siyasal yabancılaşmanın dört görünüşünden biri değildir?

- A Normların zayıflaması
B Kayıtsızlık
C Umutsuzluk
D Anlamsızlık
E Güçsüzlük

Soru 20

Aşağıdakilerden hangisi Tarrow'a göre, toplumsal bir hareketin ortaya çıkması ve taraftar toplayabilmesi için siyasal fırsatların azlığı veya çokluğu ile ilgili faktörlerden biri değildir?

- A Hükümetin talep edilen konularda kamu politikaları oluşturabilme kapasitesi
B Destek gruplarının ve etkilili rakiplerin varlığı veya yokluğu
C Siyasal gruplaşmaların istikrarı veya istikrarsızlığı
D Demokrasiyi uygulanamaz bir ideal olarak görmesi
E Siyasal katılımın açıklığı

CEVAPLAR: 1-A 2-C 3-C 4-B 5-E 6-D 7-A 8-B 9-E 10-D 11-D 12-B 13-E 14-B 15-E 16-A 17-C 18-A 19-C 20-D

Sayfa 9

SIYASET SOSYOLOJİSİ

- A Kararların atanmış bürokratlar tarafından alınması
B Tüm yetişkinlere oy hakkı tanınması
C Sık aralıklarla seçimlerin gerçekleştirilmesi
D Yurttaşların ve görevlilerin ifade özgürlüğüne sahip olması
E Yurttaşların örgütlenme hakkının bulunması

Soru 7

Pareto, elitlerin hâkimiyeti ve yer değiştirmesi tezini hangi faktörlere dayalı olarak açıklamaktadır?

- A Siyasal
B Teknolojik
C Kültürel
D Ekonomik
E Psikolojik

Soru 8

Üye sayısını artırmak için özel bir çaba göstermeyen parti tipi aşağıdakilerden hangisidir?

- A Kadro partileri
B Şirket partisi
C Hareket partileri
D Kartel parti
E Sosyal bütünleşme partileri

Soru 9

LaPalombara ve Weiner'in siyasi partilerin doğuşunda rol oynayan dinamikleri anlattıkları kuramlardan Maurice Duverger'in başlıca temsilcisi olduğu, "siyasal partilerin parlamentolar içinden nasıl çıktıklarını" açıklayan kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- A Tarihsel Kriz Kuramı
B Gelişimci Kuram
C Parti Kuramı
D İşlevselci Kuram
E Kurumsal Kuram

Soru 10

Aşağıdaki kavramlardan hangisi siyasi sistemin yönetiminde kimlerin söz sahibi olacağı ve bu kişilerin sistemi nasıl yönetecekleri konusunda doğan anlaşmazlığı ifade eder?

- A Bütünleşme krizi
B Mesruluk krizi
C Tarihsel kriz
D Ekonomik kriz
E Katılma krizi

Soru 11

Elit kavramı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A 15. yüzyılda Fransa'da üstün kalitedeki insanları tanımlamakta kullanılmıştır.
B İngiltere ve ABD'de sosyal bilimlerin alanında yaygınlık kazanması 1980'li yılları bulur.
C Kavramın Batı toplumlarının günlük yaşamlarındaki kullanımı 10. yüzyıla kadar dayanır.
D Kavram, Latin kökenli "eligere" (seçmek) kelimesine dayanır.
E Kavramın yaygınlaşmasına J.S.Mili öncülük etmiştir.

Soru 12

1950-1960 ve 1965-1973 dönemleri dikkate alındığında, Türkiye'de hangi siyasi parti sistemi egemen olmuştur?

Sayfa 11

SIYASET SOSYOLOJİSİ

Soru 1

- I. Pozitivist sosyal bilim anlayışının ürünüdür.
II. Yorumlamacı sosyal bilim anlayışına dayanır.
III. Gerçekliği insanın dışında olan bir şey olarak ele alır.
IV. Toplumsal gerçekliğin değer yargılarından bağımsız incelenebileceğine inanmaz.
V. Objektif bilgiye ulaşabileceğini varsayar.
Yukarıdaki ifadelerden hangileri doğall toplum kavramlaştırmasını açıklamada kullanılabilir?

- A Yalnız V
B I ve III
C II ve IV
D I, II ve V
E I, III ve V

Soru 2

Kari Marx'ın erken dönem yazılarından hareketle Marx'ın tarihsel değişimde insanı çabaya önem verdiğini savunan Marksizm yorumu aşağıdaki kavramlardan hangisi ile ifade edilmektedir?

- A Ekonomizm
B Hümanist Marksizm
C Organik aydın
D Tarihsel blok
E Hegemonya

Soru 3

Sivil toplum kapitalist çıkar ilişkilerinin hüküm sürdüğü ve buna bağlı olarak sürekli çatışma ve eşitsizliklerin yaşandığı bir alan olduğunu savunan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A Putnam
B Marx
C Weber
D Gramsci
E Hegel

Soru 4

Aşağıdakilerden hangisi elit teorisyenlerden biridir?

- A Pareto
B Weber
C Durkheim
D Comte
E Hegel

Soru 5

Meşruluğunu insanların kendisine atfetmiş olduğu olağanüstü niteliklere bağlı olarak kazanan siyasal iktidar Max Weber'in otorite tiplerinden hangisine karşılık gelmektedir?

- A Geleneksel otorite
B Patronaj ilişkisi
C Meşru otorite
D Karizmatik otorite
E Yasal-ussal otorite

Soru 6

Robert Dahl'a göre, aşağıdaki koşullardan hangisi poliarşi için gerekli değildir?

Sayfa 10

SIYASET SOSYOLOJİSİ

- A Tek parti sistemi
B Sınırlı çoğulcu parti sistemi
C Hakim parti sistemi
D Atomlaşmış parti sistemi
E Hegemonyacı parti sistemi

Soru 13

Aşağıdakilerden hangisi siyasal iletişimin aktörlerinden biri değildir?

- A Devlet
B Yönetilenler/halk
C Siyasal sistem
D Seçim sistemi
E Kitle iletişim araçları/medya

Soru 14

- I. Toplumsal yapılara değişim getirmeyi öngören bir hedefle yola çıkılır.
II. Farklı kültür ve sınıflardan gelen "sıradan insanların" politik eylemi olarak ortaya çıkar.
III. Eylemciler genellikle kamu düzeni ve kamu güvenliğine ilişkin yasaları zorlar.
IV. Bir toplumsal hareketi gerçekleştiren her kişi, toplumu bütüncül bir şekilde değiştirmeyi hedefler.
V. Çoğunlukla politik nüfuzu ve saygınlığı olan insanların politik eylemi olarak ortaya çıkarlar.
Yukarıdakilerden hangileri toplumsal hareketlerin özelliklerindendir?

- A III ve IV
B IV ve V
C I,II ve III
D I,III ve IV
E I,II,III ve IV

Soru 15

"Üçüncü Yol" yaklaşımı aşağıdakilerden hangisi tarafından geliştirilmiştir?

- A Eric Fromm
B Immanuel Wallerstein
C John Maynard Keynes
D Anthony Giddens
E Charles Tilly

Soru 16

Aşağıdakilerden hangisi kamuoyunun oluşmasında etkili olan beş kaynaktan biri değildir?

- A Okul
B Dil
C Meslek
D Medya
E Aile

Soru 17

- I. Dernekler
II. Okul
III. Medya
IV. Arkadaş çevresi
V. Aile

Yukarıdakilerden hangileri birincil grup siyasal toplumsallaştırıcı etmenler arasındadır?

Sayfa 12

SIYASET SOSYOLOJİSİ

- A Yalnız V
B I ve III
C IV ve V
D I, II ve III
E II, IV ve V

Soru 18
Küreselleşme ile başlayan toplumsal hareketleri inceleyen ve Jackie Smith, Margaret Keck gibi düşünürlerce oluşturulan teori aşağıdakilerden hangisidir?

- A Kamusal terçih
B Ulus ötesi ağlar
C Siyasi süreç
D Küresel yönetim
E Yapısalcı

Soru 19
Aşağıdakilerden hangisi kamuoyunun varlığı için gerekli koşullardan biri değildir?

- A Toplumda her konuda konsensüs olması
B Fikir, basın, dernek ve toplanma gibi temel özgürlüklere yer verilmesi
C Ortada bir anlaşmazlık olması
D Çeşitli zıt menfaatler, talepler bulunması
E Toplumda kamuoyunu oluşturan, düzenleyen, organize eden çeşitli merkezlerin bulunması

Soru 20
Yabancılaşma kavramı, aşağıdaki sosyal bilim dallarından hangisinin önemli kavramlarından biri değildir?

- A Sosyoloji
B Siyaset Bilimi
C Biyoloji
D Antropoloji
E Sosyal Psikoloji

CEVAPLAR: 1-E 2-B 3-E 4-A 5-B 6-A 7-E 8-A 9-E 10-B 11-D 12-C 13-D 14-C 15-D 16-B 17-C 18-B 19-A 20-C

Soru 1
Aşağıdakilerden hangisi Tarrow'un siyasal fırsatların azlığını ya da çokluğunu ifade ederken kullandığı faktörlerden biri değildir?

- A Siyasal katılımın tamamen ortadan kalkmış olması
B Hükümetin talep edilen konularda kamu politikaları oluşturabilme gücü olması
C Siyasal gruplaştırmının istikrarlı veya istikrarsız olması
D Destek gruplarının var olması veya olmaması
E Seçkinlerin bölünmüş olması

Soru 2

Sayfa 13

SIYASET SOSYOLOJİSİ

Leo Srole

E

Gwyn Nettler

Soru 6

Aşağıdaki kanunlardan hangisi 1982 Anayasası ile sivil toplumun hareket alanını belirlememiştir?

- A Siyasi Partiler Kanunu
B Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu
C Dernekler Kanunu
D Babahatler Kanunu
E Sendikalar Kanunu

Soru 7

Maurice Duverger'in parti kavramlaştırması konusunda dönüm noktası sayılan eseri aşağıdakilerden hangisidir?

- A Siyasal insan
B Siyasi Partiler
C Siyasal Hükümet Üzerine Derleme
D Siyasi Partiler ve Politik Gelişme
E Sosyalist Sistemler

Soru 8

Ortak menfaatler ve çıkarlar etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasal otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlü gruplara ne ad verilir?

- A Kamuoyu
B Baskı grupları
C Siyasal sistem
D Kamusal alan
E Siyasal kültür

Soru 9

Ulusal bir devlet yaratma girişimlerinin karşılaştığı sorunları ifade eden tarihsel krize ne ad verilir?

- A Küresel kriz
B Çoğulculuk krizi

Sayfa 15

SIYASET SOSYOLOJİSİ

Giovani Sartori'ye göre, çok partili düzen içinde aynı partinin seçimleri üst üste kazandığı ve iktidara geçme noktasında rotasyonun olmadığı parti sistemine ne ad verilir?

- A Sınırlı çoğulcu parti sistemi
B İki parti sistemi
C Hâkim parti sistemi
D Atomlaşmış parti sistemi
E Hegemonyacı parti sistemi

Soru 3

Aşağıdakilerden hangisi geç modern dönemde gelişim gösteren yeni siyaset anlayışını ortaya çıkaran nedenlerden biri değildir?

- A Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ile kitle kültürünün yayılması
B Kitle iletişim araçlarının etkisi ile muhalif hareketlerin sesini duyurabilecekleri ortamların artması
C Devletin toplumsal yaşam üzerindeki gücünün artmış olması
D Kapitalist üretim ilişkilerinin toplum alanını her alanına tesir etmesi
E Kurumsal yapılara dayalı siyaset anlayışının geçerliliğini sürdürmesi

Soru 4

Aşağıdaki düşünürlerden hangisi elit kavramının sosyal bilimlerde popüler hale gelmesini sağlayanlardan biridir?

- A Robert Michels
B Robert Putnam
C Ulrich Bech
D Thomas Hobbes
E Alexis de Tocqueville

Soru 5

"Yabancılaşma" kavramını kullanan ilk düşünür kimdir?

- A Nicholas Tatsis
B Emile Durkheim
C Friedrich Hegel
D

Sayfa 14

SIYASET SOSYOLOJİSİ

C

Meşruluk krizi

D

Bütünleşme krizi

E

Katılma krizi

Soru 10

Elit teorisi içerisinde, yönetici kısmını alt katman ve üst katman olarak ikiye ayıran düşünür kimdir?

- A Vilfredo Pareto
B Robert Michels
C Niccolo Machiavelli
D Adam Smith
E Gaetano Mosca

Soru 11

Aşağıdakilerden hangisi ikinci grup siyasal toplumsallaştırıcı etmenlerden biri değildir?

- A Okul
B Arkadaş çevresi
C Dernekler
D Sendikalar

E

Medya

Soru 12

Aşağıdakilerden hangisi Murray Levin'in çalışmalarına konu olan siyasal yabancılaşmanın dört görünüşünden biri değildir?

- A Anlamsızlık
B Güçsüzlük
C Umutsuzluk
D Kayıtsızlık
E Normların zayıflaması

Soru 13

Siyasal hayat içinde var olan bireylerin birbirleriyle veya siyasi gruplarla yürüttüğü ilişkiye ne ad verilir?

A

Sayfa 16

SIYASET SOSYOLOJİSİ

Siyasal iletişim

B

Hegemonya

C

Siyasal iktidar

D

Siyasal kültür

E

Organik blok

Soru 14

Toplumlari elit olanlar ve elit olmayanlar şeklinde iki farklı tabakaya ayıran, söz konusu ayrımı da öncelikle yeteneğe dayandıran düşünür kimdir?

A

Antonio Gramsci

B

Jürgen Habermas

C

Vilfredo Pareto

D

Gaetano Mosca

E

Robert Michels

Soru 15

Aşağıdakilerden hangisi politik partilerin organizasyonu ile demokrasi ilişkisini incelemede esas alınacak örgütsel özelliklerden biri değildir?

A

Örgütün tutarlılık derecesi

B

Parti içi dayanışma

C

İktidarın merkezileşme derecesi

D

Örgütlenme derecesi

E

Örgütün katılma anlayışı

Soru 16

Kapani'nin "belli bir zamanda belli bir tartışmalı sorun karşısında bu sorunla ilgilenen kişiler grubuna veya gruplara hakim olan kanaat" şeklinde tanımladığı kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A

Hegemonya

B

Kamusal alan

C

ileti

D

Siyasal düşünce

E

Sayfa 17

SIYASET SOSYOLOJİSİ

Kamuoyu

Soru 17

Geleneksel değerlerin, kuralların zayıfladığı veya tahrip edildiği bir kuralsızlaşma durumu şeklinde tanımlanan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A

Patoloji

B

Organik dayanışma

C

Yabancılaşma

D

Mekanik dayanışma

E

Anomi

Soru 18

İktidarın ilk, asıl ve sürekli işlevinin üretim olduğunu savunan düşünür kimdir?

A

Thomas Hobbes

B

Terry Eagleton

C

Niccolo Machiavelli

D

Michel Foucault

E

Leo Srole

Soru 19

Demokratik elitizm anlayışının öncüsü olan düşünür kimdir?

A Harold Laswell

B Joseph Schumpeter

C Robert Dahl

D Giovanni Sartori

E Raymond Aron

Soru 20

Yorumsamacı sosyal bilim anlayışına dayanarak toplumsal olguları olan değil, oluşturan faktör

olarak gören toplum kavramsallaştırmasına ne ad verilir?

A Sembolik toplum kavramsallaştırması

B Doğal toplum kavramsallaştırması

C Kapitalist toplum kavramsallaştırması

D Köleci toplum kavramsallaştırması

E Modern toplum kavramsallaştırması

CEVAPLAR: 1-A 2-C 3-E 4-A 5-C 6-D 7-B 8-B 9-D 10-E 11-B 12-C 13-A 14-C 15-B 16-E 17-A 18-

D 19-B 20-A

Sayfa 18